

STORTINGET

Innst. 168 S

(2019–2020)

**Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Redegjørelse gitt i
Stortinget 5. november 2019 av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen
av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

STORTINGET

Innst. 168 S

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Redegjørelse gitt i Stortinget 5. november 2019 av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Til Stortinget

Bakgrunn

Innledning

I en pressemelding datert 28. oktober 2019 varslet arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie at hun ville iverksette en egen ekstern gjennomgang for å granske hvordan EØS-regler kunne ha blitt praktisert feil siden 2012. Følgende fremgikk:

«Reglene for å ta med sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger fra Norge til et annet EØS-land mens man har vært bosatt i Norge, har ikke vært praktisert riktig siden EUs trygdeforordning kom i 2012. Det viser en ny gjennomgang av praksis i NAV. Reglene for personer bosatt i utlandet har vært praktisert korrekt.»

Arbeids- og sosialministeren la til at hun ville be Stortinget om å få holde en redegjørelse i saken.

Hun orienterte samme dag om saken på en pressekonferanse sammen med arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågeng og riksadvokat Tor-Aksel Busch.

I Stortingets møte 5. november 2019 holdt arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie en redegjørelse om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21. Redegjørelsen følger som trykt vedlegg til komiteens innstilling.

Redegjørelsen hadde sin bakgrunn i en feil fortolkning og praktisering av retten til å ta med seg sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i andre EØS-land.

Feilen har pågått over mange år både i forvaltningen og rettssystemet uten å bli avdekket. Dette har fått store og alvorlige konsekvenser for mange mennesker.

Arbeids- og sosialministeren fokuserte i hovedsak på prosessen knyttet til innlemmingen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 i juni 2012. Hun redegjorde deretter for enkelte forhold frem til 2017 og for det videre hendelsesforløpet frem til 28. oktober 2019.

Den 8. november 2019 oppnevnte regjeringen et granskingsutvalg som etter sitt mandat skal gjøre en grundig og fullstendig gjennomgang av feilpraktiseringen av adgangen til å motta sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i et annet EØS-land og hvordan den alvorlige feilen kunne oppstå. Det fremgår at alle relevante sider av saken skal belyses.

Utvalget skal avgi sin innstilling 1. juni 2020. Utvalget kan avgi delinnstillinger.

Komiteens behandling

Spørsmål til ansvarlige statsråder

Som ledd i sin behandling av saken har komiteen sendt en rekke brev med skriftlige spørsmål til arbeids- og sosialministeren. Det er videre sendt brev til statsministeren, justis- og innvandringsministeren og Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Den omfattende korrespondansen i saken følger som vedlegg 2 til 43 til innstillingen.

Kontrollhøringer

Som ledd i behandlingen av saken har komiteen gjennomført kontrollhøringer 9. og 10. januar 2020.

Komiteen besluttet at høringene skulle omhandle – men ikke begrense seg til – følgende problemstillinger:

- Hva er årsakene til og hvem har ansvaret for feil fortolkning og praktisering av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21?
- Når og hvordan fikk arbeids- og sosialministeren første gang kunnskap om feilen?
- Hvordan ble feilen fulgt opp av Arbeids- og sosialdepartementet?
- Hva er status for oppfølging av dem som urettmessig har blitt rammet av feilpraktiseringen?

Følgende ble invitert og møtte til høring:

- Statsminister Erna Solberg
- Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
- Justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr
- Arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågeng
- Tidligere arbeids- og velferdsdirektør Joakim Lystad
- Tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch
- Tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre
- Tidligere arbeidsminister Hanne Bjurstrøm
- Tidligere arbeidsminister Anniken Huitfeldt
- Tidligere arbeids- og sosialminister Robert Eriksson
- Advokatforeningen
- Trygderettens leder

I tillegg ble følgende tjenestemannsorganisasjoner invitert:

- Fellesorganisasjonen (FO)
- Norsk Tjenestemannslag (NTL)
- Parat
- AVYO

Stenografisk referat fra høringene følger som vedlegg til komiteens innstilling i saken.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen og Magne Rommetveit, fra Høyre, Svein Harberg og Bente Stein Mathisen, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, fra Senterpartiet, Hans Inge Myrvold, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Venstre, Terje Breivik, og uavhengig representant Ulf Leirstein, viser til redegjørelse holdt for Stortinget 5. november 2019 av daværende arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21. Statsråden informerte om at det hadde vært gjort feil fortolkning og

praktisering av retten til å ta med seg sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i andre EØS-land. Komiteen merker seg at statsråden sa at feilen hadde pågått over mange år, både i forvaltningen og rettssystemet, uten at dette ble avdekket. Komiteen viser videre til at regjeringen 8. november 2019 satte ned et granskingsutvalg med mandat til å gjøre en grundig og fullstendig gjennomgang av feilpraktiseringen.

Komiteen mener det er svært alvorlig at feil lovanvendelse har rammet veldig mange mennesker. Særlig vil komiteen understreke alvoret i at mennesker har blitt dømt til å betale tilbake i mange tilfeller store pengebeløp og at flere er blitt satt i fengsel. Komiteen forutsetter at denne uretten blir rettet opp snarest.

Komiteen har lagt til grunn at tidsrommet komiteen skal vurdere, er sammenfallende med redegjørelsen, som i hovedsak handlet om perioden 2011/2012 og fram til november 2019. Komiteen forutsetter at granskingsutvalget vurderer om feilpraktiseringen skyldes forhold lenger tilbake i tid. Komiteen viser til at komiteen har avholdt kontrollhøringer 9. og 10. januar 2020, og at komiteen har stilt svært mange spørsmål gjennom korrespondanse med regjeringen.

Komiteen viser til at Trygderetten i brev av 28. oktober 2019 opplyste om at det fra juni 2017 til mars 2018 ble avsagt flere kjennelser der avslag fra Nav ble henvist til ny vurdering på grunn av manglende eller feilaktig vurdering av artikkel 21, men at det også kom flere saker i denne perioden hvor Nav fikk medhold i sin tolkning.

Komiteen har videre merket seg at NAV Klageinstans i brev av 21. november 2017 orienterte Arbeids- og velferdsdirektoratet om at Trygderetten hadde henvist en sak til ny behandling og stilt spørsmål ved etatens rundskriv og betydningen av EØS-forordningen.

Komiteen registrerer at Trygderetten sendte brev til en av klageinstansene i Nav 19. november 2018 og opplyste at retten vurderte å forelegge spørsmålet for EFTA-domstolen. Komiteen viser til at statsråden i sin redegjørelse informerte om at Arbeids- og sosialdepartementet fikk en uformell henvendelse fra Arbeids- og velferdsdirektoratet om dette, og at direktoratet deretter sendte et brev til departementet 20. desember 2018 hvor de uttalte at de anså regelverket som uklart og ønsket å diskutere saken. I møtet mellom departementet og direktoratet 18. januar 2019 har komiteen merket seg at departementet ba direktoratet gjøre rede for etatens praksis og vurdere om etatens forståelse av artikkel 21 var i tråd med forordningen. Komiteen har også merket seg at direktoratet i brev til departementet 24. januar 2019 vurderte at artikkel 21 også kommer til anvendelse på kortvarige opphold og at man fra norsk side dermed ikke kunne stanse eller avslå en kontantytelse på grunnlag av opphold i et annet EØS-land. Ko-

miteen har særlig merket seg at i samme brev antok direktoratet at dette hverken ville ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Komiteen registrerer at Arbeids- og sosialdepartementet 22. februar 2019 ved e-post ga tilslutning til anvendelse på også kortvarige opphold, som ble bekreftet i brev av 5. mars 2019. Komiteen viser til at statsråden i redegjørelsen informerte om når departementet ble gjort kjent med at saken også omfattet det som handler om opphold i andre EØS-land med lengre varighet, og at det skjedde ved e-poster fra direktoratet 30. august og 2. september 2019. Komiteen vil påpeke det lange tidsrommet mellom 5. mars og 30. august 2019, da avklaringen 30. august hadde stor betydning for hvem som var omfattet av feilen, og omfanget.

Komiteen merker seg at statsråden i redegjørelsen informerte om at så langt hun kjente til, var dette første gangen departementet ble gjort kjent med at det kunne foreligge domfellelser som følge av feil lovanvendelse i Nav.

Komiteen har merket seg at Riksadvokaten formelt ble informert 16. oktober 2019.

Komiteen viser til opplysning om at Statsministerens kontor ble varslet om saken 18. oktober 2019, mens saken ble offentlig kjent i pressekonferanse den 28. oktober 2019.

Komiteen viser til at statsministeren i komiteens høring uttalte følgende:

«Jeg opplever at Arbeids- og sosialdepartementet etter 30. august har hatt høyt trykk på å rydde i denne saken, både klargjøre forholdene og få vite hvor store konsekvensene er.»

Komiteen viser for øvrig til statsministerens fremstilling av alle tiltak regjeringen har igangsatt for å rette opp feilene, men vil peke på viktigheten av fagstatsrådets oppfølging. Komiteen vil påpeke svikt da kontaktpunktet for berørte ble etablert. Opplysning til berørte om at de kan ringe et eget telefonnummer, og at de da kommer til Navs sentralbord, er etter komiteens syn ingen akseptabel måte å følge opp overfor dem det er begått urett mot. Komiteen deler statsministerens håp om at «saken blir en viktig test på om rettsstaten Norge kan rette opp i feilen på en god måte».

Komiteen viser til at ulike syn på om det foreligger en rettsanvendelsesfeil i denne saken, har kommet til uttrykk i mediene den siste tiden. Komiteen vil understreke at den har lagt regjeringens redegjørelse til grunn for sin behandling. Der ble det sagt at det har vært en feil fortolkning og praktisering av regelverket. Komiteen har ikke hatt innsyn i regjeringsadvokatens vurdering som lå til grunn for regjeringens redegjørelse, men baserer vurderingene i innstillingen på informasjonen som har kommet fram i statsrådets redegjørelse, korrespondansen med regjeringen og svarene fra

høringen, hvor regjeringen har vært helt tydelige på at det er en rettsanvendelsesfeil. Etter at det regjeringsoppnevnte granskingsutvalget har lagt frem sin utredning, vil komiteen på ny gå inn i saken og avgi en innstilling basert på den oppdaterte kunnskapen man da vil ha om praktiseringen av regelverket.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke alvorret i denne saken, der alle tre statsmakter, både storting, regjering og rettsapparatet har unnlatt å ta hensyn til at EØS-rettens bestemmelser har forrang foran nasjonalt regelverk. Dette har ført til at enkeltmennesker er urettmessig dømt og på uriktig grunnlag har fått betalingskrav og betalingsanmerkninger heftet ved seg. Flertallet peker på at denne saken viser at rettssikkerhet er et ulikt fordelt gode i Norge, og viser til uttalelsen fra generalsekretær Merete Smith i Advokatforeningen i høringen 9. januar 2020:

«Hvis det hadde vært en næringslivsleder som hadde blitt tiltalt for det samme forholdet og hadde kunnet gå til et advokatfirma og sagt «jobb så mye som det trengs, men få meg av dette», føler jeg meg rimelig sikker på at noen etter en tid hadde sagt: «Hallo, her er det noen EØS-regler som vi kan bruke.» Man hadde tatt dem fram i retten, og så ville det blitt oppdaget.»

Flertallet vil understreke at oppreisning og rettferdighet for ofrene er prioritet nummer én. For å oppnå rettferdighet for ofrene og gjenopprette tilliten til velferdsstaten er det videre viktig at den hele og fulle sannhet kommer på bordet, og at det tas ansvar for den verste rettssikkerhetsskandalen i nyere norsk historie.

Flertallet forutsetter at det nedsatte granskingsutvalget vil bidra til å kaste lys over perioden fra implementeringen av EUs trygdeforordning i 2012 eller tidligere, og frem til Trygderettens kjennelser fra juni 2017, blant annet hvorvidt feilen oppstod ved implementeringen av EU-forordningen i 2012 eller tidligere.

Flertallet vil se kritisk på eventuelle feil og mangler ved implementeringen av trygdeforordningen når granskingsutvalgets rapport foreligger.

Flertallet vil derfor i resten av sine merknader omtale nærmere perioden som redegjørelsen fra arbeids- og sosialministeren omhandlet, særlig fra juni 2017 til nå. Dette er perioden som starter da Trygderetten begynner å gi omforente kjennelser imot Navs praksis i de saker hvor trygdeforordningen blir behandlet, og handler særlig om det politiske ansvaret for at 33 mennesker ble uriktig dømt for trygdesvindel etter juni 2017.

Flertallet er av den klare oppfatning at omfanget av denne saken kunne blitt begrenset hvis Trygderettens signaler tilbake til 2017 hadde blitt fanget opp.

Flertallet viser til at Trygderettens leder uttalte følgende i komiteens høring:

«Den første perioden er fra 2012 og fram til juni 2017, og i denne perioden ble 74 av de omtalte 159 sakene avgjort. Den første saken hvor Trygderetten tok opp artikkel 21, ble avgjort i august i 2014. Trygderetten opphevet den gang Navs vedtak fordi forordningen ikke var vurdert.»

Flertallet viser også til følgende uttalelse fra Trygderettens leder:

«Men i den andre perioden, som var fra juni 2017 og til og med mars 2018, ble det avsagt 38 kjennelser. På forespørsel fra departementet har vi gitt nærmere opplysninger om denne perioden. Også i denne perioden avsa Trygderetten kjennelser hvor Navs vedtak ble stadfestet, og også nå uten at problemstillinger knyttet til artikkel 21 ble omtalt. Stadfestelsene kan også i disse sakene ha vært riktig resultat, av samme grunn som jeg nevnte ovenfor.

I denne andre perioden opphevet eller henviste Trygderetten 12 vedtak fattet av Nav. Syv av vedtakene ble opphevet fordi Nav ikke hadde drøftet EØS-reglene, og ingen av disse sakene kom tilbake til Trygderetten. De kom altså ikke tilbake med en EØS-rettslig vurdering.»

Flertallet anser det som lite tillitvekkende at ingen tok problemstillingene rundt EØS-reglene på tilstrekkelig alvor, men bare forholdt seg til resultatene i enkeltsaker.

Flertallet har videre merket seg den tiden som går mellom at Trygderettens første kjennelser i 2017 begynner å komme, til «alarmen går» 30. august 2019. Flertallet viser til tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch sin uttalelse under kontrollhøringen 9. januar 2020 om at han allerede under pressekonferansen 28. oktober 2019 tilkjennega at påtalemyndigheten svært gjerne skulle vært underrettet tidligere om den tvil som bredte seg i Nav-systemet om hvorvidt rettsanvendelsen i deres anmeldelser kunne være riktig. Tidligere riksadvokat påpekte flere mulige tidspunkter der han kunne ha blitt informert: da Trygderettens avgjørelser ble kjent fra juni 2017, da Trygderetten 19. november 2018 skrev til klageinstansene i Nav at de vurderte å forelegge spørsmålet for EFTA-domstolen, i tilknytning til dialogen med departementet i januar 2019 eller når sakene ble stilt i bero i februar samme år. Formell orientering og kunnskap om de aktuelle feil fikk Riksadvokatembetet, etter en telefonisk henvendelse fra Nav 8. oktober 2019, først i et møte 16. oktober samme år. Etter flertallets oppfatning viser dette at Arbeids- og sosialdepartementet og Nav har sittet på informasjon om at egne feil har hatt alvorlige konsekvenser for mange menneskers liv og økonomiske situasjon, og har valgt å ikke dele informasjonen med det organ som raskt kunne handlet for å rette opp feilen.

Flertallet viser videre til det den tidligere riksadvokaten uttalte i høringen om Riksadvokatembetets plikt til å både stille nye saker i bero og ta opp igjen avgjorte saker dersom Riksadvokaten hadde blitt informert. Flertallet understreker derfor at flere uriktige domfellelser kunne ha vært unngått dersom Nav eller Arbeids- og sosialdepartementet hadde informert Riksadvokaten om de opplysninger de hadde på flere tidspunkt tidligere.

Flertallet viser videre til tidligere riksadvokats svar på spørsmål fra saksordfører:

«Eva Kristin Hansen (A): Ja, for du nevner de møtene som man har brukt å ha, hvor også Nav møter, og det har vært skrevet en del om at særlig på det ene møtet ble det orientert, liksom på gateplan, om at det var utfordringer i Nav. Hvordan fikk du kjennskap til de samtalene?»

Tor-Aksel Busch: Det knytter seg til det møtet vi hadde den 26. september. Det ble ikke tatt opp i det formelle møtet, men på gangen etterpå møter en av deltakerne fra Nav en av mine statsadvokater som ikke hadde vært med på møtet, og de begynner å snakke om dette. Min statsadvokat hadde da gitt klart uttrykk for at her må Riksadvokaten inn – dere må orientere Riksadvokaten. Det kom frem at det var sendt brev til politiet som vi ikke hadde fått gjenpart av eller var gjort kjent med fra Nav. Slik sett ble jeg orientert senere samme dag, og vi ventet da på en henvendelse fra Nav, i tråd med det som var signalisert fra vårt kontor. Det kom i form av denne telefonsamtalen, vil jeg da tro, den 8. oktober. Det er det neste vi hører.»

Flertallet finner det uakseptabelt at Riksadvokaten ikke umiddelbart ble informert da alarmen gikk. At man heller ikke benyttet anledningen til å redegjøre for saken i det nevnte møtet, viser en grunnleggende mangel på respekt og forståelse for verdien av samhandling mellom de ulike organene.

Flertallet vil vise til den første trygderettskjennelsen som opphevet Navs praksis med henvisning til trygdeforordningens artikkel 21. Rutinemessig ble det satt fagmøte i Nav i september samme år for å vurdere kjennelsen. I dette fagmøtet blir det argumentert mot Trygderettens kjennelse. Et hovedargument var at Stortinget nettopp hadde vedtatt et fireukers tak for å ta med arbeidsavklaringspenger ut av landet, jf. Innst. 390 L (2016–2017) og Prop. 74 L (2016–2017). Flertallet peker på at når forholdet til trygdeforordningen ikke blir omtalt i proposisjonen, ble det oppfattet som et politisk signal, og at det uriktige skillet mellom kortvarige og langvarige midlertidige opphold i stor grad oppstår i fagmøtet på grunn av denne proposisjonen. Flertallet peker på at dette kan ha forsinket avdekkingen av alvoret i saken betydelig, og stiller spørsmål ved om opplysningsplikten overfor Stortinget ble ivarettatt i proposisjonen.

Flertallet viser videre til korrespondanse med regjeringen, hvor det i materialet kommer klart fram at

NAV Klageinstans jobbet lenge med vurderinger rundt at lovverket var anvendt feil fram til direktoratet innså alvoret. Flertallet viser til at det høsten 2017 ble sendt et brev av 29. november fra NAV Klageinstans til Ytelsesavdelingen som først ble besvart 6. februar 2018. I dette brevet informerer NAV Klageinstans om følgende:

«Vi ønsker å informere om at NAV Klageinstans har mottatt flere henvendelser om opphold i Norge kan kreves for EØS-borgere som mottar kontantytelser og som er bosatt eller oppholder seg i et EØS-land. Jf. trygdeforordning 883/2004 artikkel 7 og 21.»

Etter flertallets syn kan det se ut som at regelverket oppfattes å omfatte utenlandske statsborgere i Norge og ikke nordmenn som reiser ut, noe som reiser spørsmålsstillingen om man ikke tok inn over seg at også nordmenn er EØS-borgere.

Flertallet viser videre til e-poster mellom NAV Klageinstans og direktoratet i perioden mai til august 2018, hvor det åpenbart er stor usikkerhet rundt tolkningen, men at det nå ser ut som at det legges til grunn at nordmenn er EØS-borgere. Det vises særlig til en e-post av 5. juli 2018 fra NAV Klageinstans, hvor følgende fremgår: «Det er behov for en avklaring om forståelsen av trygdeforordning 883/2004 art 21 (...)». I samme e-post kommer følgende fram: «Vi er usikre på hvilken avdeling i Direktoratet som 'eier' denne saken».

Flertallet mener det er svært urovekkende at det tar lang tid å få svar, og påpeker at det er direktørens oppgave å avklare hvem som har ansvaret for å klargjøre viktige spørsmål. Flertallet vil blant annet vise til e-poster i perioden 12.–17. oktober 2018 mellom NAV Klageinstans, NAV Ytelsesavdelingen og Arbeids- og velferdsdirektoratet, hvor det kommer fram at det er stor usikkerhet rundt kjennelsene i Trygderetten og en mulig ankesak. Videre vises det til e-post fra NAV Klageinstans til Ytelsesavdelingen 27. november 2018, hvor det purres på om Trygderettens kjennelse skal påankes. Flertallet er fullstendig klar over at det kan virke merkverdig å henvise til mange e-poster, men det er for å illustrere den forvirring som var internt på dette tidspunktet, og hvor vanskelig det var å få avklaringer. Flertallet viser til tidligere merknader fra komiteen om gangen i saken fra perioden november/desember 2018 fram til oktober 2019.

Flertallet viser til at Arbeids- og sosialdepartementet den 27. november 2018 mottok en e-post fra Arbeids- og velferdsdirektoratet om en konkret kjennelse fra Trygderetten som opphevet Navs praksis med henvisning til trygdeforordningen. Kjennelsen dreier seg om flere opphold i andre EØS-land, noen korte, noen lange. Det lengste oppholdet er på omkring 5 måneder. Flertallet merker seg at daværende arbeids- og sosialminister likevel i sin redegjørelse til Stortinget uttaler at

departementet kun har vært i kontakt med direktoratet om såkalte «korte opphold – opphold av få ukers varighet». Flertallet understreker at statsråden med det feilinformerte Stortinget, da departementet hadde fått opplysninger om et lengre midlertidig opphold. Dette er av stor viktighet for saken, ettersom opphold av den lengden med så store summer i ytelser vanligvis vil bli straffeforfulgt og bety domfellelse for grovt bedrageri.

Flertallet viser videre til brev til fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til Arbeids- og sosialdepartementet av 20. desember 2018, hvor Trygderettens ønske om å be EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse blir fremlagt. I dette brevets vedlegg nummer 5 vurderer NAV Klageinstans saken og skissere to mulige alternativer. Det ene alternativet innebærer i all hovedsak trygdeskandalen, slik den ble beskrevet av statsråd Hauglie i redegjørelsen for Stortinget 5. november 2019.

Flertallet mener at alarmen både kunne og burde ha gått i departementet ut fra opplysningene i brevet av 20. desember 2018 og e-posten 27. november 2018. Alvoret i saken ville blitt avdekket om departementet på dette tidspunktet hadde informert Riksadvokaten.

Flertallet peker på at resultatet på dette tidspunkt blir at departementet til slutt gir sitt samtykke til praksisendring kun for kortvarige midlertidige opphold, kommuniserer at praksisendringen kun skal gjelde fremover i tid, og vektlegger kontrollbehovet – altså tiltak fra Nav for å hindre at omfanget av eksport av de relevante ytelsene øker. Dette fremkommer i en rekke brev og e-poster fra departementet vinteren og våren 2019. Flertallet peker på at departementets beslutning nok en gang forsinker avdekkingen av alvoret i saken ytterligere og skaper forvirring internt i Nav, noe underlaget for Navs internrevisjonsrapport viser. Flertallet peker særlig på at NAV Kontroll på grunn av departementets kommunikasjon ikke så på saker bakover i tid, og derfor ikke avdekket straffesaker.

Flertallet har merket seg uttalelsene fra Nav-direktør Vågang i komiteens høring, hvor hun medgir at det ikke har vært god nok samhandling mellom Arbeids- og sosialdepartementet og andre instanser, som Trygderetten og Riksadvokaten. I denne saken har det kommet klart fram at ansatte ikke nådde fram med sine innvendinger, jf. uttalelsene fra FOs representant:

«Det har kanskje utviklet seg en organisasjonskultur i deler av Nav som er preget av mistenksomhet og kontroll i møte med brukerne. Ansattes mulighet til å drøfte aktuelle faglige og organisatoriske problemstillinger er noe begrenset. Opplysningene i denne saken tilsier at flere deler av virksomheten meldte fra om det de oppfattet som feil tolkning av regelverket. Ingen tok det i tilstrekkelig grad på alvor, og direktoratet og departementet var sene til å følge opp meldingen fra linjen.»

Flertallet vil understreke direktørens og ledelsens ansvar og stiller spørsmål ved direktørens evne til å rette opp i de feil som er begått.

Flertallet har også merket seg direktør Vågangs uttalelse i komiteens høring:

«Jeg må først si at jeg opplever den formelle etatsstyringen fra departementets side overfor Nav som god. Vi har våre faste etatsstyringsmøter, vi har særmøter, og vi har fagmøter. I tillegg er det, som du nevner, en del uformell kontakt, eller mer arbeidsforberedende kontakt, i en rekke saker. Det er en del av den daglige kontakten mellom oss og departementet. Denne saken dreier seg også om EØS-rettens betydning og fortolkningen fra 2017 som Trygderetten snakket om i går, og det er der vi brukte noe tid før vi kom så langt at vi tok opp dette med departementet.»

På denne bakgrunn ville flertallet forventet at direktoratet hadde informert departementet om usikkerheten rundt håndteringen av de aktuelle sakene på et langt tidligere tidspunkt.

Flertallet viser til at en enstemmig komité den 3. desember 2019 ba om innsyn i dokument som omhandler møtet mellom daværende statsråd Anniken Hauglie og direktør i Arbeids- og velferdsdirektoratet, Sigrun Vågang, 25. oktober 2019. Departementet avsto forespørselen i brev av 11. desember 2019. Komiteen gjentok ønsket om å få oversendt dokumentene på egned vis i brev av 17. desember 2019, men fikk avslag i svar av 6. januar 2020. Flertallet mener det rammer tilliten til statsråden når informasjon blir holdt tilbake i en sak av et så stort alvor, og viser videre til Dokument 8:52 S (2019–2020) – representantforslag om utlevering av det omtalte møtedokumentet. Dette illustrerer hvordan informasjon holdes skjult for demokratisk innsyn og kontroll når alvorlige feil oppdages.

Flertallet understreker den utydelige kommunikasjonen og tidsbruken fra Arbeids- og sosialdepartementet når det gjelder å varsle andre relevante aktører. Særlig gjelder det Riksadvokaten, men flertallet vil også uttrykke undring over at man i en så alvorlig sak ventet over halvannen måned, helt til 18. oktober 2019, med å orientere statsministeren. Flertallet peker på at daværende statsråd Hauglie selv i høringen innrømmet at Riksadvokaten burde ha vært informert tidligere. Det ville ha medført at flere uriktige domfellelser hadde blitt stanset. Flertallet understreker videre at Stortinget ved minst to anledninger ikke har blitt informert riktig og fullstendig av Arbeids- og sosialdepartementet: i redegjørelsen der statsråden hevdet å kun ha vært informert om kortvarige midlertidige opphold frem til den 30. august, og i lovproposisjonen om 4 ukers tak for å ta med arbeidsavklaringspenger ut av landet i 2017. Til slutt peker flertallet på sakens alvor, de harde konsekvensene saken har medført for ofrene, og det politiske ansvaret for dette.

Flertallet vil uttrykke at etter deres mening kunne ikke Stortinget hatt tillit til statsråden på grunnlag av dette, men viser til at statsråd Anniken Hauglie den 24. januar 2020 gikk av som arbeids- og sosialminister før kontroll- og konstitusjonskomiteen hadde fullført sin behandling av saken. Flertallet understreker at regjeringen likevel må holdes konstitusjonelt ansvarlig. Statsminister Erna Solberg er øverste ansvarlig for regjeringen og har uttrykt tillit til statsråd Hauglies håndtering av saken. Flertallet understreker derfor også at Solberg overfor Stortinget har ansvar i saken, og at statsministeren selv fikk informasjon i juni 2019 om praksisendringen i Nav uten å foreta seg noe på det tidspunktet.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

«Regjeringens håndtering av sak om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 er sterkt kritikkverdig»

Flertallet påpeker de folkevalgtes ansvar for å sikre borgernes rettigheter og rettssikkerhet gjennom å benytte tilgjengelig informasjon til raskest mulig å rette opp egne feil framfor å plassere ansvar hos andre. Informasjon som grunnlag for demokratisk innsyn og kontroll er grunnleggende i vårt demokratiske system og et hensyn som særlig må ivaretas når det avdekkes alvorlige brudd på individets rettigheter og rettssikkerhet. I lys av informasjonen som er kommet fram i denne saken, blir det uhyre viktig med en debatt i etterkant om hvordan Nav fungerer for å følge opp brukernes rettigheter og plikter som fundament i velferdsstaten. Flertallet imøteser utredningen fra det regjeringsoppnevnte granskingsutvalget, som skal legges fram innen 1. juni 2020 som grunnlag for regjeringens og Stortingets videre arbeid med å vurdere lov, regelverk og praksis på velferdsområdet, samt hvordan Nav fungerer for å ivareta disse.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, og uavhengig representant Ulf Leirstein, vil understreke alvoret i at en slik feil har kunnet oppstå, feil praksis har kunnet skje over lang tid, og at heller ikke påtalemyndigheten og domstolene i sitt arbeid har avdekket feilpraktiseringen tidligere.

For å best besvare spørsmålene som kontroll- og konstitusjonskomiteen har reist rundt denne saken mener disse medlemmer det er nødvendig å se på tre faser. Den første fasen er implementeringen av forordningen og forarbeidet knyttet til dette. Hvorvidt feilen strekker seg lenger tilbake enn dette, ligger innenfor granskingsutvalgets oppgave å finne svar på, og det kommenteres derfor ikke i våre merknader. Den neste fasen gjelder praktiseringen av forordningen frem til departementet ble formelt varslet. Den siste fasen om-

handler statsrådets håndtering fra hun får kjennskap til feilpraktiseringen, og tiltakene som er iverksatt som en del av opprydningsprosessen.

Implementeringen av forordningen

Disse medlemmer viser til at for å sikre at en slik situasjon ikke oppstår igjen, må man gå tilbake til perioden hvor trygdeforordningen ble forberedt og innlemmet i norsk rett, for å forstå hvordan feilpraktiseringen kunne oppstå.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til daværende statsråd Anniken Hauglies redegjørelse for Stortinget om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 den 5. november 2019, hvor hun sier følgende:

«Det vil være naturlig å gå tilbake til inkorporeringen av forordningen i 2012, men det vil også være naturlig å vurdere praksis før 2012.»

Disse medlemmer viser også til det tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre uttalte under høringen den 9. januar 2020:

«For hele sakskomplekset, også årene før 2012, pågår det en gransking igangsatt av regjeringen. Jeg legger til grunn at man her vurderer det som har skjedd i hele EØS-avtalens virketid, fra avtalen trådte i kraft 1. januar 1995. Åtte ulike regjeringer har hatt ansvar i denne perioden.»

EUs trygdeforordning 883 fra 2004 ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens vedtak 76/2011. Forordningen gjelder fra 1. juni 2012 i Norge og ble inkorporert i norsk rett ved forskrift 22. juni 2012. Den tilhørende norske forskriften ble oversendt Nav 5. juli 2012 til orientering og uten føringer. Forut for beslutningen i EØS-komiteen i 2011 ble saken vurdert i relevante organer på departements- og direktoratsnivå og behandlet i spesialutvalget for trygd.

Det følger av historikken til forskriften at den ble behandlet i spesialutvalget for trygd i 2006 og 2009. Tidligere arbeidsminister Hanne Bjurstrøm oppga i høring 9. januar 2020 at vurderingene av forskriften ble gjort i spesialutvalget for trygd:

«Det ble gjort vurderinger, og det framgår for så vidt – hvis man går inn og ser på Lovdata og ser på forarbeidene til denne forskriften, ser man jo at dette har vært behandlet i spesialutvalg for trygd to ganger, én gang i 2006 og én gang i begynnelsen av 2009. Og det er der man har gjort de vurderingene om at dette ikke har vesentlig betydning for det norske handlingsrommet, osv. I spesialutvalg for trygd satt det en del relevante departementer, og der satt både Nav og Arbeidsdepartementet. Jeg antar – fordi jeg ikke har grunnlag for å ha sett at den vurderingen er gjort noen gang senere – at det er der man har gjort den vurderingen. Jeg var klar over at det tok veldig lang tid fra man implementerte forskriften i Norge, fra man startet forberedelsene.»

I spesialutvalget for trygd sitter flere departementer, blant annet Arbeids- og sosialdepartementet, i tillegg til Nav. Disse medlemmer finner det problematisk at det ikke finnes noen tilgjengelige referater fra møtene i spesialutvalget for trygd som viser behandlingen av trygdeforordningen og grunnlaget for vurderingene som ble gjort, når praksis er at slike referater skal føres. Disse medlemmer stiller seg også undrende til at ingen av statsrådene har kjennskap til dette utvalgets posisjon, vurderinger eller kompetanse.

Ansvar for å sjekke om en ny EØS-forordning eller et direktiv er i samsvar med norsk rett, påhviler det enkelte fagdepartement. Det var Arbeids- og sosialdepartementet som var ansvarlig departement for utsendelsen av utkast til forskrift ved departementsforeleggelsen. Daværende justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr beskriver i høringen 10. januar 2020 at brevet ble sendt ut 16. mars 2012 til utvalgte departementer, men at:

«Brevet fra Arbeidsdepartementet omtalte verken det materielle innholdet i den underliggende forordningen eller forholdet mellom forordningen artikkel 21 og bestemmelser med oppholds krav i folketrygdloven. Forordningen var heller ikke vedlagt i selve oversendelsen.»

Justis- og innvandringsministeren uttalte videre:

«Vi må også huske på at det spesielle i forordningen da den ble inkorporert i norsk rett, var det faktum at Arbeids- og sosialdepartementet på det tidspunktet ikke hadde identifisert at denne forordningen ikke var i samsvar med gjeldende norsk rett. Når man ikke identifiserer det, sender man ut på departementsforeleggelse at dette ikke er noe problem, altså adresserer man ikke at dette er et problem. Da er det så klart vanskelig for andre departement å oppfatte at dette er et problem. Så her er det en feil som blir gjort i begynnelsen, og så får man en rekke følgefeil etterpå.»

Disse medlemmer vil understreke at feilvurderingen i Arbeids- og sosialdepartementet i forkant av implementeringen i 2012, og derav den mangelfulle departementsforeleggelsen, gjorde at Stortinget fikk feil informasjon i 2012. Hadde vurderingen vært riktig, ville Stortinget hatt mulighet til å implementere forordningen i norsk rett på en måte som gjorde det lettere å forstå og praktisere forordningen riktig.

Under høringen 9. januar 2020 ble tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre, som hadde denne posisjonen da forordningen ble implementert, spurt hvilket ansvar det påhviler Utenriksdepartementet for saker man sender til Stortingets Europautvalg. Jonas Gahr Støre svarte:

«Det er til syvende og sist regjeringens ansvar å sørge for at en gjør grundig forberedelsesarbeid for gjennomføring av alle saker, alt som berører norsk rett og

norske regler. Det er et overordnet ansvar å kvalitets-sikre det.»

Og videre:

«Det er UD's ansvar å sørge for at dette er riktig sammensatt, at de er blitt hørt, og at utvalgene har gjort sitt arbeid. Men, som sagt, den faglige vurderingen av den enkelte sak må vi være trygge på at fagdepartementene og deres etater har vurdert.»

I klassifiseringen av forordningen som ble sendt Stortingets Europautvalg, ble forordningen vurdert av Arbeids- og sosialdepartementet til ikke å gripe vesentlig inn i norsk handlefrihet.

Som følge av dette praktiserte Nav forordningen feil i flere år.

Disse medlemmer viser at tidligere arbeids- og velferdsdirektør Joachim Lystad under kontrollhøringen den 10. januar 2020 fremhevet:

«... at implementeringsprosessen og lovfortolkningen knyttet til det selvfølgelig er det aller viktigste stedet for å legge grunnlag for en riktig praksis.»

Nav var delaktig i fortolkningen, men hadde ved flere anledninger i 2008–2009 bedt Arbeids- og sosialdepartementet om en klargjøring av hvordan ytelsene etter kapittel 11 skulle forholde seg til EØS-avtalen. Forespørselene ble avvist av departementet, som påpekte at den nye forordningen ikke ville medføre vesentlige materielle regelendringer verken når det gjelder stønads- eller lovvalgsregler.

Fra mars 2009 til november 2018 løftet ikke Nav spørsmål til departementet om de innholdsmessige followene av forordningen igjen. Lystad svarte under høringen bekreftende på at måten departementet svarte Nav på i 2008–2009, kan ha vært medvirkende til at Nav ikke løftet spørsmålet på nytt i hans periode (2010–2015).

Disse medlemmer mener at forklaringen på hvordan feiltolkningen kunne oppstå, og ikke minst pågå i så lang tid, kan være måten forordningen ble implementert på i norsk lov i 2012.

Disse medlemmer registrerer så langt at Arbeids- og sosialdepartementet ikke identifiserte betydningen forordningen ville ha, eller motstriden mellom ordlyden i folketrygdloven og den nye forordningen. Departementsforeleggelsen ga ingen reell mulighet for andre departementers vurdering, fordi viktig informasjon manglet. Feilen ble heller ikke fanget opp i Utenriksdepartementet, som var ansvarlig for å sende forordningen til Stortingets Europautvalg. Det resulterte i en inkorporering i norsk lov som har vært vanskelig å tolke og benytte for jurister, domstoler og lovgivere.

Denne fremgangsmåten har også vært benyttet tidligere, slik at det også kan være grunn til å se på om forrige EØS-trygdeforordning ble tolket feil og implementert på en lite hensiktsmessig måte. Disse medlem-

mer ser derfor frem til granskingsutvalgets grundige og fullstendige gjennomgang av saken.

Ingen av de nevnte forordningene ble sendt på høring, da dette ikke var vanlig praksis. Regjeringen Solberg gjorde endringer i utredningsinstruksen i 2016, blant annet for å klargjøre at også forordninger i større grad må sendes på høring. Dette gir muligheten til å få flere innspill før forordninger inkorporeres, noe disse medlemmer mener er et av flere nødvendige tiltak for å sikre at forordninger som inkorporeres i norsk lov, ikke er i motstrid til den.

Oppdagelsen og praksisendring

Under opprullingen av denne saken er det avdekket mangler i Navs EØS-kompetanse og interne kommunikasjon, både mellom avdelinger på tvers i organisasjonen og oppover – men også mellom Nav og Arbeids- og sosialdepartementet (ASD).

Disse medlemmer viser til direktør Sigrun Vågengs uttalelse i høringen:

«I denne saken har vi ikke hatt god nok samhandling med Arbeids- og sosialdepartementet og andre instanser, som Trygderetten og Riksadvokaten. Det har heller ikke vært god nok kommunikasjon internt i ytelseslinjen i denne saken.»

Dette bekreftes også av de ansattes organisasjoner i høringen, som mente det var behov for å se på samhandlingen og kommunikasjonen mellom de ulike enhetene og nivåene i Nav.

Disse medlemmer viser til at tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch under høringen trakk frem at advokatembetet nær sagt uansett tidspunkt ville ha reagert med tiltak dersom de hadde blitt informert på det tidspunkt hvor det oppstod tvil om rettsanvendelsen. Den tidligere riksadvokaten mente at han burde ha vært varslet allerede da den første kjennelsen mot Nav kom i Trygderetten sommeren 2017. For disse medlemmer fremstår denne uttalelsen som å være basert på etterpåklokskap. Det er grunn til å påpeke at i en rettsstat som Norge er tilliten til systemene avhengig av at påtalemyndigheten foretar egne selvstendige vurderinger, spesielt i saker mellom innbyggerne og staten.

Som det kom frem under høringen, brukte Trygderetten over ett år fra juni 2017 og frem til høsten 2018 på å etablere en omforent praksis om at praktiseringen av regelverket var feil. Etter den første kjennelsen hvor det ble stilt spørsmål om praktiseringen, kom det fem påfølgende kjennelser hvor Navs praksis ble opprettholdt.

Disse medlemmer påpeker derfor at det ikke er korrekt at Trygderetten var omforent så tidlig som i juni 2017. Først høsten 2018 ga Trygderetten uttrykk for at de ønsket å få en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen for å avklare rettstilstanden. Samtidig ønsket Nav å bringe en konkret sak inn for lagmannsretten.

Disse medlemmer viser til arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågengs innlegg:

«Jeg ser det som litt vanskelig at vi skulle ha gått til Riksadvokaten allerede etter én sak, etter at vi hadde fått medhold i fem år. Vi visste ikke på det tidspunktet om det var en rettsanvendelsesfeil. Vi trengte flere dommer for å se hvordan dette hadde utviklet seg.

Når det er sagt, sa jeg allerede i min innledning at vi varslet Riksadvokaten for sent om det som Trygderetten kom med etter hvert. De burde vært varslet tidligere. Juni 2017, da den første kjennelsen kom, anser jeg i så fall ikke for å ha vært tidspunktet for det, men våren 2018, da vi begynte å se at her kunne det være noe, kunne vi ha gått til Riksadvokaten.»

Disse medlemmer viser til at i perioden frem mot at Trygderetten får en omforent praksis høsten 2018, er oppfølgingen i Nav preget av uklare ansvarsforhold, dette til tross for at det internt kom flere signaler om at praktiseringen kunne være feil. Dette understrekes av Juristforbundets tillitsvalgte i arbeids- og velferdsetaten, som i et brev til komiteen av 10. februar 2020 blant annet viser til at et av deres medlemmer ved e-post varslet Arbeids- og velferdsdirektoratet om feilpraktiseringen i august 2017. Hun fikk svar to måneder senere om at Nav ikke hadde kapasitet til å se på saken. På nyåret 2018 varslet vedkommende igjen. Juristforbundet oppgir at flere av deres medlemmer har meldt fra om Navs feilpraktisering av EØS-forordningen uten at Nav har tatt tak i dette.

Disse medlemmer viser videre til at det fra mai til august 2018 fremgår av e-poster mellom NAV Klageinstans og direktoratet at det var intern usikkerhet rundt tolkningen av forordningen. Dette gjaldt spesielt hvorvidt regelverket skulle forstås til også å omfatte norske borgere som reiser ut. Frem til da ser det ut til å ha vært en oppfatning at regelverket gjaldt utenlandske statsborgere i Norge. Den interne dialogen i Nav viser at det ikke var avklart hvilken avdeling i direktoratet som var den rette til å klargjøre forståelsen av trygdeforordningen. I oktober 2018 viser den interne korrespondansen mellom NAV Klageinstans, NAV Ytelsesavdelingen og direktoratet at det er usikkerhet i Nav rundt Trygderettens kjennelser.

Nav tok opp saken med departementet, først uformelt i november 2018 og så formelt i brev av 20. desember 2018. I dialogen som fulgte mellom departementet og Nav, kom man frem til at det var nødvendig og tilstrekkelig å åpne for korte opphold i andre EØS-land. I departementets svarbrev av 5. mars 2019 til Nav ble endringen omtalt som en praksisendring.

Da Nav skulle iverksette disse endringene, konkluderte en intern faggruppe med at dette ikke var tilstrekkelig. Mottakere av sykepenger og arbeidsavklaringspenger hadde rett til å motta ytelsene uavhengig av lengden på oppholdet, så lenge de øvrige vilkår var oppfylt.

Disse medlemmer registrerer at det var på dette tidspunkt konklusjonen var at Nav hadde anvendt loven feil, og at dette ikke kunne rettes opp med en praksisendring. En rekke personer hadde blitt anmeldt og tilbakekrevet ytelser uten at Nav hadde rettslig grunnlag for dette.

Statsråd Hauglies håndtering

Departementet ble varslet om dette 30. august 2019. På grunn av sakens alvor ba departementet om Regjeringsadvokatens vurdering. Regjeringsadvokaten sluttet seg til Navs vurdering 21. oktober 2019. Feilpraktiseringen ble offentlig kjent 28. oktober 2019.

Daværende statsråd Hauglie var tydelig på at man med dagens kjennskap burde ha informert Riksadvokaten tidligere, men at departementet ikke var klar over at problemstillingen var av den karakter som nå er kjent, før høsten 2019. Da departementet ble kontaktet av Nav ved årsskiftet 2018/2019, oppga hun i høringen at de snakket om «trygderettsaker, om forvaltningssaker som ikke fører til anmeldelse, fengsling eller straff på den måten». Statsråd Hauglie erkjenner at hun i ettertid ser at saken burde ha blitt løftet til Riksadvokaten samtidig som politidistriktene ble informert.

Statsministeren fremhevet at man kunne forhindre mye av det som har skjedd, dersom man hadde forstått omfanget og konsekvensene av Trygderettens kjennelser om feilpraktisering av forordningen tidligere. At Riksadvokaten ikke ble informert tidligere, henger sammen med at man på det tidspunktet ikke så at praksis ble feilvurdert i en rekke saker. «Ut fra det vi vet i dag, burde ingenting av dette ha skjedd», konkluderte hun. Disse medlemmer viser videre til statsministerens svar under høringen:

«Det er, som Anniken Hauglie sa i utspørringen tidligere i dag, et stort spørsmål å avgjøre, og man må ha et godt juridisk grunnlag, med en mistanke om at man over år – kanskje over tiår – har praktisert feil og dømt folk feil, for å kunne snu på det. Man må ha et godt grunnlag for å gjøre det. Hun iverksatte utover høsten i fjor de tiltakene som var helt nødvendige for å kunne trekke den slutningen, og hun har også lagt til rette for å rydde opp i dette.»

Disse medlemmer finner det vanskelig å klandre daværende statsråd Hauglie for sendretktighet i saken. Gitt sakens alvorlighetsgrad og det lange tidsrommet feilen hadde pågått, var det påkrevd at departementet brukte den nødvendige tid for å fremskaffe et forsvarlig og grundig beslutningsgrunnlag for å være sikker på at praksisen over mange år hadde vært feil.

Under høringen redegjorde statsråd Hauglie og statsministeren for tiltakene som er iverksatt. Statsministeren oppsummerte dette på følgende måte:

«For det første skulle en innsatsgruppe i Nav gå igjennom alle saker tilbake til 2012. De som urettmessig hadde betalt tilbake ytelser til Nav, skulle få stønaden de hadde krav på. Dette arbeidet pågår for fullt. 272 personer har fått behandlet sakene sine. 7,6 mill. kr er utbetalt til dem som har fått vedtakene omgjort. Nav har en ambisjon om å behandle de fleste sakene ferdig første halvår i 2020.

For det andre skulle Riksadvokaten gå igjennom aktuelle straffesaker og være i kontakt med Gjenopptakelseskommisjonen. Setteriksadvokaten varslet tidligere denne uken at det nå er 75 personer som antas å ha fått feilaktige fellende dommer, og for disse sakene finnes det også etablerte ordninger for rettshjelp og erstatning.

For det tredje varslet vi at regjeringen ville sette ned et uavhengig utvalg som skulle granske saken. Utvalget ble oppnevnt 8. november 2019 og skal levere sin rapport innen 1. juni 2020. Parlamentariske ledere på Stortinget fikk anledning til å gi innspill til utvalgets mandat og sammensetning, og utvalget er i full gang med sitt arbeid.»

Disse medlemmer viser også til at daværende statsråd Hauglie umiddelbart etter pressekonferansen ba om å få holde en redegjørelse for Stortinget om saken. Fra Arbeids- og sosialdepartementets pressekonferanse 28. oktober 2019 og frem til høringsdagene 9. og 10. januar 2020 ble det gjennomført ytterligere tiltak.

Nav har foretatt en internrevisjon som kartlegger hva som skjedde i Nav i forbindelse med at EØS-forordningen ble vedtatt og trådte i kraft, og hva som skjedde etter at Trygderetten avsa kjennelser som gikk imot Navs tolkning av regelverket høsten 2017, og frem til praksis ble endret i 2019.

Regjeringen har videre styrket Nav, Trygderetten og Riksadvokaten slik at de skal ha tilstrekkelig kapasitet til å gjennomgå saker som må behandles på nytt.

Daværende statsråd Hauglie viste i høringen 10. januar 2020 til følgende om tiltakene:

«Regjeringen har etablert et særskilt rettshjelps-tiltak uten behovsprøving, og det skal etableres en særskilt erstatningsordning med egen klagenemnd. Til nå har 272 personer fått behandlet saken sin på nytt. Det er tilbakebetalt til sammen 7,6 mill. kr. Nav har fått en ekstrabevilgning på 40 mill. kr, Trygderetten er styrket med 5 mill. kr.»

Som daværende statsråd Hauglie viste til i høringen, har Navs praksis blitt bekreftet av kompetente organer over flere år. Saken reiser omfattende spørsmål om lovgivningsteknikk, juridisk metodelære og metoden for innlemming av forordninger som har vært benyttet i hele perioden Norge har hatt EØS-avtalen. Lovtekster som er uforståelige for vanlige folk, er et demokratisk problem.

Disse medlemmer er enige med daværende statsråd Hauglie i hennes uttalelse i i høringen om betydningen av et tilgjengelig lovverk:

«Det er nok viktig, mener jeg, at aktørene, de som skal praktisere loven, faktisk også forstår hva som står i den.»

Med dette som bakgrunn har daværende statsråd Hauglie erkjent at det kan være behov for å endre ordlyden i folketrygdloven slik at den samsvarer med EØS-retten, og disse medlemmer viser videre til hennes uttalelse i redegjørelsen 5. november 2019:

«Jeg vil derfor vurdere om regler i folketrygdloven bør justeres, eller om det er behov for andre endringer for å sikre like god og tett oppfølging av alle som mottar sykepenger og arbeidsavklaringspenger, uavhengig av hvor i EØS-området de oppholder seg.»

Disse medlemmer registrerer at statsministeren i høringen påpekte at denne saken har avdekket sårbarheter ved lovgivningen når EØS-regelverket skal innlemmes i norsk rett. Dette omfatter blant annet måten lovene våre er utformet på, metoden vi har for innlemming av EØS-reglene, og hvilken praksis som sikrer riktig fortolkning og anvendelse i departementene og etatene.

Etter at hun fikk kjennskap til feilpraktiseringen av EUs trygdeforordning, har statsministeren igangsatt en gjennomgang av alle departementenes praksis hva gjelder departementenes implementering av EU-retten og hvordan de holder seg orientert om praksis i underliggende etater.

Disse medlemmer vil peke på den tillitsutfordring også vårt rettsapparat står overfor. Det at domstoler og påtalemyndighet har innrømmet feil, har ført til at Justis- og beredskapsdepartementet har initiert en samtale om behovet for kompetansepåfyll, med mål om å unngå at sånne feil skjer igjen.

Disse medlemmer finner det positivt at gode og målrettede tiltak raskt ble iverksatt for å ivareta de som er rammet, at daværende statsråd Hauglie selv ba om å få komme til Stortinget for å orientere om feil fortolkning og praktisering av EUs trygdeforordning, og at flere av tiltakene allerede var iverksatt.

Disse medlemmer vil understreke at det er flere spørsmål man fortsatt mangler svar på etter at høringene var ferdige 10. januar. Høringene har tydeliggjort at Nav i forkant av implementeringen etterlyste avklaringer ved minst to anledninger, men høringene har ikke gitt svar på hvordan Arbeids- og sosialdepartementet fulgte opp disse spørsmålene. Disse medlemmer mener at det har kommet noen svar, men ikke gode nok svar, på hvordan feilen kunne pågå så lenge i Nav. Det er også uklart for disse medlemmer hvorfor ikke Trygderetten, påtalemyndigheten eller domstolene klarte å fange opp problemstillingen før Trygderetten begynte å se dette i 2017.

Disse medlemmer forholder seg til at daværende statsråd i sitt svar til komiteen har fastslått at kon-

troll- og konstitusjonskomiteen har fått alle relevante dokumenter i saken. På bakgrunn av dette aksepterer disse medlemmer statsrådets beslutning om ikke å utlevere dokument fra møtet 25. oktober 2019 mellom statsråd Anniken Hauglie og Nav-direktør Sigrun Vågang.

Disse medlemmer avventer granskingsutvalgets rapport for å få ytterligere kunnskap om alle faser i saken og få bedre innsikt i hvilke tiltak som gjøres for å sikre at noe tilsvarende ikke kan skje igjen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti henleder oppmerksomheten på at allerede da EØS-avtalen ble framlagt for ratifikasjon i Stortinget, kom det klart fram at trygderettigheter som er opparbeidet i et EØS-land, skal kunne følge en person ut av landet, jf. St.prp. nr. 100 (1991–92). Det har siden da vært klart at EØS-rett griper inn i det nasjonale regelverket og går foran dersom det er motstrid mellom de to regelsettene. Dette ble senest uttrykt i Meld. St. 40 (2016–2017) Eksport av norske velferdsytelser. Stortingsflertallet har imidlertid ikke ønsket å slå dette fast som premiss for statsrådenes implementering av EØS-forordningene på trygdeområdet, jf. Innst. 108 S (2017–2018), dette på tross av at statsråden, etter to skriftlige spørsmål fra saksordføreren, til slutt bekreftet sitatet fra stortingsmeldingen. Statsråden sto i et krysspress etter stortingsbehandlingen, når komitéflertallet ikke kunne slutte opp om EØS-avtalens lovgikk. Kravet om innstramming av trygdeytelser var så

sterkt at partiene som sluttet opp om EØS-avtalen, fortsatte å tone ned at den norske praksisen var i strid med EØS-avtalen. Dette viser etter disse medlemmers oppfatning at partiene som støtter Norges deltakelse i EØS-avtalen, har undervurdert forholdet til EØS. Forholdet mellom norsk lovgiving og EØS-rett burde ha vært grundigere drøftet med større alvor, både ved innlemming av Norge i avtalen og ved implementering av den enkelte forordning.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til redegjørelsen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Regjeringens håndtering av sak om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 er sterkt kritikkverdig.

II

Redegjørelse gitt i Stortinget 5. november 2019 av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 – vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 25. februar 2020

Dag Terje Andersen

leder

Eva Kristin Hansen

ordfører

Liste over vedlegg

Vedlegg 1	Redegjørelse gitt i Stortinget 5. november 2019 av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21
Vedlegg 2	Brev datert 12. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
Vedlegg 3	Brev datert 14. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
Vedlegg 4	Brev datert 14. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til justis- og innvandringsministeren
Vedlegg 5	Brev datert 14. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til Sivilombudsmannen
Vedlegg 6	Brev datert 18. november 2019 fra Sivilombudsmannen til kontroll- og konstitusjonskomiteen
Vedlegg 7	Brev datert 19. november 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
Vedlegg 8	Brev datert 21. november 2019 fra justis- og innvandringsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
Vedlegg 9	Brev datert 21. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
Vedlegg 10	Brev datert 21. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
Vedlegg 11	Brev datert 21. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til justis- og innvandringsministeren
Vedlegg 12	Brev datert 21. november 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
Vedlegg 13	Brev datert 22. november 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
Vedlegg 14	Brev datert 26. november 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
Vedlegg 15	Brev datert 28. november 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
Vedlegg 16	Brev datert 28. november 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen

- Vedlegg 17** Brev datert 28. november 2019 fra justis- og innvandringsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 18** Brev datert 3. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 19** Brev datert 3. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
- Vedlegg 20** Brev datert 3. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
- Vedlegg 21** Brev datert 3. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
- Vedlegg 22** (samme som vedlegg 20)
- Vedlegg 23** Brev datert 3. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til statsministeren
- Vedlegg 24** Brev datert 3. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til justis- og innvandringsministeren
- Vedlegg 25** Brev datert 5. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 26** Brev datert 9. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
- Vedlegg 27** Brev datert 10. desember 2019 fra statsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 28** Brev datert 11. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 29** Brev datert 11. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 30** Brev datert 11. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 31** Brev datert 11. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 32** Brev datert 11. desember 2019 fra justis- og innvandringsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 33** Brev datert 12. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen

- Vedlegg 34** Brev datert 16. desember 2019 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 35** Brev datert 17. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
- Vedlegg 36** Brev datert 17. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
- Vedlegg 37** Brev datert 17. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til arbeids- og sosialministeren
- Vedlegg 38** Brev datert 17. desember 2019 fra kontroll- og konstitusjonskomiteen til statsministeren
- Vedlegg 39** Brev datert 20. desember 2019 fra statsministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 40** Brev datert 6. januar 2020 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 41** Brev datert 6. januar 2020 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 42** Brev datert 6. januar 2020 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 43** Brev datert 6. februar 2020 fra arbeids- og sosialministeren til kontroll- og konstitusjonskomiteen
- Vedlegg 44** Referat fra åpen høring 9. januar 2020
- Vedlegg 45** Referat fra åpen høring 10. januar 2020

Redegjørelse holdt i Stortinget 5. november 2019 av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Statsråd Anniken Hauglie [10:03:37]: La meg aller først takke Stortinget for muligheten til å redegjøre for saken om feil fortolkning og praktisering av retten til å ta med seg sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i andre EØS-land.

Feilen har pågått over mange år – både i forvaltningen og i rettssystemet – uten at dette er avdekket. Feilen har fått store og alvorlige konsekvenser for mange mennesker. Jeg vil gjøre det jeg kan for å opplyse Stortinget og offentligheten om alt vi vet om denne saken per nå, og få alle fakta på bordet. Alt skal fram i lyset. Alle steiner skal snus. Urett skal rettes opp.

Jeg har fra første dag omtalt dette som en skandale, og det står jeg ved. Mange mennesker har urettmessig fått til dels store tilbakebetalingskrav fra Nav som følge av feilen. Mange har også urettmessig blitt anmeldt og straffeforfulgt. Flere personer er dømt til fengsel, eller de har fått andre straffereaksjoner.

Dette er svært alvorlig. Det er alvorlig fordi mennesker feilaktig har måttet tilbakebetale velferdsytelser til livsopphold, og noen er også dømt på uriktig rettsgrunnlag. Trygdemyndighetene, påtalemyndigheten og domstolene har altså bygget sine avgjørelser på en feil forståelse. Det er alvorlig fordi det svekker tilliten til offentlige myndigheter og rettsapparatet, og det er alvorlig fordi det tok så mange år før alarmen gikk.

På vegne av regjeringen vil jeg be de menneskene det gjelder – og deres familier – om unnskyldning for det de har vært utsatt for. Staten skal gjøre opp for seg. Jeg vil sette ned et eksternt, uavhengig granskingsutvalg. Granskingen skal sørge for at alle fakta kommer på bordet, finne årsakene til at feilen kunne oppstå uten at den ble avdekket – heller ikke i departementet – og gi grunnlag for å dra nødvendig lærdom med sikte på å unngå at slike feil skjer i framtiden. Nav og påtalemyndigheten er i tillegg i gang med å følge opp alle dem som har fått et urettmessig tilbakebetalingskrav, og dem som urettmessig er straffedømt. Alle som er rammet, skal vite at deres sak vil bli gjennomgått og deres rettigheter ivaretatt. Velferdsordningene våre skal praktiseres riktig.

I den følgende redegjørelsen vil jeg først si noe om innlemmingen av EUs trygdeforordning i norsk rett og hvordan forordningens artikkel 21 ble forstått. Jeg vil i dag i hovedsak fokusere på prosessen knyttet til innlemmingen i 2012. Det er imidlertid naturlig at en i det videre arbeidet også vurderer praksis før 2012. Jeg vil deretter redegjøre kort for enkelte forhold i perioden fram til 2017. Jeg vil så redegjøre relativt detaljert for det videre

hendelsesforløpet fram til 28. oktober 2019. Til slutt vil jeg orientere om hva vi skal gjøre nå og framover.

Jeg vil understreke at min redegjørelse er basert på min kjennskap til saken per i dag. Jeg kan ikke gå inn på påtalemyndighetens og domstolenes rolle i denne saken og heller ikke på hvordan straffedommene skal følges opp. Jeg vil imidlertid vise til Riksadvokatens varslede gjennomgang.

Da Norge tilsluttet seg EØS i 1994, var trygdekoordineringen regulert i forordning 1408/71. I 1998 la Europakommisjonen fram forslag til en ny trygdeforordning, som vi i dag kjenner som forordning 883/2004. Rådet og Europaparlamentet vedtok den nye forordningen i 2004. Den fikk imidlertid ikke virkning for EØS-landene før åtte år senere, dvs. i 2012.

I tråd med rutine for håndtering av EØS-saker utarbeidet Arbeids- og sosialdepartementet – i samråd med berørte departementer – et såkalt EØS-notat, som skal gi en kortfattet redegjørelse for innholdet i nye forordninger. Notatet ble lagt fram for spesialutvalget for trygd – et interdepartementalt utvalg som ledes av Arbeids- og sosialdepartementet, og hvor Arbeids- og velferdsdirektoratet deltar sammen med berørte departementer. Forordningen inneholdt bl.a. justeringer som ga større adgang til å ta med korttidssytelser ved sykdom under opphold i utlandet. Denne justeringen ble ikke særskilt omtalt i EØS-notatet fra 2011.

Notatet tok for seg tre endringer, som innebar helt nye rettigheter og plikter:

- For det første ble forordningen utvidet til å gjelde personer som ikke har vært yrkesaktive.
- For det andre ble trygdekoordineringen utvidet til å omfatte særskilte førtidspensjonsordninger.
- For det tredje ble koordineringen av ytelser ved arbeidsløshet utvidet til selvstendig næringsdrivende.

Spesialutvalget for trygd konkluderte med at forordningen var EØS-relevant og akseptabel. Som kjent holder Utenriksdepartementet Europautvalget i Stortinget løpende informert om EØS-saker. EØS-notatet om den nye forordningen ble forelagt Europautvalget i forkant av møtet i EØS-komiteen 1. juli 2011, hvor det formelle vedtaket ble fattet. I EØS-komiteen deltar delegasjoner fra EØS- og EFTA-landene og representanter fra Europakommisjonen.

Dagens trygdeforordning 883/2004 ble innlemmet i norsk rett med virkning for Norge fra 1. juni 2012 gjennom kongelig resolusjon 22. juni 2012. Den nye forordningen ble innlemmet på tilsvarende måte som den for-

rige forordningen i 1994. Etter forskriften skal folke-trygdloven fravikes i den utstrekning det er nødvendig i henhold til trygdeforordningen. Nav deltok i alle deler av prosessen på lik linje med departementet. Jeg legger til grunn at granskingen også vil se på måten forordningen ble innlemmet på.

Adgangen til å motta sykepenge og andre kontantytelser ved sykdom i andre EØS-land er regulert i artikkel 21 i trygdeforordningen. Bestemmelsen lyder:

«Et medlem i trygdeordningen og medlemmer av hans/hennes familie som bor eller oppholder seg i en annen medlemsstat enn den kompetente medlemsstat, skal ha rett til kontantytelser fra den kompetente institusjon i samsvar med lovgivningen den anvender.»

Det er viktig å merke seg at trygdeforordningen ikke innebærer et generelt pålegg til Norge om å endre folke-trygdloven. Norge står fritt til å ha egne begrensninger på adgangen til å motta trygdeytelser i utlandet, og disse gjelder fullt ut for personer som bor eller oppholder seg i land utenfor EØS. Men for personer som bor eller oppholder seg innenfor EØS, går trygdeforordningen altså foran folke-trygdloven. Det er imidlertid fortsatt adgang til å stille aktivitetskrav.

Jeg skal nå redegjøre for noen hovedtrekk i dialogen mellom departementet og direktoratet knyttet til innlemmingen. Departementet sendte et brev til direktoratet 11. mai 2009 om implementeringen av EU-forordning nr. 883/2004, i all hovedsak om administrative forberedelser til den forestående innlemmingen. Dette ble fulgt opp i tildelingsbrevene i påfølgende år. Departementet orienterte formelt Arbeids- og velferdsdirektoratet om tidspunktet for når forordningen skulle tre i kraft for Norges vedkommende, ved brev av 23. mai 2012. Dette ble også fulgt opp i tildelingsbrevet for 2013.

Det ble informert om at forordningen innebar enkelte endringer, og direktoratet ble bedt om å prioritere arbeidet med å forberede overgangen til ny forordning, herunder opplæringstiltak og utarbeidelse av veiledninger og rutiner. Dette følger av direktoratets ansvar for å tolke, forvalte og iverksette lover innenfor sitt ansvarsområde. Denne rollen er formalisert i en egen instruks om virksomhets- og økonomistyring. Det er ingen fast praksis eller prosedyre for at departementet skal godkjenne etatens rundskriv. Det var det heller ikke i 2012.

Navs rundskriv ble oppdatert som følge av den nye trygdeforordningen. Det har hele tiden gått klart fram at artikkel 21 kommer til anvendelse for personer som er bosatt i andre EØS-land, og i enkelte andre tilfeller. Ut fra den juridiske vurderingen som nå foreligger, ble det den gang, i 2012, lagt til grunn en feil forståelse av artikkel 21. Den ble ikke gitt anvendelse for personer som bor og arbeider i Norge, men som for en periode

oppholder seg i et annet EØS-land. Det vil si at Nav har lagt til grunn at det utelukkende er folke-trygdlovens bestemmelser som kommer til anvendelse i disse tilfellene.

Eksport av trygdeytelser har stått på den politiske dagsordenen i mange år. Jeg vil derfor også si noe om regjeringens arbeid med dette. Den daværende regjeringen satte i 2009 ned Brochmann-utvalget, som i 2011 avga sin utredning om hvordan velferdsordningene våre påvirkes av migrasjonsstrømmene.

I kjølvannet av denne ble utfordringene knyttet til trygdeeksport løftet fram i det offentlige ordsiftet. Den nåværende regjeringen utredet på den bakgrunn rammen for trygdeeksport. På dette grunnlaget la vi fram en stortingsmelding i 2017. I denne meldingen, og i de interne forarbeidene, var oppmerksomheten i hovedsak rettet mot utbetalinger av trygdeytelser til personer bosatt i utlandet – dvs. mot trygdeeksport i egentlig forstand og ikke mot personer som er bosatt i Norge, men som oppholder seg midlertidig i utlandet. I meldingen ble det imidlertid presisert at forordningen har forrang.

Jeg registrerer også at enkelte trekker fram departementets dialog med ESA i denne perioden og bl.a. en sak fra 2015, som gjelder eksport av arbeidsavklaringspenge til Sverige. Jeg vil understreke at den saken handlet om et annet saksforhold enn den feilen som nå er avdekket. ESA gikk, etter å ha fått departementets redegjørelse, ikke videre med den saken. En sak om dagpenger er også blitt omtalt. Den saken gjaldt reglene om hvilket land som skal utbetale dagpenger til helt ledige grensarbeidere, og var en tolkning av den gamle trygdeforordningen. ESA har uttalt at denne tolkningen ikke kan benyttes for tolkningen av den nye trygdeforordningen.

Trygderetten er et uavhengig, domstollignende forvaltningsorgan som skal treffe avgjørelser om enkeltpersoners rettigheter og plikter etter folke-trygdloven og en rekke andre pensjons- og trygdelover. Trygderetten har i brev av 28. oktober 2019 opplyst at det fra juni 2017 til mars 2018 ble avsagt flere kjennelser der avslag fra Nav ble henvist til ny vurdering på grunn av manglende eller feilaktig vurdering av artikkel 21. Trygderetten mener at deres praksis ble fastlagt i løpet av denne perioden. Samtidig opplyser Trygderetten at praksis før denne perioden kan ha vært sprikende.

Etter trygderettsloven kan retten settes med fem medlemmer når rettens avgjørelse kan bli bestemmende for praksis på et saksområde. Slik jeg så langt har forstått saken, har Trygderetten etablert sin praksis uten en slik femmedlemskjennelse, men i stedet gjennom flere enkeltkjennelser.

Jeg vil nå beskrive hvordan Nav håndterte de første signalene fra Trygderetten om feil praksis. Klageinstan-

sen i Nav behandler klager og anker på etatens stønads-områder. Klageinstansen orienterte direktoratet i brev av 29. november 2017 om at Trygderetten hadde henvist en sak til ny behandling og stilt spørsmål ved etatens rundskriv og betydningen av EØS-forordningen. Klageinstansen viste også til at Trygderettens praksis var sprikende. I februar 2018 ba direktoratet Nav klageinstans om å utrede problemstillingen nærmere. Fra februar 2018 pågikk det et utredningsarbeid internt i Nav om dette.

Den 19. november 2018 skrev Trygderetten til en av klageinstansene i Nav og opplyste at retten vurderte å forelegge spørsmålet for EFTA-domstolen. Trygderetten viste til at verken arbeids- og velferdsetaten eller klageinstansen hadde tatt inn over seg Trygderettens praksis. Fristen ble først satt til 31. januar og senere utsatt til 22. februar 2019.

Jeg vil nå gå gjennom utviklingen etter at Arbeids- og sosialdepartementet ble kjent med saken. Departementet fikk en uformell henvendelse fra Arbeids- og velferdsdirektoratet 27. november 2018, hvor det opplyses om at Trygderetten vurderte å forelegge spørsmålet om trygdeforordningen artikkel 21 for EFTA-domstolen.

Direktoratet sendte deretter et brev til departementet 20. desember 2018. I brevet uttalte direktoratet at de anså regelverket som uklart og ønsket å diskutere saken med departementet. Klageinstansen hadde inntil videre stilt behandling av innkomne klagesaker som gjaldt disse spørsmålene, i bero. Jeg har senere fått opplyst at disse klagesakene ble stilt i bero 18. desember 2018.

Departementet ba i møte 18. januar 2019 og deretter i brev datert 24. januar direktoratet om – så snart som mulig – å gjøre rede for etatens praksis og vurdere om etatens forståelse av artikkel 21 var i tråd med forordningen. Dette ble gjort i brev til departementet 24. januar 2019. Direktoratets vurdering var da at artikkel 21 kommer til anvendelse også på kortvarige opphold, som da var temaet, og at man fra norsk side dermed ikke kunne stanse eller avslå en kontantytelse kun på grunnlag av opphold i et annet EØS-land. Det ble imidlertid påpekt at oppholdet må være forenlig med gjennomføring av fastsatt aktivitet og ikke kan forhindre etatens oppfølging og kontroll.

Direktoratet viste til at det ikke forelå sikre tall for hvor mange tilfeller som ville bli omfattet av endringen, men antok at endringen bare ville påvirke avgjørelser i saker med korte utenlandsopphold og der aktivitetsplikten er oppfylt. Direktoratet antok på denne bakgrunn at dette verken ville ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

I en e-post av 22. februar 2019 ga Arbeids- og sosialdepartementet sin tilslutning til en omlegging, altså slik at artikkel 21 kommer til anvendelse også på kortvarige

opphold, og dette ble bekreftet i brev av 5. mars 2019. Det ble presisert at man ikke kunne stanse eller avslå en kontantytelse bare fordi personen oppholdt seg i annet EØS-land.

Departementet har fått opplyst at Nav kontroll, som avdekker og anmelder trygdesvindler, stilte alle saker med flere kortvarige opphold i bero 25. februar 2019. Nav arbeid og ytelser instruerte sine enheter om ny praksis 14. mars 2019 og ba dem sette tilbakekrevingssaker i bero. Siste anmeldelse fra Nav kontroll ble sendt påtalemyndigheten 23. april 2019. Denne anmeldelsen ble departementet først kjent med 25. oktober 2019. Direktoratet opplyste i brev til departementet 21. juni 2019 at de ville be alle Nav-kontorene om å endre praksis. Dette ble gjort 22. juni 2019.

Jeg har nå redegjort for den kontakten departementet hadde med direktoratet før sommeren 2019 om korte opphold – opphold av få ukers varighet – som var den problemstillingen som da hadde blitt reist. Jeg vil nå redegjøre for når departementet ble gjort kjent med at saken var langt mer alvorlig og omfattet det vi nå forstår som lange opphold, dvs. med lengre varighet i utlandet.

Direktoratet henvendte seg til departementet i e-poster av fredag 30. august og mandag 2. september 2019 og opplyste at det i dialogen internt i Nav hadde vist seg at artikkel 21 heller ikke hadde vært vurdert ved midlertidige utenlandsopphold utover de rent kortvarige. Direktoratet skrev at det var stor risiko for at det var flere som hadde fått til dels store tilbakekrevingssaker og uriktige straffedommer mot seg. Direktoratet påpekte samtidig at dette var noe de ikke hadde orientert departementet om tidligere. Så langt jeg kjenner til, er dette altså første gangen departementet blir kjent med saken om at det kunne foreligge domfellelser som følge av feil lovanvendelse – og ikke bare i Nav.

Direktoratet ønsket et møte med departementet så snart som mulig, da spørsmålet ville kunne få betydning for et større antall saker og med større konsekvenser enn tidligere antatt. Dette gjaldt saker som anmeldes til politiet. Første møte om saken mellom departementet og direktoratet fant sted fredag 13. september. I møtet redegjorde direktoratet for status og problemstillinger i saken, også utover den informasjonen som tidligere var sendt. Videre reiste direktoratet spørsmål og ga uttrykk for tvil om det forelå en rettsanvendelsesfeil. De ville imidlertid så snart som mulig anmode påtalemyndigheten om at pågående saker ble stilt i bero. Den siste saken gikk for retten 16. september 2019. Mellom 17. og 19. september sendte direktoratet brev til politidistriktene med anmodning om å stille i bero sakene som var anmeldt, men der det ennå ikke var tatt ut tiltale eller berammet rettsmøter. Den 26. september var det etter det jeg har

fått opplyst, uformell kontakt mellom Nav kontroll og Riksadvokatembetet om saken.

I forbindelse med direktoratets arbeid med å klar- gjøre hva som er en korrekt forståelse av trygdeforord- ningen artikkel 21, ble det avholdt ytterligere tre møter mellom departementet og direktoratet om saken, 18. oktober, 22. oktober og 25. oktober. Det siste møtet var mellom Sigrun Vågeng og meg.

Basert på en ny juridisk gjennomgang datert 27. oktober 2019 konkluderte Arbeids- og velferdsdirek- toratet med at tidligere rettsanvendelse ved opphold i et EØS-land ikke har vært riktig – uavhengig av lengden på oppholdet. I saker som omfattes av EØS-forordningen, må kravet i folketryktdloven om opphold i Norge forstås som opphold i Norge eller i et annet EØS-land. Øvrige vilkår for ytelsene må fremdeles være oppfylt.

Arbeids- og velferdsdirektoratet anslår foreløpig at feil praktisering av EUs trygdeforordning artikkel 21 gjelder om lag 2 400 saker der det er krevd penger tilba- ke. Direktoratet har per i dag ikke oversikt over antall sa- ker der søknad om ytelse urettmessig er avslått under henvisning til opphold i et EØS-land.

Det mest alvorlige i saken er at Nav etter 2012 har anmeldt i overkant av 100 personer for trygdesvindel for å ha oppgitt uriktige opplysninger. Så langt jeg nå har kjennskap til, har domstolene avsagt dom i om lag 50 saker, men dette tallet kan øke. Det ser ut til at 36 personer har fått ubetinget straff eller har sonet feng- selsstraff. Vel 50 anmeldelser ble utsatt etter utsendingen av brevene til politidistriktene i september 2019. Det er åpenbart at saken har fått store konsekvenser for alle dem som er berørt.

Saken er alvorlig. Da departementet ble kjent med alvorlighetsgraden, forsikret Nav oss om at disse sakene ble stilt i bero, og påtalemyndigheten ble varslet. Det ble samtidig satt i gang en ny juridisk vurdering for å klar- legge om offentlige myndigheter faktisk hadde unnlatt å følge norsk lov. Parallelt pågikk det et arbeid i Nav for å få bedre oversikt over sakens omfang. Hvorfor tolknin- gen av artikkel 21 – så langt vi kan se – ikke har vært pro- blematisert slik at feilen er blitt fanget opp, er noe jeg håper granskingen vil gi oss svar på. Det var nesten ikke til å tro at dette kunne være en systemsvikt også utover Nav. Når vi nå har fått komplekset fram i lyset, er det lett å se at flere spørsmål burde vært reist – fra flere hold – for lenge siden.

Mange har etter at saken ble kjent, rettmessig stilt spørsmålene: Hvordan har en så alvorlig feil i forståel- sen av trygdeforordningen kunnet skje? Hvorfor har ikke feilen blitt fanget opp – og da i sin fulle bredde – tid- ligere? Det er etablert flere institusjoner og rutiner som skal sørge for at nettopp slike feil ikke skal forekomme, og hvis de skjer, skal de fanges opp.

I ettertid: Det tok lang tid før systemet klarte å fange opp denne feilen. Derfor er det viktig at alle instanser og aktører som er involvert – mitt eget departement og meg inkludert – nå gjør det vi kan for å bidra til at svar- ene kommer på bordet.

Jeg er opptatt av at staten skal rydde opp og gjøre opp for seg overfor dem som er urettmessig straffet, eller som har fått urettmessig krav om tilbakebetaling eller på annen måte ikke fått det de har krav på. Flere instanser er nå i gang med en full gjennomgang av sakene. Jeg vil nå først si noe om det arbeidet som er satt i gang for å rydde opp i de feil som er begått. Deretter vil jeg si noe om hvor- dan vi skal sikre oss at praksis framover i tid blir riktig på dette området. Jeg vil også si noe om enkelte andre for- hold som jeg mener det er nødvendig å vurdere.

Direktoratet har satt ned en innsatsgruppe som nå gjennomgår alle tidligere saker tilbake til 2012. Saker der feil forståelse av trygdeforordningen kan ha vært av- gjørende for å avslå, stanse eller kreve tilbake ytelser, prioriteres. Det er nødvendig å vurdere hver enkelt sak på nytt. Det må også vurderes om de øvrige vilkårene for å motta eller beholde ytelsen var oppfylt, som plikten til å gjennomføre aktiviteter og avtaler med helseperso- nell, Nav og arbeidsgiver.

Det er fortsatt en betydelig usikkerhet knyttet til hvor mange personer som er omfattet, og det er for tidlig å si noe nærmere om hvem som vil ha krav på trygde- ytelser eller kompensasjon for urettmessige tilbakebe- talingskrav. Resultatet av gjennomgangen av den enkel- te sak vil kunne bli full omgjøring, delvis omgjøring eller opprettholdelse. Feilen kan også ha betydning for andre forhold. Dette er et omfattende arbeid som vil ta noe tid. Ansatte i Nav gjør nå en stor jobb for å rydde opp og har begynt å kontakte dem det gjelder. Informasjon om hvor man kan henvende seg dersom man tror at man er berørt av feilen, er lagt ut på Navs hjemmesider. De som urettmessig har betalt tilbake, vil få utbetalt stønaden de har krav på. Disse sakene skal altså behandles av Nav.

Regjeringen vil lage en ordning med fri rettshjelp for dem som ønsker å klage på Navs nye vedtak. Justisde- partementet, som har ansvar for ordningen med fri rettshjelp, vil i samråd med Arbeids- og sosialdepar- tementet se nærmere på hvordan denne rettshjelpen kan innrettes. Regjeringen vil også lage en ordning med fri rettshjelp for personer som fremmer erstatningskrav som følge av den feilaktige tolkningen av EØS-regelverk- et. Regjeringen vurderer å opprette en særskilt erstat- ningsordning som sikrer at de som er rammet, skal få en så enkel og rask behandling som mulig. Regjeringen vil vurdere nærmere hvilket organ som eventuelt skal ad- ministrere en slik ordning og rammene for den.

Riksadvokaten har orientert om at han er i kontakt med Gjenopptakelseskommisjonen og med påtale-

myndigheten om oppfølging overfor dem som er straffet basert på feil forståelse av regelverket. Gjenopptakelseskommisjonen kan veilede den som ønsker å gjenåpne en straffesak, og har også anledning til å oppnevne en offentlig forsvarer.

I tillegg til å rydde opp i de feil som er begått, er det avgjørende at Arbeids- og velferdsetaten framover i tid behandler alle saker etter ny praksis. Framtidig praksis må også få tydelig fram at selv om etaten ikke kan stanse eller avslå sykepengar, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger kun fordi brukeren oppholder seg i et annet EØS-land, må brukeren fortsatt følge opp alle plikter som er knyttet til mottak av ytelsen. Endringen betyr med andre ord ikke at det er fritt fram å ta den med seg ut av landet.

Departementet har bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om å rapportere særskilt om oppfølgingen av saken. Rapporteringen skal omfatte følgende forhold:

- hvordan direktoratet vil håndtere disse sakene videre – jeg har bedt om en plan for håndtering av tidligere og pågående saker, spesielt overfor berørte
- hvordan direktoratet vil sikre at korrekt praktisering blir tydeliggjort og implementert i etaten

Det er en viktig oppgave for Nav å gå gjennom alle saker hvor det kan ha vært gjort feil. Jeg vil følge utviklingen og omfanget av arbeidet. Det gjelder naturlig nok også et eventuelt behov for ekstra midler, hvilket også gjelder for Trygderetten. Regjeringen tar sikte på å komme med et forslag førstkommande fredag. Jeg har i tillegg bedt Arbeids- og velferdsdirektoratet om en grundig redegjørelse for hvordan de jobber med EØS-forordninger. Jeg har bedt om en vurdering av etatens kompetanse til å sikre at praksis er i tråd med regelverket.

Det er avgjørende at rettsanvendelsen på trygdeområdet er i tråd med Norges EØS-forpliktelser. Departementet vil vurdere om det bør etableres en kvalitets-sikringsmekanisme for å sikre nødvendig oversikt over rettsutviklingen i EU og EØS-området. Etablering av en slik mekanisme vil i tilfelle bli gjort i nært samarbeid mellom bl.a. Arbeids- og sosialdepartementet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Trygderetten, Utenriksdepartementet og Regjeringsadvokaten. Departementet vil i den forbindelse også se på egen kompetanse.

Selv om forordningen har vært innlemmet i norsk rett, har denne saken vist at regelverket ikke har vært tilgjengelig nok. Trygdelovgivningen bør gi bedre veiledning, både til medlemmene av folketrygden og til profesjonelle aktører. Jeg har derfor allerede bedt om at departementet går i gang med å se på hvordan dette best kan løses.

Sykepengar og arbeidsavklaringspenger skal sikre inntekt for personer som gjennomgår utredning, behandling og arbeidsrettede tiltak med sikte på å beholde eller skaffe seg arbeid. Den nye praktiseringen vil tro-

lig medføre at flere vil oppholde seg i kortere eller lengre perioder utenfor Norge mens de mottar disse ytelsene. God oppfølging av mottakerne er viktig for å bidra til kortest mulig periode på stønader og for å ivareta legitimiteten i våre velferdsordninger. At en mottaker er i utlandet, kan gi praktiske utfordringer for god og tett oppfølging. Jeg vil derfor vurdere om regler i folketrygdloven bør justeres, eller om det er behov for andre endringer for å sikre like god og tett oppfølging av alle som mottar sykepengar og arbeidsavklaringspenger, uavhengig av hvor i EØS-området de oppholder seg.

Vi må kunne ha tillit til at regelverkene i velferdsordningene våre blir praktisert korrekt. For meg er det viktig at vi får en åpen og god gjennomgang av saken. På grunn av sakens alvor vil jeg be et eksternt utvalg granske saken for å avdekke hvordan en feiltolkning kan ha oppstått og blitt videreført i så lang tid – både i trygdeforvaltningen og i straffesakssporet. Det vil være naturlig å gå tilbake til inkorporeringen av forordningen i 2012, men det vil også være naturlig å vurdere praksis før 2012. I tillegg vil det være naturlig med en gjennomgang av behandlingen i arbeids- og velferdsetaten og i departementet fra Trygderetten avga den første kjennelsen som gikk imot Navs tolkning.

Granskingen vil kunne se både på etatens tolkning og praksis og på departementets arbeid med innlemmelsen av forordningen i 2012 og etatens oppfølging i etterkant. I en slik ekstern gjennomgang vil jeg legge fram den dokumentasjonen og de vurderingene jeg har om saken. Jeg vil legge vekt på at den eksterne gjennomgangen også gir et grunnlag for læring, slik at vi får gode forslag til eventuelle forbedringer i arbeidet med å inkorporere og implementere EØS-lovgivning og andre læringspunkter. Arbeidet er omfattende og komplisert. Jeg legger likevel til grunn at vi må komme raskt i gang med arbeidet med sikte på at dette foreligger i løpet av første halvår 2020. Parallelt med denne gjennomgangen har derfor arbeids- og velferdsdirektøren bedt internrevisjonen i Nav om å utarbeide en rapport om etatens oppfølging av forordningen, for å få vurderinger som kan gi grunnlag for forbedringer som kan iverksettes relativt raskt.

Min redegjørelse her i dag er basert på det vi så langt har oversikt over i saken. Jeg kan ikke utelukke at det vil komme flere fakta og nye spørsmål på bordet – bl.a. som følge av granskingen – om de sakene jeg har redegjort for. Jeg vil imidlertid forsikre om at staten skal gjøre opp for seg overfor dem som er uskyldig straffeforfulgt og dømt, overfor dem som har måttet betale tilbake ytelser de hadde rett til å motta, og overfor dem som på annen måte ikke har fått det de har krav på. Alle det gjelder, vil bli kontaktet av Nav.

De siste dagene har flere av dem som er rammet, fortalt sin historie og gitt saken et ansikt. Historiene gjør sterkt inntrykk på de fleste av oss, også på meg. De som er rammet, har blitt utsatt for alvorlige feil fra trygdeforvaltningens, påtalemyndighetens og domstolenes side. Vi har hørt hvordan straffedommer påvirker folks liv på en alvorlig måte.

Til dem som er rammet, vil jeg igjen si unnskyld. Nå skal vi rydde opp. Vi må lære av denne saken for å hindre at noe lignende kan skje igjen. Jeg kan ikke understreke nok hvor viktig det er at vi tar lærdom av denne saken.

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
12.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 og har følgende spørsmål til statsråden:

1. Når og hvordan planlegger statsråden å legge frem for Stortinget en sak om planene for oppfølging av dem som urettmessig har blitt rammet av feilpraktiseringen?
2. Hvordan vil statsråden forsikre seg om at alle som har fått urettmessig straff eller på annen måte er rammet av feiltolkingen av lovverket, blir klar over dette og får rimelig erstatning og oppreisning?
3. Komiteen ber statsråden legge frem en tidslinje fra 2011/2012 frem til i dag for departementets befatning med denne saken og innsyn i all relevant dokumentasjon, inkludert brev, vedlegg og referater, fra dialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, NAV Klageinstans og Trygderetten.
4. Komiteen ber om en oversikt, så langt den foreligger, over følgende:
 - a. fordeling av straffesakene fordelt på år
 - b. oversikt over hvor mange av ofrene for straffesakene som er EØS-borgere/norske borgere
 - c. oversikt over antall saker hvor man kan ha krevd penger tilbake urettmessig
 - d. oversikt over hvor mange som kan ha fått avslag på støtte de egentlig kan ha hatt krav på

- e. oversikt over departementets vurdering av hvilke ytelser, eller delytelser, som er berørt av feilen som er avdekket. Det bes særlig om en vurdering av tillegget for unge uføre.
5. Et av hovedmålene til Trygderetten er å avsi retningsgivende kjennelser for arbeids- og velferdsforvaltningen (Nav) og andre instanser på trygde- og pensjonsrettens område. Hvorfor tok det så lang tid før Trygderettens vurderinger førte til praksisendring?

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
14.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 og har følgende spørsmål til statsråden:

1. Solberg-regjeringen trakk Meld. St. 46 (2012-2013) Flere i arbeid, 29. november 2013. Hva skjedde da med det igangsatte arbeidet med gjennomgang av omfangsbestemmelsene i folketrygdloven, og hadde departementet en dialog med Nav om dette?
2. Komiteen ber om en datert oversikt over hvilke relevante kjennelser fra 2017 og fram til mars 2018 hvor Trygderetten ga Nav medhold og hvilke kjennelser som ble henvist til ny behandling på grunn av manglende eller feilaktig vurdering.
3. Kan den feilaktige forståelsen av regelverket gå lenger tilbake enn 2012, og hva gjør statsråden for å finne ut av det?
4. I brevet fra Arbeids- og sosialdepartementet til Nav 24. januar 2019 ber departementet Nav selv vurdere om forståelsen er i tråd med forordningen, og ber etaten vurdere og gjøre rede for konsekvenser av å eventuelt legge om praksis. Hvorfor ba departementet Nav selv gjøre denne vurderingen, og ble det gjort egne vurderinger i for eksempel Arbeids- og sosialdepartementet eller Justisdepartementets lovavdeling?

5. Statsråden sa i sin redegjørelse til Stortinget tirsdag 5. november 2019 at departementet før sommeren 2019 kun hadde hatt kontakt med Nav rundt problemstillingen om korte opphold, men at det først høsten 2019 ble klart at saken også omfattet opphold med lengre varighet. Hva var Arbeids- og sosialdepartementets reaksjon da Nav allerede 20. desember 2018 tok opp at det var usikkerhet rundt tolkningen av artikkel 21 generelt, og gjorde ikke departementet noen mer selvstendige vurderinger av saken utover å be Nav selv vurdere egen praksis på området?
6. Det vises til spørsmål i Stortingets spørretime onsdag 13. november 2019 fra representanten Rigmor Aasrud. Komiteen ber om svar på om statsråden før de datoer som hittil har vært omtalt, har mottatt henvendelser om at praksis vedrørende dagpengemottakeres utenlandsopphold har vært i strid med EØS-regelverket.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Statsråd Jøran Kallmyr
Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
14.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 og ber om svar på følgende spørsmål:

1. Når ble Justis- og beredskapsdepartementet første gang orientert av Arbeids- og sosialdepartementet om at det kunne være feil lovforståelse i forhold til EØS-retten?
2. Hva mener justis- og innvandringsministeren kunne vært gjort annerledes for å unngå at dette skjedde?
3. Har Justis- og beredskapsdepartementet ved lovavdelingen på noe tidspunkt vurdert endringer i lovverket som følge av EØS-forordningen?
4. Hvorfor ble ikke soningsinnkallingene og etterlysningene knyttet til disse sakene stoppet med en gang Nav sendte brev om dette til politiet 18. september 2019?

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Sivilombudsmann Åge Thor Falkanger
Sivilombudsmannen
Postboks 3, Sentrum
0101 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
14.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har til behandling sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

Komiteen spør i denne forbindelse om Sivilombudsmannen i perioden 2012 til 2019 har behandlet klager i tilknytning til dette sakskomplekset.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

STORTINGET Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Vår referanse
2019/4566

Deres referanse

Vår saksbehandler

Dato
18.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Jeg viser til Kontroll og konstitusjonskomiteens brev 14. november 2019.

Vi har foretatt en gjennomgang av ombudsmannens arkiver med sikte på å avklare i hvilket omfang vi har behandlet klager som gjelder sakskomplekset i tilknytning til ovennevnte.

Våre søk har i det alt vesentlige vært knyttet til saker som gjelder Trygderetten. Grunnen til det er at ombudsmannens arbeidsmåte bygger på at kontrollen herfra er etterfølgende forvaltningens egen ordinære klagebehandling, jf. Stortingets Instruks for ombudsmannen 19. februar 1980 § 5 annet ledd. Regelen innebærer at ombudsmannen så å si konsekvent vil avvise klager på avslag på ytelser fra Nav, men samtidig be klager først benytte klageordningene til Nav Klageinstans og dernest ankeadgangen til Trygderetten. Trygderettens avgjørelse kan deretter bringes inn for lagmannsretten eller ombudsmannen. Klagen på Trygderettens avgjørelser vil derfor være styrende for når ombudsmannen møter klagesaker om anvendelsen av EUs trygdeforordning.

I tidsrommet 1. januar 2012 til dags dato, har vi registrert 335 klager som gjelder Trygderetten. Gjennomgangen viser at vi har hatt få klager som gjelder trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 om kontantytelser. Av sakene har vi en om kontantytelser etter artikkel 21. Saken er under behandling. Den gjelder bevisvurderinger for beregningsgrunnlaget for pleiepenger til en person som er bosatt i Polen. I tillegg har vi avvist en sak i september 2018 som etterfølgende, altså fordi vedkommende ikke hadde brukt klagemulighetene innad i forvaltningen før saken ble brakt inn for ombudsmannen. Klagen gjaldt varsel om avslag på arbeidsavklaringspenger ved flytting til Spania.

Komiteens forespørsel viser til «sakskomplekset» her. Jeg nevner derfor for ordens skyld at vi i en sak fra august 2014 vurderte et avslag fra Trygderetten av krav på sykepenger for en klager som hadde flyttet til Pakistan, altså utenfor EØS-området. Selv om det ikke er tale om kontantytelser etter artikkel 21, nevner jeg også at vi i desember 2015 hadde en sak om dagpenger ved arbeidsløshet for en person som hadde arbeidet i Norge, men var bosatt i Polen. I hovedsak var spørsmålet her en konkret vurdering av Trygderettens bevisvurdering av om et ansettelsesforhold til en arbeidsgiver i Norge var avviklet. Vi har videre i desember 2013 hatt et saksforhold om barnetrygd der uenigheten særlig gjelder bevisvurderinger av

om klager har bosted i Norge eller Spania, samt omfanget av arbeid og selvstendig næringsvirksomhet i Norge, jf. forordning 883/2012 artikkel 67 om familieytelser. Om familieytelser viser jeg endelig til uttalelsen i mars 2019 om kontantstøtte og beregning av trygdetid for såkalte tredjelandsborgere (statsborgere fra land utenfor EU/EØS-området). Ombudsmannen la i saken til grunn at EØS-reglene medførte at tredjelandsborgere som er i familie med en EØS-borger, får medregnet eventuell trygdetid fra andre EØS-land når det vurderes om vilkårene i kontantstøtteloven er oppfylt.

Jeg håper at denne redegjørelsen gir komiteen et egnet inntrykk av ombudsmannens befatning med sakskomplekset knyttet til EUs trygdeforordning 883/2012 artikkel 21.

Aage Thor Falkanger
sivilombudsmann

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/3608-

Dato
19. november 2019

Spørsmål fra Stortinget 12. november vedrørende praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 12. november 2019. I brevet stiller komiteen fem spørsmål.

1. *Når og hvordan planlegger statsråden å legge frem for Stortinget en sak om planene for oppfølging av dem som urettmessig har blitt rammet av feilpraktiseringen?*

Svar:

I min redegjørelse for Stortinget 5. november informerte jeg om tiltak regjeringen har igangsatt og planlegger fremover for å følge opp dem som urettmessig har blitt rammet av feilpraktiseringen av artikkel 21 i forordning 883/2004. Jeg er opptatt av at staten skal rydde opp og gjøre opp for seg overfor dem som er urettmessig straffet, som har fått urettmessig krav om tilbakebetaling, eller på annen måte ikke har fått det de har krav på.

I svarene på spørsmålene nedenfor kommer jeg med oppdatert informasjon til Stortinget om hvordan saken nå følges opp. Regjeringen har allerede fremmet forslag om en tilleggsbevilgning til Nav og Trygderetten til statsbudsjettet 2020. Dette vil gi Nav mulighet til å planlegge med høyere kapasitet enn opprinnelig lagt til grunn for 2020, for å sikre god oppfølging av dem som er direkte berørt av saken, og Trygderetten vil få ressurser til å sikre at saksbehandlingstiden for eventuelle klagesaker er så kort som mulig.

Det er nedsatt et eksternt uavhengig utvalg under ledelse av Finn Arnesen, professor i europarett ved Universitetet i Oslo. Utvalget har fått et bredt mandat og vide fullmakter i sitt granskningsarbeid. Utvalget skal gjennomgå saken med sikte på å granske hvordan en

feiltolkning kan ha oppstått og blitt videreført over lang tid og vurdere de ulike aktørenes rolle i saken.

Utvalget skal også vurdere om praksis før 2012 må gjennomgås. Utvalget skal være uavhengig av regjeringens arbeid, og det har frist frem til 1. juni 2020. Etter det departementet kjenner til, vil utvalget avgi en egen vurdering av rettstilstanden på dette området, herunder rettstilstanden før 2012, i god tid før denne dato. Det vil bli fremmet en lov som gir granskningsutvalget nødvendig tilgang til taushetsbelagt informasjon.

Regjeringen arbeider med å få på plass en ordning med fri rettshjelp for dem som vil klage etter den nye behandlingen av saken deres i Nav, og Arbeids- og sosialdepartementet vurderer i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet en særskilt erstatningsordning som sikrer at de som er rammet, skal få en så enkel og rask behandling som mulig.

Departementet har i etatsstyringsmøte 14. november understreket at etaten skal sikre:

- Rask og korrekt saksbehandling av de sakene som må vurderes på nytt
- Rask iverksetting av tilbakebetaling der det avdekkes feil
- God kommunikasjon med de berørte

2. *Hvordan vil statsråden forsikre seg om at alle som har fått urettmessig straff eller på annen måte er rammet av feiltolkningen av lovverket, blir klar over dette og får rimelig erstatning og oppreisning?*

Svar:

Vi er i gang med å rydde opp og gjøre opp for oss. Nav har satt i gang et omfattende arbeid for å gå gjennom alle tidligere saker tilbake til 2012 for å finne ut hvem som har krav på tilbakebetaling av tidligere innkrevde beløp og hvem som har krav på ytelser som tidligere har blitt avslått. Alle dømte og anmeldte, som er identifisert, er blitt oppringt. Det er iverksatt midlertidig stopp av trekk i alle saker der det er aktuelt. Nav vil starte tilbakebetaling av feilaktig trukkede ytelser denne uken.

Nav har meddelt at det er svært krevende å identifisere alle i Navs systemer som skulle ha hatt en ytelse, men som ikke har fått den på grunn av utenlandsopphold. Her vil Nav også være avhengig av at berørte selv eller andre nære tar kontakt. Godt kommunikasjonsarbeid må derfor prioriteres. Se nærmere om dette i mitt svar på spørsmål 4 d. nedenfor.

NAV Klageinstans skal behandle alle klage- og ankesaker som enten klageinstansen eller Trygderetten har avgjort etter 1. juni 2012 der Navs feilaktige praktisering av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 har hatt betydning.

Påtalemyndigheten følger opp dem som er feilaktig dømt i strafferettssporet.

Som redegjort for under spørsmål 1, arbeider regjeringen med å få på plass en ordning med fri rettshjelp for dem som vil klage etter den nye behandlingen av Nav, og vurderer en

særskilt erstatningsordning som skal sikre at de som er rammet, skal få en så enkel og rask behandling som mulig.

Riksadvokaten og setteriksadvokaten har orientert om at de er i kontakt med Gjenopptakelseskommisjonen om oppfølging overfor dem som er straffet basert på feil forståelse av regelverket. Gjenopptakelseskommisjonen kan veilede den som ønsker å gjenåpne en straffesak, og har også anledning til å oppnevne en offentlig forsvarer.

3. *Komiteen ber statsråden legge frem en tidslinje fra 2011/2012 frem til i dag for departementets befatning med denne saken og innsyn i all relevant dokumentasjon, inkludert brev, vedlegg og referater fra dialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, NAV Klageinstans og Trygderetten.*

Svar:

Jeg vedlegger en kronologisk oversikt over den befatningen Arbeids- og sosialdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2006–2009) og Arbeidsdepartementet (2010–2013) har hatt med saken, i form av brev, vedlegg og referater fra dialogen mellom departementet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, NAV Klageinstans og Trygderetten.

Jeg viser for øvrig til spørsmål 2 i komiteens brev av 14. november 2019. Ved besvarelsen av det spørsmålet vil jeg gi en oversikt over de relevante kjennelsene fra Trygderetten.

Siden arbeidet med implementeringen av forordning 883/2004 tok til tidligere enn 2011/2012, går oversikten noe lengre tilbake i tid enn dette. Jeg må likevel ta forbehold om at denne regjeringen ikke har kunnskap om den forrige regjeringens interne arbeid. Hva gjelder departementets befatning med saken før regjeringsskiftet, er oversikten derfor avgrenset mot forrige regjeringens interne arbeid.

Den relevante dokumentasjonen som det vises til i oversikten, følger vedlagt.

Jeg understreker at oversikten er basert på den kunnskapen som jeg nå har, og på de dokumentene som det har latt seg gjøre å finne frem innenfor den gjeldende tidsfristen.

Som jeg påpekte i min redegjørelse for saken i Stortinget, verken kan eller vil jeg utelukke at det arbeidet som nå pågår i trygdeforvaltningen, i rettssystemet og i granskingsutvalget, vil føre til at det kommer flere fakta på bordet. Gjennom arbeidet som er gjort med å forberede svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen har det også kommet frem ny informasjon som jeg ikke hadde før redegjørelsen til Stortinget 5. november. I en intern e-postutveksling i Nav 25. februar i år fremgår det at «*Når departementets brev foreligger må det foretas avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres*», jf. vedlagte dokument med referansenummer 20190225. Dette er informasjon oversendt departementet 17. november 2019.

4. *Komiteen ber om en oversikt, så langt den foreligger, over følgende:*

- a. *fordeling av straffesakene fordelt på år*
- b. *oversikt over hvor mange av ofrene for straffesakene som er EØS-borgere/norske borgere*
- c. *oversikt over antall saker hvor man kan ha krevd penger tilbake urettmessig*
- d. *oversikt over hvor mange som kan ha fått avslag på støtte de egentlig kan ha hatt krav på*
- e. *oversikt over departementets vurdering av hvilke ytelser, eller delytelser, som er berørt av feilen som er avdekket. Det bes særlig om en vurdering av tillegget for unge utføre.*

Svar:

Se vedlagte brev fra Riksadvokaten. Riksadvokaten har meldt tilbake følgende i tilknytning til disse spørsmålene:

«Riksadvokaten har mottatt fra NAV Kontroll 28. oktober d.å. en liste over 48 dommer. En understreker at tabellene nedenfor er basert på dette materialet, og at alt tilsier at det vil tilkomme ytterligere dommer i takt med at politiets arbeid med å identifisere slike skrider frem under ledelse av setteriksadvokaten. Tabell 1 viser hvilket årstall dommene er avsagt, mens tabell 2 viser statsborgerskapet til de domfelte.»

a.

Tabell 1

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antall dommer	0	0	4	5	10	10	12	7
Mulig uriktige domfellelser*			4	8	7	7	8	3

*Se vedlagte brev fra setteriksadvokaten, hvor det fremgår at «I tillegg til de 48 dommene som riksadvokaten har mottatt fra NAV Kontroll den 28. oktober 2019 har setteriksadvokaten mottatt opplysninger om 37 mulig uriktige domfellelser».

b.

Tabell 2

	Norge	Danmark	Sverige	Hellas	Nederland	Finland	Polen
Statsborgerskap	39	1	3	1	1	2	1

c.

Arbeids- og velferdsdirektoratet arbeider nå med å få oversikt over antall saker hvor Nav kan ha krevd penger tilbake urettmessig. Direktoratet anslår at om lag 2400 personer har fått urettmessig krav om tilbakebetaling på grunn av feiltolkningen av EØS-regelverket vedrørende arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger. Det anslås at om lag 90 prosent av sakene gjelder arbeidsavklaringspenger, og det er ikke avdekket saker med urettmessig tilbakekreving av pleiepenger.

Sakene er identifisert ved maskinelle søk i Navs IT-systemer og en manuell gjennomgang av saker som kan være relevante på bakgrunn av søkekriteriene. Det kan ikke utelukkes at flere

saker blir avdekket gjennom ytterligere søk eller ved at berørte personer selv tar kontakt med Nav.

d.

Det foreligger ingen oversikt over hvor mange som kan ha fått avslag på støtte de egentlig kan ha hatt krav på, jf. svar på spørsmål 2 ovenfor. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i den første fasen prioritert de personene som har vært domfelt, anmeldt og de som urettmessig har måttet tilbakebetale penger til NAV. Det er svært krevende å identifisere i Navs IT-systemer alle andre som er rammet av feiltolkningen, for eksempel de personene som har fått urettmessig avslag på ytelse.

En utfordring er at det ikke er krav til registrering av så detaljert informasjon i Navs IT-systemer. Det betyr at saker med avslag på arbeidsavklaringspenger eller sykepenger ikke kan gjenfinnes bare ved å søke på kriterier som EØS, utland og avslag. Arbeids- og velferdsdirektoratet har derfor igangsatt et arbeid for å fastsette så gode kjennetegn som mulig på denne typen saker, slik at man har flere kriterier når det søkes etter aktuelle saker i systemene. Dette er et omfattende arbeid, både faglig og teknisk. Direktoratet melder om at det vil ta noe tid før de har klarlagt omfanget av relevante saker.

Ettersom det er vanskelig å gjenfinne saker, har Nav oppfordret, både gjennom media og www.nav.no, personer som mener de er berørt av feiltolkningen, om å ta kontakt. Det vil kunne bidra til at sakene blir raskere behandlet.

e.

Det som er avdekket gjennom Trygderettens kjennelser, er at rettsanvendelsesfeilen gjelder sykepenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger.

Jeg er kjent med at det fra enkelte hold er reist spørsmål ved om også andre ytelser enn sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger kan være beheftet med tilsvarende feil ved rettsanvendelsen. Riksadvokaten har i brev til Arbeids- og velferdsdirektoratet 30. oktober 2019 bedt om en uttalelse om det kan behefte tilsvarende feil ved andre sakstyper som omfattes av trygdeforordningen. Direktoratet har satt ned en gruppe med eksterne eksperter som skal se på stønads- og tjenesteområdene i lys av de forpliktelsene Norge har etter EØS-avtalen. Når denne gjennomgangen foreligger, vil departementet vurdere hvilke ordninger det vil være behov for å se nærmere på. Det vises for øvrig til omtale i vedlegget til mitt svar på spørsmål 3 av enkelte andre saker som har vært eller er til vurdering i departementet.

Komiteen har bedt særskilt om en vurdering av tillegg for unge uføre. Personer som har blitt ufør før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert, har rett til en særskilt minsteytelse. Tilsvarende gjelder for mottakere av arbeidsavklaringspenger. De særskilte minstesatsene som "ung ufør" er ikke opptjente rettigheter, og innebærer et tillegg til inntektssikringen som følger av de ordinære minsteytelser til arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Tillegget er ment å være en sosial

ytelse med sikte på å sikre en rimelig levestandard etter norske forhold. Det er dette formålet med tillegget som gjør at man ikke får ta dette med ved flytting til utlandet.

Det garanterte tillegget for unge uføre er oppført i vedlegg X, i vedlegg VI til Forordning 883/2004. Det er således også etter EØS-avtalen adgang til å begrense utbetalingen av ytelser som har slike kjennetegn. Når tillegget for unge uføre ikke kan mottas ved flytting til andre land, heller ikke til andre EØS-land, er det med andre ord ikke noe brudd på avtalen. For ordens skyld gjør jeg oppmerksom på at uføretrygd er omfattet av trygdeforordningens bestemmelser for pensjoner (avsnitt 2), og faller dermed i alle tilfeller utenfor virkeområdet til forordningen artikkel 21.

5. *Et av hovedmålene til Trygderetten er å avsi retningsgivende kjennelser for arbeids- og velferdsforvaltningen (Nav) og andre instanser på trygde- og pensjonsrettens område. Hvorfor tok det så lang tid før Trygderettens vurderinger førte til praksisendring?*

Svar:

Trygderetten har opplyst at det fra juni 2017 til mars 2018 ble avsagt flere kjennelser der avslag fra Nav ble henvist til ny vurdering på grunn av manglende eller feilaktig vurdering av artikkel 21. Trygderetten mener deres praksis ble fastlagt i løpet av denne perioden. Samtidig opplyser Trygderetten at praksis før denne perioden kan ha vært sprikende. Trygderetten kan settes med fem medlemmer når rettens avgjørelse kan bli bestemmende for praksis på et saksområde, se trygderettsloven § 7 tredje ledd. Trygderetten har i denne saken etablert sin praksis uten en slik fem-medlemskjennelse, men i stedet gjennom flere enkeltkjennelser. Jeg vil komme nærmere tilbake til dette i mitt svar til komiteen på brev av 14. november.

Vi har satt ned et eksternt utvalg som blant annet skal granske hvordan feiltolkningen kan ha oppstått og blitt videreført i så lang tid. Gjennom dette arbeidet vil vi kunne få flere svar på hvorfor det tok tid før Trygderettens vurderinger førte til praksisendring.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og innvandringsministeren

Stortingets presidentskap
STORTINGET
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
19/5511

Dato
21.11.2019

**Svar på spørsmål knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004
artikkel 21**

Jeg viser til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen 14. november 2019 hvor det stilles fire spørsmål knyttet til sak om redegjørelse fra arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

1. Når ble Justis- og beredskapsdepartementet første gang orientert av Arbeids- og sosialdepartementet om at det kunne være feil lovforståelse i forhold til EØS-retten?

Komiteen ber om svar på når Justis- og beredskapsdepartementet første gang ble orientert av Arbeids- og sosialdepartementet om feilaktig praktisering av adgangen til å motta sykepengen, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i et annet EØS-land. Første gang Justis- og beredskapsdepartementet ble orientert om saken var av Riksadvokaten i etatsstyringsmøte avholdt hos Justis- og beredskapsdepartementet tirsdag 22. oktober 2019.

2. Hva mener justis- og innvandringsministeren kunne vært gjort annerledes for å unngå at dette skjedde?

Regjeringen har nedsatt et granskningsutvalg som skal foreta en grundig og fullstendig gjennomgang av feilpraktiseringen av adgangen til å motta sykepengen, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i et annet EØS-land. Jeg mener det er riktig å avvente utvalget før regjeringen konkluderer med hva som kunne vært gjort annerledes for å unngå at dette skjedde.

Departementet har fått innspill fra Riksadvokatembetet i brev 18. november 2019. Brevet er vedlagt.

3. Har Justis- og beredskapsdepartementet ved lovavdelingen på noe tidspunkt vurdert endringer i lovverket som følge av EØS-forordningen?

Kontroll og konstitusjonskomiteen reiser spørsmål om «Justis- og beredskapsdepartementet ved lovavdelingen på noe tidspunkt [har] vurdert endringer i lovverket som følge av EØS-forordningen». Overskriften i henvendelsen viser konkret til EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21. Jeg forstår det derfor slik at komiteen i første rekke spør om Lovavdelingen har vurdert innholdet i forordningen, slik den er gjennomført i inkorparasjonsforskriften, opp mot oppholdskravet for visse ytelser i folketrygdloven.

Ut fra det departementet har kunnet bringe på det rene, har Lovavdelingen ikke vært forelagt spørsmålet om eller utredet behovet for endringer i oppholdskravet for de aktuelle ytelsene i folketrygdloven som følge av innholdet i trygdeforordningene slik disse er gjennomført i norsk rett. Lovavdelingen har heller ikke avgitt noen tolkningsuttalelse om forholdet mellom bestemmelsene i folketrygdloven og inkorparasjonsforskriften.

Generelt gjelder det at det er det enkelte departement som har ansvaret for lovgivningen innenfor sine ansvarsområder, herunder for gjennomføringen av EØS-regelverk i norsk rett. Det vises her til utredningsinstruksen punkt 5-5.

I forbindelse med gjennomføringen av den nye trygdeforordningen (forordning (EF) nr. 883/2004 som innlemmet i EØS-avtalen) i norsk rett, sendte Arbeidsdepartementet 16. mars 2012 utkast til ny forskrift om inkorporasjon av de nye trygdeforordningene i EØS-avtalen på foreleggelse til berørte departementer, herunder til Justis- og beredskapsdepartementet. Det materielle innholdet i den underliggende forordningen, eller forholdet mellom forordning artikkel 21 og bestemmelser med oppholdskrav i folketrygdloven, ble ikke omtalt i oversendelsesbrevet eller i svaret fra Justis- og beredskapsdepartementet.

4. Hvorfor ble ikke soningsinnkallingene og etterlysningene knyttet til disse sakene stoppet med en gang Nav sendte brev om dette til politiet 18. september 2019?

Departementet har innhentet redegjørelse fra Riksadvokatembetet for å besvare spørsmålet. Jeg viser til vedlagte brev av 18. november 2019.

Med hilsen

Jørán Kallmyr

Vedlegg: Brev fra Riksadvokatembetet 18. november 2019

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
21.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. I stortingsmeldingen «Flere i arbeid» fra 2013 og i svar fra arbeidsministeren til Stortinget i 2012 og 2013, fremgår det at departementet arbeidet med en gjennomgang av gjeldende regelverk for medlemskap i folketrygden og eksport av ytelser fra folketrygden. Hvordan ble dette arbeidet fulgt opp etter regjeringsskiftet, og hva ble konklusjonen på arbeidet?
2. Det fremgår at uklarhet om tolkningen av trygdeforordningen har vært et diskusjonstema blant toppledere i Nav i 2014, at det har vært tatt opp av NAV internasjonalt i 2015 og NAV Klageinstans i 2017. Har departementet vært ukjent med disse diskusjonene?
3. I e-post fra Arbeids- og velferdsdirektoratet av 25. april 2016 til NAV Family-benefits And Pensions fremgår det at en nordmann som bor og arbeider i Norge er omfattet av bestemmelsen dersom han/hun tar midlertidig opphold i et annet EØS-land. Sett bort i fra kravet om søknad, ser dette ut til å være forståelsen som Nav legger til grunn i dag. Stemmer dette – og hvorfor skjer det ikke en praksisendring som følge av dette?

4. I Prop. 74 L (2016-2017) foreslår regjeringen å lovfeste Navs praksis ved utenlandsopphold knyttet til arbeidsavklaringspenger, en praksis som har vist seg å være i strid med EØS-reglene. Men hverken i høringsnotatet eller i proposisjonen nevnes EØS-avtalen eller trygdeforordningens forrang. Hvorfor fremstilles ikke de EØS-rettslige føringene i denne proposisjonen?
5. I brev fra NAV Klageinstans til ytelsesavdelingen av 29. november 2017 fremgår det at NAV Klageinstans er usikre på om kravet om opphold i Norge er i strid med artikkel 21. Det fremgår også at direktoratet jobber med en lovendring knyttet til sykepenge. Videre skjer dette rett før endringene i AAP som strammer inn på kravene om opphold i Norge skal tre i kraft. Hvordan følges denne advarselen fra NAV Klageinstans opp?
6. I kvalitetsrapporten fra NAV Klageinstans, årsrapport 2017 av 15. februar 2018, fremgår det tydelig at det er uavklart praksis knyttet til artikkel 21. Hvordan ble dette fulgt opp av direktoratet og departementet?
7. Hvordan behandler departementet vanligvis årsrapporter som «Kvalitetsrapport fra NAV Klageinstans – årsrapport 2017»?
8. Fagforeningen Avyo har uttalt at Navs praksis var blitt tatt opp med avdelingsdirektører i Arbeids- og sosialdepartementet på et møte 25. oktober 2017. Komiteen ber om å få oversendt referat fra møtet eller dersom slikt ikke foreligger, departementets fremstilling av hva som skjedde på dette møtet.
9. Hva er grunnlaget for at man frem til høsten 2019 vurderte at det skulle være ulike vurderinger av såkalte korttidsopphold og lengre midlertidige opphold i utlandet, og hvorfor delte departementet denne vurderingen, særlig når departementet spesifikt har spurt om varighet jf. e-post av 27. november 2018?
10. Departementet har et overordnet ansvar for praktiseringen av regelverket. Hva var departementets selvstendige vurdering av alvoret og omfanget i saken etter Navs henvendelse 18. desember 2018?
11. I 2017 falt dommen i Tolley-saken, som Nav legger til grunn som førende for tolkningen av artikkel 21 i den nye trygdeforordningen. Dommen ble tilsendt departementet, men Nav ble ikke informert. Til Aftenposten 19. november 2019 forklarer statsråden at på det tidspunktet dommen kom, var departementet ikke kjent med at Navs praksis ved slike midlertidige opphold var feil. Betyr dette at departementet ikke kjente til hvordan Nav praktiserte regelverket, eller at de ikke kjente til at måten de praktiserte regelverket på, var feil?

12. Statsråden har slått fast at «Det er veldig alvorlig at NAV allerede i februar 2019 satt på kunnskap om at det fantes pågående straffesaker, som følge av feil rettspraksis». Dette avvises av Nav-sjefen. Komiteen ber om statsrådets avklaring.
13. Har Trygderetten tatt opp at den var kommet frem til en annen tolkning av forordningen i møter med Arbeids- og sosialdepartementet i perioden fra 2016 til 2018, i så fall når og på hvilken måte?
14. I e-post av 22. februar 2019 fra departementet til Nav fremgår det at politisk ledelse har gitt klarsignal til Nav om at de ikke trengte gjennomgå saker tilbake i tid, begrunnet med blant annet at det er administrativt krevende. Mener departementet at administrative belastninger er viktigere enn folks rettssikkerhet?
15. Komiteen ber om å få oversendt kopi av all relevant korrespondanse, referater fra møter og e-poster mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Arbeids- og Velferdsdirektoratet og mellom departementet og Trygderetten.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
21.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. Hvilke vurderinger gjorde departementet rundt den såkalte Tolley-saken i EU-domstolen, hvilke konsekvenser mener departementet denne saken har for dagens regelverk, og hvorfor nevnte ikke statsråden denne saken i sin redegjørelse for Stortinget 5. november 2019? Komiteen ber om innsyn i alle saksdokumenter og intern korrespondanse i forbindelse med denne saken.
2. I sin redegjørelse til Stortinget 5. november 2019 sa arbeids- og sosialministeren at departementet før sommeren 2019 hadde kontakt med direktoratet om korte opphold - "opphold av få ukers varighet – som var den problemstillingen som da hadde blitt reist". Hvilken definisjon av korte og lange opphold opererte Arbeids- og sosialdepartementet med på dette tidspunkt, og med bakgrunn i hvilken lovforståelse, og hvordan kommuniserte departementet sin forståelse av loven til Nav?
3. Komiteen ber på ny om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon, om saken i Arbeids- og sosialdepartementet, ettersom dette ikke ble besvart i brev fra arbeids- og sosialministeren 19. november 2019.

4. I e-post fra NAV Klageinstans 25. februar 2019 stod det at det må «foretas avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres». I VG 20. november 2019 uttalte Nav-direktør Sigrun Vågeng at «En klønete formulering i en intern e-post har skapt et inntrykk av at NAV allerede i februar 2019 visste at folk satt i fengsel fordi vi behandlet saker feil. Det stemmer ikke – og det var ikke det denne e-posten adresserte. Da denne mailen ble skrevet, var vi ikke klar over at vi hadde feil lovforståelse om opphold i EU/EØS.» Kan statsråden oppklare hvilke saker denne e-posten handlet om?
5. 30. august 2019 skrev Nav til Arbeids- og sosialdepartementet at de kan ha forstått loven feil. På dokumentets første side står det tydelig at om lag 40 personer kan være domfelt på feil grunnlag, og at ytterligere 35 saker er anmeldt/oversendt politiet. Samtidig ba Nav om et raskt møte. Statsråden har i media uttalt at «den store alarmen gikk» i departementet da dette brevet kom. Hvorfor tok det likevel to uker, helt til 13. september 2019 før departementet hadde tid til å møte Nav om saken?
6. Fra møtet mellom Nav og departementet 13. september 2019 gikk det over en måned til neste møte. Hva skjedde i departementet i mellomtiden?

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Statsråd Jøran Kallmyr
Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
21.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

Kan noen ha blitt uriktig utvist fra Norge med grunnlag i denne saken? Komiteen ber i så fall om en oversikt, så langt den foreligger, over hvor mange dette gjelder.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

21. november 2019

**Spørsmål til statsråden av 14. november vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 14. november 2019. I brevet stiller komiteen seks spørsmål.

1. Solberg-regjeringen trakk Meld. St. 46 (2012–2013) Flere i arbeid, 29. november 2013. Hva skjedde da med det igangsatte arbeidet med gjennomgang av omfangsbestemmelsene i folketrygdloven, og hadde departementet en dialog med Nav om dette?

Svar: Denne regjeringen har ikke kunnskap om den forrige regjeringens interne arbeid, verken i forkant av fremleggelsen av Meld. St. 46 (2012–2013), eller i oppfølgingen av interne arbeider varslet i meldingen.

Etter det jeg kan se, gikk imidlertid denne meldingen ikke detaljert inn i spørsmålet om trygdeforordningens betydning. Den setningen i meldingen som komiteen viser til, lyder:

"Regjeringen har igangsatt en gjennomgang av omfangsbestemmelsene i folketrygdloven, barnetrygdloven, og bestemmelsene som regulerer utbetalingen av ytelser fra disse ordningene til personer bosatt i utlandet."

Jeg registrerer at den forrige regjeringen her viste til personer "bosatt i utlandet". Dette er en annen gruppe enn den som er berørt av den avdekkede rettsanvendelsesfeilen. Denne feilen har kun hatt betydning for personer som har vært bosatt i Norge, og som har hatt midlertidige opphold i utlandet.

2. Komiteen ber om en datert oversikt over hvilke relevante kjennelser fra 2017 og fram til 2018 hvor Trygderetten ga Nav medhold og hvilke kjennelser som ble henvist til ny behandling på grunn av manglende eller feilaktig vurdering.

Svar:

Jeg forstår spørsmålet fra komiteen slik at dette dreier seg om kjennelser som er avsagt i tidsrommet juni 2017 til mars 2018, slik Trygderetten redegjorde for i sitt brev til departementet datert 28. oktober. Dette ble oversendt komiteen 19. november, jf. vedlegg 20191028A.

I brev fra Trygderetten til departementet av 19. november 2019 framgår det at saksbehandlingssystemet i Trygderetten ikke gir mulighet til å hente ut en oversikt som etterspørres. Trygderetten jobber nå med en manuell gjennomgang for å gjenfinne saker der den aktuelle problemstillingen er tema. Dette er et tidkrevende arbeid som fortsatt pågår.

Trygderetten behandlet totalt 3125 ankesaker fra og med juni 2017 til og med mars 2018.

Basert på undersøkelsene som så langt er gjort, har Trygderetten i perioden juni 2017 til mars 2018 behandlet 29 saker om sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller pleiepenger som gjelder opphold i EØS-området (utenfor Norge). I tillegg har Trygderetten saker der det, med de opplysninger retten er i besittelse av, ikke har vært mulig å avgjøre om utenlandsoppholdet er innenfor EØS-området.

Trygderetten jobber med å gjennomgå saker der artikkel 21 har hatt avgjørende betydning. Departementet vil ettersende informasjon om dette når den foreligger fra Trygderetten.

3. Kan den feilaktige forståelsen av regelverket gå lenger tilbake enn 2012, og hva gjør statsråden for å finne ut av det?

Svar:

Jeg viser til mitt svar til komiteen av 19. november, herunder omtale av det eksterne uavhengige utvalget under ledelse av Finn Arnesen. Som jeg skrev, har utvalget fått et bredt mandat og vide fullmakter i sitt granskningsarbeid. Dette utvalget skal også vurdere om praksis før 2012 må gjennomgås. Utvalget skal være uavhengig av regjeringens arbeid, og det har frist frem til 1. juni 2020. Etter det departementet kjenner til, vil utvalget avgi en egen vurdering av rettstilstanden på dette området, herunder rettstilstanden før 2012, i god tid før denne dato.

4. I brevet fra Arbeids- og sosialdepartementet til Nav 24. januar 2019 ber departementet Nav selv vurdere om forståelsen er i tråd med forordningen, og ber etaten vurdere og gjøre rede for konsekvenser av å eventuelt legge om praksis.

Hvorfor ba departementet Nav selv gjøre denne vurderingen, og ble det gjort egne vurderinger i for eksempel Arbeids- og sosialdepartementet eller Justisdepartementets lovavdeling?

Svar:

Arbeids- og velferdsdirektoratet har et ansvar for å tolke og iverksette lover med tilhørende forskrifter som Arbeids- og velferdsetaten skal forvalte, herunder trygdeforordningen. Direktoratet skal orientere Arbeids- og sosialdepartementet dersom etaten ønsker å endre praksis på områder som er av prinsipiell betydning og som kan få politiske eller økonomiske konsekvenser av betydning. Dette fremgår også av instruksen til direktoratet.

Da dagens trygdeforordning ble innlemmet i norsk rett med virkning fra 1. juni 2012, var det direktoratet som tolket forordningen, gjennomførte opplæringstiltak og utarbeidet veiledninger og retningslinjer. Utfra den juridiske vurdering som nå foreligger fra direktoratet, ble det da lagt til grunn en feilaktig anvendelse av regelverket knyttet til muligheten til å ta med seg kontantytelser ved midlertidig opphold i et annet EØS-land.

Spørsmålet om kortvarige opphold i et annet EØS-land for denne gruppen ble tatt opp formelt av Arbeids- og velferdsdirektoratet i brev til departementet 20. desember 2018. Vedlagt brevet var blant annet notat om to kjennelser fra Trygderetten og notat 5. juli 2018 fra NAV Klageinstans, hvor klageinstansen redegjorde for to mulige tolkninger av artikkel 21. I brevet uttalte direktoratet at de anså regelverket som uklart og ønsket å diskutere saken med departementet.

Den 18. januar 2019 var det et møte mellom direktoratet og departementet om saken. Det framkom i møtet at det var ulike vurderinger av saken i NAV Klageinstans og direktoratet. Departementet ba direktoratet om å komme tilbake med en omforent vurdering av etatens forståelse og praktisering av artikkel 21 på dette området. Direktoratet ble i tillegg bedt om å vurdere og redegjøre for konsekvenser av å legge om praksis. Bestillingen i møtet 18. januar ble formalisert i brev fra departementet av 24. januar 2019. Departementet mottok svarbrev samme dag.

Basert på brevet av 24. januar fra direktoratet foretok departementet en egen vurdering av saken, som ble formidlet til direktoratet i brev av 5. mars 2019. Departementet var ikke i kontakt med Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet i tilknytning til denne vurderingen.

5. Statsråden sa i sin redegjørelse til Stortinget tirsdag 5. november 2019 at departementet før sommeren 2019 kun hadde hatt kontakt med Nav rundt problemstillingen om korte opphold, men at det først høsten 2019 ble klart at saken også omfattet opphold med lengre varighet. Hva var Arbeids- og sosialdepartementets reaksjon da Nav allerede 20. desember 2018 tok opp at det var usikkerhet rundt tolkningen av artikkel 21 generelt, og gjorde ikke departementet

noen mer selvstendige vurderinger av saken utover å be Nav selv vurdere egen praksis på området?

Svar:

I brev fra Arbeids- og velferdsdirektoratet av 20. desember 2018 ble departementet blant annet orientert om at Trygderetten i to saker ønsket å forelegge spørsmålet om EØS-forordning 883/2004 artikkel 21 også omfatter kortvarige opphold for EFTA-domstolen for en rådgivende uttalelse.

Som nevnt i spørsmål 4 var det ulike vurderinger av saken i NAV Klageinstans og direktoratet om håndteringen av korte opphold. Departementet ba direktoratet om å komme tilbake med en omforent vurdering.

Direktoratet skrev i brev 24. januar 2019 at etaten frem til da hadde ansett at forordningen artikkel 21 ikke kommer til anvendelse i tilfeller der mottakeren bor og arbeider i Norge og kun skal oppholde seg i et annet EØS-land i en kort periode. Kommunikasjonen mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet gjaldt hvorvidt forordningen også omfatter kortvarige opphold. Departementet viser i brev av 5. mars 2019 til at man fra norsk side ikke kan stanse eller avslå en kontantytelse kun på grunnlag av at brukeren skal oppholde seg i et annet EØS-land.

6. Det vises til spørsmål i Stortingets spørretime onsdag 13. november 2019 fra representanten Rigmor Aasrud. Komiteen ber om svar på om statsråden før de datoer som hittil har vært omtalt, har mottatt henvendelser om at praksis vedrørende dagpengemottakeres utenlandsopphold har vært i strid med EØS-regelverket.

Svar:

Først vil jeg understreke at den bestemmelsen i trygdeforordningen som har vært feiltolket, artikkel 21, ikke gjelder for dagpenger. De særlige bestemmelsene som gjelder for dagpengene fremgår i trygdeforordningen kapittel 6. Av artikkel 63 følger det at det kan stilles krav om opphold i det landet som har ansvar for å utbetale dagpenger, med enkelte begrensede unntak: Artikkel 64 gir på visse vilkår adgang til å eksportere dagpengene i inntil tre måneder dersom man vil søke arbeid i et annet EØS-land. I denne perioden gjelder det ikke noe oppholdskrav. Artikkel 65 gir regler som gjelder personer som i sitt siste arbeidsforhold før de ble arbeidsløse, var bosatt i et annet land enn det landet de arbeidet i. Bestemmelsen gir særlige regler om hvilket land som skal utbetale dagpenger – bostedslandet eller siste arbeidsland.

I overensstemmelse med artikkel 64 og 65 er det gjort unntak fra oppholdskravet. Disse fremgår i forskrift 16. september 1998 nr. 890 om dagpenger under arbeidsløshet, kapittel 13, som ble tilføyd ved forskrift 22. juni 2012.

Jeg kan bekrefte at både departementet og jeg har mottatt henvendelser knyttet til om praktiseringen av reglene om utenlandsopphold for dagpengemottakere kan være i strid med EØS-regelverket, også før de datoer som hittil har vært omtalt. Henvendelsene på dagpengeområdet har vært knyttet til bestemmelser i trygdeforordningen som bare gjelder for arbeidsløshetsytelser, og er derfor ikke relevant for tolkningen av EØS-reglene for de andre trygdeytelsene. Nedenfor redegjør jeg for noen av disse sakene. Jeg gjør oppmerksom på at som følge av at de ulike sakene til dels er overlappende i tid, er de datoene det vises til, ikke fullt ut i kronologisk rekkefølge.

Det har flere ganger vært stilt spørsmål om tolkningen av artikkel 65, som gir regler om i hvilke tilfeller personer som har vært bosatt i et annet EØS-land under sitt siste arbeidsforhold i Norge, omfattes av dagpengeordningen i bostedslandet eller arbeidslandet. Hvilket land vedkommende skal ha arbeidsløshetsytelser fra er avhengig av om vedkommende har blitt helt ledig eller kun er delvis eller periodevis ledig. For de som har blitt helt ledige, er det i tillegg ulike regler for de som har vært grensearbeidere og de som ikke har vært grensearbeidere. En grensearbeider er i artikkel 1 f) definert som "enhver person, som udøver lønnet beskæftigelse eller selvstændig virksomhed i en medlemsstat, men som er bosat i en anden medlemsstat, hvortil han som hovedregel vender tilbage hver dag eller mindst en gang om ugen". Spørsmålene har i hovedsak vært knyttet til reglene som gjelder for helt ledige personer som har reist hjem sjeldnere enn én gang i uken (såkalte uekte grensearbeidere).

Spørsmålet om dagpengereglene ble praktisert i tråd med trygdeforordningen var under behandling i departementet da jeg tiltrådte som statsråd den 16. desember 2015. ESA hadde ved brev av 25. februar 2014 orientert departementet om en klage mot Norge fra en polsk arbeider som hevdet at Norge ikke fulgte EØS-reglene. I klagen var det vist til at Norge ikke tolket reglene om hvilket land som skulle betale dagpenger til en helt ledig uekte grensearbeider etter forordning 883/2004 artikkel 65 i tråd med EFTA-domstolens uttalelse i sak E-3/12 Staten v/Arbeidsdepartementet vs. Stig Arne Jonsson. Det hadde vært en dialog med ESA om fortolkningen av lovvalgsreglene i artikkel 65 i flere brev, og denne saken hadde også vært et tema på pakkemøtet med ESA i Oslo den 12.-13. november 2015.

Den 21. mars 2016 sendte departementet et brev til ESA med svar på oppfølgingspunktene fra pakkemøtet i november 2015. I brev av 21. september 2016 informerte ESA om at de ut fra svaret og begrunnelsen ikke gikk videre med klagen fra den polske arbeideren. I brevet bekrefter ESA den norske tolkningen og praktiseringen av artikkel 65 i den nye trygdeforordningen, og skriver at den nye trygdeforordningen på dette punktet ikke kan tolkes på samme måte som artikkel 71 i den gamle trygdeforordningen. ESA skriver spesifikt at EFTA-domstolens uttalelse i sak E-3/12 ikke kan legges til grunn for tolkningen av ny forordning.

Den 4. mai 2016 fikk departementet et brev ESA hvor de ba om en redegjørelse for reglene om krav til opphold i Norge for rett til dagpenger og da særlig knyttet til personer som har bodd i et annet EØS-land mens de jobbet i Norge, dvs. de som omfattes av Artikkel 65 i den

nye trygdeforordningen. I brev av 27. juni 2016 ble det gjort rede for det generelle oppholdskravet som gjelder for å kunne få norske dagpenger, og alle unntak som er gjort for dette. Det ble både gjort rede for de unntakene som følger direkte av trygdeforordningens regler, og de unntakene som er gjort etter det nasjonale regelverket. Etter å ha gått gjennom den informasjonen som var oversendt, skrev ESA i brev av 11. juli 2017 at de hadde besluttet å ikke gå videre med denne saken.

Den 4. juli 2016 fikk departementet et brev fra ESA der de informerte om at de hadde mottatt en klage mot Norge fra en person som hadde bodd i Litauen mens vedkommende arbeidet i Norge. Personen hevdet at Norge tolket reglene om hvilket land som skulle betale dagpenger til en helt ledig uekte grensearbeider etter forordning 883/2004 artikkel 65 uriktig. Ved brev av 16. februar 2017 informerte ESA om at de ikke gikk videre med klagen. I brevet bekrefter ESA igjen vår tolkning, som er at artikkel 65 i den nye trygdeforordningen ikke kan tolkes på samme måte som artikkel 71 i den gamle trygdeforordningen, og at EFTA-domstolens uttalelse i sak E-3/12 derfor ikke kan legges til grunn for tolkningen av ny forordning.

Den 25. november 2016 og 22. august 2017 mottok departementet to ulike henvendelser fra SOLVIT med spørsmål knyttet til Arbeids- og velferdsetatens praktisering av artikkel 64 i trygdeforordningen. SOLVIT er en gratistjeneste som tilbys av den nasjonale forvaltningen i hvert enkelt EU- og EØS-land, se https://ec.europa.eu/solvit/index_no.htm. Artikkel 64 gir dagpengemottakere som ønsker å søke jobb i et annet EØS-land rett til å eksportere dagpengene i inntil tre måneder. I denne perioden vil de i tillegg til å være unntatt fra oppholdskravet, også være unntatt fra vilkåret om å være reell arbeidssøker i Norge. De må imidlertid registrere seg som arbeidssøker i det landet de reiser til og følge de aktivitetskravene som gjelder der. Artikkel 64 gjelder bare arbeidsløshetsytelser.

ESA har altså i flere avgjørelser gitt sin tilslutning til den tolkningen av lovvalgsreglene for helt ledige uekte grensearbeidere i artikkel 65 i forordning 883/2004 som ligger til grunn for det norske regelverket. Også Trygderetten har lagt en slik tolkning av artikkel 65 til grunn.

Ut ifra dette er det lagt til grunn at det norske dagpengeregulverket ikke er i strid med trygdeforordningen.

Departementet har videre mottatt henvendelser fra Arbeids- og velferdsdirektoratet med spørsmål knyttet til tolkningen av trygdeforordningen i dagpengesaker, bl.a. brev 22. juli 2016 og 28. november 2017. På bakgrunn av at henvendelsene spesifikt har vært knyttet til tolkningen av de særlige reglene som gjelder for dagpenger, er disse besvart i henhold til det, dvs. kun knyttet til dagpengeregulverket.

Departementet har også mottatt spørsmål knyttet til dagpengereglene fra privatpersoner mv, hvor det i noen tilfeller har vært vist til EØS-reglene. Jeg har også fått henvendelse om dette som er sendt direkte til meg. I svarene er det redegjort for de aktuelle reglene og tolkningene av disse.

Departementet vil ettersende dokumentene som det er vist til over i tilknytning til spørsmålene som har vært tatt opp av ESA, SOLVIT og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Oppretting av inkurie i tidslinjen som fulgte som vedlegg til brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen 19. november 2019

I tidslinjen var det ved en inkurie oppført et dokument 20180225. Det aktuelle dokumentet er e-post fra NAV Kontroll av 25. februar 2019 om at alle saker som omhandler kortvarig opphold i EU/EØS, stilles i bero. Dokumentet er for øvrig oppført i tidslinjen under 2019, med korrekt referansenummer (20190225). Det er imidlertid her angitt galt årstall. Vedlagt følger korrigert versjon av tidslinjen.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Anniken Hauglie', with a stylized flourish at the end.

Anniken Hauglie

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/3608-

Dato
22. november 2019

Spørsmål til statsråden av 14. november vedrørende praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 - ettersendelse av dokumenter knyttet til spørsmål 6

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 14. november 2019, og mitt svarbrev av 21. november 2019. Der opplyser jeg at jeg vil ettersende et dokumenter fra de sakene det er vist til under mitt svar på spørsmål 6. Jeg gjør oppmerksom på at det i to av sakene kun et tatt ut et utvalg av dokumentene i saken.

For å forenkle tilgjengeligheten er alle dokumentene som er knyttet til det samme journalnummer lagt inn i én fil. Filen er, på samme måte som de dokumentene som er oversendt tidligere, gitt et referansenummer basert på dato i det siste dokumentet i saken som oversendes (ÅÅÅMMDD). Referansenummeret korresponderer altså ikke med noe saksnummer og er kun utarbeidet for besvarelsen av Kontroll- og konstitusjonskomiteens spørsmål.

- Brev fra ESA 25. februar 2014 om klage mot Norge fra en polsk arbeider vedrørende praktiseringen av artikkel 65 (dokument 1 i sak 14/923), brev fra ESA 21. september 2016 om at de lukker saken (dokument 13 i sak 14/923), brev til Arbeids- og velferdsdirektoratet 23. september 2016 som informerer om avgjørelsen (dokument 14 i sak 14/923) – referansenummer 20160923
- Brev fra ESA 4. juli 2016 om klage mot Norge fra en litauisk arbeider vedrørende praktiseringen av artikkel 65 (dokument 1 i sak 16/2421), brev fra ESA 16. februar 2016 om at de lukker saken (dokument 2 i sak 16/2421) – referansenummer 20160216

- Brev fra ESA 4. mai 2016 om undersøkelse av oppholdskravet for dagpenger (dokument 1 i sak 16/2211), brev fra Arbeids- og sosialdepartementet til ESA 27. juni 2016 med informasjon om reglene (dokument 2 i sak 16/2211), brev fra ESA 16. februar 2016 om at de lukker saken (dokument 3 i sak 16/2211) – referansenummer 20170711
- Brev fra SOLVIT om praktiseringen av artikkel 64 om eksport av dagpenger for å søke jobb i annet EØS-land 25. november 2016 (dokument 1 i sak 16/3970), svarbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet 5. desember 2016 (dokument 2 i sak 16/3970) – referansenummer 20161205
- Brev fra SOLVIT om praktiseringen av trygdeforordningen artikkel 64 om eksport av dagpenger for å søke jobb i annet EØS-land 22. august 2017 (dokument 1 i sak 17/2760), svarbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet 5. desember 2016 (dokument 2 i sak 17/2760) – referansenummer 20170829
- Brev fra Arbeids- og velferdsdirektoratet om tolkningen av artikkel 65 i trygdeforordningen 22. juli 2016 (dokument 1 i sak 16/2535), svarbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet til 20. april 2017 (dokument 4 i sak 16/2535) – referansenummer 20170420
- Brev fra Arbeids- og velferdsdirektoratet om tolkningen av artikkel 65 i trygdeforordningen 28. november 2017 (dokument 1 i sak 17/4032), svarbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet til 21 desember 2017 (dokument 2 i sak 17/4032) – referansenummer 20171221

Med hilsen

Anniken Hauglie

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
26.11.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. Vil personer som nå får tilbakebetalt feilaktige innbetalingskrav få disse tilbakebetalt med renter, og har det vært vanlig praksis i Nav fram til nå å betale tilbake med renter i denne typen saker?
2. I en intern e-post fra Nav Klageinstans til Nav Ytelsesavdeling 29. november 2017 blir det vist til et brev fra Nav Ytelsesavdeling til Arbeids- og sosialdepartementet 2. oktober 2017. Komiteen ber om innsyn i brevet.
3. I sin redegjørelse i Stortinget 5. november 2019 omtalte arbeids- og sosialministeren e-posten fra 27. november 2018 som en «uformell henvendelse».
 - a. Hvordan fikk arbeids- og sosialministeren kjennskap til e-posten fra 27. november 2018?
 - b. Er det statsrådens forståelse at e-poster sendt til departementet ikke er formelle henvendelser?
 - c. I redegjørelsen 5. november 2019 sa statsråden at departementet kun kjente til saker med korte opphold av få ukers varighet fram til sommeren 2019. I vedlegget til svaret fra statsråden, som komiteen fikk tilsendt 21. november 2019, ligger det en e-post fra 27. november 2018 som viser at departementet fikk informasjon om en sak om lengre utenlandsopphold.

Det gjaldt en konkret kjennelse der Trygderetten frikjente en kvinne som hadde hatt langvarige, midlertidige opphold i utlandet. Hvorfor informerte ikke statsråden i redegjørelsen til Stortinget om at departementet hadde fått en e-post om en sak av lang varighet så tidlig som i november 2018?

- d. I en sak i Dagbladet 20. november 2019 om når Arbeids- og sosialdepartementet ble kjent med at saken også gjaldt langvarige utenlandsopphold, står det at arbeids- og sosialministeren ikke kjente til denne e-posten fra 27. november 2018. Samtidig var dette en e-post arbeids- og sosialministeren selv viste til i sin redegjørelse for Stortinget 5. november 2019 som «en uformell henvendelse» Hvordan kunne arbeids- og sosialministeren omtale denne e-posten i redegjørelsen 5. november 2019, men ikke kjenne til innholdet i den på direkte spørsmål fra journalister 15 dager senere?
4. I sitt svar til komiteen 21. november 2019 skrev statsråden at departementet gjorde selvstendige vurderinger av saken basert på brevet av 24. januar fra direktoratet. Kan komiteen få mer informasjon om hva denne vurderingen innebar, og finnes det dokumentasjon på denne vurderingen?

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

28. november 2019

**Spørsmål til statsråden av 21. november vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 21. november 2019. I brevet stiller komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet 15 spørsmål.

1. I stortingsmeldingen «Flere i arbeid» fra 2013 og i svar fra arbeidsministeren til Stortinget i 2012 og 2013, fremgår det at departementet arbeidet med en gjennomgang av gjeldende regelverk for medlemskap i folketrygden og eksport av ytelser fra folketrygden. Hvordan ble dette arbeidet fulgt opp etter regjeringsskiftet, og hva ble konklusjonen på arbeidet?

Svar:

Denne regjeringen har ikke kunnskap om den forrige regjeringens interne arbeid, verken i forkant av fremleggelsen av Meld. St. 46 (2012–2013), eller i oppfølgingen av interne arbeider varslet i meldingen. Etter det jeg kan se, gikk imidlertid denne meldingen ikke detaljert inn i spørsmålet om trygdeforordningens betydning.

2. Det fremgår at uklarhet om tolkningen av trygdeforordningen har vært et diskusjonstema blant toppledere i Nav i 2014, at det har vært tatt opp av NAV internasjonalt i 2015 og NAV Klageinstans i 2017. Har departementet vært ukjent med disse diskusjonene?

Svar:

Så langt jeg kjenner til, har ikke departementet vært kjent med de ulike interne vurderingene av saken i Nav. Jeg viser til vedlagte brev (referansenummer 20191125) fra Arbeids- og velferdsdirektoratet for deres vurdering i tilknytning til dette spørsmålet.

3. I e-post fra Arbeids- og velferdsdirektoratet av 25. april 2016 til NAV Family-benefits And Pensions fremgår det at en nordmann som bor og arbeider i Norge er omfattet av bestemmelsen dersom han/hun tar midlertidig opphold i et annet EØS-land. Sett bort i fra kravet om søknad, ser dette ut til å være forståelsen som NAV legger til grunn i dag. Stemmer dette – og hvorfor skjer det ikke en praksisendring som følge av dette?

Svar:

Jeg har bedt om Arbeids- og velferdsdirektoratets vurdering av dette spørsmålet, og viser til vedlagte brev (referansenummer 20191125).

4. I Prop. 74 L (2016–2017) foreslår regjeringen å lovfeste Navs praksis ved utenlandsopphold knyttet til arbeidsavklaringspenger, en praksis som har vist seg å være i strid med EØS-reglene. Men hverken i høringsnotatet eller i proposisjonen nevnes EØS-avtalen eller trygdeforordningens forrang. Hvorfor fremstilles ikke de EØS-rettslige føringerne i denne proposisjonen?

Svar:

Arbeidsavklaringspenger ble innført med virkning fra 1. mars 2010 og erstattet de tre tidligere ytelsene rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad.

I lovforslaget, Ot.prp. nr. 4 (2008–2009), ble det foreslått å videreføre tidligere bestemmelser om krav om opphold i Norge for rehabiliterings- og attføringspenger. Dette innebar at det var krav om opphold i Norge for rett til arbeidsavklaringspenger, men at ytelsen likevel i enkelte tilfeller kunne gis under opphold i utlandet. Det ble i Ot.prp. nr. 4 (2008–2009) understreket at dersom det er motstrid mellom folketrygdloven og EØS-forordningen, vil EØS-reglene gå foran.

Det følger for øvrig også av forskrift 22. juni 2012 nr. 585 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen, at bestemmelser i folketrygdloven må fravikes i den utstrekning det er nødvendig i henhold til bestemmelsene i trygdeforordningen nr. 883/2004.

I Prop. 74 L (2016–2017) ble det ikke foreslått materielle endringer knyttet til opphold i utlandet sammenliknet med det som ble foreslått i Ot.prp. nr. 4 (2008–2009). De foreslåtte presiseringene i Prop 74 L (2016–2017) endret dermed ikke forholdet til EØS-avtalen, slik dette ble omtalt i Ot.prp. nr. 4 (2008–2009).

Formålet med endringene som ble foreslått i Prop. 74 L (2016–2017) var smalere inngang til ordningen, strammere stønadsløp og styrkede arbeidsinsentiver. I tillegg ble det foreslått en rekke endringer av lovteknisk karakter som ikke endret rettstilstanden. Dette gjaldt også endringen av folketrygdloven § 11-3 tredje ledd om unntak fra kravet om opphold i Norge, der det var mulig å motta ytelsen i en begrenset periode under opphold i utlandet. Det ble kodifisert at den begrensede perioden er "inntil fire uker" i tråd med fast forvaltningspraksis. Jeg vil her presisere at bestemmelsene i folketrygdloven § 11-3 gjelder for opphold utenfor EØS.

5. I brev fra NAV Klageinstans til ytelsesavdelingen av 29. november 2017 fremgår det at NAV Klageinstans er usikre på om kravet om opphold i Norge er i strid med artikkel 21. Det fremgår også at direktoratet jobber med en lovendring knyttet til sykepenger. Videre skjer dette rett før endringene i AAP som strammer inn på kravene om opphold i Norge skal tre i kraft. Hvordan følges denne advarselen fra NAV Klageinstans opp?

Svar:

Jeg er ikke kjent med den interne dialogen mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Nav Klageinstans. Jeg viser til vedlagte brev (referansenummer 20191125) fra Arbeids- og velferdsdirektoratet for deres vurdering av den interne dialogen i tilknytning til dette spørsmålet. Dokumentene det vises til i første avsnitt i direktoratets svar er lagt ved med referansenummer 20170508, 20171002, 20171002-1 og 20171002-2. Øvrige dokumenter det vises til er tidligere oversendt Kontroll- og konstitusjonskomiteen.

6. I kvalitetsrapporten fra NAV Klageinstans, årsrapport 2017 av 15. februar 2018, fremgår det tydelig at det er uavklart praksis knyttet til artikkel 21. Hvordan ble dette fulgt opp av direktoratet og departementet?

Svar:

Når det gjelder hvordan dette ble fulgt opp av Arbeids- og velferdsdirektoratet, viser jeg til vedlagte brev (referansenummer 20191125) fra direktoratet.

Årsrapport fra NAV Klageinstans oversendes ikke departementet. Dette er en rapportering fra NAV Klageinstans til Arbeids- og velferdsdirektoratet.

7. Hvordan behandler departementet vanligvis årsrapporter som «Kvalitetsrapport fra NAV Klageinstans – årsrapport 2017»?

Svar:

Departementet mottar ikke årsrapporter som «Kvalitetsrapport fra NAV Klageinstans – årsrapport 2017», jf. svar på spørsmål 6.

8. Fagforeningen Avyo har uttalt at Navs praksis var blitt tatt opp med avdelingsdirektører i Arbeids- og sosialdepartementet på et møte 25. oktober 2017. Komiteen ber om å få oversendt referat fra møtet eller dersom slikt ikke foreligger, departementets fremstilling av hva som skjedde på dette møtet.

Svar:

EFTAs overvåkningsorgan (ESA) reiste i 2015 spørsmål om Arbeids- og velferdsetatens praksis knyttet til forordningen artikkel 21 ved flytting til annet EØS-land med bakgrunn i en enkeltsak. Saken gjaldt en mottaker av arbeidsavklaringspenger som ønsket å flytte fra Norge til Sverige med sin ektefelle fordi han mente de hadde større muligheter til å skaffe

seg arbeid der. Klageren opplyste til ESA at eksport av ytelsen var avslått av Arbeids- og velferdsetaten fordi det vanskeliggjorde oppfølgingen av arbeidsrettet aktivitet og at det kunne forsinke avklaringen mot arbeid. Denne saken ble tatt opp i de årlige møtene ESA og norske myndigheter (pakkemøter) i 2015, 2016 og 2017. ESA gikk ikke videre med saken etter pakkemøtet i 2017.

Møtet 25. oktober 2017 var et forberedende møte mellom Arbeids- og velferdsetaten og departementet før pakkemøtet med ESA 27. oktober 2017. I møtet ble spørsmålene fra ESA og Arbeids- og velferdsetatens praksis knyttet til personer som bosetter seg i andre EØS-land gjennomgått. I tillegg var det en gjennomgang av de vurderingene som var gjort i den konkrete saken. Dette ble formidlet i pakkemøtet med ESA, der representanter for både departementet og Arbeids- og velferdsetaten var til stede, og er reflektert i referatet fra pakkemøtet.

Da møtet 25. oktober 2017 kun var et forberedende møte til pakkemøtet, ble det ikke ført noe eget referat fra det. Departementet oppfattet ikke at det ble gitt informasjon i det forberedende møtet som ga grunnlag for å oppklare andre forhold rundt forståelsen av artikkel 21. Arbeids- og velferdsdirektoratet ba heller ikke om avklaringer av prinsipielle spørsmål i etterkant av dette møtet. Det fremgår heller ikke av det skriftlige materialet som ble oversendt fra direktoratet til departementet i etterkant av møtet. Departementet kan videre ikke se å ha mottatt henvendelser fra de andre møtedeltakere.

Jeg viser videre til mitt svar av 18. november 2019 på skriftlig spørsmål nr. 267 (2019–2020) fra representant Bjørnar Moxnes. Spørsmålet fra Moxnes handlet også om forberedende møtet 25. oktober 2017.

Jeg legger ved spørsmålene fra ESA og materialet departementet fikk oversendt fra direktoratet i etterkant av møtet, med referansenummer 20171020 og 20171025 (med to vedlegg). I dokumentet med referansenummer 20171025-1 er blant annet fødselsnumre sladdet. Dokumentet unntas likevel fra offentlighet i medhold av offentleglova § 13, jf. forvaltningsloven § 13.

9. Hva er grunnlaget for at man frem til høsten 2019 vurderte at det skulle være ulike vurderinger av såkalte korttidsopphold og lengre midlertidige opphold i utlandet, og hvorfor delte departementet denne vurderingen, særlig når departementet spesifikt har spurt om varighet jf. e-post av 27. november 2018?

Svar:

Etter det jeg har fått opplyst har ikke departementet spurt om varigheten på utenlandsoppholdene i telefonsamtalen som fant sted før Arbeids- og velferdsdirektoratet oversendte den aktuelle e-posten 27. november 2018.

Departementet ble i brev av 20. desember 2018 fra Arbeids- og velferdsdirektoratet orientert om at Trygderetten i to saker ønsket å "forelegge spørsmålet om EØS-forordning 883/2004 artikkel 21 også omfatter kortvarige opphold" for EFTA-domstolen for en rådgivende

uttalelse. Vedlagt brevet var også notat 5. juli 2018 fra NAV Klageinstans, hvor klageinstansen redegjorde for to mulige tolkninger av artikkel 21. I brevet uttalte direktoratet at de anså regelverket som uklart og ønsket å diskutere saken med departementet.

Brevet 20. desember 2018 var en formell oppfølging av kontakten per e-post av 27. november 2018.

I etterkant av møtet 18. januar 2019 ba departementet direktoratet om å komme tilbake med en vurdering av etatens forståelse og praktisering av artikkel 21 på dette området. Direktoratet ble i tillegg bedt om å vurdere og redegjøre for konsekvenser av å legge om praksis.

Direktoratet skrev i brev 24. januar 2019 blant annet at for arbeidsavklaringspenger "... har NAV ansett at kortvarige opphold, som ferie- og besøksopphold, ikke omfattes av forordningens artikkel 21." De skriver videre at tilsvarende forståelse synes å ha vært lagt til grunn for sykepenger og foreldrepenger. Direktoratets vurdering i brevet er at denne praksisen ikke er i tråd med forordningen, dvs. at denne også kommer til anvendelse på kortvarige opphold. I sin vurdering av konsekvensene av en slik omlegging skriver direktoratet blant annet at det må antas at den økonomiske belastningen for trygden ikke blir vesentlig, siden en "... endring av praksis som foreslått ovenfor, synes bare å ville påvirke avgjørelsene i saker der det er tale om korte – i noen tilfeller svært korte – utenlandsopphold".

Departementet kommuniserte sin forståelse av saken i brev av 5. mars 2019. I brevet ga departementet tilslutning til at etaten endret sin praksis "... slik at forordning 883/2004 artikkel 21 kommer til anvendelse også på kortvarige opphold, og slik at man fra norsk side ikke kan stanse eller avslå en kontantytelse kun på grunnlag av at brukeren skal oppholde seg i et annet EØS-land".

Det var først 30. august og 2. september 2019 at departementet ble gjort kjent med at saken kunne være langt mer alvorlig ved at Nav hadde feil praksis også på "... midlertidige utenlandsopphold utover de rent kortvarige". Direktoratet skrev da i e-poster til departementet at det er stor risiko for at det er flere som har fått til dels store tilbakebetalingskrav og uriktige straffedommer mot seg. Dette sto i motstrid til opplysninger departementet mottok fra direktoratet i brev av 24. januar 2019 (jf. oversendte vedlegg med referansenummer 20190124B). Direktoratet påpekte samtidig at dette var noe de ikke hadde orientert departementet om tidligere. Den igangsatte granskningen vil kunne belyse dette nærmere.

10. Departementet har et overordnet ansvar for praktiseringen av regelverket. Hva var departementets selvstendige vurdering av alvoret og omfanget i saken etter Navs henvendelse 18. desember 2018?

Svar:

Kommunikasjonen mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet i perioden november 2018 – mars 2019 gjaldt hvorvidt forordningen artikkel 21 også omfattet kortvarige opphold. I etterkant av møtet 18. januar 2019 ba departementet direktoratet om å komme tilbake med en vurdering av etatens forståelse og praktisering av artikkel 21 på dette området. Direktoratet ble i tillegg bedt om å vurdere og redegjøre for konsekvenser av å legge om praksis.

Arbeids- og velferdsdirektoratet skrev i brev 24. januar 2019 at etaten frem til da hadde ansett at forordningen artikkel 21 ikke kommer til anvendelse i tilfeller der mottakeren bor og arbeider i Norge og kun skal oppholde seg i et annet EØS-land i en kort periode. Direktoratet var også bedt om å vurdere og gjøre rede for konsekvenser av å legge om praksis. Direktoratet opplyste på daværende tidspunkt at endringen ble antatt å verken ville ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Basert på brevet 24. januar fra direktoratet foretok departementet en egen vurdering av saken, som ble formidlet til direktoratet i brev av 5. mars 2019. Ut fra de opplysningene og den forståelsen departementet satt med tidlig i 2019, om at saken gjaldt tolkningsspørsmål av de kortvarige oppholdene, ble det gitt tilslutning til å legge om praksis fremover i tid, fremfor å avvente en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen.

Som det fremgår av svar på spørsmål nr. 9, var det det først 30. august og 2. september 2019 at departementet ble gjort kjent med at saken kunne være langt mer alvorlig og hadde medført anmeldelser og fengslinger. Direktoratet skrev da i e-poster til departementet at det var stor risiko for at det var flere som kunne ha fått til dels store tilbakebetalingskrav og uriktige straffedommer mot seg. Direktoratet påpekte samtidig at dette var noe de ikke hadde orientert departementet om tidligere. Den igangsatte granskningen vil kunne belyse dette nærmere.

11. I 2017 falt dommen i Tolley-saken, som Nav legger til grunn som førende for tolkningen av artikkel 21 i den nye trygdeforordningen. Dommen ble tilsendt departementet, men Nav ble ikke informert. Til Aftenposten 19. november 2019 forklarer statsråden at på det tidspunktet dommen kom, var departementet ikke kjent med at Nav praksis ved slike midlertidige opphold var feil. Betyr dette at departementet ikke kjente til hvordan Nav praktiserte regelverket, eller at de ikke kjente til at måten de praktiserte regelverket på, var feil?

Svar:

Så vidt jeg vet, var ikke departementet kjent med hvordan Nav praktiserte det aktuelle regelverket.

For øvrig viser jeg til mitt svar på SVs spørsmål nummer en i oversendelse med spørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 21. november.

12. Statsråden har slått fast at «Det er veldig alvorlig at NAV allerede i februar 2019 satt på kunnskap om at det fantes pågående straffesaker, som følge av feil rettspraksis». Dette avvises av Nav-sjefen. Komiteen ber om statsrådets avklaring.

Svar:

I min redegjørelse for saken i Stortinget og mitt svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 19. november påpekte jeg at det arbeidet som nå pågår i trygdeforvaltningen, i rettssystemet og i granskingsutvalget, vil kunne føre til at det kommer flere fakta på bordet. E-posten det vises til i spørsmålet er et eksempel på ny informasjon som har kommet opp. Det fremgikk av den interne e-posten i Nav av 25. februar 2019 at «*Når departementets brev foreligger må det foretas avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres*». Jeg registrerer at Arbeids- og velferdsdirektøren har uttalt at direktoratet ikke var klar over at de hadde feil lovforståelse på det tidspunktet. Dette vil være gjenstand for ytterligere undersøkelser gjennom Navs internrevisjon og den uavhengige, eksterne granskingen regjeringen har igangsatt.

13. Har Trygderetten tatt opp at den var kommet frem til en annen tolkning av forordningen i møter med Arbeids- og sosialdepartementet i perioden 2016 til 2018, i så fall når og på hvilken måte?

Svar:

Trygderetten har i perioden 2016–2018 ikke tatt opp med Arbeids- og sosialdepartementet at den var kommet frem til en annen tolkning av forordningen.

14. I e-post av 22. februar 2019 fra departementet til Nav fremgår det at politisk ledelse har gitt klarsignal til Nav om at de ikke trengte gjennomgå saker tilbake i tid, begrunnet med blant annet at det er administrativt krevende. Mener departementet at administrative belastninger er viktigere enn folks rettssikkerhet?

Svar:

Jeg viser til svaret mitt på spørsmål nr. 9 og 10, der det fremgår at kommunikasjonen mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet i perioden november 2018 – mars 2019 gjaldt hvorvidt forordningen artikkel 21 også omfattet kortvarige opphold. Direktoratet opplyste på daværende tidspunkt at endringen ikke ble antatt å ville ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Basert på opplysningene og forståelsen departementet satt med tidlig i 2019, om at saken gjaldt tolkningsspørsmål med mindre vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser, ble det gitt tilslutning til å legge om praksis fremover i tid, fremfor å avvente en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen. Jeg legger til grunn at dette er spørsmål som granskingsutvalget vil se på.

Det var først 30. august og 2. september 2019 at departementet ble gjort kjent med at saken kunne være langt mer alvorlig og omfattet det vi nå også forstår var anmeldelser og fengslinger. Direktoratet skrev da i e-poster til departementet at det var stor risiko for at det var flere som har fått til dels store tilbakebetalingskrav og uriktige straffedommer mot seg. Direktoratet påpekte samtidig at dette var noe de ikke hadde orientert departementet om tidligere. Dette stod også i motsetning til de konsekvensene Arbeids- og velferdsdirektoratet meddelte departementet i januar 2019, da det både ble bekreftet små økonomiske og administrative konsekvenser.

15. Komiteen ber om å få oversendt kopi av all relevant korrespondanse, referater fra møter og e-poster mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Arbeids- og Velferdsdirektoratet og mellom departementet og Trygderetten.

Svar:

Jeg viser til mitt brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 19. november 2019. Denne regjeringen har ikke kunnskap om den forrige regjeringens interne arbeid. Vi har kjennskap til den formelle dialogen mellom direktorat og departement i forkant av implementering av forordningen, jf. oversendte vedlegg med referansenummer 20090511 og 20120523.

I vedleggene det vises til, ga altså departementet sine styringssignaler til Arbeids- og velferdsdirektoratet knyttet til implementeringen av EUs trygdeforordning 883/2004. Utover dette har departementet tidligere vurdert at det ikke var ytterligere relevante dokumenter i styringsdialogen.

Jeg har tidligere lagt ved departementets styringssignaler fra denne regjeringen

Referater fra etatsstyringsmøter og særmøter er ikke vurdert som relevante i denne saken, ettersom de verken inneholder omtale av eller styringssignaler om EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

Som en del av den løpende styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet blir saksbehandlingstider i utenlandsforvaltningen gjennomgått på alle etatsstyringsmøter. Utover gjennomgang av saksbehandlingstider har departementet rettet oppmerksomhet mot organisering, kvalitet og kompetanse i utenlandsforvaltningen. Dette var særlig aktuelt i 2015 og 2016, da utenlandsforvaltningen ble omorganisert.

Vedlagt følger referater fra etatsstyringsmøter og særmøter fra 2012 til 2019 der organisering, kvalitet og/eller kompetanse i utenlandsforvaltningen har vært et tema. Møtereferater som kun tar for seg saksbehandlingstider i utenlandsforvaltningen anses ikke som relevante. Jeg vil for ordens skyld ettersende alle referater fra styringsdialogen fra 2012 frem til i dag.

Spørsmålet om praktisering av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 har ikke vært diskutert i styringsdialogen med Trygderetten. Møtereferatene fra etatsstyringsmøtene med Trygderetten anses derfor ikke som relevante for saken.

Det har vært gjennomført flere møter om artikkel 21 mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg første gang til departementet om mulig feil praktisering. Det er ikke utarbeidet referater fra disse møtene.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

28. november 2019

**Spørsmål til statsråden av 21. november vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 21. november 2019. I brevet stiller komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti 6 spørsmål.

1. Hvilke vurderinger gjorde departementet rundt den såkalte Tolley-saken i EU-domstolen, hvilke konsekvenser mener departementet denne saken har for dagens regelverk, og hvorfor nevnte ikke statsråden denne saken i sin redegjørelse for Stortinget 5. november 2019? Komiteen ber om innsyn i alle saksdokumenter og intern korrespondanse i forbindelse med denne saken.

Svar:

Det er stilt flere spørsmål rundt den såkalte Tolley-saken (sak C-430/15 for EU-domstolen) og betydningen for Navs praktisering av artikkel 21 i den någjeldende trygdeforordningen.

Tolley-saken har blitt trukket frem som følge av en uttalelse fra EU-domstolen om forståelsen av ordene «satisfies the conditions of the legislation of the competent State» i artikkel 22 i den tidligere trygdeforordningen (som gjaldt for EU før 1. mai 2010 og for EØS/EFTA-landene før 1. juni 2012). EU-domstolen ga uttrykk for at Storbritannia ikke kunne oppstille et bostedskrav som forhindret eksport av de aktuelle trygdeytelsene med grunnlag i det siterte uttrykket.

Dommen gjaldt ikke forståelsen av uttrykket «opphold» i den nye forordningen artikkel 21, der det har vist seg at Navs praksis har vært for restriktiv og som er gjenstand for den

pågående granskningen. Dette er årsaken til at jeg ikke nevnte dommen i min redegjørelse for Stortinget 5. november 2019.

Norge har, som EØS-stat, anledning til å gi innlegg i saker for EU-domstolen som gjelder regelverk som er likt i EU og EØS. Det ble altså gjort i Tolley-saken i 2015. Saken gjaldt en britisk kvinne, Tolley, som ikke lenger var yrkesaktiv, og som hadde flyttet permanent til Spania. Tolley mottok en britisk hjelpestønad for funksjonshemmede fra Storbritannia da hun flyttet til Spania.

Foreleggelsen fra britisk Høyesterett reiste en rekke spørsmål. Norge ga uttrykk for sitt syn på det såkalte lovvalgsspørsmålet. Jeg legger ved innlegget Norge holdt, jf. vedlegg med referansenummer 20151118.

Det sentrale spørsmålet for Norge var altså hvilket lands lovgivning som skulle gjelde. I korte trekk gjaldt dette om Tolley, etter å ha flyttet permanent til Spania, fortsatt var underlagt britisk trygdellovgivning eller om hun etter flyttingen var underlagt lovgivningen i det nye bostedslandet (Spania). Norge anså, i likhet med Kommisjonen, at Storbritannia i den aktuelle saken ikke lenger hadde forpliktelser etter artikkel 22.

EU-domstolen var imidlertid ikke enig i dette, se avsnitt 81-86 i dommen. Jeg legger ved dommen i saken, jf. vedlegg med referansenummer 20170201.

For det tilfelle at Storbritannia var kompetent stat, følger det i utgangspunktet av artikkel 22 i den tidligere trygdeforordningen at ytelsene kan eksporteres ved flytting til et annet EU-land. Storbritannia hevdet imidlertid subsidiært at selv om landet var ansvarlig som kompetent stat, så ville ordene «satisfies the conditions of the legislation of the competent State» tillate et bostedskrav som ville forhindre eksport av de aktuelle trygdeytelser. Dette ble avvist av EU-domstolen, se avsnitt 89-90 i dommen.

Storbritannia var alene om å argumentere for at det kunne oppstilles bostedskrav dersom Storbritannia var kompetent stat. Dette fremgår blant annet av dommen avsnitt 88 og av Generaladvokatens uttalelse i saken. Norge gikk ikke inn på dette i vårt innlegg.

2. I sin redegjørelse til Stortinget 5. november 2019 sa arbeids- og sosialministeren at departementet før sommeren 2019 hadde kontakt med direktoratet om korte opphold - "opphold av få ukers varighet – som var den problemstillingen som da hadde blitt reist". Hvilken definisjon av korte og lange opphold opererte Arbeids- og sosialdepartementet med på dette tidspunkt, og med bakgrunn i hvilken lovforståelse, og hvordan kommuniserte departementet sin forståelse av loven til Nav?

Svar:

Departementet ble i brev av 20. desember 2018 fra Arbeids- og velferdsdirektoratet orientert om at Trygderetten i to saker ønsket å "... forelegge spørsmålet om EØS-forordning 883/2004 artikkel 21 også omfatter kortvarige opphold" for EFTA-domstolen for en

rådgivende uttalelse. Vedlagt brevet var også notat 5. juli 2018 fra NAV Klageinstans, hvor klageinstansen redegjorde for to mulige tolkninger av artikkel 21. I brevet uttalte direktoratet at de anså regelverket som uklart og ønsket å diskutere saken med departementet.

I etterkant av møtet 18. januar 2019 ba departementet direktoratet om å komme tilbake med en vurdering av etatens forståelse og praktisering av artikkel 21 på dette området. Direktoratet ble i tillegg bedt om å vurdere og redegjøre for konsekvenser av å legge om praksis.

Direktoratet skrev i brev 24. januar 2019, jf. oversendte vedlegg med referansenummer 20190124B, blant annet at for arbeidsavklaringspenger "... har NAV ansett at kortvarige opphold, som ferie- og besøksopphold, ikke omfattes av forordningens artikkel 21." De skriver videre at tilsvarende forståelse synes å ha vært lagt til grunn for sykepenger og foreldrepenger. Direktoratets vurdering i brevet er at denne praksisen ikke er i tråd med forordningen, dvs. at denne også kommer til anvendelse på kortvarige opphold. I sin vurdering av konsekvensene av en slik omlegging skriver direktoratet blant annet at det må antas at den økonomiske belastningen for trygden ikke blir vesentlig, siden en "... endring av praksis som foreslått ovenfor, synes bare å ville påvirke avgjørelsene i saker der det er tale om korte – i noen tilfeller svært korte – utenlandsopphold".

Departementet kommuniserte sin forståelse av saken i brev av 5. mars 2019. I brevet ga departementet tilslutning til at etaten endret sin praksis "... slik at forordning 883/2004 artikkel 21 kommer til anvendelse også på kortvarige opphold, og slik at man fra norsk side ikke kan stanse eller avslå en kontantytelse kun på grunnlag av at brukeren skal oppholde seg i et annet EØS-land".

Som det fremgår over, var problemstillingen som ble reist til departementet hvorvidt begrepet "opphold" i forordning 883/2004 artikkel 21 omfattet også kortvarige opphold. Både direktoratet og departementet vurderte at dette var tilfelle, og det ble derfor ikke diskutert nærmere hva som må forstås med kortvarige opphold utover det som framgår av brevet fra direktoratet av 24. januar 2019.

Det var først 30. august og 2. september 2019 at departementet ble gjort kjent med at saken kunne være langt mer alvorlig ved at Nav hadde feil praksis også på "... midlertidige utenlandsopphold utover de rent kortvarige". Direktoratet skrev da i e-poster til departementet at det er stor risiko for at det er flere som har fått til dels store tilbakebetalingskrav og uriktige straffedommer mot seg. Dette sto i motstrid til opplysninger departementet mottok fra direktoratet i brev av 24. januar 2019 (jf. oversendte vedlegg med referansenummer 20190124B). Direktoratet påpekte samtidig at dette var noe de ikke hadde orientert departementet om tidligere. Den igangsatte granskningen vil kunne belyse dette nærmere.

3. Komiteen ber på ny om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon, om saken i Arbeids- og sosialdepartementet, ettersom dette ikke ble besvart i brev fra arbeids- og sosialministeren 19. november 2019.

Svar:

Jeg viser til mitt brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 19. november 2019. Denne regjeringen har ikke kunnskap om den forrige regjeringens interne arbeid. Vi har kjennskap til den formelle dialogen mellom direktorat og departement i forkant av implementering av forordningen. jf. oversendte vedlegg med referansenummer 20090511 og 20120523.

I vedleggene det vises til, ga altså departementet sine styringssignaler til Arbeids- og velferdsdirektoratet knyttet til implementeringen av EUs trygdeforordning 883/2004. Utover dette har departementet tidligere vurdert at det ikke var ytterligere relevante dokumenter i styringsdialogen.

Referater fra etatsstyringsmøter og særmøter er ikke vurdert som relevante i denne saken, ettersom de verken inneholder omtale av eller styringssignaler om EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

Som en del av den løpende styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet blir saksbehandlingstider i utenlandsforvaltningen gjennomgått på alle etatsstyringsmøter. Utover gjennomgang av saksbehandlingstider har departementet rettet oppmerksomhet mot organisering, kvalitet og kompetanse i utenlandsforvaltningen. Dette var særlig aktuelt i 2015 og 2016, da utenlandsforvaltningen ble omorganisert.

Vedlagt følger referater fra etatsstyringsmøter og særmøter fra 2012 til 2019 der organisering, kvalitet og/eller kompetanse i utenlandsforvaltningen har vært et tema. Møtereferater som kun tar for seg saksbehandlingstider i utenlandsforvaltningen anses ikke som relevante. Jeg vil for ordens skyld ettersende alle referater fra styringsdialogen fra 2012 frem til i dag.

Spørsmålet om praktisering av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 har ikke vært diskutert i styringsdialogen med Trygderetten. Møtereferatene fra etatsstyringsmøtene med Trygderetten anses derfor ikke som relevante for saken.

Det har vært gjennomført flere møter om trygdeforordningen artikkel 21 mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg første gang til departementet om mulig feil praktisering. Det er ikke utarbeidet referater fra disse møtene.

4. I e-post fra NAV Klageinstans 25. februar 2019 stod det at det må «foretas avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres». I VG 20. november uttalte NAV-direktør Sigrun Vågeng at «En klønete formulering i en intern e-post har skapt et inntrykk av at NAV allerede i februar 2019 visste at folk satt i fengsel fordi vi behandlet saker feil. Dette stemmer ikke - og det var ikke det denne e-posten adresserte.

Da denne mailen ble skrevet, var vi ikke klar over at vi hadde feil lovforståelse om opphold i EU/EØS.» Kan statsråden oppklare hvilke saker denne e-posten handlet om?

Svar:

I min redegjørelse for saken i Stortinget og mitt svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 19. november påpekte jeg at det arbeidet som nå pågår i trygdeforvaltningen, i rettssystemet og i granskingsutvalget, vil føre til at det kommer flere fakta på bordet. E-posten det vises til i spørsmålet er et eksempel på ny informasjon som har kommet opp. Det fremgikk av den interne e-posten i Nav av 25. februar at *«Når departementets brev foreligger må det foretas avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres»*. Jeg registrerer at Arbeids- og velferdsdirektøren har uttalt at direktoratet ikke var klar over at de hadde feil lovforståelse på det tidspunktet. Hvilke saker e-posten omhandlet vil kunne være gjenstand for ytterligere undersøkelser gjennom Navs internrevisjon og den uavhengige, eksterne granskingen regjeringen har igangsatt.

5. 30. august 2019 skrev Nav til Arbeids- og sosialdepartementet at de kan ha forstått loven feil. På dokumentets første side står det tydelig at om lag 40 personer kan være domfelt på feil grunnlag, og at ytterligere 35 saker anmeldt/oversendt politiet. Samtidig ba Nav om et raskt møte. Statsråden har i media uttalt at "den store alarmen gikk" i departementet da dette brevet kom. Hvorfor tok det likevel to uker, helt til 13. september 2019 før departementet hadde tid til å møte Nav om saken?

Svar:

30. august og 2. september mottok departementet e-poster fra direktoratet med det samme vedlegget (referansenummer 20190830 og 20190902). I disse e-postene informerte direktoratet om at det kunne foreligge domfellelser som følge av feil lovanvendelse. Så langt jeg kjenner til var dette første gangen departementet ble kjent med dette.

Som det fremgår av vedlegget det vises til i kontroll- og konstitusjonskomiteens brev var det fortsatt uklart om det var rettsanvendelsesfeil og om personer var dømt på uriktig grunnlag. Direktoratet understreket at *«sakene per i dag ikke er gjennomgått slik at det kan være saker der artikkel 21 likevel er vurdert, eller der utfallet hadde blitt det samme fordi øvrige vilkår ikke var oppfylt»*.

I kontakt mellom departement og direktorat var det en omforent forståelse for at direktoratet hadde behov for å innhente mer informasjon om de aktuelle problemstillingene og de aktuelle sakene før et møte ble avholdt. Det var ikke formålstjenlig å avholde et møte før ny, oppdatert informasjon forelå. Mandag 9. september sendte departementet møteinnkalling til direktoratet.

6. Fra møtet mellom Nav og departementet 13. september 2019 gikk det over en måned til neste møte. Hva skjedde i departementet i mellomtiden?

Svar:

I møtet 13. september redegjorde direktoratet for status og problemstillinger i saken, også utover den informasjonen som tidligere var sendt. Videre reiste direktoratet spørsmål og ga uttrykk for tvil om det forelå rettsanvendelsesfeil.

Som en oppfølging av de vurderingene som ble gjort i møtet sendte direktoratet i tiden mellom 17. og 19. september brev til politidistriktene med anmodning om å stille i bero sakene som var anmeldt. Begrunnelsen for å stille sakene i bero var uavklart rettstilstand.

Videre fikk direktoratet bistand fra Regjeringsadvokaten til å gjøre en ny vurdering av rettstilstanden. Departementet deltok i dialogen.

Jeg har tidligere orientert Stortinget om at det i forbindelse med å klargjøre hva som var korrekt forståelse av trygdeforordningen artikkel 21 ble avholdt ytterligere tre møter etter 13. september mellom departementet og direktoratet om saken, 18. oktober, 22. oktober og 25. oktober.

Dette var ikke den eneste kontakten mellom direktoratet og departementet. Direktoratet orienterte departementet skriftlig om status på arbeidet, se tidligere oversendte dokumenter (referansenummer: 20190913A, 20190927 og 20191004).

Videre ble det avholdt statusmøte mellom departement og direktorat om saken den 25. september. Problematikken var også tema i faste møter mellom NAV-direktøren og den administrative ledelsen i departementet i denne tidsperioden; 23. september, 7. oktober og 21. oktober.

Jeg ble orientert og var involvert i arbeidet i hele denne perioden.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og innvandringsministeren

Stortinget
v/ Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
19/5511 - KGM

Dato
28.11.2019

**Svar på spørsmål vedrørende praktisering av EUs trygdeforordning 883/2004
artikkel 21 – utlendingsforvaltningens utvisningspraksis**

Jeg viser til brev fra kontroll- og konstitusjonskomiteen 21. november 2019, der det stilles spørsmål om utlendingsforvaltningens utvisningspraksis knyttet til sak om redegjørelse fra arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21:

«Kan noen ha blitt uriktig utvist fra Norge med grunnlag i denne saken? Komiteen ber i så fall om en oversikt, så langt den foreligger, over hvor mange dette gjelder.»

Justis- og beredskapsdepartementet tok kontakt med Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) så snart departementet ble kjent med at praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 også kan ha hatt innvirkning på vurderingen av utlendingsrettslige problemstillinger. Oppsummeringsvis opplyser både UDI og UNE at de så langt ikke har identifisert saker der en utlending er utvist som følge av praktiseringen av EUs trygdeforordning.

Bakgrunn

Departementet etterspurte 30. oktober d.å. UDI og UNEs foreløpige kommentarer vedrørende potensielt omfang i etatene knyttet til den siste tids medieoppslag, dvs. hvor mange personer som ev. er utvist/har mistet oppholdsgrunnlaget i Norge som følge av uriktig vedtak fra NAV eller dom i rettsvesenet.

UDI svarte samme dag følgende:

«[V]i har ikke registreringer i DUF som viser hva utlendingen er straffet for, og vi kan derfor ikke identifisere personene dette gjelder i egne systemer. Vi vil derfor ta kontakt med NAV-kontroll med tanke på å få identifisert personene som er omfattet av denne feilen og hvor det er avsagt feil straffedom. Vi har ennå ikke oppnådd kontakt. Dersom vi etter å ha fått informasjon fra NAV oppdager tilfeller hvor vi har utvist personer som feilaktig har fått en dom, så vil vi omgjøre utvisningsvedtaket med mindre det også foreligger andre forhold i saken. Vi vil da måtte foreta en helhetlig vurdering av om det fortsatt er grunnlag for utvisning.»

22. november ba departementet om en statusoppdatering, og UDI svarte 25. november:

«På bakgrunn av saken som ble rullet opp i media vedrørende NAVs praksis og håndheving av rett til trygdeytelser, og hvor det i flere straffesaker kan være avsagt dom på feil grunnlag, sendte UDI 30. oktober 2019 en henvendelse til Riksadvokatembetet. Vi bad der om å få indentifisert eventuelle utenlandske borgere med dommer som antas bygget på rettsanvendelsesfeil, og som vurderes begjært gjenopptatt. Dette for å få undersøkt om noen av disse er utvist og således om grunnlaget for utvisningen kan være feil.

Vi mottok 1. november 2019 svar på vår henvendelse. Vi fikk da en oversikt over 8 personer. På 5 av disse personene har det aldri vært opprettet utvisningssak. 2 har vært vurdert utvist, men det ble her fattet vedtak om ikke utvisning. 1 person hadde på tidspunktet vi fikk informasjon fra Riksadvokaten en åpen utvisningssak. Det var også status da Forfang informerte departementet. Denne er imidlertid nå behandlet, og også i denne saken ble utfallet ikke utvisning.

I sitt svar til oss uttalte Riksadvokaten at flere enn de ovennevnte kan være berørt. Vi vil derfor fortsette dialogen, for å kunne følge opp eventuelle nye saker som kan dukke opp.»

UNE opplyste 30. oktober følgende:

«UNE har gjennomgått manuelt ulike praksisoversikter.

Hva gjelder personer utvist etter de nasjonale reglene har UNE hittil ikke identifisert saker der vedkommende er utvist som følge av forhold som nå er i søkelyset. Det er fattet vedtak som gjelder annen type bedrageri av NAV-stønad, men dette gjelder andre forhold, for eksempel urettmessige utbetalinger samtidig som de har jobbet. Vi har hittil sjekket vedtak for 2019 og 2018 i denne porteføljen.

En gjennomgang av tilsvarende praksisoversikter av EØS-utvisninger viser det samme. Ingen er utvist etter § 122 [utvisning av hensyn til offentlig orden eller sikkerhet] for den type forhold det spørres om. Vi har sjekket oversiktene for 2019 tilbake tom 2015.»

26. november fastholdt UNE overfor departementet sin vurdering av 30. oktober.

Både UDI og UNE er bedt om å holde departementet løpende oppdatert om håndteringen av porteføljen.

Med hilsen

Jøran Kallmyr

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

3. desember 2019

**Spørsmål til statsråden av 26. november vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 26. november 2019. I brevet stiller komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti fire spørsmål.

1. Vil personer som nå får tilbakebetalt feilaktige innbetalingskrav få disse tilbakebetalt med renter, og har det vært vanlig praksis i NAV fram til nå å betale tilbake med renter i denne typen saker?

Svar:

Ved tilbakebetaling får mottakerne tilbake det de tidligere har innbetalt, inkludert eventuelle renter som de har betalt i forbindelse med kravet. I tillegg får de om lag fem prosent rente på det de har tilbakebetalt og på eventuelle renter de har måttet betale. Dette følger av bestemmelser som ble tatt inn i folketrygdløven § 22-17 og tilhørende forskrifter i 2009.

2. I en intern e-post fra Nav Klageinstans til Nav Ytelsesavdeling 29. november 2017 blir det vist til et brev fra NAV Ytelsesavdeling til Arbeids- og sosialdepartementet 2. oktober 2017. Komiteen ber om innsyn i brevet.

Svar:

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 21. november 2019 med spørsmål fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet. Brevet det bes om innsyn i, var vedlagt i mitt svar av 28. november, med referansenummer 20171002, 20171002-1 og 20171002-2. I brevet sendte direktoratet over en rekke forslag til forenklinger i regelverket for sykepengene. Dette var en første runde i arbeidet med å vurdere behov for endringer for å klargjøre, rydde

og legge til rette for digitalisering, effektivisering og automatisering i etaten. Forholdet til EØS-forordningen er ikke omtalt der. Jeg gjør oppmerksom på at dette er et pågående arbeid, og at dette innspillet er bearbeidet og endret i den videre saksbehandlingen mellom direktoratet og departementet. Eventuelle forslag til endringer i regelverket vil bli sendt på offentlig høring.

3. I sin redegjørelse i Stortinget 5. november 2019 omtalte arbeids- og sosialministeren e-posten fra 27. november 2018 som en «uformell henvendelse».

- a. Hvordan fikk arbeidsministeren kjennskap i e-posten fra 27. november 2018?
- b. Er det statsrådens forståelse at e-poster sendt til departementet ikke er formelle henvendelser?
- c. I redegjørelsen 5. november 2019 sa statsråden at departementet kun kjente til saker med korte opphold av få ukers varighet fram til sommeren 2019. I vedlegget til svaret fra statsråden, som komiteen fikk tilsendt 21. november 2019, ligger det en e-post fra 27. november 2018 som viser at departementet fikk informasjon om en sak om lengre utenlandsopphold. Det gjaldt en konkret kjennelse der Trygderetten frikjente en kvinne som hadde hatt langvarige, midlertidige opphold i utlandet. Hvorfor informerte ikke statsråden i redegjørelsen til Stortinget om at departementet hadde fått en e-post om en sak av lang varighet så tidlig som i november 2018?

Svar:

Jeg viser til mitt brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 28. november 2019 med svar på spørsmål 9 fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet. I e-posten av 27. november 2018 ble det blant annet bedt om en tilbakemelding på om departementet ønsket å få seg forelagt henvendelsen fra Trygderetten om foreleggelse av tolkning av artikkel 21 for EFTA-domstolen. Departementet bekreftet dette overfor direktoratet per telefon 19. desember 2018, og direktoratet oversendte saken til departementet i brev 20. desember 2018 (jf. oversendte vedlegg med referansenummer 20181220).

Siden e-posten av 27. november 2018 gjaldt spørsmålet om departementet ønsket å få saken til vurdering, og e-posten ble fulgt opp i et formelt i brev 20. desember 2018, ble e-posten omtalt som en uformell henvendelse i redegjørelsen min 5. november 2019.

I redegjørelsen min gikk jeg gjennom saksforløpet etter at Arbeids- og sosialdepartementet ble kjent med saken. Jeg var i redegjørelsen opptatt av å legge frem den kunnskap jeg hadde om departementets håndtering av saken. Jeg ble først gjort kjent med denne e-posten og innholdet i den i forbindelse med departementets arbeidet med å forberede redegjørelsen i Stortinget i november i år.

Jeg viser til mitt brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 28. november 2018 med svar på spørsmål 2 fra komiteens medlem fra Sosialistisk venstreparti. Som det fremgår der, var problemstillingen som ble reist for departementet i brev fra direktoratet av 20. desember 2018 hvorvidt "opphold" i forordning 883/2004 artikkel 21 omfattet også kortvarige opphold, og det ble ikke definert nærmere hva som må forstås med kortvarige opphold.

Departementet foretok en egen vurdering av saken basert på vurderingene til Arbeids- og velferdsdirektoratet som fremgår av brev av 24. januar 2019. Departementets vurdering ble sendt direktoratet i brev av 5. mars 2019.

- d. I en sak i Dagbladet 20. november 2019 om når Arbeids- og sosialdepartementet ble kjent med at saken også gjaldt langvarige utenlandsopphold, står det at arbeidsministeren ikke kjente til denne e-posten fra 27. november 2018. Samtidig var dette en e-post arbeids- og sosialministeren selv viste til i sin redegjørelse for Stortinget 5. november som «en uformell henvendelse» Hvordan kunne arbeids- og sosialministeren omtale denne e-posten i redegjørelsen 5. november 2019, men ikke kjenne til innholdet i den på direkte spørsmål fra journalister 15 dager seinere?

Svar:

Jeg fikk et direkte spørsmål fra Dagbladet onsdag 20. november 2019 om e-posten 27. november 2018. Jeg svarte da muntlig at det "... er mange e-poster der, så jeg kan ikke kommentere den spesifikt, men som jeg har sagt hele tiden kan det når vi nå skal komme til bunns og snu hver eneste stein, kan jeg ikke utelukke at det kommer til å komme ny og annen informasjon som vi ikke var kjent med når vi holdt redegjørelsen i Stortinget, for eksempel, og da vil jeg oversende det til Stortinget".

Jeg nevnte e-posten i redegjørelsen min 5. november 2019, og jeg kan bekrefte at jeg var kjent med innholdet i e-posten på dette tidspunktet.

4. I sitt svar til komiteen 21. november 2019 skrev statsråden at departementet gjorde selvstendige vurderinger av saken basert på brevet av 24. januar fra direktoratet. Kan komiteen få mer informasjon om hva denne vurderingen innebar, og finnes det dokumentasjon på denne vurderingen?

Svar:

Som jeg har opplyst i mitt svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen i brev av 21. november 2019, foretok departementet en egen vurdering av saken basert på brevet av 24. januar 2019. Så langt departementet hadde kjennskap til forelå det ingen avgjørelser eller uttalelser hvor EU- eller EFTA-domstolen hadde drøftet den konkrete problemstilling om hvorvidt et hvert opphold, uansett lengde, lå innenfor forordningen artikkel 21. Departementet delte direktoratets vurdering av at en uttalelse fra EFTA-domstolen ville kunne definere det norske handlingsrommet snevrere enn en endring av praksis i tråd med Trygderettens forståelse. Departementet anså ikke spørsmålet som så tvilsomt at saken burde forelegges for EFTA-

domstolen. Departementet antok at domstolen i en slik vurdering ville legge vekt på den frie bevegeligheten for arbeidstakere, herunder prinsippet om likestilling av faktiske forhold og hendelser på et annet territorium. Det var også klart at forordningens regler om nødvendige helsetjenester også gjelder for helt korte opphold (herunder ferieturer). Departementet la derfor til grunn at begrepet opphold i artikkel 21 måtte forstås som ethvert opphold i annet EØS-land, uansett lengde.

Departementet ga i brev av 5. mars 2019 tilslutning til at etaten endret sin praksis slik at forordningen kom til anvendelse også på kortvarige opphold, og slik at man fra norsk side ikke kunne stanse eller avslå en kontantytelse kun på grunnlag av at vedkommende skulle oppholde seg i et annet EØS-land, jf. oversendte vedlegg med referansenummer 20190305. I brevet ba departementet direktoratet vurdere rammer og tiltak som kunne gjøre at etaten har kontroll på sakene, samt sørge for at krav om aktivitet for rett til sykepenger og arbeidsavklaringspenger overholdes.

Med hilsen

Anniken Hauglie

Statsråd Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:

03.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende innsyn i referater fra møter knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21, og har følgende spørsmål til statsråden:

I sitt svar til komiteen 28. november 2019 på spørsmål 3 fra Sosialistisk Venstreparti, skriver arbeids- og sosialministeren at "Det har vært gjennomført flere møter om trygdeforordningen artikkel 21 mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg første gang til departementet om mulig feil praktisering. Det er ikke utarbeidet referater fra disse møtene".

I en artikkel i Aftenposten 27. november 2019 kommer det fram at Aftenpostens journalister har bedt om innsyn i referatet fra det første møtet mellom arbeids- og sosialministeren og Nav-direktøren 25. oktober 2019 etter at omfanget av saken ble kjent i Arbeids- og sosialdepartementet. I svaret på innsynsbegjæringen skriver departementet 13. november 2019 at «Saksdokumenter som omfattes av ditt innsynskrav er unntatt offentlighet, jf. offentleglova § 14 første ledd. Meroffentlighet er vurdert.»

Det vises til at det her omtales et dokument etter offentleglova. Komiteen ber om å få oversendt dette eller disse dokumentene, om nødvendig unntatt offentlig innsyn.

Komiteen ber videre om å få oversendt liknende dokumenter fra alle andre relevante møter mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg første gang til departementet om mulig feil praktisering.

Komiteen viser til praksis om oversendelse av dokumenter i sak om håndteringen av omorganiseringen i SSB, brev fra komiteen 31. januar 2018 til finansminister Siv Jensen, og svar av 8. februar 2018.

Av hensyn til fremdriften i saken, bes det om svar snarest mulig.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
03.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende innsyn i referater fra møter knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet, og uavhengig representant Ulf Leirstein, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. Komiteen viser til vedlegg 20090311 fra Nav til Arbeidsdepartementet, der Nav ba departementet om avklaringer knyttet til fortolkninger av 883/04 før implementering. Er dette den eneste gangen Nav ba om avklaringer før implementering, og har Nav vært tydelige på hvilke utfordringer de så knyttet til implementering og forståelsen av denne forordningen generelt, og artikkel 21 spesielt?

Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om forordning 883/04 i perioden fra vedtak i EU i 2004 til implementeringen i EØS-avtalen i juni 2012.

2. Hva innebar ansvarsfordelingene mellom departementet og Nav før 883/04 ble implementert i EØS-avtalen, jf. vedlegg 20090511? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og sosialdepartementet.
3. a) Departementet skriver i brev av 11. mai 2009 at: "De nye forordningene vil i alt vesentlig ikke medføre vesentlige materielle regelendringer (verken når det gjelder stønads- eller lovvalgsregler)..." Komiteen ber om en vurdering av og innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og

sosialdepartementet, som viser hvilke vurderinger departementet gjorde av innholdet, og på hvilket grunnlag departementet kunne være så tydelige på de materielle endringene i den nye forordningen?

b) På hvilken måte vurderer departementet at dette signalet påvirket Navs feilaktige praksis knyttet til artikkel 21?

c) Arbeids- og sosialdepartementet svarer i samme brev (20090511) at utvidelse av personkretsen er den viktigste materielle endringen i EUs trygdeforordning 883/04, sammenliknet med tidligere forordning. Var dette et signal til Nav om at Nav ikke skulle vurdere øvrige endringer i praksis som følge av ny forordning? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og sosialdepartementet.

4. I vedlegg 20090602 viser etaten til at det var varslet om mangelfull systemstøtte på medlemskapsområdet i 2009. Hva innebar dette varselet for implementering av EUs trygdeforordning 883/04, og hvordan fulgte departementet opp for å sikre at dette var under kontroll? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeidsdepartementet.
5. På hvilken måte fulgte Arbeidsdepartementet opp implementeringen av forordning 883/2004? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeidsdepartementet.
6. I vedlegg 20101119 ber Nav om møte med Arbeidsdepartementet for vurdering av implementering og avklaring av uklarheter knyttet til EUs trygdeforordning 883/04. Hva gikk disse vurderingene og uklarhetene på, og hvordan besvarte departementet etatens behov?

Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og sosialdepartementet.

7. a) Utenriksdepartementet orienterer i vedlegg 20110620-2 om at flere departementer var involvert i vurderinger av EUs trygdeforordning 883/04. Stortinget ble i brevet fra Utenriksdepartementet i juni 2011 informert om at forordningen ikke ble ansett å gripe vesentlig inn i norsk handlefrihet. Hvilke vurderinger, og på hvilket tidspunkt, hadde Utenriksdepartementet og de andre departementene gjort disse, som viste at norsk handlefrihet ikke ble vesentlig påvirket?

Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken, og all relevant intern og ekstern kommunikasjon rundt vurderinger og utredninger som ledet frem til denne konklusjonen.

b) Utenriksdepartementet skriver at koordineringsreglene skal bygge på fire hovedprinsipper, der blant annet eksport av ytelser nevnes. Hva var regjeringens

tolkning av konsekvensene av disse fire prinsippene generelt, og punktet om eksport spesielt? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken.

8. Komiteen viser til tildelingsbrev for 2012, punkt 4.8. Utenlandsområdet. Arbeidsdepartementet ber Nav om en grundig redegjørelse for situasjonen ved Nav internasjonalt, spesielt knyttet til "bedre samhandling internt i etaten og med andre etater på utenlandsområdet, vurdering av rundskriv og regelverk, samt kompetanse og mekanismer for kontroll og kvalitet". Fristen for rapportering til departementet var satt til 1. april 2012. Komiteen ber om innsyn i hvordan Nav redegjorde for disse punktene, samt departementets oppfølging av dette. Komiteen ber om innsyn i alle relevante møtetreferater og kommunikasjon rundt denne rapporteringen.
9. a) Komiteen viser til vedlegg 20120622-2, Kongelig resolusjon om inkorporering av trygdeforordningen. I dokumentet står det: "...som dessuten ikke helt ut er i samsvar med Lovavdelingens veileder om lovteknikk og lovforberedelse.." På hvilken måte var kongelig resolusjon av 22. juni 2012 ikke i samsvar med Lovavdelingens veileder? Komiteen ber departementet redegjøre for hvilke vurderinger og behov som var bakgrunnen for avviket.

b) Hvordan ba departementet Arbeids- og velferdsdirektoratet redegjøre for implementeringen og fortolkningen av den nye forordningen?
10. a) Komiteen viser til tildelingsbrev for 2013. I punkt 4.5 Utenlandsområdet skriver departementet at forordningene (883/04 og 987/09) innebærer enkelte regelverksendringer. Komiteen ber om en redegjørelse over hvilke regelverksendringer departementet viste til.

b) I tildelingsbrev for 2013 var følgende ordlyd fra tildelingsbrev for 2012 tatt ut; "vurdering av rundskriv og regelverk, samt kompetanse og mekanismer for kontroll og kvalitet". Hvorfor hadde departementet tatt ut disse punktene i tildelingsbrevet for 2013? Hvilke mekanismer for kontroll og kvalitet hadde Nav rapportert å ha implementert?
11. Var håndtering av utfordringer knyttet til EØS/EU-regelverk et gjentakende tema i styringsdialogen mellom departementet og Nav før implementeringen i 2012? Hva gikk i tilfelle denne dialogen ut på, og hvordan fulgte departementet opp de forhold som ble tatt opp? Komiteen ber om en oversikt over hvordan kontroll med, og oppfølging av, internasjonale avtaler ble håndtert forut for implementering av 883/2004, samt alle relevante møtetreferater og kommunikasjon mellom departementet og Nav om dette.
12. Komiteen viser til spørsmål 2 til statsråden av 14. november 2019 angående Trygderetten. Anså Trygderetten den endrede praksisen som en prinsipiell endring, og vurderte Trygderetten behovet for å benytte seg av å nedsette en femdommersrett i spørsmålet, jf. lov om anke til Trygderetten § 7-3?

Trygderetten viser i vedlegg 20181119 til at de ønsket å forelegge tolkningen av artikkel 21 for EFTA. Vurderte Trygderetten det fortsatt som usikkert hva som var riktig tolkning av artikkel 21 i november 2018?

13. Forordningen ble gjeldende i bl.a. Sverige og Danmark to år før (2010) den ble gjeldende i Norge (2012). I regjeringens møte med regjeringer fra Sverige, Danmark og Island i forbindelse med nordisk konvensjon om sosialhjelp og sosiale tjenester skulle harmoniseringen med EU/EØS forordning 883/2004 behandles. Hvordan kunne regjeringen inngå en avtale med disse landene uten å oppdage at man hadde ulik praksis på grunn av forordningen?

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
03.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende innsyn i referater fra møter knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. I svarbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet av 19. november 2019, er det lagt ved en korrespondanse mellom Nav Klageinstans og Ytelsesavdelingen 29. november 2017 og 6. februar 2018. I hele den korrespondansen er avsender og mottaker sladdet. Komiteen ber om at det opplyses om hvem som har deltatt i denne korrespondansen.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Vedlegg 22
(samme som vedlegg 20)

Statsminister Erna Solberg
Statsministerens kontor
Postboks 8001 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
03.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. Ifølge statsministeren ble hun i juni 2019 orientert om at Nav hadde endret praksis for nye saker om rett til ytelser under kortvarige midlertidige opphold i andre EØS-land for at praksis skulle samsvare med EUs trygdeforordning. Hva foretok statsministeren og Statsministerens kontor seg da, og ble det gjort noen vurderinger av om det burde bli gitt noe informasjon til Stortinget?
2. Arbeids- og sosialministeren fikk 30. august 2019 en e-post fra Nav som i opplyste om at om lag 40 personer kunne være domfelt, og at ytterligere 35 saker er anmeldt/sendt til politiet, på bakgrunn av at Nav har hatt feil rettsanvendelse i saker knyttet til artikkel 21 i EF forordning 883/2004. Hva tenker statsministeren om at det gikk godt over en og en halv måned før justis- og innvandringsministeren og statsministeren ble orientert om alvoret i saken henholdsvis 22. og 19. oktober 2019?
3. Statsministeren ba i uke 47 alle departementer om å gå gjennom sin praktisering av EØS-regelverket for å avdekke eventuelle feil. Hvorfor ble ikke denne beskjeden gitt tidligere, og hvordan vil statsministeren sikre at regelverket er avklart rundt eksport av andre ytelser enn de tre (arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger) som den eksterne granskingen etter mandatet skal undersøke?

4. a) Hvilke overordnede vurderinger har Statsministerens kontor gjort i perioden rundt vurderingen av mulighetsrommet for innstramminger rundt trygdeeksport opp mot begrensningene som ligger i EØS-regelverket?
- b) Har Statsministerens kontor i denne regjeringsperioden gjort selvstendige vurderinger av handlingsrommet innenfor EØS når andre departementer har lagt fram EØS-relevante proposisjoner, og har det blitt gjort i saker knyttet til trygdeeksport i perioden fra 2013 til i dag?

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr
Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
03.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende innsyn i referater fra møter knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, stiller komiteen følgende spørsmål til statsråden:

1. Komiteen viser til oppslag i Bergens Tidende 27. november 2019 hvor tidligere riksadvokat Tor Aksel Busch opplyser at det fant sted et møte mellom direktoratet og Riksadvokatembetet den 16. oktober 2019 og at riksadvokatembetet har utarbeidet referat fra dette møtet. Komiteen ber om å få oversendt referat fra møtet 16. oktober 2019 mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Riksadvokatembetet.
2. Komiteen ber om oversikt over dommene i Trygderetten hvor Navs vedtak har blitt opphevet som følge av manglende/feilaktig vurdering av forordning 883/04 artikkel 21, hvor følgende fremkommer: Dato for Navs vedtak, dato for trygderettens dom, referansenummer for dommen, varigheten på de enkelte utenlandsoppholdene, ytelsen(e) det gjelder, beløpet Nav har krevd tilbakebetalt og om og når Nav har tilbakebetalt til brukeren.
3. Komiteen ber om oversikt over dommene som per nå anses som mulig uriktige domfellelser, hvor følgende fremkommer: dato for Navs vedtak, dato for anmeldelse, dato for dommen, når dommen ble rettskraftig, referansenummer for dommen, varigheten på de enkelte utenlandsoppholdene, ytelsen(e) det gjelder, størrelsen på tilbakebetalingskravene, domsslutning og soningsinformasjon.

4. Ifølge opplysninger til NTB har Nav mellom 2012 og 2018 levert 116 anmeldelser basert på feilaktig lovanvendelse. Komiteen ber om en oversikt over lengden på de enkelte utenlandsoppholdene i hver sak, ytelsen(e) det gjelder og hvilket beløp Nav krevde tilbakebetalt.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget – Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/3608-

Dato
5. desember 2019

**Spørsmål til statsråden av 14. november vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 14. november 2019. Fem av de seks spørsmålene er besvart, og nedenfor følger svar på det siste spørsmålet som skulle ettersendes. Jeg løfter også et særskilt forhold til slutt i brevet.

2. Komiteen ber om en datert oversikt over hvilke relevante kjennelser fra 2017 og fram til 2018 hvor Trygderetten ga Nav medhold og hvilke kjennelser som ble henvist til ny behandling på grunn av manglende eller feilaktig vurdering.

Svar:

Jeg viser til vårt foreløpige svar av 14. november. Nedenfor følger en utdypende redegjørelse på komiteens spørsmål.

Det presiseres også at Trygderetten er et domstollignende forvaltningsorgan. Dette gjør det ikke naturlig for Trygderetten å i ettertid vurdere riktigheten av egne kjennelser. Oversikten over kjennelser er således basert på saker der artikkel 21 har vært et tema.

Ankesaker i Trygderetten kan etter trygderettsloven § 21 fjerde ledd få følgende utfall:

- Navs vedtak stadfestes
Trygderetten har tatt stilling til realiteten i saken (kravet) og er enig i Navs vedtak. I hvilken grad Trygderetten er enig i begrunnelsen for vedtaket, fremgår av Trygderettens egen begrunnelse i kjennelsen.
- Navs vedtak omgjøres

Trygderetten har kommet til et annet resultat enn Nav. Trygderetten har tilstrekkelig grunnlag for å avsi kjennelse om realiteten og tar da stilling til kravet som er fremsatt.

- Navs vedtak oppheves og saken henvises til ny behandling
Trygderetten finner feil eller mangler ved vedtaket som er påanket, men saken er ikke opplyst på en måte som gir Trygderetten tilstrekkelig grunnlag til å ta stilling til realiteten i saken.
- Saken henvises
Saker kan også henvises uten at Navs vedtak oppheves. Nav skal i disse sakene foreta en ny ankeforberedelse. Noen saker i dette sakskomplekset er henvist fordi Nav har bedt om at saken returneres.
- Saken avvises uten realitetsbehandling
Formelle vilkår for å behandle anken er ikke oppfylt. Dette vil typisk være at det ikke er fremsatt en formriktig anke, at den ikke er signert eller at fristen for å anke er oversittet og det ikke er grunnlag for å gi oppreisning for fristoversittelsen.

Trygderetten behandlet totalt 3125 ankesaker fra og med juni 2017 til og med mars 2018.

Basert på undersøkelsene som så langt er gjort, har Trygderetten i perioden juni 2017 til mars 2018 behandlet 29 saker om sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller pleiepenger som gjelder opphold i EØS-området (utenfor Norge). I tillegg har Trygderetten saker der det, med de opplysninger retten er i besittelse av, ikke har vært mulig å avgjøre om utenlandsoppholdet er innenfor EØS-området.

Gjennomgangen av de aktuelle sakene viser at Trygderetten har stadfestet (personen saken gjelder har ikke fått medhold) Navs vedtak i 17 saker. 11 saker har blitt opphevet og henvist til ny behandling i Nav. En av sakene er avvist, og ikke realitetsbehandlet (for sent fremsatt anke). Det er ingen saker som er omgjort (brukeren har fått medhold) av Trygderetten.

Av de 17 sakene som er stadfestet av Trygderetten i perioden, har retten drøftet artikkel 21 eller andre EØS-rettslige bestemmelser i fire saker. I to av sakene har også Nav vist til artikkel 21. I flere av kjennelsene som er stadfestet har Trygderetten vært enig med Nav i at andre vilkår i folketrygdloven ikke var oppfylt, og således ikke tatt aktivt stilling til EØS-retten. Dette kan eksempelvis være at kravet om aktivitetsplikt ikke er oppfylt, eller at det ikke foreligger sykdom.

Av de 11 sakene der Trygderetten har henvist eller opphevet og henvist saken til ny behandling, har retten drøftet artikkel 21/ EØS-rettslige regler i syv saker. Dette betyr som oftest at sakene ikke er vurdert som godt nok utredet, og blir sendt tilbake for en helt ny behandling. I fire av sakene er sakene henvist på annet grunnlag (ikke manglende drøftelse av EØS-rett).

Vedlagt følger en datert oversikt over de aktuelle kjennelsene.

Nærmere om ett særskilt forhold

Jeg vil samtidig gjøre oppmerksom på ett særskilt forhold knyttet til Trygderettens kjennelse 16/03145 fra 18. august 2017 som er tatt inn i vedlagte liste fra Trygderetten. I denne kjennelsen stadfestes Navs vedtak om opphør av medlemskap i folketrygden for en mottaker av arbeidsavklaringspenger (AAP) som hadde flyttet til Spania, det vil si at vedkommende ikke fikk ta med seg ytelsen ut.

Saken gjaldt forståelsen av trygdeforordningen artikkel 11 for søkere og mottakere av AAP som ikke har vært yrkesaktive. For denne gruppen har direktoratet, som følge av lovvalgsregelen i artikkel 11, lagt til grunn at man ikke har krav på AAP når man er bosatt i utlandet. Direktoratet har i et brev til departementet i juni 2018 redegjort for gjeldende praksis, og vist til at praksisen hadde blitt stadfestet av Trygderetten, jf vedlegg med referansenummer 20180612. Saken ble ved en feil ikke fulgt opp.

Som ledd i departementets gjennomgang av aktuelle saker på EØS-området, har departementet nå sett nærmere på saken. Den problemstillingen som nå tas opp gjelder tolkningen av artikkel 11. Etter departementets mening er det grunn til å anse søknadstidspunktet som avgjørende for vurderingen av bosted etter forordningen artikkel 11 nr. 3 bokstav e, slik at artikkel 21 kommer til anvendelse også for denne gruppen. Dette vil innebære en endring av Navs praksis for mottakere av arbeidsavklaringspenger som ikke har vært yrkesaktive, og som var bosatt i Norge på søknadstidspunktet. Det vises til vedlagte kopi av brev til Arbeids- og velferdsdirektoratet av 5. desember 2019, med referansenummer 20191205.

Etter det departementet har fått opplyst kan foreløpige undersøkelser tyde på at en omlegging av praksis på dette punktet ikke påvirker antall tilbakekrevingssaker og anmeldelser mv. som må gjennomgås, sammenlignet med tidligere anslag. Etter det departementet forstår er det foreløpig heller ikke identifisert relevante domfellelser. Departementet har imidlertid bedt Nav om en fullstendig oversikt over dette.

Praktiseringen av lovvalgsregelen for ikke-yrkesaktive AAP-mottakere er en problemstilling som departementet ikke knyttet til anvendelsen av artikkel 21, og som ikke ble løftet frem, da jeg holdt min redegjørelse 5. november 2019, eller i senere kommunikasjon med Stortinget. Dette er informasjon som det derfor er viktig at Stortinget er kjent med. I min redegjørelse til Stortinget understreket jeg at det ikke kunne utelukkes at det vil komme flere fakta og nye spørsmål på bordet også om de sakene jeg redegjorde for. Dette er et slikt tilfelle.

Med hilsen

Anniken Hauglie

Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
09.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. I sitt svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen 3. desember 2019 skriver arbeids- og sosialministeren følgende om e-posten om et langt opphold fra Nav til Arbeids- og sosialdepartementet 27. november 2018: "Jeg nevnte e-posten i redegjørelsen min 5. november 2019, og jeg kan bekrefte at jeg var kjent med innholdet i e-posten på dette tidspunktet." Hva er arbeids- og sosialministerens vurdering av om hun da har fulgt opplysningsplikten til Stortinget, når hun var kjent med at departementet hadde blitt kontaktet om et langt opphold 27. november 2018 da hun holdt redegjørelsen til Stortinget, men i redegjørelsen sa at direktoratet kun hadde reist problemstillingen om opphold av få ukers varighet fram til sommeren 2019?
2. Da dommen i den såkalte Tolley-saken falt 1. februar 2017 fikk Arbeids- og sosialdepartementet dommen tilsendt med et klart signal om at man ikke kunne stille krav om opphold i Norge for å motta trygdeytelser. Hvordan reagerte Arbeids- og sosialdepartementet på dommen, og hvorfor fikk den ikke konsekvenser for Navs praksis?
3. Hvorfor mener ikke Arbeids- og sosialdepartementet at Tolley-dommen er relevant, slik som arbeids- og sosialministeren skriver i flere svar til Stortinget, når dommen ifølge Ingunn Ikdahl og Christoffer Conrad Eriksen, professorer ved Institutt for offentlig rett i en kronikk i Aftenposten 3. desember 2019, slo fast at "EU-retten

ikke bare hindrer stater fra å stille krav om bosted på medlemsstatens område, men også at den hindrer stater fra å stille krav om opphold, slik Nav tidligere har praktisert.”?

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

STATSMINISTEREN

Oslo, 10. desember 2019

Kontroll- og konstitusjonskomitéen
Stortinget
0026 Oslo

Svar på spørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomitéen vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Jeg viser til brev 3. desember 2019 fra Kontroll- og konstitusjonskomitéen.

Spørsmål 1:

«Ifølge statsministeren ble hun i juni 2019 orientert om at Nav hadde endret praksis for nye saker om rett til ytelser under kortvarige midlertidige opphold i andre EØS-land for at praksis skulle samsvare med EUs trygdeforordning. Hva foretok statsministeren og Statsministerens kontor seg da, og ble det gjort noen vurderinger av om det burde bli gitt noe informasjon til Stortinget.»

Jeg har tidligere opplyst til Stortinget at jeg i juni ble kjent med at NAV endret praksis. Jeg kan imidlertid ikke huske på hvilken måte jeg fanget opp dette eller tidfeste det nærmere. Dette var ikke informasjon som kom til Statsministerens kontor via Arbeids- og sosialdepartementet.

Praksisendringen var en offentlig opplysning. Basert på den informasjonen jeg hadde på tidspunktet, var det ikke grunnlag for at Statsministerens kontor skulle foreta seg noe i sakens anledning.

Det var først den 18. oktober at Statsministerens kontor ble varslet om at regelverket hadde vært praktisert feil helt siden 2012 og at enkeltpersoner kunne ha blitt feilaktig dømt og straffet.

Spørsmål 2:

«Arbeids- og sosialministeren fikk 30. august 2019 en e-post fra Nav som opplyste om at om lag 40 personer kunne være domfelt, og at ytterligere 35 saker er anmeldt/sendt til politiet, på bakgrunn av at Nav har hatt feil rettsanvendelse i saker knyttet til artikkel 21 i EF forordning 883/2004. Hva tenker statsministeren om at det gikk godt over en og en halv måned før justis- og innvandringsministeren og statsministeren ble orientert om alvoret i saken henholdsvis 22. og 19. oktober 2019?»

Det er kun påtalemyndigheten som kan avbryte en soning eller stanse en soningsinnkalling. Derfor var det viktigste at påtalemyndigheten ble varslet. Nav sendte brev til politidistriktene mellom 17. og 19. september med anmodning om å stille i bero sakene som var anmeldt, men der det ennå ikke var tatt ut tiltale eller berammet rettsmøter. Den 26. september var det kontakt mellom Nav kontroll og Riksadvokatembetet om saken.

For øvrig har regjeringen oppnevnt et eksternt utvalg som skal granske saken, både hvordan feilen kunne skje og hva vi kan lære for fremtiden. Regjeringen er opptatt av å få alle fakta på bordet. Jeg vil avvente utvalgets rapport før jeg kommenterer enkeltheter i saken nærmere.

Spørsmål 3:

«Statsministeren ba i uke 47 alle departementer om å gå gjennom sin praktisering av EØS-regelverket for å avdekke eventuelle feil. Hvorfor ble ikke denne beskjeden gitt tidligere, og hvordan vil statsministeren sikre at regelverket er avklart rundt eksport av andre ytelser enn de tre (arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger) som den eksterne granskingen etter mandatet skal undersøke?»

I tiden etter at saken ble avdekket, har første prioritet vært å sikre at de som er rammet blir ivaretatt. Det innebærer å finne frem til de som er omfattet av den, rette opp feilaktige vedtak og betale tilbake uriktig innkrevde midler og igangsette prosesser for å omgjøring av dommer som måtte være feil.

Jeg har likevel allerede nå bedt alle statsråder å gå gjennom hvordan de har innlemmet sentrale direktiver og forordninger. Jeg ønsker også å få belyst mekanismer for å følge med på rettsutviklingen og hvordan departementene holder seg orientert om praksis i underliggende etater.

Jeg ba om dette fordi jeg hadde dannet meg et foreløpig inntrykk av hvilke svakheter som kan ha bidratt til at saken ble så omfattende og som kan være relevante også for andre sektorer. Derfor var det naturlig å gi et slik oppdrag allerede nå, selv om granskingsutvalgets rapport ennå ikke foreligger.

Jeg vil understreke at når granskingsutvalgets rapport foreligger, kan det bli aktuelt å iverksette andre tiltak, både i trygdeforvaltningen og på andre områder.

Øvrig regelverk på trygdeområdet vil være en naturlig del av gjennomgangen nevnt over. NAV har allerede igangsatt et arbeid med en gjennomgang av etatens praksis og retningslinjer for EØS-rettslige forpliktelser for øvrige ytelser. Departementet har også bedt om en gjennomgang av tilstøtende problemstillinger, som omtalt av Arbeids- og sosialministeren i hennes redegjørelse i Stortinget 5. november.

Spørsmål 4 a:

«Hvilke overordnede vurderinger har Statsministerens kontor gjort i perioden rundt vurderingen av mulighetsrommet for innstramminger rundt trygdeeksport opp mot begrensningene som ligger i EØS-regelverket?»

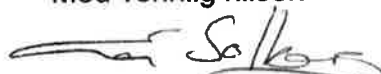
Statsministerens kontor har ikke ansvar for egne saksområder, men bistår meg i å lede og samordne regjeringens arbeid. Ansvaret for å utrede juridiske spørsmål mv. vil alltid ligge hos departementet som har ansvar for det aktuelle regelverket.

Statsministerens kontor gjør ikke egne utredninger av juridiske spørsmål, heller ikke de det er vist til i spørsmålet.

Spørsmål 4 b:

Se svar på spørsmål 4 a).

Med vennlig hilsen

Erna Solberg

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

11. desember 2019

**Spørsmål fra Stortinget av 3. desember vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 3. desember 2019. I brevet stiller komiteen følgende spørsmål:

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende innsyn i referater fra møter knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21, og har følgende spørsmål til statsråden:

I sitt svar til komiteen 28. november 2019 på spørsmål 3 fra Sosialistisk Venstreparti, skriver arbeids- og sosialministeren at "Det har vært gjennomført flere møter om trygdeforordningen artikkel 21 mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg første gang til departementet om mulig feil praktisering. Det er ikke utarbeidet referater fra disse møtene".

I en artikkel i Aftenposten 27. november 2019 kommer det fram at Aftenpostens journalister har bedt om innsyn i referatet fra det første møtet mellom arbeids- og sosialministeren og Nav-direktøren 25. oktober 2019 etter at omfanget av saken ble kjent i Arbeids- og sosialdepartementet. I svaret på innsynsbegjæringen skriver departementet 13. november 2019 at «Saksdokumenter som omfattes av ditt innsynskrav er unntatt offentlighet, jf. offentleglova § 14 første ledd. Meroffentlighet er vurdert.»

Det vises til at det her omtales et dokument etter offentleglova. Komiteen ber om å få oversendt dette eller disse dokumentene, om nødvendig unntatt offentlig innsyn.

Komiteen ber videre om å få oversendt liknende dokumenter fra alle andre relevante møter mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg første gang til departementet om mulig feil praktisering.

Komiteen viser til praksis om oversendelse av dokumenter i sak om håndteringen av omorganiseringen i SSB, brev fra komiteen 31. januar 2018 til finansminister Siv Jensen, og svar av 8. februar 2018.

Av hensyn til fremdriften i saken, bes det om svar snarest mulig.

Svar:

Styringsdialogen mellom departementet og Arbeids- og velferdsdirektoratet skjer skriftlig gjennom tildelingsbrev, øvrige styringsbrev eller omforente referater fra den formelle styringsdialogen i etatsstyringsmøter og sær møter. Relevante referater fra styringsdialogen er sendt Kontroll- og konstitusjonskomiteen i brev av 28. november 2019. Resterende referater fra styringsdialogen fra 2012 og frem til i dag vil bli ettersendt.

Som jeg tidligere har meddelt komiteen er det ikke skrevet referater fra de møtene det henvises til. Disse møtene var ikke en del av den formelle styringsdialogen. Utgangspunktet og tema i alle møtene var muligheten for feil praktisering av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

I tråd med langvarig praksis under ulike regjeringer, gis det ikke innsyn i intern korrespondanse.

Videre i svaret gjengis de møtene som har funnet sted, med henvisning til det skriftlige materialet som er relatert til møtene der dette finnes.

Møte 13. september 2019

Møtet var mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet, og ble avholdt på administrativt nivå. Som grunnlag for møtet var e-postene fra direktoratet til departementet av 30. august og 2. september (referansenummer 20190830 og 20190902). I disse e-postene fra direktoratet fremkom det at det *kunne foreligge domfellelser som følge av feil lovanvendelse*.

I e-post av 18. september (referansenummer 20190913A) gir direktoratet en statusoppdatering etter møtet med departementet 13. september.

Møte 25. september 2019

Møtet var mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet, og ble avholdt på administrativt nivå. Det forelå ingen sakspapirer som grunnlag for møtet.

I e-post av 25. september (referansenummer 20190927) gir direktoratet en statusoppdatering etter dette møtet og sitt møte med Regjeringsadvokaten.

Møte 18. oktober 2019

Møtet var mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet, og ble avholdt på administrativt nivå. Det forelå ingen sakspapirer som grunnlag for møtet.

Møte 22. oktober 2019.

Møtet var mellom Regjeringsadvokaten, Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet, og ble avholdt på administrativt nivå. Utgangspunktet for møtet var den juridiske bistanden Regjeringsadvokaten hadde gitt direktoratet.

Møte 25. oktober 2019.

Møtet var mellom direktør Sigrun Vångeng og meg. Øvrige fra politisk ledelse og embetsverk var også til stede.

I møtet ga Sigrun Vångeng en redegjørelse for saken med direktoratets vurderinger. I tillegg var offentliggjøringen et tema.

Direktoratet fulgte opp møtet ved eget brev datert 27. oktober 2019, mottatt i departementet 28. oktober (referansenummer 20191027). Departementet fulgte opp brevet fra direktoratet med et eget styringsbrev datert 29. oktober 2019 (referansenummer 20191029).

Som jeg svarte i brev av 28. november ble jeg orientert og var involvert i arbeidet i hele denne perioden.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

11. desember 2019

**Spørsmål fra Stortinget av 3. desember (H, FrP og Ulf Lerstein)
vedrørende praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 3. desember 2019. I brevet stiller komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet, og uavhengig representant Ulf Leirstein følgende spørsmål:

1. Komiteen viser til vedlegg 20090311 fra Nav til Arbeidsdepartementet, der Nav ba departementet om avklaringer knyttet til fortolkninger av 883/04 før implementering. Er dette den eneste gangen Nav ba om avklaringer før implementering, og har Nav vært tydelige på hvilke utfordringer de så knyttet til implementering og forståelsen av denne forordningen generelt, og artikkel 21 spesielt?

Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om forordning 883/04 i perioden fra vedtak i EU i 2004 til implementeringen i EØS-avtalen i juni 2012.

Svar:

I det aktuelle brevet tok Arbeids- og velferdsdirektoratet opp at de ikke hadde mottatt noen signaler i styringsdialogen fra departementet, blant annet om "de materielle endringene som innføres" når de nye forordningene ble innlemmet i EØS-avtalen. Ut fra den foreliggende dokumentasjonen fra styringsdialogen ser dette ut til å være den eneste gangen Arbeids- og velferdsdirektoratet ba om slike avklaringer av materielle spørsmål før implementeringen av den nye trygdeforordningen.

Det aktuelle brevet ble besvart av departementet 11. mai 2009, jf. vedlegg til brev til komiteen av 19. november med referansenummer 20090511. Her står det at "Arbeids- og

velferdsdirektoratet har vært representert på alle møter og i alle fora der departementet har deltatt og overgangen til nye forordninger har vært tatt opp. [...] Direktoratet bør derfor ha all informasjon som er nødvendig for en forsvarlig planlagt og gjennomført overgang til de nye forordningene. [...] Vi kan på denne bakgrunn ikke se at det er et generelt behov for signaler fra departementet i relasjon til overgangen til nye forordninger som grunnlag for trykkesamarbeidet i EØS-området."

Det var betydelig oppmerksomhet om utenlandsområdet fra 2004 og i årene etter NAV-reformen. Det fremgår av styringsdokumentene at det var særlig utfordringer knyttet til effektivitet og kvalitet i saksbehandlingen. Videre var det mye oppmerksomhet mot hvordan NAV Utland skulle organiseres for å ivareta kompetanse og utviklingsbehov for å kunne oppfylle internasjonale forpliktelser.

Departementet har imidlertid ikke funnet korrespondanse hvor Arbeids- og velferdsdirektoratet redegjør for hvilke utfordringer de så, knyttet til implementering og forståelse av trykdeforordningen generelt eller artikkel 21 spesielt.

2. Hva innebar ansvarsfordelingene mellom departementet og Nav før 883/04 ble implementert i EØS-avtalen, jf. vedlegg 20090511? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og sosialdepartementet.

Svar:

Det fremgår av dok 20090511 at departementet hadde hovedansvaret for tilpasningene til forordning nr. 883/2004 og at direktoratet hadde hovedansvaret for tilpasningene til gjennomføringsforordningen. Tilpasninger betyr i denne sammenhengen norske oppføringer i vedleggene til forordningene. Dette gjelder altså arbeidet med innlemmelsen av forordningene i norsk rett. Ansvar for å forvalte begge forordninger lå – og ligger – på samme måte som for nasjonal rett, hos direktoratet.

3. a) Departementet skriver i brev av 11. mai 2009 at: "De nye forordningene vil i alt vesentlig ikke medføre vesentlige materielle regelendringer (verken når det gjelder stønads- eller lovvalgsregler)..." Komiteen ber om en vurdering av og innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og sosialdepartementet, som viser hvilke vurderinger departementet gjorde av innholdet, og på hvilket grunnlag departementet kunne være så tydelige på de materielle endringene i den nye forordningen?

Svar:

Jeg kan ikke uttale meg om vurderinger i dette sakskomplekset som ble gjort av den forrige regjeringen.

Forordningen og de endringene den medførte ble ikke sendt ut på offentlig høring.

Departementet har foreløpig ikke funnet referater fra Spesialutvalget for trygd og helse, som gjelder godkjenning av EØS-notatet om forordning 883/2004. Det vises imidlertid til tidligere oversendt vedlegg til brev av 19. november med referansenummer 20110620-2.

b) På hvilken måte vurderer departementet at dette signalet påvirket Navs feilaktige praksis knyttet til artikkel 21?

Svar:

Jeg kan ikke vurdere om det aktuelle brevet som ble sendt under den forrige regjeringen var ment som et signal til Nav, eller om dette påvirket Navs tolking og praksis knyttet til artikkel 21.

c) Arbeids- og sosialdepartementet svarer i samme brev (20090511) at utvidelse av personkretsen er den viktigste materielle endringen i EUs trygdeforordning 883/04, sammenliknet med tidligere forordning. Var dette et signal til Nav om at Nav ikke skulle vurdere øvrige endringer i praksis som følge av ny forordning? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og sosialdepartementet.

Svar:

Jeg kan ikke vurdere om det aktuelle brevet, som ble sendt under den forrige regjeringen, var ment som et signal til Nav, eller om dette påvirket Navs tolking og praksis knyttet til artikkel 21.

4. I vedlegg 20090602 viser etaten til at det var varslet om mangelfull systemstøtte på medlemskapsområdet i 2009. Hva innebar dette varselet for implementering av EUs trygdeforordning 883/04, og hvordan fulgte departementet opp for å sikre at dette var under kontroll? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeidsdepartementet.

Svar:

Med hensyn til problemstillingen som gjelder retten til opphold i andre EØS-land ved mottak av sykepenges og arbeidsavklaringspenges, er det ikke grunn til å anta at mangelfull systemstøtte på medlemskapsområdet har hatt noen betydning. Saken dreier seg om personer som har vært bosatte i Norge, og altså medlemmer i folketrygden etter hovedregelen om bostedstrygd etter folketrygdloven § 2-1. Siden de har vært innvilget de nevnte trygdeytelsene, er det åpenbart slik at Nav har vurdert at de fylte vilkårene for medlemskap.

Manglende systemstøtte på medlemskapsområdet og utvikling av nytt medlemskapsregister ble tatt opp i etatsstyringsmøte 26. juni 2009 og 5. mars 2010, jf. vedlegg med referansenummer 20090626 og 20100305. I brev av 7. september 2012 mottok Arbeids- og sosialdepartementet en handlingsplan på utlandsområdet, jf. vedlegg med referansenummer 20120907 og 20120907-1. Under *tiltak* gjelder et av punktene tjenesten "Sjekk medlemskap". Dette ble bygget inn i IKT-moderniseringsprogrammet. Utlandsområdet har vært jevnlig oppe

i etatsstyringen i perioden 2009–2012, og saksbehandlingstid og restansesituasjon på medlemskapsområdet er tatt opp som en utfordring.

Jeg viser til vedlegg med referansenummer 20100623, 20101029, 20110304, 20110622 og til vedlegg med referansenummer 20121102 i brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen som oversendes 12. desember 2019.

5. På hvilken måte fulgte Arbeidsdepartementet opp implementeringen av forordning 883/2004? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeidsdepartementet.

Svar:

Departementet ber ikke direktoratet rutinemessig om å rapportere på fortolkningen eller anvendelsen av bestemmelsene i det regelverket de forvalter. Dette gjelder enten reglene opprinnelig er inntatt i nasjonale lover eller forordninger som er gjort til del av norsk rett. Ut fra foreliggende informasjon ser det ikke ut til at departementet har fulgt opp dette særskilt i styringsdialogen med direktoratet.

6. I vedlegg 20101119 ber Nav om møte med Arbeidsdepartementet for vurdering av implementering og avklaring av uklarheter knyttet til EUs trygdeforordning 883/04. Hva gikk disse vurderingene og uklarhetene på, og hvordan besvarte departementet etatens behov?

Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken i Arbeids- og sosialdepartementet.

Svar:

Det fremgår av brevet fra Arbeids- og velferdsdirektoratet at usikkerheten var knyttet til spørsmålet om når den nye trygdeforordningen ville tre i kraft for Norge. Se blant annet følgende setning:

"Den usikkerheten som har oppstått på bakgrunn av signaler i sentrale EU/EØS organer når det gjelder tiltredelse av forordningen, skaper utfordringer når det gjelder den strenge prioriteringen av nødvendige tiltak som skal gjennomføres i NAV i 2011."

Det var på denne bakgrunn at Arbeids- og velferdsdirektoratet ønsket et møte. Jeg kan ikke se at henvendelsen ble besvart, og det foreligger derfor ikke skriftlig dokumentasjon på om møtet ble avholdt.

7. a) Utenriksdepartementet orienterer i vedlegg 20110620-2 om at flere departementer var involvert i vurderinger av EUs trygdeforordning 883/04. Stortinget ble i brevet fra Utenriksdepartementet i juni 2011 informert om at forordningen ikke ble ansett å gripe vesentlig inn i norsk handlefrihet. Hvilke vurderinger, og på hvilket tidspunkt, hadde

Utenriksdepartementet og de andre departementene gjort disse, som viste at norsk handlefrihet ikke ble vesentlig påvirket?

Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken, og all relevant intern og ekstern kommunikasjon rundt vurderinger og utredninger som ledet frem til denne konklusjonen.

Svar:

Denne regjeringen er ikke kjent med den forrige regjeringens vurderinger. Det er derfor ukjent for meg hvilke vurderinger Utenriksdepartementet og de andre departementene hadde gjort med hensyn til innvirkningen på norsk handlefrihet.

Foreløpig har vi ikke funnet referater fra Spesialutvalget for trygd og helse, som gjelder godkjenning av EØS-notatet om forordning 883/2004. Det vises imidlertid til tidligere oversendt vedlegg til brev av 19. november med referansenummer 20110620-2.

b) Utenriksdepartementet skriver at koordineringsreglene skal bygge på fire hovedprinsipper, der blant annet eksport av ytelser nevnes. Hva var regjeringens tolkning av konsekvensene av disse fire prinsippene generelt, og punktet om eksport spesielt? Komiteen ber om innsyn i alle relevante referater og lignende dokumentasjon om saken.

Svar:

Denne regjeringen er ikke kjent med den forrige regjeringens vurderinger. Det er derfor ukjent for meg hvilke vurderinger regjeringen hadde gjort med hensyn til tolkning av konsekvensene av disse fire prinsippene generelt, og punktet om eksport spesielt.

8. Komiteen viser til tildelingsbrev for 2012, punkt 4.8. Utenlandsområdet. Arbeidsdepartementet ber Nav om en grundig redegjørelse for situasjonen ved Nav internasjonalt, spesielt knyttet til "bedre samhandling internt i etaten og med andre etater på utenlandsområdet, vurdering av rundskriv og regelverk, samt kompetanse og mekanismer for kontroll og kvalitet". Fristen for rapportering til departementet var satt til 1. april 2012. Komiteen ber om innsyn i hvordan Nav redegjorde for disse punktene, samt departementets oppfølging av dette. Komiteen ber om innsyn i alle relevante møtereferater og kommunikasjon rundt denne rapporteringen.

Svar:

Jeg vil for ordens skyld innledningsvis nevne at trygdesakene til personer som var fast bosatt i Norge og som hadde midlertidige opphold i utlandet, ikke ble behandlet av Nav Internasjonalt, men av den ordinære enheten i Nav som behandlet sakene deres forut for utenlandsoppholdet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet oversendte sin redegjørelse til departementet 30. mars 2012, jf. vedleggene 20120330 og 20120330-1. Departementet innkalte i brev av 21. mai 2012 til et

fagmøte i sakens anledning, jf. vedlegg 20120521. Referatet fra møtet følger som vedlegg 20120604. Møtet ble fulgt opp med en ny tilbakemelding fra Arbeids- og velferdsdirektoratet 7. september 2012, jf. vedleggene 20120907 og 20120907-1. Det har vært avholdt ytterligere fagmøter, bl.a. 7. oktober 2013, jf. vedleggene 20131007 og 20131007-1.

Det ble videre avholdt et særmøte 28. august 2015 vedrørende fremtidig organisering av utenlandsområdet. Referatet fra møtet fulgte som vedlegg med referansenummer 20150828 til brev av 28. november 2019.

9. a) Komiteen viser til vedlegg 20120622-2, Kongelig resolusjon om inkorporering av trygdeforordningen. I dokumentet står det: "...som dessuten ikke helt ut er i samsvar med Lovavdelingens veileder om lovteknikk og lovforberedelse.."

På hvilken måte var kongelig resolusjon av 22. juni 2012 ikke i samsvar med Lovavdelingens veileder? Komiteen ber departementet redegjøre for hvilke vurderinger og behov som var bakgrunnen for avviket.

Svar:

Den aktuelle setningen i kongelig resolusjon av 22. juni 2012 lyder:

"Overgangen til nye trygdeforordninger gjør det nødvendig å fastsette en ny gjennomføringsforskrift til erstatning for nåværende forskrift, som dessuten ikke helt ut er i samsvar med Lovavdelingens veileder om lovteknikk og lovforberedelse."

Det var altså ikke kongelig resolusjon av 22. juni 2012 som ikke var i samsvar med Lovavdelingens veileder, men den dagjeldende gjennomføringsforskriften av 30. juni 2006 nr. 731.

Avviket mellom den dagjeldende forskriften og de retningslinjene som fremgikk av Lovavdelingens veileder, er det redegjort nærmere i den kongelige resolusjonen:

"Forskriften tar blant annet ikke tilstrekkelig hensyn til et krav om tilstrekkelig forskriftshjemmel i de lover som omfattes.

Dersom inkorporasjon skal kunne skje ved forskrift, kan inkorporasjonen bare omfatte lover som inneholder hjemmel for å inngå avtaler med andre land og/eller hjemler forskrifter om unntak/gjennomføring/utfylling av loven. I forskriften er det heller ikke tilstrekkelig å vise til hovedforordningene som inkorporeres, men det må også – i motsetning til gjeldende forskrift – vises til senere endringsforordninger. Dette betyr at forskriften må endres hyppigere enn før.

Under arbeidet med den nye forskriften er det avdekket at det mangler tilstrekkelige forskriftshjemler på deler av helseområdet. Det må derfor foretas en grundig gjennomgang og eventuelle lovendringer før en forskrift om formell gjennomføring av de nye trygdeforordningene kan omfatte disse områdene."

Denne regjeringen har ikke kunnskap om den forrige regjeringens interne arbeid, og jeg kan derfor ikke kommentere hvilke vurderinger og behov som var bakgrunnen for avviket.

b) Hvordan ba departementet Arbeids- og velferdsdirektoratet redegjøre for implementeringen og fortolkningen av den nye forordningen?

Svar:

Departementet ba Arbeids- og velferdsdirektoratet i brev av 11. mai 2009 om å redegjøre for plan for implementering av EU-forordning 883/2004, herunder kostnadsoverslag knyttet til implementering og nødvendige IKT-løsninger som måtte utvikles for å oppfylle forordningen isolert sett, jf. vedlegg til brev til komiteen av 19. november med referansenummer 20090511.

Direktoratet ble ikke bedt om å redegjøre særskilt for fortolkningen av forordning 883/04

10. a) Komiteen viser til tildelingsbrev for 2013. I punkt 4.5 Utenlandsområdet skriver departementet at forordningene (883/04 og 987/09) innebærer enkelte regelverksendringer. Komiteen ber om en redegjørelse over hvilke regelverksendringer departementet viste til.

Svar:

I tildelingsbrevet det vises til står det at "overgangen til de nye forordningene innebærer [...] enkelte regelendringer på fagområdene". Regelendringene det ble vist til, er forskjellen mellom gammel og ny forordning. Jeg er ikke kjent med at det finnes en oversikt over hvilke endringer dette dreide seg om. Det ble lagt til grunn at direktoratet var kjent med endringene, da de hadde vært representert på alle møter og i alle fora der departementet hadde deltatt.

b) I tildelingsbrev for 2013 var følgende ordlyd fra tildelingsbrev for 2012 tatt ut; "vurdering av rundskriv og regelverk, samt kompetanse og mekanismer for kontroll og kvalitet". Hvorfor hadde departementet tatt ut disse punktene i tildelingsbrevet for 2013? Hvilke mekanismer for kontroll og kvalitet hadde Nav rapportert å ha implementert?

Svar:

Ordlyden det vises til gjelder et konkret oppdrag gitt i tildelingsbrevet for 2012. Oppdraget gikk ut på at Arbeids- og velferdsdirektoratet skulle gi en grundig redegjørelse for situasjonen ved NAV Internasjonalt innen april 2012, som følge av flere utfordringer på utenlandsområdet. Redegjørelsen skulle kartlegge kritiske utfordringer, mulige tiltak og hva som var en realistisk plan for forbedring. I oppdraget ble det blant annet pekt på at det kunne være aktuelt å se på organisatoriske sider, som for eksempel bedre samhandling internt i etaten og med andre etater på utenlandsområdet, vurdering av rundskriv og regelverk, samt

kompetanse og mekanismer for kontroll og kvalitet. Redegjørelsen (svaret på oppdraget) ble levert 30. mars 2012, jf. vedlegg med referansenummer 20120330 og 20120330-1.

11. Var håndtering av utfordringer knyttet til EØS/EU-regelverk et gjentakende tema i styringsdialogen mellom departementet og Nav før implementeringen i 2012? Hva gikk i tilfelle denne dialogen ut på, og hvordan fulgte departementet opp de forhold som ble tatt opp? Komiteen ber om en oversikt over hvordan kontroll med, og oppfølging av, internasjonale avtaler ble håndtert forut for implementering av 883/2004, samt alle relevante møtereferater og kommunikasjon mellom departementet og Nav om dette.

Svar:

I styringen av Rikstrygdeverket og Arbeids- og velferdsdirektoratet fra 2004 har det vært betydelig oppmerksomhet om utenlandsområdet. Det var særlig utfordringer knyttet til effektivitet og kvalitet i saksbehandlingen. I årene 2006, 2007 og 2008 ble det rettet særskilt oppmerksomhet mot hvordan utenlandsforvaltningen i NAV skulle organiseres for å ivareta kompetanse, utviklingsbehov og internasjonale forpliktelser. Direktoratet utarbeidet handlingsplaner for organiseringen av utenlandsforvaltningen som også tok for seg hvordan etaten skulle ivareta kompetanse på EU/EØS-området. Disse handlingsplanene går imidlertid ikke inn på fortolkningen av EØS-regelverk og anses derfor ikke som relevante å legge ved her.

I årene før implementeringen av EUs forordning 883/2004 ble det rettet oppmerksomhet mot forberedelsene som måtte på plass for elektronisk utveksling av trygdeopplysninger med andre medlemsland. Dette ble fulgt opp i tildelingsbrevet for 2010, vedlagt med referansenummer 20100209, og påfølgende tildelingsbrev fra 2011 og fremover, jf. vedlegg til svarbrev til komiteen av 19. november 2019.

12. Komiteen viser til spørsmål 2 til statsråden av 14. november 2019 angående Trygderetten. Anså Trygderetten den endrede praksisen som en prinsipiell endring, og vurderte Trygderetten behovet for å benytte seg av å nedsette en femdommersrett i spørsmålet, jf. lov om anke til Trygderetten § 7-3?

Trygderetten viser i vedlegg 20181119 til at de ønsket å forelegge tolkningen av artikkel 21 for EFTA. Vurderte Trygderetten det fortsatt som usikkert hva som var riktig tolkning av artikkel 21 i november 2018?

Svar:

Spørsmålet er forelagt Trygderetten som har gitt følgende tilbakemelding:

"Ifølge Lov om anke til Trygderetten § 7 tredje ledd kan retten settes med fem medlemmer i de tilfellene hvor det må antas at rettens avgjørelse kan bli bestemmende for praksis på et saksområde. Spørsmål om å sette retten med fem medlemmer avgjøres av Trygderettens leder. Alle medlemmene skal være faste.

Den enkelte rett, som vanligvis består av to eller tre medlemmer, er uavhengig og kan ikke instrueres av Trygderettens leder. Det er den enkelte rett som, på eget initiativ eller etter anmodning fra en av partene, vurderer om den skal foreslå at saken avgjøres av fem medlemmer. Forslaget blir så forelagt Trygderettens leder som avgjør spørsmålet.

Vår gjennomgang av saker om kontantytelser i EØS har ikke avdekket noen sak der partene eller retten har anmodet Trygderettens leder om at saken behandles av fem rettsmedlemmer.

I saker som reiser EØS-rettslige problemstillinger kan Trygderetten innhente en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen. Retten informerte partene i tre av de aktuelle sakene om at dette ble vurdert og ga partene frist for merknader. Innen utløpet av utsatt merknadsfrist ba NAV om at disse sakene ble returnert for ny behandling. Det ble derfor ikke aktuelt å gå videre i vurderingen om å innhente en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen."

13. Forordningen ble gjeldende i bl.a. Sverige og Danmark to år før (2010) den ble gjeldende i Norge (2012). I regjeringens møte med regjeringer fra Sverige, Danmark og Island i forbindelse med nordisk konvensjon om sosialhjelp og sosiale tjenester skulle harmoniseringen med EU/EØS forordning 883/2004 behandles. Hvordan kunne regjeringen inngå en avtale med disse landene uten å oppdage at man hadde ulik praksis på grunn av forordningen?

Svar:

Jeg legger til grunn at det her siktes til Nordisk konvensjon om trygd, undertegnet i Bergen 12. juni 2012, og ikke Nordisk konvensjon om sosialhjelp og sosiale tjenester undertegnet i Arendal 14. juni 1994.

De nye forordningene på trygdeområdet gjorde det nødvendig med tekniske tilpasninger i Nordisk konvensjon om trygd.

Avtalen ble som nevnt undertegnet allerede 12 dager etter at den nye trygdeforordningen trådte i kraft for Norge. Forhandlingene om revidert Nordisk konvensjon om trygd ble slutført lenge før dette. Da forhandlingene pågikk, hadde Nav altså ennå ikke begynt å anvende trygdeforordningen.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

11. desember 2019

**Spørsmål fra Stortinget av 3. desember (Sv) vedrørende praktiseringen
av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

1. Finnes det sammenlignbare saker knyttet til trygdeeksport som førte til anmeldelse under den gamle forordningen, forordning 1408/71?

Svar:

Spørsmålet er forlagt Arbeids- og velferdsdirektoratet som har gitt følgende tilbakemelding:

«NAV Kontroll har registrert rundt 10 anmeldelser om midlertidige utlandsopphold i andre EØS-land i sin helhet forut for 1. juni 2012.

I tillegg omfatter flere av sakene som er anmeldt etter 1. juni 2012 om midlertidig opphold i andre EØS-land, dels om opphold forut for 1. juni og dels om opphold etter 1. juni 2012.

Disse sakene inngår i det antall anmeldelser og domfellelser som omfattes av EØS-komplekset som nå er gjenstand for gjennomgang.»

2. I 2015 fikk ESA en klagesak om trygdeeksport på sitt bord. Saken startet med at en norsk statsborger klaget sin sak til ESA, fordi han fikk avslag på å oppholde seg i Sverige mens han mottok arbeidsavklaringspenger. Så sent som i oktober 2017 var det et såkalt «pakkemøte» mellom departementet og ESA om denne saken. Hvordan fulgte Arbeids- og sosialdepartementet opp saken fra 2015 og i etterkant av møtet i oktober 2017?

Svar:

EFTA Surveillance Authority (ESA) informerte Arbeids- og sosialdepartementet i brev datert 10. september 2015 at de hadde mottatt en klage 2. september 2015. De skrev at de

undersøkte saken og ev. ville be departementet om informasjon etter de, jf. vedlagte brev med referansenummer 20150910.

I brev datert 30. september 2015 skrev ESA at saken gjaldt en mottaker av arbeidsavklaringspenger som ønsket å flytte til Sverige med sin kone fordi han mente de hadde større muligheter for å skaffe seg jobb der. Han opplyste at Nav hadde avslått å eksportere arbeidsavklaringspengene fordi det ville vanskeliggjøre oppfølging og forsinke prosessen med å komme i arbeid. ESA ba om departementets vurdering av arbeidsavklaringspenger opp mot EØS-forordningen, samt annen relevant informasjon og nasjonal lovgivning, jf. vedlagte brev med referansenummer 20150930.

I perioden fram til 2017 ble saken behandlet både i brev mellom ESA og departementet og drøftet i møte med ESA 12. november 2015.

Saken ble sist besvart av departementet 18. desember 2017, se vedlagte brev og vedlegg med referansenummer 20171218, 20171218-1 og 20171218-2. Etter dette har det ikke vært noen ytterligere dialog om saken.

3. I Prop. 74 L (2016-2017) Endringer i folketrygdloven mv. la regjeringen opp til en lovfesting av forvaltningspraksisen rundt folketrygdloven § 11-3 om at det kan gis rett til arbeidsavklaringspenger under opphold i utlandet i inntil fire uker per kalenderår, og at det er et vilkår at utenlandsopphold er forhåndsgodkjent av Arbeids- og velferdsetaten. Her ble det ikke nevnt at EØS-reglene vil gå foran folketrygdloven, dersom det er motstrid mellom de to. Mener statsråden at Stortinget her fikk tilstrekkelig informasjon om saken i proposisjonen, og ser statsråden at det at kan ha bidratt til uklarheten i tolkningen av regelverket at EØS-forordningen ikke var nevnt i proposisjonen?

Svar:

Jeg viser til mitt svar av 28. november 2019 med svar på spørsmål 4 fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, hvor det fremgikk at det ble presisert i lovforslaget, Ot.prp. nr. 4 (2008–2009) om innføring av arbeidsavklaringspenger, at dersom det er motstrid mellom folketrygdloven og EØS-forordningen, vil EØS-reglene gå foran.

Det følger av forskrift 22. juni 2012 nr. 585 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen, at bestemmelser i folketrygdloven må fravikes i den utstrekning det er nødvendig i henhold til bestemmelsene i trygdeforordningen nr. 883/2004.

I Prop. 74 L (2016-2017) ble det foreslått en rekke endringer av lovteknisk karakter som ikke endret rettstilstanden. Fra mars 2010 (da arbeidsavklaringspenger ble innført) til januar 2018 var det et vilkår om opphold i Norge for rett til arbeidsavklaringspenger, se daværende § 11-3 første ledd i folketrygdloven. Etter andre ledd kunne ytelsen likevel gis til et medlem som i henhold til aktivitetsplanen sin fikk medisinsk behandling eller deltok i arbeidsrettede tiltak i utlandet. Etter tredje ledd kunne medlemmet også motta ytelsen i en begrenset periode under opphold i utlandet dersom det kunne godtgjøres at utenlandsoppholdet var forenelig med gjennomføring av den fastsatte aktiviteten, og ikke hindret etatens oppfølging og

kontroll. Som det fremgår av Prop. 74 L (2016–2017) og tilhørende høringsnotat hadde etaten i praksis lagt til grunn at et opphold på inntil fire uker var å anse som en begrenset periode og at oppholdet, på samme måte som for sykepengen, måtte godkjennes på forhånd. Departementet foreslo på denne grunn å lovfeste praksisen. Dette ble ikke ansett å endre rettstilstanden. Det endret dermed heller ikke forholdet til trygdeforordningen.

I andre proposisjoner som berører dette regelverket har departementet tatt inn en setning hvor det opplyses om forholdet til trygdeforordningen. Jeg ser at det kunne vært gjort også i dette tilfellet, for fullstendighetens skyld. Samtidig er det ingen omtale i proposisjonen som tilsier at forholdet til trygdeforordningen er endret. Jeg mener derfor det ikke er grunnlag for å hevde at proposisjonen har bidratt til uklarhet om tolkning av regelverket, og særlig ikke for brukere i forvaltningen som er godt kjent med hvordan trygdeforordningen er inkorporert i norsk rett.

4. I en avgjørelse i Trygderetten fra oktober 2017 skriver retten: «Han ble yrkesskadet i Norge i 2011 og på dette tidspunkt gjaldt fortsatt den gamle trygdeforordningen – forordning 1408/71, men det har ikke noen betydning fordi ny forordning har tilsvarende bestemmelser.» Hva er statsrådets kommentar til denne tolkningen av disse to forordningene?

Svar:

Trygderetten eller det enkelte rettsmedlem, som er uavhengig i sin behandling av ankesaker, utdyper ikke begrunnelsen i sine kjennelser og gir heller ingen vurderinger av eller kommentarer til kjennelsens innhold.

Slik departementet leser kjennelsen (Trygderettens kjennelse TRR-2016-2634), dreide den aktuelle uttalelsen fra Trygderetten seg ikke om artikkel 21 i forordning 883/2004.

Departementet legger til grunn at de bestemmelsene det ble siktet til i den aktuelle kjennelsen, var de såkalte lovvalgsbestemmelsene, altså bestemmelsene i trygdeforordningene som regulerer hvilket lands trygdellovgivning personer i nærmere definerte situasjoner skulle være underlagt. Dette fremgår senere i det samme brevet:

"Ap [den ankende part] er omfattet av forordning 1408/71 som arbeidstaker da han arbeidet i Norge og ble yrkesskadet før den nye trygdeforordningen fikk anvendelse for Norge. Det følger av den tidligere forordningens artikkel 13 at en person som hovedregel bare skulle være omfattet av ett medlemslands lovgivning. Lovgivningen som skal anvendes fastsettes i henhold til bestemmelsene i art 13.

Det fulgte av artikkel 13 nr. 2 litra a at «en person som utfører arbeid på en medlemstats territorium, skal omfattes av denne stats lovgivning selv om vedkommende er bosatt på en annen medlemstats territorium». Tilsvarende gjelder etter den nye trygdeforordningen."

Artikkel 11 nr. 3 i forordning 883/2004 lyder: "Med forbehold for artikkel 12–16

[...] skal en person som utfører lønnet arbeid eller driver selvstendig virksomhet i en medlemsstat, være undergitt denne medlemsstats lovgivning".

5. Hvorfor ble ikke Stortinget informert i mars 2019 om at Nav endret praksis for kortvarige reiser til EU/EØS-land?

Svar:

I brevet fra Nav til ASD 24. januar 2019, jf. vedlegg til brev til komiteen av 19. november med referansenummer 20190124, uttalte Nav at endringen ikke ville innebære vesentlige økonomiske eller administrative kostnader. På denne bakgrunn anså heller ikke departementet endringen for å være av vesentlig karakter. Det er ikke praksis at Stortinget opplyses særskilt om alle endringer i praksis eller rundskriv i forvaltningen.

Kommunikasjonen mellom direktoratet og departementet fram til departementet sendte sitt brev 5. mars 2019, gjaldt hvorvidt forordningen artikkel 21 også omfattet kortvarige opphold. Jeg viser for øvrig også til mitt svar på skriftlig spørsmål nr. 2286 (2018–2019) fra representanten Gjelsvik, der jeg redegjorde for at Arbeids- og velferdsetaten hadde lagt om sin praksis i tråd med dette.

Samme dag som pressekonferansen 28. oktober 2019, sendte jeg på eget initiativ et brev til Stortinget og ba om å få redegjøre for saken. Jeg holdt redegjørelsen 5. november 2019.

6. I svar på spørsmål 1 fra Sosialistisk Venstreparti i brev fra komiteen av 21. november fikk komiteen innsyn i dokumenter om Tolley-saken, men ikke den interne korrespondansen som også ble etterspurt. Komiteen ber på nytt om innsyn på egnet vis i den interne korrespondansen i forbindelse med Tolley-saken.

Svar:

I tråd med langvarig praksis under ulike regjeringer, gis det ikke innsyn i intern korrespondanse.

7. Komiteen viser til svar på spørsmål 4 fra Sosialistisk Venstreparti fra statsråden 28. november 2019. Her fikk ikke komiteen svar på hva e-posten som ble sendt internt i Nav 25. februar 2019 handlet om. I e-posten stod det at det må «foretas en avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres». Statsråden viser til Navs internrevisjon og den uavhengige granskingen, og svarer ikke på hva sakene handler om. Komiteen ser det ikke som nødvendig å avvente annet arbeid for å svar på dette spørsmålet og mener avklaringen er viktig. Komiteen spør derfor på nytt om hva e-posten fra 25. februar 2019 handlet om?

Svar:

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og velferdsdirektoratet som har gitt følgende tilbakemelding:

"En klønete formulering i den interne e-posten kunne skape et inntrykk av at NAV allerede i februar 2019 visste at folk satt i fengsel fordi vi behandlet saker feil. Det stemmer ikke – og det var ikke det denne e-posten adresserte (noe som også er bekreftet av saksbehandler som sendte mailen).

Da denne mailen ble skrevet, var vi ikke klar over at vi hadde feil lovforståelse om opphold i EU/EØS. Mailen var et varsel om praksisendring for korte opphold, framover i tid. (Det presiseres at ett enkeltstående kort utlandsopphold aldri er blitt anmeldt. Sakene som er anmeldt har vært langvarige opphold, men når en slik sak utredes ble også personens kortvarige opphold inkludert). Denne e-posten var et varsel om en praksisendring om at korte opphold innen EU/EØS framover ikke skulle tas med totalvurderingen. E-posten gikk til resultatområdene i Ytelseslinjen.

Formuleringen varslet om at NAV Kontroll måtte slutte å ta inn korte opphold i totalvurderingen, dvs. at de måtte endre praksis. Saksbehandler i NAV Klageinstans skrev at NAV Kontroll må endre praksis i «pågående straffesaker». «(...) Når departementets brev foreligger, må det foretas avklaring på flere områder bla hvordan pågående straffesaker skal håndteres.» Formuleringen burde vært at «NAV Kontroll må endre praksis framover». Vi burde presisert at dette gjelder «kombinasjonssaker» istedenfor «pågående straffesaker».

NAV Kontroll, som formuleringen var myntet på, forstod imidlertid hva som var ment, og gjentok derfor ikke den feilaktige formuleringen da de sender e-posten videre."

8. I et av referatene vedlagt svarene til kontroll- og konstitusjonskomiteen 28. november 2019 fremgår det at Nav hadde et måltall på anmeldt trygdesvindler, med mål om anmeldt beløp på minst 270 millioner kroner i 2016. Hvem har bestemt dette måltallet? Komiteen ber om oversikt over nivået på dette måltallet fra 2010 til i dag.

Svar:

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og velferdsdirektoratet som har gitt følgende tilbakemelding:

«Prosess:

Mål- og resultatkrav gis gjennom mål- og disponeringsbrev av ytelsesdirektør til resultatområdene i ytelseslinjen. I prosessen med å utarbeide mål- og disponeringsbrev har resultatområdene mulighet til å gi innspill til endringer før endelig mål- og disponeringsbrev besluttet. Innholdet speiler i tillegg krav i tildelingsbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet innenfor ansvarsområder som tilligger til Ytelsesdirektøren.

Beslutning:

Beslutning om nivå på anmeldt beløp er tatt av ytelsesdirektør i samråd med resultatområdedirektør hos NAV Kontroll.

Krav i mål- og disponeringsbrev til nivå på anmeldt beløp:

Ar	Tekstlig Krav	Nivå - krav
2010	skal økes med 10 % fra 2009	174 mill. kroner

2011	skal økes med 10 % fra 2009	174 mill. kroner
2012	skal økes med minst 10 % fra 2011	208 mill. kroner
2013	økes med minst 10 % fra 2012	231 mill. kroner
2014	samme nivå som 2013	231 mill. kroner
2015		270 mill. kroner
2016		270 mill. kroner
2017		230 mill. kroner
2018	-	-
2019	-	-

Fra 2010 til 2014 er det gitt resultatkrav om økning eller samme nivå som foregående år. I kolonnen «nivå-krav» er det oppgitt hvilket nivå økningen gjelder (økning er inkludert), selv om dette ikke fremgår av mål og disponeringsbrev. For årene 2015 til 2017 er det oppgitt spesifikke krav til kroner, også oppgitt i kolonne «nivå- krav». Fra og med 2018 er krav til anmeldt beløp falt bort.

Nivået er satt basert på en totalvurdering ut ifra tilgjengelig virkemidler for å avdekke trygdemisbruk. I 2015 spesielt ble det gjennomført listekontroller som avdekket saker langt tilbake i tid, og omfatter inntektskontroll på dagpenger, arbeidsavklaringspenger og valutakontroller. I 2016 erfarte vi at bruk av a-inntekt avdekket saker tidligere slik at anmeldt beløp gikk ned. Videre har det vært vesentlig å dreie og øke innsatsen til forebyggende aktiviteter og øke innsats mot arbeidslivskriminalitet. Fra 2018 ble det besluttet å ta ut krav til anmeldt beløp, da vi anså at kravet isolert sett ikke er forenlig med forebyggingsaktiviteter.»

9. Komiteen ber om innsyn i brevet fra Nav til politidistriktene fra september 2019.

Svar: Jeg har innhentet vedlagte standardbrev fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. vedlagte brev med referansenummer 20190917.

10. Hvorfor reagerte ikke Arbeids- og sosialdepartementet da Nav varslet i en e-post 4. oktober 2019 om at de ikke ville sende brev til Riksadvokaten, for å unngå at saken skulle bli offentlig?

Svar:

Dokumentet det vises til er en statusoppdatering på e-post fra direktoratet til departementet, vedlagt en e-postutveksling internt i direktoratet hvor kontakten mot Riksadvokaten blir omtalt.

Departementet var på dette tidspunkt allerede kjent med at direktoratet i tiden mellom 17. og 19. september hadde sendt brev til politidistriktene med anmodning om å stille i bero de sakene som var anmeldt, og at det var igangsatt en prosess for å informere Riksadvokaten.

Departementet og direktoratet la til grunn at saken skulle gjøres offentlig kjent så snart de nødvendige juridiske avklaringer var foretatt og den rettslige situasjonen nærmere avklart.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Anniken Hauglie', with a stylized, cursive script.

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/3608-

Dato
11. desember 2019

**Spørsmål fra Stortinget av 3. desember (Ap) vedrørende praktiseringen
av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 23. desember 2019. Jeg viser også til komiteens brev til justis- og innvandringsministeren av samme dag, med to spørsmål innenfor mitt ansvarsområde. I brevene stiller komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet følgende spørsmål:

1. I svarbrev fra Arbeids- og sosialdepartementet av 19. november 2019, er det lagt ved en korrespondanse mellom Nav Klageinstans og Ytelsesavdelingen 29. november 2017 og 6. februar 2018. I hele den korrespondansen er avsender og mottaker sladdet. Komiteen ber om at det opplyses om hvem som har deltatt i denne korrespondansen.

Svar:

E-posten av 29. november 2017 var fra saksbehandler i styringsenheten i NAV Klageinstans til den digitale fellespostkassen til Ytelsesavdelingen, med kopi til felles digital postkasse for styringsenheten til NAV Klageinstans.

E-posten av 6. februar 2018 gikk fra saksbehandler i Ytelsesavdelingen til saksbehandler i styringsenheten i NAV Klageinstans. En kontorsjef i Ytelsesavdelingen og tre saksbehandlere i Ytelsesavdelingen var kopimottakere.

Jeg legger til grunn at navnene til enkeltpersoner som har håndtert saken i Nav ikke har betydning for komiteens kontroll av meg som statsråd.

Spørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen til justis- og innvandringsministeren

2. Spørsmål 2 fra brev til justis- og innvandringsministeren:

Komiteen ber om oversikt over dommene i Trygderetten hvor Navs vedtak har blitt opphevet som følge av manglende/feilaktig vurdering av forordning 883/04 artikkel 21, hvor følgende fremkommer: Dato for Navs vedtak, dato for trygderettens dom, referansenummer for dommen, varigheten på de enkelte utenlandsoppholdene, ytelsen(e) det gjelder, beløpet Nav har krevd tilbakebetalt og om og når Nav har tilbakebetalt til brukeren.

Svar:

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og velferdsdirektoratet som svarer:

"Vedlagt følger en liste som viser 12 saker hvor Navs vedtak er opphevet av Trygderetten. Syv av sakene har medført feilutbetalinger, hvorav fem av disse er tilbakebetalt til bruker. To saker er ikke ferdigbehandlet. De øvrige fem sakene har ikke medført feilutbetalinger da disse gjelder avslag på krav om ytelse. Disse sakene vil bli vurdert i det pågående arbeidet for å rydde opp overfor de brukerne som på en eller annen måte er rammet av Navs feiltolkning."

Jeg viser til vedlegg med referansenummer 20191210.

3. Spørsmål 4 fra brev til justis- og innvandringsministeren:

Ifølge opplysninger til NTB har Nav mellom 2012 og 2018 levert 116 anmeldelser basert på feilaktig lovanvendelse. Komiteen ber om oversikt over lengden på de enkelte utenlandsoppholdene i hver sak, ytelsen(e) det gjelder og hvilket beløp Nav krevde tilbakebetalt.

Svar:

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og velferdsdirektoratet som svarer:

"Vedlagt følger oversikt for perioden 1. juni 2012- 31. desember 2018, totalt 111 anmeldelser. I tillegg var det 5 anmeldelser i 2019 som ikke fremkommer i vedlagte oversikt, jf. vedlegg 2. Oversikten består av fire kolonner; ytelse, anmeldt periode, beløp i tilbakekrevingsvedtaket og anmeldt beløp. Beløp i kolonne anmeldt beløp og beløp i tilbakekrevingsvedtaket avviker, dels fordi ilagte renter ikke tas med i anmeldt beløp, dels fordi deler av det feilubetalte beløpet er foreldet og dels fordi feilutbetalt periode kan være bevismessig avskjært."

I de fleste sakene vil det være flere opphold innenfor den angitte tidsperiode, både kortvarige og langvarige.

Til orientering kan opplyses at i saker der deler av det feilutbetalte beløpet er foreldet, er foreldet beløp som hovedregel tatt med som sivilt krav i anmeldelsen.

Vi gjør ellers oppmerksom på at NAV Kontroll har desentrale, manuelle arkiver, og ut fra tiden som har vært til rådighet har enkelte av sakene ikke vært mulig å gjenfinne. Disse avvikene er markert i sakene det gjelder."

Jeg viser til vedlegg med referansenummer 20191210-1.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Anniken Hauglie', with a stylized, cursive script.

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og innvandringsministeren

Stortinget v/ Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
19/5511

Dato
11.12.2019

Svar på spørsmål lønnet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 nr. 21

Jeg viser til brev fra Stortingets kontroll og konstitusjonskomite 3. desember 2019 hvor det stilles fire spørsmål vedrørende praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

- 1. Komiteen viser til oppslag i Bergens Tidende 27. november 2019 hvor tidligere riksadvokat Tor Aksel Busch opplyser at det fant sted et møte mellom direktoratet og Riksadvokatembetet den 16. oktober 2019 og at riksadvokatembetet har utarbeidet referat fra dette møtet. Komiteen ber om å få oversendt referat fra møtet 16. oktober 2019 mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Riksadvokatembetet.**

Referat fra møtet mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og Riksadvokatembetet ble oversendt til Justis- og beredskapsdepartementet 6. desember 2019. Referatet følger vedlagt. Det presiseres at referatet er et internt dokument utarbeidet ved riksadvokatens kontor og har ikke vært forelagt møtedeltakerne fra Arbeids- velferdsdirektoratet og Nav Kontroll for gjennomsyn og godkjenning.

- 2. Komiteen ber om oversikt over dommene i Trygderetten hvor Navs vedtak har blitt opphevet som følge av manglende/feilaktig vurdering av forordning 883/04 artikkel 21, hvor følgende fremkommer: Dato for NAVs vedtak, dato for trygderettens dom, referansenummer for dommen, varigheten på de enkelte utenlandsoppholdene, ytelsen(e) det**

gjelder, beløpet Nav har krevd tilbakebetalt, og om og når Nav har tilbakebetalt til brukeren.

Trygderetten hører under arbeids- og sosialministerens ansvarsområde. Spørsmålet vil derfor besvares av arbeids- og sosialministeren i et eget brev til Stortinget.

- 3. Komiteen ber om oversikt over dommene som per nå anses som mulig uriktige domfellelser, hvor følgende fremkommer: Dato for Navs vedtak, dato for anmeldelse, dato for dommen, når dommen ble rettskraftig, referansenummer for dommen, varigheten på de enkelte utenlandsoppholdene, ytelsen(e) det gjelder, størrelsen på tilbakebetalingskravene, domsslutning og soningsinformasjon.**

Departementet har innhentet informasjon om de aktuelle dommene fra Riksadvokatembetet. Det vises til vedlagte brev fra Riksadvokatembetet 6. desember 2019. Jeg gjør oppmerksom på at Riksadvokatembetet på grunn av den korte tiden man har hatt til rådighet har opplyst at det ikke vært mulig å vurdere de enkelte sakene eller kvalitetssikre i ønsket grad de opplysninger som er inntatt i tabellen.

- 4. Ifølge opplysninger fra NTB har Nav mellom 2012 og 2018 levert 116 anmeldelser basert på feilaktig lovanvendelse. Komiteen ber om en oversikt over lengden på de enkelte utenlandsoppholdene i hver sak, ytelsen(e) det gjelder og hvilket beløp Nav krevde tilbakebetalt.**

Spørsmålet knytter seg til arbeids- og sosialministerens ansvarsområde. Spørsmålet vil derfor besvares av arbeids- og sosialministeren i et eget brev til Stortinget.

Med hilsen

Jøran Kallmyr

Vedlegg:

Brev fra Riksadvokatembetet 6. desember 2019

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

12. desember 2019

**Spørsmål til statsråden av 21. november vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 - ettersendelse av referater fra
styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet 2012-2019**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 21. november 2019, og mitt svarbrev av 28. november 2019. Der opplyser jeg under spørsmål 3 fra SV at jeg vil ettersende referater fra styringsdialogen. Dokumentene oversendes for ordens skyld. De anses ikke relevante for saken. Vedlagt følger referater fra styringsdialogen fra 2012 til i dag.

Referater som ble vedlagt brevet 28. november er ikke vedlagt dette brevet.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

16. desember 2019

**Spørsmål til statsråden av 9. desember vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 9. desember 2019 hvor komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti stiller tre spørsmål:

1. I sitt svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen 3. desember 2019 skriver arbeids- og sosialministeren følgende om e-posten om et langt opphold fra Nav til Arbeids- og sosialdepartementet 27. november 2018: "Jeg nevnte e-posten i redegjørelsen min 5. november 2019, og jeg kan bekrefte at jeg var kjent med innholdet i e-posten på dette tidspunktet." Hva er arbeids- og sosialministerens vurdering av om hun da har fulgt opplysningsplikten til Stortinget, når hun var kjent med at departementet hadde blitt kontaktet om et langt opphold 27. november 2018 da hun holdt redegjørelsen til Stortinget, men i redegjørelsen sa at direktoratet kun hadde reist problemstillingen om opphold av få ukers varighet fram til sommeren 2019?

Svar:

Jeg viser til mitt brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 3. desember 2019 med svar på spørsmål 3. Som jeg opplyste i dette svaret, ble det i e-posten av 27. november 2018 blant annet bedt om tilbakemelding på om departementet ønsket å få seg forelagt henvendelsen fra Trygderetten om foreleggelse av tolkning av artikkel 21 for EFTA-domstolen. Departementet bekreftet dette overfor direktoratet per telefon, og direktoratet oversendte saken til departementet i brev av 20. desember 2018.

Som jeg opplyste om i mitt brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 28. november 2019 med svar på spørsmål 9 fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, kom direktoratet i brev 24. januar 2019 med en vurdering av etatens forståelse og praktisering av artikkel 21 på dette området. I brevet skrev direktoratet blant annet at for arbeidsavklaringspenger "... har NAV ansett at kortvarige opphold, som ferie- og besøksopphold, ikke omfattes av forordningens artikkel 21." De skriver videre at tilsvarende forståelse synes å ha vært lagt til grunn for sykepenger og foreldrepenger. Direktoratets vurdering av i brevet er at denne praksisen ikke er i tråd med forordningen, dvs. at denne også kommer til anvendelse på kortvarige opphold. I sin vurdering av konsekvensene av en slik omlegging skriver direktoratet blant annet at det må antas at den økonomiske belastningen for trygden ikke blir vesentlig, siden en "... endring av praksis som foreslått ovenfor, synes bare å ville påvirke avgjørelsene i saker der det er tale om korte – i noen tilfeller svært korte – utenlandsopphold".

Departementet kommuniserte sin forståelse av saken i brev av 5. mars 2019. I brevet ga departementet tilslutning til at etaten endret sin praksis slik at forordningen kom til anvendelse også på kortvarige opphold, og slik at man fra norsk side ikke kunne stanse eller avslå en kontantytelse kun på grunnlag av at vedkommende skulle oppholde seg i et annet EØS-land.

2. Da dommen i den såkalte Tolley-saken falt 1. februar 2017 fikk Arbeids- og sosialdepartementet dommen tilsendt med et klart signal om at man ikke kunne stille krav om opphold i Norge for å motta trygdeytelser. Hvordan reagerte Arbeids- og sosialdepartementet på dommen, og hvorfor fikk den ikke konsekvenser for Navs praksis?

Svar:

Når det gjelder EU-domstolens avgjørelse i den såkalte Tolley-saken, viser jeg til mitt svar til komiteen 28. november 2019. Departementets oppfatning er at domstolens uttalelser om den tidligere forordningens artikkel 22 (1) bokstav b, som regulerte flytting, ikke innebar noe nytt. Da Tolley-dommen ble avsagt var departementet heller ikke oppmerksom på at Arbeids- og velferdsetaten praktiserte artikkel 21 i ny forordning forskjellig for bosted og opphold (og dermed uriktig hva gjelder opphold).

Hvorvidt Arbeids- og velferdsetaten har vært tilstrekkelig oppmerksomme på EØS-regelverket og tolket dette riktig, herunder også nye rettsavgjørelser fra EU-domstolen, er et av de grunnleggende spørsmålene i hele dette komplekset. Den feilaktige praktiseringen av artikkel 21 tyder på at mekanismene ikke har vært god nok. Arbeids- og velferdsdirektørens egen internrevisjon har også konkludert med at EØS-kompetansen i etaten har vært mangelfull. Jeg legger til grunn at granskingsutvalgets utredning vil kaste ytterligere lys over dette spørsmålet. Som nevnt i min redegjørelse til Stortinget 5. november 2019, er det avgjørende at rettsanvendelsen på trygdeområdet er i samsvar med våre EØS-rettslige forpliktelser.

3. Hvorfor mener ikke Arbeids- og sosialdepartementet at Tolley-dommen er relevant, slik som arbeids- og sosialministeren skriver i flere svar til Stortinget, når dommen ifølge Ingunn Ikdahl og Christoffer Conrad Eriksen, professorer ved Institutt for offentlig rett i en kronikk i Aftenposten 3. desember 2019, slo fast at "EU-retten ikke bare hindrer stater fra å stille krav om bosted på medlemsstatens område, men også at den hindrer stater fra å stille krav om opphold, slik Nav tidligere har praktisert."?

Svar:

Jeg viser til mitt brev til Stortinget 28. november 2019. Som nevnt i brevet, gjaldt Tolley-saken tolkningen av den tidligere forordningens artikkel 22 (1) bokstav b, som regulerte flytting, og ikke artikkel 21 i ny forordning. Bakgrunnen for at jeg har gitt uttrykk for at dommen ikke var relevant for problemstillingen etter artikkel 21, er at Arbeids- og velferdsetatens feiltolkning av artikkel 21 har knyttet seg til midlertidige opphold. Det EU-domstolen uttalte i Tolley-dommen var at det etter den tidligere artikkel 22 (1) bokstav b, som altså gjaldt personer som har *flyttet*, ikke kunne stilles vilkår om "residence and presence" i Storbritannia (slik den britiske loven gjorde). Dommens bruk av uttrykket "residence and presence" knytter seg med andre ord til britisk lovgivning, og hvorvidt det britiske vilkåret kunne anvendes på personer som hadde flyttet.

Det er på det rene at Arbeids- og velferdsetaten har anvendt artikkel 21 i nåværende forordning feil. Dette er imidlertid ikke noe som følger av Tolley-dommen, men allerede av ordlyden i forordning nr. 883/2004 artikkel 21, som altså trådte i kraft i Norge 1. juni 2012.

Med hilsen

Anniken Hauglie

Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
17.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende innsyn i dokumenter fra møter knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21, herunder brev fra komiteen av 3. desember og svar fra arbeids- og sosialministeren av 11. desember 2019, vedrørende innsyn i dokumenter fra møter som er relevante for saken, særlig møte 25. oktober 2019 mellom arbeids- og sosialministeren og Nav-direktøren.

Arbeids- og sosialministeren har ikke oversendt de etterspurte dokumentene, og uttaler at «i tråd med langvarig praksis under ulike regleringer, gis det ikke innsyn i intern korrespondanse.»

Komiteen vil igjen vise til sak om håndteringen av omorganiseringen av SSB, jf. brev fra komiteen av 31. januar 2018 og finansminister Siv Jensens svarbrev av 8. februar 2018. I forbindelse med den saken slo Sivilombudsmannen fast at organinterne dokumenter etter offentleglova § 14 første ledd, er å anse som et saksdokument etter offentleglova. Komiteen har fått slike dokumenter oversendt både i den saken og i en rekke andre saker.

Komiteen viser for øvrig til Veileder fra Statsministerens kontor «Om forholdet til Stortinget». Punkt 8.3 omhandler Stortingets rett til dokumentinnsyn og henviser til Grunnloven § 75 f og Stortingets forretningsorden § 50. Det fremgår at i praksis får Stortingets komiteer, som ledd i sin saksforberedelse, innsyn etter anmodning til departementene.

Det fremgår videre: «Retten etter Grunnloven § 75 bokstav f omfatter som utgangspunkt ethvert dokument som angår offentlige spørsmål, eller, som det nå er uttrykt i FO § 50, «ethvert dokument som er i regjeringens eller den underliggende forvaltningens besittelse, og som er utarbeidet eller innhentet som ledd i offentlig virksomhet».»

Komiteen ber på denne bakgrunn om at det på egnet vis blir gitt innsyn i dokumentene som ble etterspurt i brev av 3. desember 2019, om nødvendig unntatt offentlighet.

Komiteen vil understreke viktigheten av innsyn i relevante dokumenter for behandlingen av denne saken.

Svarfristen settes til 6. januar 2020.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Kopi: Statsministeren

Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
17.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse i saken.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. Komiteen ber om å få oversendt referat fra møtet fredag 18 oktober 2019 mellom direktoratet og Arbeids- og sosialdepartementet, hvor blant annet gjennomgang av Riksadvokatens notat sto på dagsordenen.
2. Komiteen ber om å få oversendt Regjeringsadvokatens vurdering, som ifølge rapporten fra NAVs internrevisjon ble bestilt av Arbeids- og velferdsdirektoratet 1. oktober og oversendt 21. oktober 2019.
3. Komiteen ber om å få oversendt all kommunikasjon mellom Nav og departementet med relevans til saken vi har til behandling i perioden mellom det formelle brevet av 5. mars og Navs svar av 21. juni 2019. Det bes om at relevant kontakt, referater o.l., samt e-poster oversendes.
4. Komiteen er kjent med at Nav har utarbeidet en innsynspakke som følge av ulike innsynsbegjæringer, og det bes om at denne oversendes komiteen.
5. I rapporten fra NAVs internrevisjon kommer det frem at kartleggingene av konsekvensene av det som da ble omtalt som å endre praksis, ble gjennomført med stor hast. Bestillingen gikk første gang ut kl. 11.21 den 22. januar 2019. Fristen ble satt til utløpet av 23. januar, neste dag. Det vises også til følgende sitat: «Styringsenhetene i Ytelseslinjen, som også må ta kontakt med sine enheter, mottar e-posten den 22. januar 2019 kl. 22.55». Vil departementet avvise at de i kontakt med Nav i perioden før dette, kan ha sendt noen former for signaler som fører til dette hastverket med å kartlegge konsekvensene for de berørte?

6. I rapporten fra NAVs internrevisjon kommer det frem at det **bes** kun om å kartlegge konsekvensene av det som da ble omtalt som å endre praksis fremover i tid («I den grad praksis er at man ikke anvender artikkel 21 i disse sakene, hvilke konsekvenser vil en anvendelse av artikkel 21 fremover i tid få»). Vil departementet avvise at de i møtene med direktoratet har hatt noen former for meninger om hvorvidt Nav burde vurdere konsekvensene kun fremover i tid?
7. I brev av 20. desember 2018 fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til Arbeids- og sosialdepartementet vises det til at Trygderetten ønsker å anmode EFTA-domstolen om rådgivende uttalelse i ankesak 18/00741 og ankesak 18/3099. Komiteen ber om svar på følgende spørsmål:
- a. I vedlegg 3 til brevet vises det til ankesak 18/00741 og ankesak 17/03677. I selve brevet vises det til 18/00741 og 18/3099. Kan det bekreftes at 17/03677 og 18/3099 samme sak? Hvis ikke, hvorfor beskrives 17/03677 i vedlegget?
 - b. I rapporten fra NAVs internrevisjon står følgende: «Internrevisjonen ser at sakene 18/00741 og 18/3099 gjelder for opphold innenfor EØS-området på henholdsvis 4 uker, og 7 måneder og 6 dager» (Internrevisjonen s 48). Komiteen ber om at varigheten på oppholdene beskrives og informasjon om hvor stort beløp NAV har krevd tilbakebetalt i ankesak 18/3099?
 - c. Hvor stort beløp har NAV krevd tilbakebetalt i ankesak 18/3099?

Svarfrist settes til 6. januar 2020.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
Arbeids- og sosialdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
17.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse i saken.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. Har Arbeids- og sosialdepartementet i perioden siden trygdeforordningen ble innført i 2012 hatt kunnskap om hva som er gjeldende regelverk på området og vært klar over at EØS-forordningen trumfer trygdeloven i spørsmål om eksport av arbeidsavklaringspenger, pleiepenger og sykepenger?
2. Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie sa i Stortinget 20. november 2019: «Så har vi i flere meldinger og proposisjoner til Stortinget lagt til grunn at ved motstrid er det EU-forordningen som har forrang. Det er det regjeringen har lagt til grunn hele veien, og det ligger også i flere meldinger og proposisjoner som er sendt til Stortinget.» Dette gir inntrykk av at Arbeids- og sosialdepartementet har vært sikre på gjeldende regelverk i perioden. Ble dette tydelig kommunisert når Nav aktivt etterlyste juridisk avklaring fra departementet, og hvorfor ble en slik avklaring eventuelt ikke kommunisert?
3. Ifølge Navs interngranskningsrapport ble prosessen med å stanse uriktige straffesaker forsinket på grunn av at departementet ønsket ytterligere utredning av problemstillingen hos Regjeringsadvokaten. Hvordan vurderes konsekvensene for de berørte av denne forsinkelsen, og betyr dette at også Arbeids- og sosialdepartementet var i tvil om gjeldende regelverk etter 30. august 2019?
4. Komiteen ber om innsyn i notatet fra regjeringsadvokaten om denne saken fra 21. oktober 2019.

5. I referatene fra styringsdialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav fra april til september 2019 har ikke EØS-forordningssaken vært tema i møtene. Hvorfor ble ikke dette tatt opp under eventuelt og diskutert på disse møtene?
6. I referatet fra styringsdialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav fra 22. mai 2014 kommer det frem at rutiner for å ta opp tolkningsspørsmål, oppfølging av praksisendringer, instruks mv. tas opp av departementet. I referatet står det: «Bakgrunnen for dette punktet er at det kan se ut som om instruks og svar på brev om tolkningsspørsmål/ praksisavklaringen ikke alltid blir fulgt opp.» På hvilken måte fulgte departementet opp dette punktet etter møtet, og ble det rapportert på hvordan arbeidet med tolkning og praksisavklaring skulle håndteres fremover?
7. I referatet fra styringsdialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav fra 22. mai 2014 ber departementet om en vurdering av ivaretagelsen og utviklingen av etatens kompetanse på utenlandsområdet. Direktoratet svarte at det var rom for forbedring, og viste til utfordringer med budsjettet. På hvilken måte fulgte departementet opp direktoratets svar?

Svarfrist settes til 6. januar 2020.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

Statsminister Erna Solberg
Statsministerens kontor
Postboks 8001 Dep
0030 Oslo

Vår ref.:

Deres ref.:

Dato:
17.12.2019

Vedr. praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

På bakgrunn av innspill fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

1. I sitt svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen 10. desember 2019 skriver statsministeren at hun ikke husker akkurat når eller hvordan hun ble informert om Navs praksisendring for kortvarige, midlertidige opphold. Statsministeren skriver samtidig at hun vurderte det slik at det ikke var grunn for å foreta seg noe. På hvilken bakgrunn kan statsministeren ha kommet til denne beslutningen, hvis hun samtidig ikke husker når og hvordan hun ble orientert?
2. I sitt svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen 10. desember 2019 på spørsmål 2 skriver statsministeren: «Jeg vil avvente utvalgets rapport før jeg kommenterer enkeltheter i saken nærmere».

Komiteen viser til Grunnloven § 82 om opplysningsplikten. Grunnloven settes ikke til side selv om regjeringen har satt ned et utvalg, og Stortinget forventer svar på spørsmål som kan bidra til å opplyse saken vi har til behandling. Derfor gjentas spørsmål nr. 2 i brev av 3. desember 2019:

Hva tenker statsministeren om at det gikk godt over en og en halv måned før justis- og innvandringsministeren og statsministeren ble orientert om alvoret i saken henholdsvis 22. og 19. oktober 2019?

Svarfristen settes til 6. januar 2020.

Med vennlig hilsen
Kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dag Terje Andersen
komitéleder

STATSMINISTEREN

Oslo, 20. desember 2019

Kontroll- og konstitusjonskomiteén
Stortinget
0026 OSLO

Svar på spørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomiteén vedr. praktiseringen av EUs trykdeforordning 883/2004 artikkel 21

Jeg viser til brev 17. desember 2019 fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Spørsmål 1:

«I sitt svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen 10. desember 2019 skriver statsministeren at hun ikke husker akkurat når eller hvordan hun ble informert om Navs praksisendring for kortvarige, midlertidige opphold. Statsministeren skriver samtidig at hun vurderte det slik at det ikke var grunn for å foreta seg noe. På hvilken bakgrunn kan statsministeren ha kommet til denne beslutningen, hvis hun samtidig ikke husker når og hvordan hun ble orientert?»

I min hverdag får jeg daglig informasjon om mange ulike temaer. I tillegg til informasjon som kommer i formelle kanaler, får jeg informasjon fra venner og bekjente, mennesker jeg treffer på reiser og besøk, aviser, nettsider, sosiale medier mv. Jeg tar naturlig nok ikke beslutninger knyttet til hvert enkelt tema jeg blir kjent med.

Informasjonen om praksisendringen i NAV i juni 2019 var en slik opplysning. Det er bakgrunnen for at jeg i mitt forrige svar til komiteen skrev at det basert på informasjonen jeg hadde på tidspunktet, ikke var grunnlag for at Statsministerens kontor skulle foreta seg noe.

Spørsmål 2:

«I sitt svar til kontroll- og konstitusjonskomiteen 10. desember 2019 på spørsmål 2 skriver statsministeren: «Jeg vil avvente utvalgets rapport før jeg kommenterer enkeltheter i saken nærmere».

Komiteen viser til Grunnloven § 82 om opplysningsplikten. Grunnloven settes ikke til side selv om regjeringen har satt ned et utvalg, og Stortinget forventer svar på spørsmål som kan bidra til å opplyse saken vi har til behandling. Derfor gjentas spørsmål nr. 2 i brev av 3. desember 2019:

Hva tenker statsministeren om at det gikk godt over en og en halv måned før justis- og innvandringsministeren og statsministeren ble orientert om alvoret i saken henholdsvis 22. og 19. oktober 2019?»

Jeg legger til grunn at komiteen med sin henvisning til Grunnloven § 82 sikter til bestemmelsens andre punktum, siden første punktum omhandler plikten til å legge frem

opplysninger i de saker regjeringen selv fremlegger i proposisjoner og meldinger (se Dok 14 (2002-2003) s. 47).

Det følger av Grunnloven § 82 andre punktum at jeg ikke kan fremlegge uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget. Fordi vi ennå ikke har alle fakta på bordet, har jeg valgt å ikke ta stilling til enkeltheter i saken nå. Det er verken uriktig eller villedende. Jeg kan derfor ikke se at Grunnloven § 82 andre punktum medfører noen forpliktelse til å ta stilling til slike spørsmål nå. Tvert imot tilsier sakens alvor at konklusjoner trekkes når grunnlaget er så godt og fullstendig som mulig. Granskingsutvalget er gitt i oppdrag å gjennomføre en slik helhetlig gransking.

Med vennlig hilsen

Erna Solberg

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

6. januar 2020

Spørsmål fra Stortinget av 17. desember (SV) vedrørende praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 17. desember 2019 hvor komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti stiller følgende syv spørsmål:

1. Har Arbeids- og sosialdepartementet i perioden siden trygdeforordningen ble innført i 2012 hatt kunnskap om hva som er gjeldende regelverk på området og vært klar over at EØS-forordningen trumfer trygdeloven i spørsmål om eksport av arbeidsavklaringspenger, pleiepenger og sykepenger?

Svar:

Arbeids- og sosialdepartementet har vært klar over at bestemmelsene i trygdeforordningen i tilfelle konflikt går foran bestemmelsene i folketrygdloven, jf. § 1 tredje ledd i forskrift 22. juni 2012 nr. 585 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen, som lyder:

"Bestemmelsene i følgende lover fravikes i den utstrekning det er nødvendig i henhold til bestemmelsene nevnt i første og andre ledd:

Lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn

Lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse

Lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere

Lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere

Lov 30. mai 1975 nr. 18 om sjømenn

Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd

Lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre

Lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd."

Arbeids- og sosialdepartementet har vært kjent med at forordningen begrenser muligheten til å nekte ytelser ved midlertidige opphold i et annet EU/EØS-land. Departementet foretok imidlertid ingen nærmere vurdering av denne problemstillingen før saken ble løftet fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til departementet før jul 2018.

Departementet gjorde da en konkret fortolking av hvordan begrepet opphold i trygdeforordningen artikkel 21 skal forstås. Dette kommer frem av departementets svarbrev til Arbeids- og velferdsdirektoratet 5. mars 2019, der vi presiserte at også kortvarige opphold var omfattet av artikkel 21. På dette tidspunktet var imidlertid ikke departementet klar over at etatens praksis også innebar at relativt langvarige opphold ble behandlet feilaktig, og at dette også hadde ført til anmeldelser og i noen tilfeller fengselsstraffer. Dette ble departementet først klar over 30. august 2019.

2. Arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie sa i Stortinget 20. november 2019: «Så har vi i flere meldinger og proposisjoner til Stortinget lagt til grunn at ved motstrid er det EU-forordningen som har forrang. Det er det regjeringen har lagt til grunn hele veien, og det ligger også i flere meldinger og proposisjoner som er sendt til Stortinget.» Dette gir inntrykk av at Arbeids- og sosialdepartementet har vært sikre på gjeldende regelverk i perioden. Ble dette tydelig kommunisert når Nav aktivt etterlyste juridisk avklaring fra departementet, og hvorfor ble en slik avklaring eventuelt ikke kommunisert?

Svar:

Departementet er kjent med at bestemmelsene i trygdeforordningen i tilfelle konflikt går foran bestemmelsene i folketrygdloven, jf. svaret på spørsmål 1. Da Arbeids- og velferdsdirektoratet før jul 2018 reiste spørsmålet om fortolking av hvordan begrepet opphold i trygdeforordningen artikkel 21 skal forstås, svarte departementet på dette i brev av 5. mars 2019.

I rapporten fra Navs internrevisjon henvises det til direktoratets høringsuttalelse i forkant av fremleggelsen av Ot.prp. nr. 4 (2008–2009) og brev fra direktoratet i mars 2009 i forkant av innlemmingen av forordningen 883/2004. Departementets tilbakemeldinger på disse ble avgitt under en annen regjering, og jeg har derfor ikke kjennskap til hvilke vurderinger som da ble gjort.

3. Ifølge Navs interngranskningsrapport ble prosessen med å stanse uriktige straffesaker forsinket på grunn av at departementet ønsket ytterligere utredning av problemstillingen hos Regjeringsadvokaten. Hvordan vurderes konsekvensene for de berørte av denne forsinkelsen, og betyr dette at også Arbeids- og sosialdepartementet var i tvil om gjeldende regelverk etter 30. august 2019?

Svar:

Departementet informerte Regjeringsadvokaten den 17. september om at det var behov for en juridisk vurdering knyttet til saken. Parallelt med dette tok Arbeids- og velferdsdirektoratet kontakt med påtalemyndigheten om å sette saker i bero. Det er således ikke riktig at behovet for en ytterligere juridisk vurdering hos Regjeringsadvokaten var med å forsinke prosessen med å stanse uriktige straffesaker.

Verken departementet eller direktoratet har myndighet til selv å stanse saker som er anmeldt – det må i så fall håndteres av påtalemyndigheten. Direktoratet sendte etter møte med departementet fredag 13. september, allerede 17. september 2019 et brev til politidistriktene hvor de informerte om at rettsstilstanden var uavklart, og ba dem stille saker i bero. I mellomtiden ble det pådømt en sak. Det ble her ikke idømt ubetinget fengsel.

Da vi 30. august og 2. september 2019 ble kjent med at Navs praksis hadde omfattet mer enn de kortvarige opphold, og at dette kunne ha ført til domfellelser og større tilbakebetalingskrav, ble det klart at konsekvensene var helt andre enn de som ble skissert i januar 2019. Det var også snakk om å sette til side en langvarig praksis som hadde blitt lagt til grunn av domstolene i en rekke straffesaker, og for så vidt også av Høyesterett i en straffutmålingssak fra 2017 (HR-2017-560-A). I en slik situasjon var vi opptatt av å fremskaffe et forsvarlig og grundig beslutningsgrunnlag og sikre oss at den vurderingen vi tidligere hadde lagt til grunn i mars 2019, var riktig og at det var grunnlag for å hevde at lovanvendelsen var feil.

4. Komiteen ber om innsyn i notatet fra regjeringsadvokaten om denne saken fra 21. oktober 2019.

Svar:

Komiteen har stilt det samme spørsmålet i sitt brev med spørsmål fra AP, også datert 17. desember 2019, og jeg viser til mitt svar på dette brevet.

5. I referatene fra styringsdialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav fra april til september 2019 har ikke EØS-forordningssaken vært tema i møtene. Hvorfor ble ikke dette tatt opp under eventuelt og diskutert på disse møtene?

Svar:

Da Arbeids- og velferdsdirektoratet før jul 2018 reiste spørsmålet om hvordan begrepet opphold i trygdeforordningen artikkel 21 skal forstås, svarte departementet på dette i brev av 5. mars 2019, jf. tidligere oversendte vedlegg med referansenummer 20190305.

Departementet ba samtidig om en tilbakemelding på hvordan direktoratet ville følge opp saken. Siden departementet hadde bestilt en skriftlig tilbakemelding fra direktoratet, ble det ikke vurdert som aktuelt å ta saken opp i styringsmøtene i første halvår 2019. Direktoratet

oversendte sin tilbakemelding 21. juni 2019, jf. tidligere oversendt vedlegg med referansenummer 20190621.

Det ble gjennomført flere møter om artikkel 21 mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg til departementet 30. august 2019 om mulig feil praktisering av artikkel 21. Disse møtene var ikke en del av den formelle styringsdialogen. 29. oktober 2019, etter at rettstilstanden er avklart, sendte departementet et brev til direktoratet der direktoratet ble bedt om å rapportere særskilt om oppfølgingen av saken. Saken ble fulgt opp i etatsstyringsmøtet 14. november 2019.

6. I referatet fra styringsdialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav fra 22. mai 2014 kommer det frem at rutiner for å ta opp tolkningsspørsmål, oppfølging av praksisendringer, instruks mv. tas opp av departementet. I referatet står det:
«Bakgrunnen for dette punktet er at det kan se ut som om instruks og svar på brev om tolkningsspørsmål/ praksisavklaringen ikke alltid blir fulgt opp.» På hvilken måte fulgte departementet opp dette punktet etter møtet, og ble det rapportert på hvordan arbeidet med tolkning og praksisavklaring skulle håndteres fremover?

Svar:

Av referatet fra særmøtet 22. mai 2014 fremgår det at departementet stilte spørsmål ved om instruks og svar på brev om tolkningsspørsmål/praksisavklaringer alltid ble fulgt opp. Spørsmålet var knyttet til dagpengeområdet.

I møtet redegjorde Arbeids- og velferdsdirektoratet blant annet for at det var etablert rutiner for hvordan tolkningsspørsmål mv. håndteres og videreformidles fra forvaltningsenhetene til direktoratet. Når det gjelder de konkrete sakene som departementet hadde vist til, ble det i særmøtet avtalt at direktoratet skulle ta disse sakene opp med Kontoret for ytelser/Regelverkskontoret. Departementet la på bakgrunn av dette til grunn at nødvendige justeringer ville bli foretatt.

7. I referatet fra styringsdialogen mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav fra 22. mai 2014 ber departementet om en vurdering av ivaretagelsen og utviklingen av etatsens kompetanse på utenlandsområdet. Direktoratet svarte at det var rom for forbedring, og viste til utfordringer med budsjettet. På hvilken måte fulgte departementet opp direktoratets svar?

Svar:

Jeg viser til mitt brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 28. november 2019 hvor det ble informert om at departementet som en del av den løpende styringsdialogen med Arbeids- og velferdsdirektoratet har rettet oppmerksomhet mot organisering, kvalitet og kompetanse i utenlandsforvaltningen. Dette var særlig aktuelt i 2015 og 2016, da utenlandsforvaltningen ble omorganisert. Men dette har også vært tema tidligere, som i særmøtet 22. mai 2014.

Omorganiseringen på utenlandsområdet ble gjennomført bl.a. av hensyn til kvaliteten i arbeidet på området.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Anniken Hauglie', with a stylized, cursive script.

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/3608-

Dato
6. januar 2020

**Spørsmål fra Stortinget av 17. desember vedrørende praktiseringen av
EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21**

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 17. desember 2019, hvor det heter:

Kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til tidligere korrespondanse vedrørende innsyn i dokumenter fra møter knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21, herunder brev fra komiteen av 3. desember og svar fra arbeids- og sosialministeren av 11. desember 2019, vedrørende innsyn i dokumenter fra møter som er relevante for saken, særlig møte 25. oktober 2019 mellom arbeids- og sosialministeren og Nav-direktøren.

Arbeids- og sosialministeren har ikke oversendt de etterspurte dokumentene, og uttaler at «i tråd med langvarig praksis under ulike regjeringer, gis det ikke innsyn i intern korrespondanse.»

Komiteen vil igjen vise til sak om håndteringen av omorganiseringen av SSB, jf. brev fra komiteen av 31. januar 2018 og finansminister Siv Jensens svarbrev av 8. februar 2018. I forbindelse med den saken slo Sivilombudsmannen fast at organinterne dokumenter etter offentleglova § 14 første ledd, er å anse som et saksdokument etter offentleglova. Komiteen har fått slike dokumenter oversendt både i den saken og i en rekke andre saker.

Komiteen viser for øvrig til Veileder fra Statsministerens kontor «Om forholdet til Stortinget». Punkt 8.3 omhandler Stortingets rett til dokumentinnsyn og henviser til Grunnloven § 75 f og Stortingets forretningsorden § 50. Det fremgår at i praksis får Stortingets komiteer, som ledd i sin saksforberedelse, innsyn etter anmodning til departementene.

Det fremgår videre: «Retten etter Grunnloven § 75 bokstav f omfatter som utgangspunkt ethvert dokument som angår offentlige spørsmål, eller, som det nå er uttrykt i FO § 50,

«ethvert dokument som er i regjeringens eller den underliggende forvaltningens besittelse, og som er utarbeidet eller innhentet som ledd i offentlig virksomhet».)»

Komiteen ber på denne bakgrunn om at det på egnet vis blir gitt innsyn i dokumentene som ble etterspurt i brev av 3. desember 2019, om nødvendig unntatt offentlighet.

Komiteen vil understreke viktigheten av innsyn i relevante dokumenter for behandlingen av denne saken.

Svar:

Jeg viser til mitt brev 11. desember 2019, hvor jeg blant annet redegjør for at det ikke finnes referater fra møtene. Når det gjelder krav om innsyn i andre rent organinterne dokumenter i departementet, vil jeg bemerke følgende:

Komiteen viser i sitt brev til veilederen «Om forholdet til Stortinget» punkt 8.3, som gjelder forståelsen av Grunnloven § 75 f. Retten til å kreve dokumentinnsyn etter Grunnloven § 75 f ligger imidlertid kun til det samlede Stortinget, ikke den enkelte komité. Komiteenes innsynsrett er omtalt et annet sted i veilederen, se punkt 9.2.2 Stortingets innsynsrett er blant annet drøftet i Innst. S. nr. 210 (2002-2003), hvor flertallet i Kontroll- og konstitusjonskomiteen la til grunn at Stortingets kompetanse etter § 75 f i prinsippet er ubegrenset, men at hjemmelen til å be om dokumenter det ikke normalt gis innsyn i, kun bør benyttes i «helt ekstraordinære tilfeller». Når det gjelder Kontroll- og konstitusjonskomiteens rett til dokumentinnsyn, hadde Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmet forslag om at et mindretall av komiteens medlemmer kunne kreve innsyn i taushetsbelagte og interne dokumenter. Forslaget ble drøftet i Innst. S. nr. 210 (2002-2003) punkt 4.4:

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, går mot forslaget om å gi kontroll- og konstitusjonskomiteen utvidet innsynsrett. Likeledes avvises forslaget om 1/3 av de som stemmer eller at medlemmene i kontroll- og konstitusjonskomiteen skal kunne kreve innsyn i taushetsbelagte eller interne dokumenter, unntatt regjeringsnotater mv. og hemmeligholdte opplysninger av hensyn til rikets sikkerhet."

Stortinget forkastet forslaget med 66 mot 38 stemmer.

Stortinget har med andre ord eksplisitt vurdert og forkastet en rett til innsyn i interne dokumenter for Kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Jeg presiserer at jeg har gitt – og fortsatt gir – fullstendige opplysninger til Stortinget om alle relevante faktiske forhold i denne saken. Jeg har også fulgt den praksis Stortinget selv har etablert for hvilke dokumenter komiteen kan kreve innsyn i og den praksis som er fulgt av skiftende regjeringer.

Oppdatert informasjon fra setteriksadvokaten av 17. desember 2019

Jeg legger ved oppdatert informasjon fra setteriksadvokaten, med referansenummer 20191217 og 20191217-1 om:

- Antall dommer, fordeling på de enkelte år og statsborgerskap til de antatt uriktig domfelte
- Tabell med informasjon med ytterligere informasjon om dommene
- Hva som er gjort og hva gjøres for å sikre korreksjon av uriktig straffeforfølgning
- Arbeidet med identifisering av uriktig straffeforfølgning
- Prosessen med gjenåpning
- Utenlandsopphold i EU/EØS-land for 1. juni 2012. Andre stønadsformer enn arbeidsavklaringspenger, sykepenger og pleiepenger

Dette er oppdatert informasjon som komiteen bør være oppmerksom på, jf. blant annet mitt svar på spørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 12. november.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

19/3608-

6. januar 2020

Spørsmål fra Stortinget av 17. desember (AP) vedrørende praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 17. desember 2019 hvor komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet stiller følgende syv spørsmål:

1. Komiteen ber om å få oversendt referat fra møtet fredag 18 oktober 2019 mellom direktoratet og Arbeids- og sosialdepartementet, hvor blant annet gjennomgang av Riksadvokatens notat sto på dagsordenen.

Svar:

Det har vært gjennomført flere møter om EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 mellom departementet og direktoratet etter at direktoratet henvendte seg første gang til departementet om mulig feil praktisering. Som jeg tidligere har meddelt komiteen, er det ikke skrevet referater fra disse møtene. Utgangspunktet og tema i alle møtene var muligheten for feil praktisering av artikkel 21.

Møtet 18. oktober 2019 var mellom Arbeids- og velferdsdirektoratet og departementet og ble avholdt på administrativt nivå. Utgangspunktet for møtet var Regjeringsadvokatens vurderinger. Det forelå ingen sakspapirer som grunnlag for møtet, og det ble heller ikke skrevet referat. Jeg viser for øvrig til mine svar til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 28. november 2019 og 11. desember 2019.

2. Komiteen ber om å få oversendt Regjeringsadvokatens vurdering, som ifølge rapporten fra NAVs internrevisjon ble bestilt av Arbeids- og velferdsdirektoratet 1. oktober og oversendt 21. oktober 2019.

Svar:

Det er offentlig kjent, blant annet gjennom rapporten til Navs internrevisjon, at Arbeids- og velferdsdirektoratet ba Regjeringsadvokaten om å vurdere det aktuelle spørsmålet. Regjeringsadvokatens vurdering forelå 21. oktober 2019, og ble gjort kjent for departementet 22. oktober 2019. Departementet slo deretter fast at praktiseringen av artikkel 21 i trygdeforordningen hadde vært uriktig.

Det er imidlertid helt fast praksis, som er fulgt konsekvent av skiftende regjeringer gjennom hele etterkrigstiden, at det ikke gis innsyn i Regjeringsadvokatens vurderinger, og at disse heller ikke oversendes Stortinget. Jeg viser til retningslinjene for foreleggelse av saker for Regjeringsadvokaten (side 16), som ble gitt under Stoltenberg II-regjeringen i 2011. Også det tverrpolitiske Frøiland-utvalget viste i 2002 til de samme hensyn, da de uttalte at det "kan være tungtveiende hensyn som taler imot utlevering av de fortrolige råd regjeringen får fra sin faste interne advokat", se Dokument nr. 14 (2002-2003) side 36. Jeg viser videre til veilederen Om forholdet til Stortinget, hvor synspunktet er nærmere begrunnet på side 111.

Fortroligheten rundt Regjeringsadvokatens rådgivning bygger på de samme grunnleggende hensyn som ellers gjelder for beskyttelse av forholdet mellom advokat og klient. For regjeringen og forvaltningen er det av avgjørende betydning at man skal kunne innhente advokatråd i fortrolighet. Stortinget har derfor bestemt at advokaters råd kan unntas offentlighet, og at de heller ikke kan legges frem som bevis i rettssaker. Regjeringsadvokaten selv er etter straffeloven pålagt samme taushetsplikt som andre advokater, og plikter å følge de samme reglene for god advokatskikk. Dersom Regjeringsadvokatens uttalelser skal brukes til annet formål enn oppdragsgiverens egen vurdering, vil både arbeidsmåten hos regjeringsadvokaten og innholdet i uttalelsene antakeligvis måtte undergis endringer.

Av disse prinsipielle grunner er det viktig å bevare fortroligheten rundt Regjeringsadvokatens rådgivning. Jeg kommer derfor ikke til å fravike praksis i denne saken.

3. Komiteen ber om å få oversendt all kommunikasjon mellom Nav og departementet med relevans til saken vi har til behandling i perioden mellom det formelle brevet av 5. mars og Navs svar av 21. juni 2019. Det bes om at relevant kontakt, referater o.l., samt e-poster oversendes.

Svar:

Som det fremgår av tidligere svar til komiteen, reiste Arbeids- og velferdsdirektoratet spørsmålet om fortolkning av hvordan begrepet opphold i trygdeforordningen artikkel 21 skulle forstås før jul 2018. Det var også et møte og ytterligere korrespondanse tidlig i 2019 før departementet svarte på dette i brev av 5. mars 2019, jf. tidligere oversendte vedlegg med

referansenummer 20190305. Departementet ba samtidig om en tilbakemelding på hvordan direktoratet ville følge opp saken. Direktoratet oversendte sin tilbakemelding 21. juni 2019, jf. tidligere oversendt vedlegg med referansenummer 20190621.

Departementet har vært i kontakt med direktoratet om dette spørsmålet. Verken departementet eller direktoratet kan se at det har vært noen kontakt mellom 5. mars og 21. juni om saken, utover at en kopi av brevet av 5. mars ble sendt fra departementet til direktoratet per epost 14. mars 2019 på forespørsel fra direktoratet, jf. vedlagte dokument med referansenummer 20190314.

4. Komiteen er kjent med at Nav har utarbeidet en innsynspakke som følge av ulike innsynsbegjæringer, og det bes om at denne oversendes komiteen.

Svar:

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og velferdsdirektoratet. Innsynspakken direktoratet har utarbeidet, er tilgjengelig her: <https://naveec.azurewebsites.net/>

5. I rapporten fra NAVs internrevisjon kommer det frem at kartleggingene av konsekvensene av det som da ble omtalt som å endre praksis, ble gjennomført med stor hast. Bestillingen gikk første gang ut kl. 11.21 den 22. januar 2019. Fristen ble satt til utløpet av 23. januar, neste dag. Det vises også til følgende sitat: «Styringsenhetene i Ytelseslinjen, som også må ta kontakt med sine enheter, mottar e-posten den 22. januar 2019 kl. 22.55». Vil departementet avvise at de i kontakt med Nav i perioden før dette, kan ha sendt noen former for signaler som fører til dette hastverket med å kartlegge konsekvensene for de berørte?

Svar:

Som tidligere omtalt, blant annet i mitt svarbrev av 21. november, var det et møte mellom direktoratet og departementet om saken 18. januar 2019. Det fremkom i møtet at det var ulike vurderinger av saken i NAV Klageinstans og direktoratet. Departementet ba direktoratet om å komme tilbake med en omforent vurdering av etatens forståelse og praktisering av artikkel 21 på dette området. Direktoratet ble i tillegg bedt om å vurdere og redegjøre for konsekvenser av å legge om praksis. Bestillingen i møtet 18. januar ble formalisert i brev fra departementet av 24. januar 2019. Departementet ba om "... å få redegjørelsen så snart som mulig", jf. tidligere oversendt vedlegg med referansenummer 20190124A.

Som det fremgår av direktoratets brev av 20. desember 2018 (referansenummer 20181220), hadde Trygderetten bedt om å få Navs kommentarer og eventuelle forslag til spørsmål de ønsket å stille EFTA-domstolen innen 31. januar 2019. Denne fristen ble for øvrig senere forlenget til 22. februar 2019. Spørsmålet er også forelagt for direktoratet, som har opplyst om at de startet arbeidet raskt etter møtet 18. januar med tanke på å få en avklaring fra departementet innen den fristen Trygderetten hadde satt.

6. I rapporten fra NAVs internrevisjon kommer det frem at det bes kun om å kartlegge konsekvensene av det som da ble omtalt som å endre praksis fremover i tid («I den grad praksis er at man ikke anvender artikkel 21 i disse sakene, hvilke konsekvenser vil en anvendelse av artikkel 21 fremover i tid få»). Vil departementet avvise at de i møtene med direktoratet har hatt noen former for meninger om hvorvidt Nav burde vurdere konsekvensene kun fremover i tid?

Svar:

Jeg legger til grunn at det her vises til den samme kartleggingen som direktoratet gjorde i forkant av sitt svarbrev 24. januar 2019, jf. også spørsmål 5. Som redegjort for i svaret over, var det et møte mellom direktoratet og departementet om saken 18. januar 2019. Det fremkom i møtet at det var ulike vurderinger av saken i NAV Klageinstans og direktoratet. Departementet ba direktoratet om å komme tilbake med en omforent vurdering av etatens forståelse og praktisering av artikkel 21 på dette området. Direktoratet ble i tillegg bedt om å vurdere og redegjøre for konsekvenser av å legge om praksis. Bestillingen i møtet 18. januar ble formalisert i brev fra departementet av 24. januar 2019, jf. tidligere oversendt vedlegg med referansenummer 20190124A. Det ble ikke gitt noen føringer i bestillingen om at direktoratet skulle vurdere konsekvenser kun fremover i tid.

7. I brev av 20. desember 2018 fra Arbeids- og velferdsdirektoratet til Arbeids- og sosialdepartementet vises det til at Trygderetten ønsker å anmode EFTA-domstolen om rådgivende uttalelse i ankesak 18/00741 og ankesak 18/3099. Komiteen ber om svar på følgende spørsmål:
- a. I vedlegg 3 til brevet vises det til ankesak 18/00741 og ankesak 17/03677. I selve brevet vises det til 18/00741 og 18/3099. Kan det bekreftes at 17/03677 og 18/3099 samme sak? Hvis ikke, hvorfor beskrives 17/03677 i vedlegget?

Svar:

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og velferdsdirektoratet. Ankesak 17/03677 og ankesak 18/3099 er samme sak.

Forklaringen på at det er to ulike saksnumre er følgende:

- 14. september 2018: Trygderetten avsa kjennelse i ankesak 17/3677 om at saken ble henvist til videre behandling i Nav.
- 2. oktober 2018: Nav sendte saken tilbake til Trygderetten der Nav opprettholdt sin tolkning. Trygderetten oppretter da nytt ankenummer på saken, 18/3099, fordi ankenummer 17/3677 ble avsluttet med kjennelsen 14. september.
- 7. desember 2018: Trygderetten sender brev til Nav der de sier de vurderer å forelegge saken for EFTA.
- 27. februar 2019: NAV Klageinstans kaller saken tilbake fra Trygderetten for å behandle den på nytt. I dette brevet skriver NAV Klageinstans at departementet har kommet til at praksis på området bør endres i tråd med Trygderettens forståelse av forordningen.

- b. I rapporten fra Navs internrevisjon står følgende: «Internrevisjonen ser at sakene 18/00741 og 18/3099 gjelder for opphold innenfor EØS-området på henholdsvis 4

uker, og 7 måneder og 6 dager» (Internrevisjonen s 48). Komiteen ber om at varigheten på oppholdene beskrives og informasjon om hvor stort beløp NAV har krevd tilbakebetalt i ankesak 18/3099?

Svar:

Spørsmålet er forelagt Arbeids- og velferdsdirektoratet som svarer:

"Den ankende part i ankesak 18/00741 fikk avslag på søknad om å beholde sykepenger under opphold i et annet EØS- land i perioden 7. desember 2016 – 2. januar 2017 (3 uker og 5 dager).

I sak 18/03099 (17/3677) har Internrevisjonen i rapporten oppgitt at oppholdet var 7 måneder og 6 dager ettersom det ikke framgikk ytterligere opplysninger om periodene fra kjennelsen som var lagt ut på rettskildene. Vi har innhentet ytterligere opplysninger som viser at oppholdene der den ankende part fikk utbetalt arbeidsavklaringspenger under opphold i andre EØS-land var følgende perioder i 2013:

19. til 23. februar:	By 1 i Land 1
25 til 28. februar:	By 2 i Land 2
14. til 15. mars:	By 3 i Land 3/By 4 i Land 4
25. til 26. mars:	Land 5
8. til 11. april:	By 1 i Land 1
1. mai:	By 2 i Land 2
15. mai:	By 5 i Land 4
21. til 23. mai:	Land 5
29. til 31. mai:	By 2 i Land 2
12. til 13. juni:	Land 4
20. til 21. august:	By 1 i Land 1
7. til 13. september:	Land 6

NAV har krevd tilbake arbeidsavklaringspenger med 39 714 kroner."

Svaret fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at det er snakk om 12 enkeltopphold i EØS-land i oppgitte periode. Denne informasjonen forelå ikke da rapporten fra Internrevisjonen ble skrevet. Årsaken til at det står 7 måneder og 6 dager, (som altså er mer enn fra 19. februar til 13. september), er at det første oppholdet var utenfor EØS. Totalbeløpet på 39 714 kroner gjelder hele saken.

c. Hvor stort beløp har NAV krevd tilbakebetalt i ankesak 18/3099?

Svar:

Jeg viser til svar under spørsmål 7 b.

Med hilsen

Anniken Hauglie

**DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget - Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/3608-

Dato
6. februar 2020

Praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 – sammenlegging av trygdetid i EØS

Jeg viser til høringen i Kontroll- og konstitusjonskomiteen 9. og 10. januar 2020 om redegjørelsen 5. november 2019 fra daværende arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

Departementet har i forbindelse med EØS-saken orientert Kontroll- og konstitusjonskomiteen om at tolking av EØS-retten også vil måtte vurderes for andre ytelser som Nav forvalter. Jeg viser til tidligere statsråd Hauglies brev til Kontroll- og konstitusjonskomiteen av 19. november 2019, vedlegg til svar på spørsmål 3. Det ble der nevnt at det forelå en trygderettskjennelse av 18. juli 2019 om sammenlegging av medlemskapsperioder i andre EØS-land for rett til uføretrygd etter en unntaksbestemmelse i folketrygdloven, til vurdering i departementet. Denne kjennelsen får også betydning for arbeidsavklaringspenger og etterlatteytelser som har tilsvarende unntaksbestemmelser.

Etter EØS-avtalen kan man legge sammen opptjeningstid i ulike medlemsland for å fylle tilknytningskravene for rett til uføretrygd, arbeidsavklaringspenger og etterlatteytelser. For å få rett til disse ytelsene er hovedregelen at man må ha vært medlem i folketrygden de siste tre årene. For personer med nær tilknytning til Norge kan det gjøres unntak etter egne regler i folketrygdloven. Det gjelder blant annet for personer som det siste året har vært medlem i folketrygden, og som har oppholdt seg maksimum fem år i utlandet etter fylte 16 år.

Norge har praktisert sammenlegging av opptjeningstid fra alle EØS-land når det gjelder hovedregelen, men ikke når det gjelder unntaksreglene. I praksis betyr det at kun botid i Norge har vært regnet med i unntaksbestemmelsene. I den tidligere trygdeforordningen, som gjaldt inntil 1. juni 2012, hadde Norge et unntak som tillot nettopp dette. Unntaket ble ikke

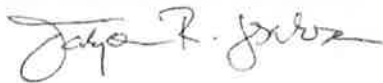
videreført i den nye forordningen. Hensikten med unntaksbestemmelsene i folketrygden var å gi personer med spesielt nær tilknytning til Norge visse rettigheter selv om de ikke hadde bodd i Norge de siste tre årene. For å unngå en uthuling av formålet med bestemmelsen har departementet derfor lagt til grunn at Norge kunne fortsette praksisen man hadde hatt før 2012 – altså bare bruke sammenlegging i forbindelse med hovedregelen.

På bakgrunn av kjennelsen fra Trygderetten i sommer, og som en del av departementets gjennomgang, har departementet kommet til at EØS-reglene om sammenlegging også skal brukes på unntaksreglene i folketrygdloven. Direktoratet er derfor i eget brev bedt om å gå gjennom saker tilbake til 1. juni 2012, så langt det er praktisk mulig.

Endringen vil ha betydning for relativt få personer. Det er også viktig å understreke at dette kun gjelder personer som har fått avslag på søknader på grunn av kort botid i Norge, eller etter flere år i utlandet.

Ved å legge om praksis vil vi også gi rettigheter til andre EØS-borgere uten særlig tilknytning til Norge. Jeg har derfor igangsatt et arbeid med å vurdere behovet for endringer i unntaksbestemmelsene. Eventuelle endringer i de aktuelle bestemmelsene vil bli sendt på høring på vanlig måte.

Med hilsen

Torbjørn Røe Isaksen

Referat
fra åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
om

**Redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygde-
forordning 883/2004 artikkel 21**

Høring torsdag 9. januar 2020 kl. 12.00:

Høring med tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch.....	*1
Høring med tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre.....	* 10
Høring med tidligere arbeidsministre Hanne Bjurstrøm, Anniken Huitfeldt og Robert Eriksson	*15
Høring med Fellesorganisasjonen, Norsk Tjenestemannslag, Parat og AVYO	*25
Høring med Advokatforeningen v/generalsekretær Merete Smith.....	*37
Høring med Trygderetten	*45

Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen torsdag den 9. januar 2020 kl. 12

Møteleder: Dag Terje Andersen (A) (komiteens leder)

Sak:

Redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 (Redegjørelse, nr. 5 (2019–2020))

Møtelederen: Da er vi klare til å sette i gang, og jeg vil på vegne av kontroll- og konstitusjonskomiteen få ønske velkommen til denne høringen, som er et ledd i komiteens behandling av sak om redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

Jeg vil understreke at det er redegjørelsen av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 komiteen nå har til behandling. Redegjørelsen, som ble holdt 5. november 2019, omhandler i hovedsak perioden fra trygdeforordningen ble innlemmet i norsk rett i juni 2012 og fram til november 2019.

Det vises for øvrig til at regjeringa 8. november i fjor oppnevnte et granskingsutvalg som etter sitt mandat skal gjøre en grundig og fullstendig gjennomgang av feilpraktiseringen av adgangen til å motta sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i et annet EØS-land og hvordan den alvorlige feilen kunne oppstå. Det framgår at alle relevante sider av saken der skal belyses. Utvalget vil avgi sin innstilling i juni 2020, og vi legger til grunn at Stortinget deretter får den saken til behandling på egnet måte.

Komiteen har besluttet at høringen vil omhandle – men ikke begrense seg til – de problemstillinger som de som skal inn til høring, er gjort kjent med på forhånd.

Komiteen vil i tillegg til høringen i dag også avholde en høring i morgen. Det er komiteens håp at høringene skal gi nødvendige opplysninger i saken vi nå har til behandling – som bakgrunn for de konklusjoner komiteen skal trekke i sin innstilling til Stortinget.

Komiteen har ønsket å belyse saken på en bred måte og har invitert følgende til dagens høring:

- tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch
- tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre
- tidligere arbeidsminister Hanne Bjurstrøm
- tidligere arbeidsminister Anniken Huitfeldt
- tidligere arbeids- og sosialminister Robert Eriksson
- Advokatforeningen
- Trygderettens leder

I tillegg er følgende tjenestemannsorganisasjoner invitert:

- Fellesorganisasjonen, FO
- Norsk Tjenestemannslag, NTL
- Parat
- AVYO

Til morgendagens høring har komiteen invitert

- statsminister Erna Solberg
- arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
- justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr
- arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågang
- tidligere arbeids- og velferdsdirektør Joakim Lystad

De prosedyrene som er fastsatt i reglementet for åpne kontrollhøringer, vil bli fulgt.

Det vil bli tatt stenografisk referat fra høringen. Referatet vil følge som vedlegg til komiteens innstilling i saken. For at komitémedlemmene skal få stilt de spørsmålene som er nødvendige, vil jeg be om at svarene blir så korte og konsise som mulig.

Høring med tidligere riksadvokat Tor-Aksel Busch

Møtelederen: Da er vi klare til å starte. Jeg ønsker velkommen til Tor-Aksel Busch, som var riksadvokat fram til 31. oktober i fjor. Du har inntil 10 minutter til en innledning. Etter innledningen starter komiteens utspørring, der saksordføreren, Eva Kristin Hansen, først får 10 minutter og deretter de øvrige partiene 5 minutter hver. Jeg gjør oppmerksom på at når vi begynner på det, er det den enkelte utspørter som selv styrer tida, og det er viktig å svare kort og konsist.

Til slutt får komiteen anledning til å stille noen oppfølgingsspørsmål, og helt til slutt får du ordet til en kort oppsummering.

Bare for ordens skyld: For å unngå problemer med lydanlegget er det viktig at alle husker å slå mikrofonen på når man snakker, og av når man ikke snakker.

Da kan vi begynne. Du har altså inntil 10 minutter til en innledning. Velkommen og vær så god.

Tor-Aksel Busch: Takk skal du ha. Ærede komité, jeg er litt usikker på hvordan jeg mest hensiktsmessig kan gi en redegjørelse innledningsvis, men jeg har valgt å dele den i syv.

Som tidligere leder av påtalemyndigheten – med pensjon, som nevnt, fra 1. november i fjor – er det sterk grunn til å beklage at min etat har bidratt til uriktige domfellelser ved å reise saker for domstolene. Dette tas med stort alvor i hele etaten og er ikke i samsvar med slik vi ønsker å fremstå. Hele sakskomplekset bryter klart med våre ideelle fordringer, og det er med stor kraft man nå søker å rette opp de feil som ble begått – uten unødige ulemper for de berørte. Min beklagelse er uten forbehold.

Det andre jeg vil trekke frem, er at formell orientering og kunnskap om de aktuelle feil fikk riksadvokat-

embetet – etter en telefonisk henvendelse fra Nav 8. oktober 2019 – først i et møte 16. oktober samme år. Etter påtrykk fra vårt kontor fikk vi dagen etter foreløpige lister fra Nav over dommer som var avsagt fra og med 2016, og allerede samme dag ringte mine folk til påtalemyndigheten i de politidistrikter hvor det fremgikk at det etter listene var saker, og hvor det ikke forelå opplysninger om at dommene var sonet. Formålet var selvsagt å hindre at det ble innkalt til soning, eller å avbryte soning om det pågikk. Denne telefonrunden ledet frem til at for én person som satt og sonet – det var den eneste vi kunne se som satt og sonet på det tidspunktet – ble det gitt ordre om soningsavbrudd, og vedkommende ble løslatt, tror jeg, dagen etter. Tre etterlysninger for innkallelse til soning ble beordret avlyst. Dommer fra før 2016 antok vi gjennomgående var sonet og at det ikke hastet så mye med.

Det tredje jeg vil trekke frem, er at jeg håper at granskingsutvalget vil se nærmere på lovgivningsteknikken som brukes i tilfeller som dette. Det kan sies å være en viss form for lovkollisjon, i den forstand at ordlyden i de norske bestemmelsene trekker veldig vidt, og så kommer det innskrenkninger gjennom forordninger som på mange måter nuller ut straffansvaret i vid forstand, uten at dette fremgår av de norske lovbestemmelsene. Begrensningene bør etter mitt syn tydeliggjøres, slik at vi praktikere blir satt i stand til å vurdere disse begrensningene og ikke være prisgitt en slik etappevis gjennomgang som ellers fordres. Min henstilling går her til lovkonseptene i første rekke, for dette er en lovteknikk som fordrer nærmere vurdering og gjennomgang.

Mitt fjerde poeng innledningsvis er at den praktiske arbeidsfordeling mellom forvaltningen på den ene siden og påtalemyndighetene og domstolene på den annen side gjennom år, gitt de ressurser og spesialiseringer som vi har, utvilsomt har ført til at det rettslige fundament ved anmeldelser fra spesialistorgan ikke har blitt kritisk ettergått på samme måte som faktiske forhold. Dette er meget beklagelig, men like fullt en realitet, og understreker også det anmelderansvar som tilligger de offentlige myndigheter i særdeleshet. Jeg har allerede tilkjennegitt at det er en klar lærdom fra dette sakskomplekset. Slik kan det ikke fortsette. Vi må i langt større grad både i domstolene og i påtalemyndigheten etterkontrollere og etterprøve skarpt de rettslige anførsler. Dette gjelder særlig ved anmeldelser fra offentlige spesialistorgan, som Nav kontroll i denne sammenheng er. Et annet eksempel er anmeldelser fra skattemyndigheten.

Mitt femte anliggende: Allerede under pressekonferansen 28. oktober i fjor tilkjennega jeg at påtalemyndigheten svært gjerne skulle vært underrettet tidligere om den tvil som bredte seg i Nav-systemet om rettsanvendelsen i deres anmeldelser kunne være riktig. Dette

fastholdes i dag, og det er flere skjæringspunkter hvor underretning til riksadvokatembetet med fordel burde vært gitt. Jeg er sikker på at det blir anledning til å komme tilbake til dette under dagens høring, men jeg trekker frem nå at informasjon til oss ville, nær sagt uansett tidspunkt, utløst en aktivitetsplikt og en handleplikt fra vårt kontor – gjerne illustrert ved det vi gjorde allerede 17. oktober, da vi samme dag hadde fått noe konkret å arbeide med.

Det sjette poenget i denne lille innledningen knytter seg til antall dommer: Hva snakker vi om av uriktige dommer? I politiets dataverktøy, datasystem, er det dessverre ikke mulig å søke direkte etter det vi her er ute etter. Det må gjøres grovsøk – flere typer grovsøk – og så må man foreta en manuell gjennomgang.

Det er arbeidskrevende, og jeg hadde først gitt politiet frist til å gjøre det før jul. Den er nå forlenget til 10. januar. Det skal etterkontrolleres av statsadvokatene innen 20. januar, og på dette tidspunkt bør man ha en god oversikt som er kontrollert fra flere kanter. Jeg vil tro den vil være tilnærmet fullstendig. Men i dag, basert på Navs lister og tall fra Domstoladministrasjonen, kan jeg opplyse følgende:

Det skal være avsagt 75 feilaktige dommer. Av disse 75 er det sonet fengselsstraff helt eller delvis i 44 tilfeller. Det er gitt to soningsavbrudd – så de er ikke sonet ferdig, men i de 44 tilfellene teller det med. I 8 saker er det avsagt samfunnsstraff, og i 19 saker er dommen betinget. I 4 tilfeller er det ikke påbegynt soning av den ubetingede straffen.

Som illustrasjon på dommene kan jeg trekke frem – for å vise spennvidden – en dom fra 2015, hvor en person fikk to år og fire måneders fengsel, av dette var halvannet år ubetinget. Men det er viktig å understreke at her ble andre straffbare forhold pådømt samtidig. Det aktuelle beløpet anmeldt fra Nav utgjorde 146 000 kr, og det er all grunn til å tro at de andre forholdene har spilt betydelig rolle ved straffeutmåling.

Samme år, altså i 2015, en kanskje typisk dom, men i det mer alvorlige sjiktet: elleve måneders straff, hvor åtte måneder er ubetinget. Beløpet gjaldt 890 000 kr. I 2016 en betinget dom på fengsel i 15 dager – her var beløpet 195 000 kr. Forholdet lå noe tilbake i tid, så tidsaspektet har spilt inn. Dommene gjelder i det vesentlige arbeidsavklaringspenger og i stor grad norske borgere. Totalt av 75 personer er det, så vidt jeg kan finne ut, 12 utenlandske statsborgere.

La meg kort nevne avslutningsvis i denne innledningen at en rettskraftig dom kan begjæres gjenåpnet til ny prøving under visse vilkår, f.eks. en ny omstendighet som synes egnet til å føre til frifinnelsen eller at særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig. Det er det siste som er aktuelt her. Gjenåpning besluttet av

Gjenopptakelseskommisjonen. De har eksklusiv myndighet, og de sier ja eller nei til gjenåpning. Sier de ja til gjenåpning, er det behandling i de ordinære domstoler som deretter finner sted.

Det er viktig for meg å understreke, gitt den rolle vi burde ha i denne saken, at i påtalemyndigheten er det bare Riksadvokaten som kan begjære gjenåpning. Det kan selvfølgelig gjøres til skade for den som måtte være frifunnet, en adgang vi bruker ytterst sjelden – jeg har gjort det én gang i en drapssak – men ikke sjelden til gunst for den domfelte. Den domfelte kan selv begjære gjenåpning, men hvor urett er begått, begjærer vi gjenåpning, slik at de skal slippe det selv. Det er det siste som er aktuelt her. Jeg forstår det slik at setteriksadvokaten håper å få den første saken – den første dommen – inn for Gjenopptakelseskommisjonen denne måneden, og så kommer det fortløpende etter hvert.

Jeg gjentar min sterke beklagelse på vegne av påtalemyndigheten og vil besvare spørsmål etter beste evne. Takk.

Møtelederen: Mange takk skal du ha for innledningen. Da starter vi med spørsmål fra sakens ordfører, Eva Kristin Hansen, som har inntil 10 minutter til spørsmål – vær så god.

Eva Kristin Hansen (A)]: Tusen takk for innledningen, og kanskje særlig tusen takk for de forbedringspunktene du peker på, hvor man kanskje kan gjøre forbedringer i i framtiden.

I innlegget ditt er du inne på at påtalemyndighetene burde ha vært koblet på tidligere. Jeg lurer på om du kunne sagt litt om når du mener man burde vært koblet på. Burde man vært koblet på f.eks. da den første trygderettskjennelsene kom i 2017? Har du noen tanker om det, og kunne du eventuelt utdype litt det med å bli koblet på tidligere?

Tor-Aksel Busch: Jeg sa på den nevnte pressekonferansen at jeg gjerne skulle blitt orientert allerede i 2017, da Trygderettens avgjørelser kom. Trygderetten er en domstol som påtalemyndigheten ikke følger med på – den holder ikke på med straffesaker og ligger utenfor vårt oppmerksomhetsfelt. Jeg skulle veldig gjerne sett at vi allerede da, fra sommeren 2017 da det kom avgjørelser som reiste spørsmål om dette kunne være riktig, ble koblet på.

I strafferetten ligger det et klarhetskrav. Det er altså ikke slik at det mest sannsynlige skal legges til grunn, og jeg vil tro – riktignok med etterpåklokskapens blikk – at om vi hadde fått noen varsler der, ville vi gått tungt inn i dette allerede i 2017. Hvis man ser på antall dommer som er avsagt i de ulike perioder, er det i 2018 og 2019 33

dommer av de 75 som jeg omtalte i stad. 14 av de 33 er i 2019 – i annet halvår av 2019 var det 4 dommer.

Eva Kristin Hansen (A): Takk for svaret. Det jeg har tenkt litt på, er at i februar–mars 2019 endret man praksis og informerte systemet om at man hadde tolket regelverket feil. Så ga politisk ledelse signaler om at dette skulle gjelde framover i tid – man tenkte ikke bakover i tid, at folk kunne være uskyldig dømt.

Hva tenker du som tidligere riksadvokat om det?

Tor-Aksel Busch: Jeg har vanskelig for å forstå at man ikke tenkte på de skader som måtte ha skjedd. Vi er ikke helt uten erfaring med at Nav har gjort feil tidligere. I 2016 fikk vi en henvendelse fra Nav om at de hadde beregnet for store beløp i en del av sine anmeldelser. Vi hadde da en full runde med både Nav og politiet om korreksjoner og med tanke på om det kunne bli aktuelt med gjenåpninger. Det var et stort arbeid, men det ledet frem til ett tilfelle hvor det var aktuelt for oss å begjære gjenåpning, men hvor den domfelte ikke ønsket det. Det lot jeg være avgjørende, slik at det ble ingen gjenåpningssaker. Men vi hadde erfaring med Nav fra 2016 – det er mitt poeng – som viser at man går tilbake og søker å rette opp det som måtte ha gitt foranledning til feil. Så jeg er litt overrasket over det.

Når jeg ser på internrevisjonens rapport fra Nav, har de sagt at man har intervjuet både saksbehandlere og ledere – jeg er på side 59:

«Vi har ikke fått tydelige svar på hvorfor man ikke før i juni/juli 2019 så for seg konsekvensene for straffesaker.»

Ja, jeg registrerer det bare, men jeg er noe overrasket – jeg legger ikke skjul på det.

Eva Kristin Hansen (A): Akkurat, for det går jo en diskusjon, hvis man går gjennom den rapporten du viser til, men også bakgrunns materialet, e-poster og den typen ting, og det er ganske stor forvirring innad i Nav om hvordan man skal tolke regelverket. Man begynner å stille spørsmål om noen kan være uriktig dømt, men også i forkant av dette er det stor forvirring. Hva om man hadde koblet på påtalemyndigheter eller andre på et tidligere tidspunkt også i den prosessen innad i Nav, for det virker jo ikke som om man spør om råd? Hva tenker du om det?

Tor-Aksel Busch: Vi hørte ingenting i denne perioden. Vi har et sentralt samarbeidsforum hvor både politidirektøren, jeg og Nav-direktøren er med. Det ble ikke tatt opp i dette samarbeidsforumet. Vi hadde to møter i 2019, og det ble ikke nevnt der i det hele tatt. Møtet i første halvår var 20. mars, og den 26. september var det andre møtet. Hvis vi hadde hørt det som gjenspeiles i

Nav i 2019, ville jeg ha forsømt min handleplikt og aktivitetsplikt betydelig hvis jeg hadde sagt noe i retning av at dette får dere ordne opp i selv. Vi hadde begynt å gjøre vurderinger av det i samråd med Nav – det kan det ikke være tvil om.

Eva Kristin Hansen (A): Ja, for du nevner de møtene som man har brukt å ha, hvor også Nav møter, og det har vært skrevet en del om at særlig på det ene møtet ble det orientert, liksom på gateplan, om at det var utfordringer i Nav. Hvordan fikk du kjennskap til de samtalene?

Tor-Aksel Busch: Det knytter seg til det møtet vi hadde den 26. september. Det ble ikke tatt opp i det formelle møtet, men på gangen etterpå møter en av deltakerne fra Nav en av mine statsadvokater som ikke hadde vært med på møtet, og de begynner å snakke om dette. Min statsadvokat hadde da gitt klart uttrykk for at her må Riksadvokaten inn – dere må orientere Riksadvokaten. Det kom frem at det var sendt brev til politiet som vi ikke hadde fått gjenpart av eller var gjort kjent med fra Nav. Slik sett ble jeg orientert senere samme dag, og vi ventet da på en henvendelse fra Nav, i tråd med det som var signalisert fra vårt kontor. Det kom i form av denne telefonsamtalen, vil jeg da tro, den 8. oktober. Det er det neste vi hører.

Eva Kristin Hansen (A): Så lurer jeg litt på om du kunne komme med noen betraktninger om da alarmen gikk for alvor i departementet, altså høsten 2019. Er du av den oppfatning at man både i direktorat og i departement forsto alvor i saken?

Tor-Aksel Busch: Jeg kan jo ikke si det, for det er fortsatt fravær av henvendelser til mitt gamle kontor, som jo sitter helt sentralt i muligheten for å gjenopprette den feil som var blitt begått mot dem som hadde fått uriktige dommer. Det synes til en viss grad – når jeg ser på det i ettertid – å være slik at man konsentrerte seg om tiden fremover, og ikke så mye om å rette opp feil. Hadde man tenkt i de baner, ville det vært helt naturlig å ta kontakt med oss. Og som jeg forhåpentlig har illustrert: Vår dør ville vært åpen og ville altså ha ledet frem til handling.

Eva Kristin Hansen (A): Da har jeg bare tid til et siste spørsmål – det er i en litt annen retning og gjelder forholdet til EØS-regelverket generelt: Er det din oppfatning at man oppfatter at EØS-regelverket har forrang, eller har vi et litt avslappet forhold til det i Norge?

Tor-Aksel Busch: Jeg må nok si at vi ikke har hatt høy nok beredskap på det i vår egen etat. Vi har i stor grad rettet oppmerksomheten mot internasjonale dom-

stoler som Den europeiske menneskerettsdomstol, men EØS-retten har ikke fått samme oppmerksomhet, og det går, nær sagt, helt tilbake til utdannelsen og de juridiske studier. Når man da kombinerer det med den lovgivningsteknikk som jeg var innom, blir dette rett og slett krevende for praktikere – ikke i og for seg som et veldig dyptgripende forsvar, men som en realitet.

Møtelederen: Takk for det. Da går vi videre til Høyre, og det er Svein Harberg som stiller spørsmål. Han har inntil 5 minutter – vær så god.

Svein Harberg (H): Takk for det, og takk for en særdeles ryddig gjennomgang. Takk også for klare erfaringspunkter, der du peker på ting som må gjøres annerledes, altså mer oppmerksomhet på dette med lov-kollisjoner, se hvordan en kan ha en kritisk gjennomgang av det som skjer, f.eks. i Nav kontroll – veldig tydelige og gode tilbakemeldinger.

Jeg har registrert at både tidligere og nå er du opp-tatt av dette med når du ble varslet, og du presiserer aktivitetsplikten i samråd med Nav. Så registrerer jeg at du i dag snakker om disse datoene i oktober, men dere ble jo allerede kjent med dette etter at brevet hadde gått til politiet og de tok kontakt med dere. Hva gjorde dere i den perioden fra dere ble klar over at det faktisk var sendt ut et brev om at alle disse sakene skulle stilles i bero, og fram til dere fikk den endelige beskjeden som dere refererer til, den 16. oktober?

Tor-Aksel Busch: Den første henvendelsen knyttet til brev til politiet, kom fra statsadvokaten i Trøndelag, som hadde fått et varsel. Det var 1. oktober. Da var i og for seg signalene til Nav gitt, riktignok på bakgrunn av en uformell kontakt – jeg skulle jo ønske at dette hadde vært en formell, direkte kontakt. Vi fikk intet skriftlig før vi ba om disse listene, og det var først på pressekonferansen den 28. at jeg sa at vi må få et formelt inntak fra Nav for å sette i gang noe. Det er jo slik det fungerer i offentlig forvaltning. Vi hadde gjort noe på bakgrunn av listene – med formelt inntak – og da fikk vi en mail samme dag, som ble journalført etter pressekonferansen.

Vi fikk høre om disse brevene som politiet på ingen måte skjønte var en systemfeil. Det ble oppfattet slik at det var en henvendelse i den enkelte sak, og dette gikk rett til den påtalejuristen som var ansvarlig i den enkelte sak, så man så ikke systemfeilene. Da vi fikk høre om dette, var i og for seg den litt uformelle dialogen i gang med Nav, og vi satt og ventet på dette. Kanskje vi skulle ha gjort noe mer da, men det var i og for seg ingenting å jobbe med, vi måtte ha noen lister og noen dommer å gå ut fra.

Svein Harberg (H): Takk for det. Så lurer jeg også litt på hvor det sviktet da dere fikk over disse listene – etter som jeg har forstått den 17. oktober. Da var det en liste over hva som var i gang av saker. Samme dag ble det faktisk domfellelse – folk ble satt i fengsel og først løslatt den 31. oktober. Da virker det jo som det er noe i kommunikasjonen også etter at dere kom inn i saken, som har sviktet. Jeg vet ikke om du kan forklare det.

Tor-Aksel Busch: Nei, dette stemmer ikke helt med de opplysninger som jeg sitter på per i dag, med utgangspunkt i den oversikten jeg har. Men her må jeg ta noen forbehold – i den forstand at jeg vitterlig sitter på sidelinjen nå. Det ble altså ikke avsagt noen dom etter den 17. september, som er den siste dommen som fremgår av denne listen.

Svein Harberg (H): Da har vi forskjellige opplysninger om det, men det kan vi jo sjekke ut i ettertid. Poenget er at vi har en del spørsmål om effektueringen av den stoppen som det er snakk om, og løslatelsen fra soning – om du i etterkant kan si noe om den dialogen, også det at politiet oppfattet det som enkeltsaker og ikke som en alvorlig sak.

Tor-Aksel Busch: Da vi fikk listen den 17. oktober med dommer fra 2016 og fremover, kontrollerte man det mot gjennomført soning. Hvis det var gjennomført soning, hastet det ikke like mye, som jeg var innom. Man ringte da rundt til de tilfellene hvor det ikke var påført soning, det var i alt åtte tilfeller. Det viste seg at flere av dem var sonet, og man kom da bare ut med den ene dommen, og etter det jeg har fått opplyst – og jeg vet ikke noe annet – ble vedkommende løslatt dagen etter. Og så ble tre etterlysninger stilt i bero.

Den fulle oversikt over dette, Harberg, tror jeg man i og for seg først kan forvente å få når 20. januar er ute og man får sett nærmere på totaliteten i det. Men det er disse opplysningene jeg har per i dag.

Møtelederen: Da er tida ute, og vi går videre til Fremskrittspartiet. Det er Hanne Dyveke Søttar som nå har inntil 5 minutter å disponere – vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk skal du ha.

Jeg vil litt tilbake til det Eva Kristin Hansen tok opp helt på slutten, dette med EØS-rett, for vi har jo sett at mange av – eller de fleste – dommene går på arbeidsavklaringspenger. Dette er en sak som går tilbake til 2008, da de tre tidligere ytelsene ble slått i hop til det som vi dag kjenner som arbeidsavklaringspenger. Da sendte Nav inn et høringssvar, der det står – og jeg siterer:

«EØS avtalens regler, som går foran de nasjonale reglene, innebærer at en del brukere vil kunne ha

større rett til å motta trygdeytelser fra Norge under opphold i utlandet enn etter de nasjonale reglene.» Dette sitatet er hentet fra høringssvaret i 2008.

Nav ba om at departementet, i den proposisjonen som skulle legges fram, skulle klargjøre hvordan vi skulle finne sammenhengen mellom EØS-reglene og de nasjonale reglene.

Da tenker jeg litt sånn: Sett den situasjonen vi er i i dag, tenker du at dette er noe som faktisk kunne ha vært endret? Kunne denne feilen faktisk ha vært rettet opp allerede i 2008?

Tor-Aksel Busch: Ja, jeg tror at det hadde vært mulig, i hvert fall å ha gjort det tidligere. Jeg har ikke sett så mye på tiden før 2012, men hvis man konsentrerer seg om 2012 og implementeringen av forordningen da, hvis man tydeligere hadde samkjørt disse lovene, så mener nok jeg at resultatet kunne vært annerledes. På den listen som jeg har, og jeg får ta noen forbehold med tanke på det som representanten Harberg var innom, kom hovedtyngden av dommer definitivt senere. Vi har – skal vi se – jeg finner ikke det i farten, men hovedtyngden begynner altså i 2014, da kommer hovedtyngden med dommer.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Bare en kort oppfølging, for det du egentlig sier, er at hvis man hadde gått grundigere inn i dette, altså hvis departementet hadde gjort disse vurderingene som Nav ba om i 2008, kunne resultatet ha vært annerledes enn det faktisk er i dag?

Tor-Aksel Busch: Ja, jeg synes det ser slik ut med det man i dag kan skue konturene av.

Møtelederen: Takk for det. Da går vi videre til Senterpartiet og Nils T. Bjørke, som også har 5 minutter.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk for det, og takk for ei klar- gjerande og god orientering. Eg synest det sett ein god del ting på plass.

Du er innom dette med lovteknikk. Trygderetten er jo nasjonal, og så viser han til EØS-retten, utan at det er eit samla lovverk. Meiner du at det hadde vore enklare for påtalemyndigheita å løysa opp i dette dersom ein hadde hatt eit lovverk som hadde EØS-retten innbakt i seg?

Tor-Aksel Busch: Ja, det hadde definitivt vært enklere, og jeg håper virkelig at det hadde gitt noen andre resultater, og at noen innen påtalemyndighet og domstoler da måtte ha våknet og sett: Hva er nå egentlig dette?

Nils T. Bjørke (Sp): Trygderetten har jo ei litt spesiell stilling i domstolsystemet vårt. Er det ei svakheit her

at det ikkje er noka samhandling mellom Riksadvokaten og den biten og Trygderetten?

Tor-Aksel Busch: Jeg vil vel i og for seg ikke mene at det er det. Jeg tror det ville gi en feilfordeling av oppmerksomhet, gitt de ressurser som er tilgjengelige. Svært mye av det Trygderetten steller med, har i praksis ingen betydning for vår side. Å følge med på hva som skjer der – jeg tror vi kan bruke den tiden mer effektivt, at det må være Nav som fanger opp det innenfor sitt saksområde og orienterer oss om oppsiktsvekkende avgjørelser fra Trygderetten. Sånn tror jeg det må være i det daglige liv.

Nils T. Bjørke (Sp): Så du meiner at her er det Nav som ikkje har fanga opp dei utfordringane som Trygderetten har gjeve dei på dei sakene som kom, og burde ha gått vidare med?

Tor-Aksel Busch: Ja, jeg mener det, med utgangspunkt i hva jeg sa i sted, altså at Nav fanget det opp, og så kan det se ut som, i noen av de rapportene som foreligger, at de ikke var enig i de konklusjonene. Uansett er det min oppfatning, med etterpåklokskap, som jeg har sagt tidligere, at dette med fordel kunne vært formidlet til oss. Vi er opptatt av det klarhetskravet som knytter seg til straffelovgivning. Man skal ikke prøve ut straffansvar, da skal man være sikker. De avgjørelsene fra Trygderetten – det fantes noen som gikk i motsatt retning også etter 2017 – ville nok fått noen alarmklokker til å ringe hos oss. Jeg er ganske så sikker på det.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk. Då har eg fått svar.

Møtelederen: Da går vi videre til Freddy André Øvstegård, SV, som også har 5 minutter til disposisjon – vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det, komitéleder. Og takk for en grundig og samvittighetsfull innledning fra den tidligere riksadvokaten.

Nå har det blitt sagt noe om når den tidligere riksadvokaten mener at man burde blitt informert om trygderettskjennelsene f.eks., slik at Riksadvokatens kontor kunne sette i gang med det de har plikt til å gjøre når slike opplysninger kommer. Jeg lurer på hva du mener: Når burde Riksadvokatens kontor blitt informert av Arbeids- og sosialdepartementet i denne saken? Når mener du at Arbeids- og sosialdepartementet hadde tilstrekkelig med opplysninger til å ta denne saken til dere? De fikk et brev den 20. desember, f.eks., hvor det bl.a. ble informert om trygderettskjennelser som går imot Navs praksis.

Tor-Aksel Busch: Det er vanskelig for meg å ha en sikker oppfatning om forholdet mellom Nav og direktoratet og departementet. Det skal jeg vokte meg vel for å ha for sikre meninger om. Men hvis man tar utgangspunkt i statsråd Hauglies redegjørelse til Stortinget, sier den noe om Trygderettens avgjørelser, og at man hadde disse avgjørelsene fra juni 2017. Ideelt sett mener jeg, uansett hvem som burde ha orientert oss, at vi burde fått en orientering på det tidspunktet.

Det neste skjæringspunktet synes jeg er da Trygderetten 19. november skrev til klageinstansene i Nav at de vurderte å forelegge spørsmålet for EFTA-domstolen – det er neste rundingsbøye. Det hadde også vært mulig. Så har du dialogen med departementet i januar 2019, hvor det også hadde vært mulig. Så har du e-post fra departementet i februar 2019 – der kunne også alarmklokkene ringt, etter mitt syn. De stiller sakene i bero i februar, men forteller ingenting til oss om de saker som da er i gang, eller med tanke på de gjenopprettinger som skulle skje. Så der hadde det også vært mulig. Og den siste rundingsbøyen blir i og for seg når man sender brevene ut til politidistriktene enkeltvis. Det er mange punkter. I en ideell verden begynner jeg altså med Trygderetten, og det er flere steder der man i og for seg med fordel kunne ha tenkt på oss etterpå, etter mitt syn.

Jeg understreker i og for seg, foranlediget av ditt spørsmål, at det er to forhold i dette. Det ene er å håndtere de saker som ikke er avgjort. Det vil være viktig. Og del 2 vil være, hvis man mener at det er feil: Hva gjør man med de saker hvor det foreligger rettskraftig dom? Begge deler er i og for seg viktig selvfølgelig, men ikke minst er det viktig å få stoppet de sakene som også er i gang, før ytterligere urett skjer.

Freddy André Øvstegård (SV): Tusen takk for det.

Det er blitt stilt flere spørsmål om tidsperioden etter at alarmen gikk hos departementet. Vi vet i ettertid, basert på de svarene vi har fått, at en mann ble dømt den 16. – eller 17. – september for trygdesvindler på feilaktig grunnlag, rett inn i denne saken. På det tidspunktet visste Nav og departementet at denne rettssaken skal foregå, noen dager før, og drøfter om de skal gi beskjed, slik at rettssaken kan stoppes. Hva er din kommentar til at vedkommende blir dømt til 90 dagers fengsel, i perioden 16.–17. september, uten at Riksadvokaten eller andre blir informert?

Tor-Aksel Busch: Mitt svar er at det hadde vært fullt mulig å stoppe den saken. Det er vel 17. september de begynner å sende ut brev – i perioden 17.–19. september, så vidt jeg husker. En telefonhenvendelse til oss hadde gjort det mulig å stoppe den saken. Det er ingen tvil om det. Jeg tror det får være mitt svar.

Møtelederen: Tiden er ute, og vi går videre til uavhengig representant Ulf Leirstein, som har 5 minutter til disposisjon – vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Takk, komitéleder – og takk til tidligere riksadvokat for en god redegjørelse i syv punkter.

Du var innom at riksadvokatembetet som sådan ikke følger med på Trygderetten, sikkert litt av ressurs-hensyn, men også fordi man primært håndterer andre deler av våre domstoler. Men burde kanskje riksadvokatembetet i større grad fulgt med på Trygderetten? Vi har veldig mange saker knyttet til trygdeordninger og misbruk av trygdeordninger, som på et eller annet tidspunkt ender i strafferettssystemet vårt. Det er ganske mange. Burde ikke også riksadvokatembetet som sådan, om du ser på det du vet i dag, i større grad, og i hvert fall for framtiden, fulgt mer med på Trygderetten?

Tor-Aksel Busch: Vi skal ikke gjøre dette til en ressurdiskusjon. Dere sitter på pengesekken.

Det er klart at veldig mange av overtredelsene som knytter seg til trygdelovgivning, har vært av mindre alvorlig karakter sett i det bildet av saker som riksadvokatembetet behandler. Jeg har vært ved det kontoret i over 30 år, og jeg har aldri før nå tenkt at jeg burde hatt et øye på Trygderettens avgjørelser. Hvis du spør om vi nå burde gjøre det fremover, synes jeg nok det vil være viktigere med tiltak på lovgivningssiden, som jeg var innom, enn at vi skal følge med på en lang rekke avgjørelser som reelt sett vil være uten interesse for påtalemyndigheten*.

Jeg gir deg noe rett i premissene for ditt spørsmål – i en ideell verden – men vi er jo ikke helt der. Riksadvokatembetet ble opprettet i 1887 og har fortsatt ikke mer enn 25 ansatte totalt. Det gir noen begrensninger for hva man kan gjøre i det virkelige liv.

Ulf Leirstein (uavh): Noe av grunnen til at vi sitter her, er nettopp at vi også skal se framover med tanke på å finne modeller for organisering som gjør at vi ikke skal få tilsvarende saker i framtiden. Jeg takker for tilbakemeldingen din.

Du var selv innom at vi har veldig mange EØS-regler. Vi skal forholde oss til EØS-retten. Det er klart at dette er et komplekst jussområde. Er det slik, etter din oppfatning, at riksadvokatembetet i dag har god nok kompetanse knyttet til alt ved EØS-retten?

Tor-Aksel Busch: Overhodet ikke – det ville være et viktigere tiltak enn å følge med på Trygderettens avgjø-

relser å opparbeide høyere kompetanse knyttet til EØS-retten i vid forstand.

Ulf Leirstein (uavh): Du har, som du selv sa, vært knyttet til riksadvokatembetet i 30 år og har vandret i jussens verden. Når du ser det du ser i dag, og vet det du vet i dag: Kan du komme med noen betraktninger når det gjelder saken vi nå behandler, om hvordan i alle dager det kunne gå så galt som det gjorde? Hva er din vurdering av det?

Tor-Aksel Busch: Det ligger jo litt implisitt i det jeg sier – at man har valgt en krevende lovgivningsmodell som ikke nødvendigvis tydeliggjør de begrensninger som ligger i straffansvaret reelt sett. Det er den ene delen. Den andre er at når offentlige myndigheter som anmelder, kommer i tvil om holdbarheten i det rettslige fundamentet som anmeldelsene hviler på, er det veldig viktig med informasjon innenfor offentlig sektor.

Til sammen vil vi kunne få til mye, men det forutsetter at man har fått og får informasjon i de rette kanaler. Det kan sikkert være forskjellige oppfatninger av det, men jeg er tydelig på – sett ut fra mitt ansvarsforhold og min erfaring – at vi burde vært varslet tidligere.

Ulf Leirstein (uavh): Kunne man da også gjort en bedre jobb den dagen man implementerte og la fram loven for Stortinget?

Tor-Aksel Busch: Ja, man kunne det. Det er fullt mulig å velge en annen lovgivningsteknikk, tror jeg. Når man ser på måten dette gjøres på, er det i hvert fall ikke helt uten risiko med tanke på hvordan dette vil være etter en stund. Det må det være lov å si.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det.

Møtelederen: Da går vi over til en åpen runde på inntil 15 minutter, der det er anledning til å stille oppfølgingsspørsmål til de spørsmål som så langt er blitt stilt.

Vi starter med sakens ordfører, Eva Kristin Hansen – vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Takk. Jeg kunne tenke meg å gå litt tilbake til det vi var inne på i forrige spørsmålsrunde fra meg – om diskusjonene og usikkerheten som var i Nav-systemet, om man tolket ting riktig, og det å oppdage at folk var dømt feil. Hva tenker du om kompetansen som ligger i det systemet, og hvilke måter burde man styrket det på? Burde det vært noen mekanismer som gjorde at man tok kontakt med ditt kontor eller den typen ting? Hvordan tenker du at man kunne forbedret det?

* Rettet fra Trygderetten til påtalemyndigheten etter e-post fra Tor-Aksel Busch 15. januar 2020.

Tor-Aksel Busch: Jeg har ikke full oversikt, så langt derifra, om hvordan Nav har organisert seg. Men det er klart at den rettslige kompetansen i Nav inn mot EØS-problematikk er ganske avgjørende. Det å ha gode juridiske miljøer med en internasjonal forankring vil være et viktig tiltak.

Regjeringsadvokaten er rådgiver for staten. De har mye kompetanse ved det kontoret. De har også gitt en vurdering av problematikken her, og 17. oktober hadde vi underhåndskontakt med Regjeringsadvokaten, før vi satte i gang telefonrundene våre, for å høre om hvilke vurderinger som da ikke var ferdige – litt underhånden hvilke vurderinger de hadde. Det er mye kompetanse der.

I dag, igjen i etterpåklokskapens lys, er det lett å se at man kanskje burde ha spurt Regjeringsadvokaten om råd før det ble gjort.

Vi ser at hele den internasjonale delen av strafferetten er blitt veldig mye mer toneangivende innenfor vårt virke. Det er helt annerledes i dag enn da jeg begynte. Det at man f.eks. ved Riksadvokatembetet ressursmessig er i stand til å opparbeide tilstrekkelig kunnskap og kompetanse om den internasjonale strafferetten, er en viktig del av rettssikkerheten. Det må gjøres grep for å styrke de ulike miljøene som er der, og som helt sikkert bør samarbeide tettere på et generelt nivå.

Møtelederen: Neste spørsmål er fra Svein Harberg – vær så god.

Svein Harberg (H): Takk, komitéleder. Busch peker på etterklokskap som en faktisk kunnskap en kan forholde seg til. Det er jeg enig med ham i, og i den forbindelse blir det viktig for meg å rette opp en feil jeg gjorde i sted. Det er helt riktig at siste dom var 17. september, men siste fengsling – det var der jeg sa feil – skjedde 17. oktober, altså samtidig som denne listen kom til Riksadvokaten, og den saken sto på den listen. Han ble fengslet 17. oktober og ikke løslatt før 31. oktober. Spørsmålet mitt var like relevant. Det er underlig at det skulle gå så lang tid, nettopp med bakgrunn i det du sa om ikke å kalle inn flere og sørge for at folk ikke ble holdt urettmessig i fangenskap.

Tor-Aksel Busch: Her må det være en beklagelig glipp. Jeg er ukjent med dette. Jeg forutsetter at det blir fulgt opp av setteriksadvokaten. Det skulle åpenbart ikke ha skjedd. Det ble kontrollert mot de soningsattestene vi hadde, og vi har, som sagt, ringt rundt. Der hvor soning var gjennomført, fikk man også soningsbekräftelse. Jeg har ikke noen annen forklaring enn at én sak må ha gått oss forbi, og jeg må selvfølgelig sterkt beklage det.

Det gir meg foranledning til å trekke frem de tallene jeg ikke fant på ditt spørsmål i sted: 4 dommer i 2014, 7 i 2015, 12 i 2016, 19 i 2017, 19 i 2018 og 14 i 2019. 4 av dem var også etter første halvår.

Møtelederen: Da er neste spørsmål fra Bente Stein Mathisen – vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Du var inne på det i innledningen din, og du har også uttalt til Aftenposten, at politiet og påtalemyndigheten i større grad må ettergå den lovforståelsen som ligger til grunn i anmeldelse fra offentlige myndigheter. I hvilken grad vurderer du måten forordningen ble implementert på, som tilgjengelig juss? Og hva kunne vært gjort ved innføringen av forordningen for å unngå dagens situasjon?

Tor-Aksel Busch: Jeg mener nok at måten det ble gjort på, gjør at man kanskje hadde oppmerksomhet om dette i en tidlig fase, men over tid vil det vaskes litt ut. Man ser på de norske bestemmelsene, og så finner man ikke frem. Så det måtte vært en tydeligere kobling mellom norsk bestemmelse og forordningen som har forrang, som var inkorporert, slik at det ble tydeligere for praktikere.

Her er det ulike måter man kan gjøre det på. Jeg håper virkelig at granskningsutvalget ser på noen modeller, og at lovkonspistene i Justisdepartementets lovavdeling går inn i dette. Hvis man ikke får en annen måte å gjøre det på – og det blir på en måte mitt svar – vil det være en risiko for at store deler av det som jeg kaller å vanne ut straffansvaret, ikke fanges opp ved senere korsveier. Jeg tror det ligger som et klart læringspunkt her at man ser på teknikken, og at det springer en i øynene på en mye tydeligere og bedre måte at oi, oi, her er det ikke bare norske bestemmelser, men andre bestemmelser.

Møtelederen: Da er neste Nils T. Bjørke – vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Du var jo inne på forholdet til Trygderetten. Men litt av utfordringa her, er at Trygderetten har stilt ein del spørsmål og hatt litt ulike syn utan at det har vorte handtert vidare i systemet. Burde då departementet og Nav teke tak i dette på ein annan måte og brukt dykk som sparringspartner når det har skjedd?

Tor-Aksel Busch: Oss som sparringspartner er jeg litt usikker på, Bjørke. I den grad man kunne ha avklart den grunnleggende rettslige forståelsen her, ville vel Regjeringsadvokaten vært bedre på det konsultative. Men hvis vi hadde fått informasjon om at Trygderetten begynte å stille sentrale spørsmål knyttet til forståelsen av regelverk som hadde ledet frem til straffansvar, ville

vi forhåpentligvis – jeg er ganske sikker på det – grepet fatt i det og sagt: Stopp nå, dette kan vi ikke fortsette med før vi får den nødvendige rettslige avklaring.

Det ble i sted reist spørsmål om forhold før 2012. Det siste jeg gjorde en time før jeg gikk ut av kontoret for siste gang, var å skrive til politiet og si at nå stopper vi behandlingen av alle anmeldelser fra Nav, vi går ikke videre med det uansett om det knytter seg til arbeidsavklaringspenger eller hva det måtte være, og uansett hvilket tidspunkt de relatere seg til – vi må få den avklaringen først.

Møtelederen: Freddy André Øvstegård – vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det.

Tilbake til dette med når og hvordan ditt kontor ble informert om saken. Det har kommet fram i ettertid at Nav kommuniserte med departementet og ga uttrykk for at de ikke ville informere Riksadvokatens kontor skriftlig, fordi man var redd for at saken skulle bli offentlig, noe som for øvrig ikke stemmer. Hva er din kommentar til det?

Tor-Aksel Busch: Dette er ikke formidlet til meg, men jeg har sett det omtalt i mediene, og jeg er jo forundret over det. Er det et kontor som behandler personømfintlig informasjon gradert etter sikkerhetsinstruksen og hele spekteret, er det nettopp riksadvokatembetet. Vi praktiserer selvfølgelig offentlighetsloven sånn som vi mener det skal gjøres.

Jeg er redd for, hvis jeg skal prøve å gjøre en vurdering, at dette har noe sammenheng med erfaringene fra 2016 da vi holdt på med disse beløpene, for da var de brevene vi sendte ut, offentlige, og det er kanskje det som har gitt foranledning til den oppfatningen, som på ingen måte burde vært styrende for noe som helst. Var det grunnlag for å unnta det fra offentlighet, ville det blitt unntatt fra offentlighet, selvfølgelig.

Møtelederen: Da er neste Hanne Dyveke Søttar – vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk.

Jeg vil litt tilbake til dette med jussen, for juss er ikke enkelt. Men ut fra det du sier, har jeg et spørsmål. Når disse sakene begynte å dukke opp, burde ikke Riksadvokaten gått inn og sett på lovanvendelsen som lå til grunn for sakene fra Trygderetten? Altså: Bør ikke Riksadvokaten ut fra selvstendig ansvar gå inn og se om den loven som faktisk er brukt, er korrekt?

Tor-Aksel Busch: Jo, det bør Riksadvokaten absolutt gjøre. Men nå var ingen av disse sakene behandlet ved riksadvokatembetet. Alle disse sakene er behandlet

av politi og statsadvokat. Det er ikke noen unnskyldning i og for seg, men ingen problemstilling var reist. Vi trenger – som nær sagt alminnelige, fornuftige mennesker – et inntak ved at noen må fortelle oss at dette er et problem, at dette må dere se på og gjøre noe med. Det inntaket fikk vi ikke.

Om noen av disse sakene var blitt behandlet ved vårt kontor, er jeg neimen ikke sikker på om vi hadde slått ut på EØS og trygdeforordning av eget tiltak. Det er jeg ikke sikker på. Det er meget kompetente medarbeidere ved riksadvokatembetet – det er ingen tvil om det – men når ingen andre så det, tør jeg ikke på noen måte si at det er jeg sikker på at vi hadde sett. Men hvis noen hadde fortalt oss at her er det noen problemer – og det er det som på en måte har vært mitt tilbakevendende problem – ville vi agert. Det ville gått på to forhold, nemlig: Hva gjør vi med de sakene som er underveis? Jo, de ville vi ha stoppet. Og så ville vi ha gjort en kvalifisert vurdering: Har vi et ansvar for å gjenopprette hvis noen er domfelt med urette.

I det brevet som jeg tror komiteen er kjent med, som ble sendt fra mitt kontor den 30. oktober, er det klargjort hvordan man skal håndtere det. Dagen etter kommer det ytterligere et brev, hvor man stanser behandlingen av alle Nav-saker inntil videre.

Møtelederen: Da er det siste spørsmål, fra Magne Rommetveit – vær så god.

Magne Rommetveit (A): I nokre av rettssakene har forsvararar vist til EØS. Førte dette til diskusjon i påtalemyndigheita?

Tor-Aksel Busch: Ikke som jeg er kjent med. Jeg kan ikke med noen erindring si at denne problemstillingen ble løftet opp til oss og kom opp til vår side. Vi fanget ikke opp at det var et tema i en rettssak et sted i landet. Så vi har ikke hatt oppe verken i tilknytning til enkeltsaker eller som et generelt spørsmål hvor langt straffansvaret går etter folketrygdloven med utgangspunkt i inkorporeringen av trygdeforordningen.

Møtelederen: Da blir det tid til et spørsmål til, Svein Harberg – vær så god.

Svein Harberg (H): Veldig kjapt: Du sier at måten dette er innført på, gjør det vanskelig å oppdage senere og følge opp senere. Men det var jo gjort en vurdering av at dette hadde ingen konsekvens. Hadde de vurdert det annerledes, hadde det vel blitt en annen innlemelse også. Så det var jo en konklusjon den gangen.

Tor-Aksel Busch: Ja, jeg har sett det. Men vi ser nå at de aller fleste sier at det er veldig klart – sett i ettertid – at slik var det ikke. Så det er vel det som preger min

betraktning. Men det er klart at hvis forutsetningen svikter, nemlig at dette ikke hadde noen betydning, var det ikke noe stort poeng. Men gitt det vi i dag vet, er det et poeng.

Møtelederen: Da har vi kommet til veis ende når det gjelder spørsmål fra vår side, men du har fremdeles mulighet til slutt til å komme med noen sluttkommentarer dersom du skulle ønske det – vær så god.

Tor-Aksel Busch: Ingen kommentarer fra min side, komitéleder.

Møtelederen: Da sier vi hjertelig takk for nyttige bidrag til vårt arbeid.

Vi starter igjen kl. 13.25.

Høringen ble avbrutt kl. 13.01.

Høringen ble gjenopptatt kl. 13.25.

Høring med tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen. Jeg ønsker velkommen til tidligere utenriksminister Jonas Gahr Støre. Du er invitert til høringen fordi du var utenriksminister på det tidspunktet trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 ble innlemmet i norsk rett.

Du har inntil 5 minutter til en innledning. Etter innledningen blir det en åpen spørsmålsrunde begrenset til 20 minutter, og helt til slutt får du ordet til en kort oppsummering, vær så god.

Jonas Gahr Støre: Jeg er glad for å bli innkalt til denne høringen. La meg først bruke anledningen til å slå fast at det i denne saken har skjedd alvorlig svikt på flere nivåer, i Nav, i departementene og i domstolene, med den konsekvens at mennesker er blitt fradømt rettigheter, ytelser og – mest alvorlig – er dømt til fengsel i strid med lover og regler. Vi har alle ansvar for å bidra til å belyse denne saken, slik at vi fullt ut forstår hvordan mulige feil kunne skje, og hvorfor det ikke ble handlet da det ble klart for dem med ansvar at feil og urett ble begått.

Komiteen har fokusert på det som skjedde rundt innføringen av den såkalte trygdeforordningen i 2012 og årene etter, fram til uretten ble avklart. Det var også fokus i statsrådens redegjørelse. For hele sakskomplekset, også årene før 2012, pågår det en gransking igangsatt av regjeringen. Jeg legger til grunn at man her vurderer det som har skjedd i hele EØS-avtalens virketid, fra avtalen trådte i kraft 1. januar 1995. Åtte ulike regjeringer har hatt ansvar i denne perioden.

Av særlig betydning for denne høringen, for granskingen og for dem som er rammet, er det å få klarhet rundt håndteringen av saken etter at varslene om mulige feil begynte å komme fra Nav-ansatte allerede i 2014 og ikke minst fra Trygderetten i 2017. Det er særlig alvorlig at det går så lang tid fra tungtveiende varsler kommer, til praksis faktisk stoppes, og at feilen rettes opp og folk får oppreisning.

Vi forutsetter at regjeringen kommer til Stortinget med utfallet av granskingen. Skulle den påvise konkrete feil fra den tiden Arbeiderpartiet hadde regjeringsansvar, vil vi selvsagt erkjenne det ansvaret vi hadde.

Som lederen sier, er jeg innkalt som tidligere utenriksminister for å svare på hvordan UD håndterte innlemmelsen av EUs trygdeforordning i 2012.

Slik jeg forstår opprinnelsen, handlet dette om et regelverk som er datert helt tilbake til tidlig på 1970-tallet, i det daværende EF. En ny forordning som hadde til hensikt å rydde opp i og forenkle et etter hvert komplisert regelverk, ble påbegynt i EU i 1992. Et formelt forslag ble fremmet av EU-kommisjonen i 1998, og det ble så vedtatt i EU i 2004 og trådte i kraft og fikk anvendelse i EU fra 2010. Forordningen ble vurdert som EØS-relevant, og etter saksbehandling i tråd med gjeldende praksis ble den innlemmet i EØS-avtalen 1. juli 2011 og trådte i kraft i EØS/EFTA-landene i 2012.

UDs rolle i innlemmelsen av regelverk i EØS-avtalen er den samme for håndteringen av den nye trygdeforordningen som når det gjelder innlemmelse av andre rettsakter som skal tas inn i EØS-avtalen, med mål om å sikre at alle borgere i EU- og EØS-landene har like rettigheter. UD bidrar til at prosessen med innlemmelse av regelverk går riktig for seg etter våre folkerettslige forpliktelser, bl.a. at Norge forholder seg til de fristene som gjelder. Når det gjelder de faglige og politiske vurderingene av gjeldende regelverk, ligger ansvaret hos de ansvarlige departementene. Det har vært praksis i hele den tiden vi har vært med i EØS, og det er en praksis som nå er tatt inn i utredningsinstruksen for departementene.

Siden EØS-avtalen trådte i kraft i 1995, er det et omfattende regelverk som er vurdert som EØS-relevant og innført i norske lover og regler. Til sammen er det tatt inn om lag 13 000 rettsakter i EØS-avtalen. Det er ikke UD som foretar den faglige vurderingen av disse rettsaktene. Det er altså fagdepartementene og deres underliggende etater. I dette tilfellet er det Arbeidsdepartementet som har ansvaret for å følge regelverksutviklingen på sitt felt, vurdere nytt regelverk for innlemmelse i EØS og sørge for at innlemmet regelverk gjennomføres i norsk rett og praktiseres riktig i Norge.

Når nytt regelverk skal bli en del av EØS-avtalen, blir dette gjort gjennom beslutning i EØS-komiteen, hvor EU- og EFTA-landene møter. EØS-komiteen møtes van-

ligvis sju ganger i året. UD har – nå som da – ansvaret for å sørge for at en liste over rettsakter som skal tas inn i EØS-avtalen, sendes fra regjering til storting.

Før møtet i EØS-komiteen i juli 2011, der den nye trygdeforordningen skulle tas inn i avtalen, ble Stortinget informert på vanlig måte. Forordningen var inkludert i listen som ble oversendt Stortingets europautvalg, av meg som utenriksminister, 20. juni 2011. Før julimøtene i EØS-komiteen er det normalt ikke møte i Europautvalget fordi Stortinget har begynt sin ferie. Orienteringen ble derfor gjort etter såkalt skriftlig prosedyre.

Det er altså UDs medvirkning i denne saken og den som jeg hadde ansvaret for i den oversendelsen.

Møtelederen: Da sier jeg takk for det. Som jeg sa, blir det nå en 20 minutters runde med mulighet til spørsmål. Vi starter med sakens ordfører, som er Eva Kristin Hansen, deretter Svein Harberg. – Hansen, vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): I innledningen sier du at det er naturlig å erkjenne ansvar hvis det viser seg at det har skjedd feil i din tid. Da er det jo interessant å spørre: Kan du huske om det var noen politisk diskusjon om innholdet rundt den nye trygdeforordningen i forkant av innføringen? Tenker du at Utenriksdepartementet kanskje burde ha gått grundigere inn i saken?

Jonas Gahr Støre: Min erfaring var at Utenriksdepartementet gjorde sitt arbeid grundig, nemlig på så at vi innførte disse reglene i tråd med prosedyrer og tidsfrister. Jeg kan ikke huske at vi hadde diskusjon om faglige avveininger i denne saken. Som man vil huske, var et diskusjonstema tidlig i dette tiåret spørsmål om såkalt trygdeeksport, at norske velferdstrygdeytelser kunne tas ut av landet, og det var gjennom Brochmann-utvalget en erkjennelse av at det kunne skje, fordi det skal være like rettigheter i EU/EØS-området. Men til denne forordningen – det følger også av det som står i notatet som sendes over – var det ikke reist problemstillinger som UD som sådan tok opp og stilte spørsmål om.

Eva Kristin Hansen (A): Jeg har bare ett spørsmål til. Det har vært en del diskusjon om at det kunne ha vært en feiloversettelse – det er også nevnt i internrevisjonsrapporten til Nav – som kanskje har bidratt til at regelverket har blitt feiltolket. Kan du si litt om UDs rolle i det?

Jonas Gahr Støre: Ja, i lys av at det spørsmålet har kommet opp, har jeg tatt kontakt med Utenriksdepartementet for å gå gjennom oversettelsesprosedyrene som er, for det er klart at i EU gjelder regelverket i over 20 forskjellige oversettelser. Norge må da forholde seg til det. Etter det jeg har fått brakt på det rene, ble over-

settelsen gjort i tråd med vanlige prosedyrer. Det er UDs EØS-oversettere som oversetter regelverket, men de gjør det i nært samsvar med fagdepartementene og ekspertisen der. De kommenterer og legger føringer for fagterminologien som brukes, og den norske språkversjonen av trygdeforordningen er, slik jeg kan se det, i overensstemmelse med flere andre EU-språkversjoner, herunder den engelske.

Møtelederen: Da er Svein Harberg neste, vær så god.

Svein Harberg (H): Takk for innledningen.

Det er jo slik at i oversendelsen til Stortinget ble det konkludert med at forordningen ikke ble ansett å gripe vesentlig inn i norsk handlefrihet og ikke ville få konsekvenser. Så kan man vel i etterpåklokskap si at det skjedde en feil der – det viser jo det vi vet i dag. Men i oversendelsen står det – og det viser du for så vidt til – at dette var sendt relevante organer på departements- og direktoratsnivå, og ingen hadde merknader. Men gjorde UD en egen selvstendig vurdering av om det var en konflikt mellom EU-regler og norske regler?

Jonas Gahr Støre: Først: Jeg synes det er for tidlig å si, og granskingen må vise, om det er innføringen av denne forordningen som er utgangspunktet for at det er begått urett – det mener jeg at granskingen må finne ut av – eller om det var en urett som oppsto før denne forordningen kom. Som jeg prøvde å vise, har dette vært et regelverk som har vært i EF lenge før vi ble med i EØS, og det har vært regler for trygd etter at vi kom med i EØS. Så det mener jeg er et spørsmål som granskingen må gi oss svar på, og som ikke jeg kan si klart nå.

UD sitter også i dette utvalget for trygd, men igjen sitter UD der med hensyn til de forpliktelsene vi har til å følge rutiner, tidsfrister og formalia for innføring. Det er altså ikke fagfolk i UD som er eksperter på disse ulike områdene. Jeg kan nevne at av EØS-regelverket er 60–70 pst. av regelverket knyttet til hygiene, matkrav – den type veldig tekniske spørsmål. Da må vi lene oss på de tekniske etatene vi har på de ulike områdene, i dette tilfellet trygd, og de berørte fagetatene – og det er ikke Utenriksdepartementet.

Svein Harberg (H): Takk for det. Jeg skjønner da at det er i departementet det er naturlige forklaringer på det. Men samtidig er det UD som har ansvaret for implementeringen av EU-regelverk, og departementet har en rettsavdeling. Hvordan blir de involvert i dette, og hvordan ble de involvert i dette rent juridisk – med rettsavdelingen – da dette ble innlemmet?

Jonas Gahr Støre: Jeg vil igjen si at det ikke er UD som har ansvaret for implementeringen. De har ansva-

ret for å sørge for at vi når det gjelder våre folkerettslige forpliktelser, avtaleforpliktelser, opptrer korrekt i forhold til det. Jeg er egentlig stolt av å snakke på vegne av UD's rettsavdeling, det er en fremragende avdeling, og fagfolkene der skal påse at vi i forhold til EØS gjør det avtalen forplikter oss til for gjennomføring. Men det EØS-avtalen lærte oss år for år etter 1995, er at alle departementer er berørt. De er fagdepartementer, UD's fagfelt er: Følger vi avtalens bokstav for gjennomføring og forpliktelser? Derfor er det for teknisk regelverk det gjeldende fagdepartement, deres etater, som må sørge for at EØS-regelverket omsettes til norsk regelverk på passende måte – om det er i form av lov eller regelendring, og at praksis også følges opp. Det er ikke et ansvar som Utenriksdepartementet har.

Møtelederen: Da er Hanne Dyveke Søttar neste, vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk skal du ha.

Du er litt innom dette med EØS-komiteen og hvordan alt dette gjøres, men dette er ikke en ordinær EØS-sak. Det var en sak som var ute på høring, der man slo i hop tre ytelser til én. Som jeg sa i forrige innlegg her i dag, sendte Nav da et direkte høringssvar som påpeker

«...at EØS avtalens regler, som går foran de nasjonale reglene, innebærer at en del brukere vil kunne ha større rett til å motta trygdeytelser (...)».

Nav ba også om at departementet var nødt til å klargjøre i sin proposisjon hvordan dette skulle tolkes. Jeg spurte også tidligere riksadvokat Busch: Hvis departementet hadde gjort jobben sin i 2008, kunne da deler av det vi opplever i dag, vært unngått? Hvordan tenker du på situasjonen rundt det? Dette er jo ikke en ordinær EØS-sak, denne har også vært ute på høring, og regjeringen har lagt fram en proposisjon om saken.

Jonas Gahr Støre: Jeg mener det er en sammenblanding i spørsmålet, for det som har skjedd når det gjelder norske trygdeytelser, arbeidsavklaringspenger, sammenslåing av ytelser, er ikke en EØS-sak. Det er et norsk vedtak. Spørsmålet om hvilke konsekvenser det hadde i forhold til daværende EØS-regelverk, var et spørsmål som måtte stilles til det gjeldende fagdepartement. Jeg sitter her som tidligere utenriksminister og konstaterer at jeg ikke fikk spørsmål om det.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Bare en kort oppfølging: Det som står i høringssvaret, er at EØS-reglene har forrang. Burde man ikke da grepet fatt i det når Nav selv var klar på det i 2008?

Jonas Gahr Støre: Igjen er det slik at i 2008 gjaldt ikke denne forordningen som vi nå diskuterer fra 2012. Og at EØS-retten generelt har forrang, har vært kjent si-

den vi inngikk EØS-avtalen. Meningen med det er å sikre like rettigheter for nordmenn og EU-borgere når vi oppholder oss i hverandres land.

Møtelederen: Da går vi videre til Nils T. Bjørke, vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk for orienteringa.

Du var sjølv innom at mykje av EØS-regelverket er tekniske ting, at ein lagar regelverk i Noreg som er tilpassa reglane. Det er jo den norske trygderetten som gjeld, og så viser ein til EØS-avtalen. Tidlegare riksadvokat var innom at det gjorde at det var tyngre å forstå. Hadde det vore enklare om ein på dette området hadde gjort som på andre område, at ein hadde laga eit regelverk som var tydeleg og direkte, og som hadde teke opp i seg EØS-avgrensingane?

Jonas Gahr Støre: Jeg synes det er vanskelig å gi et presist svar på det i akkurat denne saken. Det må fagmyndighetene vurdere. Hvorvidt det bør vurderes andre måter å innføre EØS-regelverk i Norge, mener jeg man må ha et åpent sinn i forhold til. Vi hadde en stor evaluering av EØS-avtalen i 2012. Statistikken viser stort sett at Norge ligger langt framme med å gjennomføre de vedtakene som er i EØS. Det er slik at det følger norsk rettstradisjon: Når vi har inngått en folkerettslig avtale, gjennomfører vi det meget raskt i norsk rett. Det mener jeg tjener norske borgere, næringsliv og andre godt. Og det gjelder også i EØS. Men om teknikken for dette kan gjøres annerledes, mener jeg at vi som et lærende land hele tiden bør vurdere om det kan gjøres forbedringer i.

Møtelederen: En kort oppfølging fra Bjørke.

Nils T. Bjørke (Sp): Det er det ein får frå riksadvokaten her i dag, og ein har fått det frå ulike miljø, at det har gjort at ein har hatt for lite fokus på å tolka – at det gjerne er noko av bakgrunnen for det som har skjedd i denne Nav-saka.

Jonas Gahr Støre: Ja, jeg lyttet til den tidligere riksadvokaten. Jeg synes han stilte kloke spørsmål rundt det. Og jeg går ut fra at regjeringen og de ulike etatene, de ulike delene av regjeringssystemet, vurderer om det kan gjøres forbedringer i måten vi innfører disse regelverkene på. Hvis det kan gjøres, tror jeg vi – og nå snakker jeg som Arbeiderparti-leder – vil være åpne og positive til det.

Møtelederen: Da er det Freddy André Øvstegård, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for innledningen til Gahr Støre.

Jeg har to spørsmål som henger litt sammen – jeg tar begge med en gang: Det dreier seg om selve diskusjonen og debatten om norsk trygderett og norske trygderegler opp mot EØS-regelverket. Var det sånn, så vidt du kan huske, at regjeringen diskuterte handlingsrommet innenfor EØS-regelverket til å stille egne krav i trygdeforordningen? Var det i så fall noe som det var naturlig at Utenriksdepartementet deltok i?

Som en oppfølging av det med en gang – for å spare tid: Var harmonisering av EØS-regelverk, trygderegulering, tema i noen internasjonale møter som du kan huske å ha deltatt på, med andre politikere fra EØS-land f.eks.?

Jonas Gahr Støre: Det var et bakgrunnstema tidlig i forrige tiår for det vi kjenner som Brochmann-utvalget, hvor dette med såkalt trygdeeksport ble belyst. Det var en ganske stor uro for at Norge kunne komme i en situasjon hvor EØS-borgere kom til Norge, hadde et kort opphold, reiste ut, fikk store trygdeoverføringer. Det kunne få store økonomiske konsekvenser. Det har vært Brochmann I og Brochmann II. Man har kanskje fått et litt mer avdempet forhold til det nå når man har sett statistikken på det. – Det temaet ble diskutert.

Så vil jeg si at vi har en lang historie når det gjelder trygd og samordning med andre land, nemlig de nordiske. Norden var tidligere ute med dette enn EF. Vi har hatt samarbeid om trygd og velferdsordninger siden 1950-tallet. Det jeg kan si, og noe jeg kan huske fra min tid, er at vi var opptatt av at når EUs regelverk utviklet seg, måtte vi sørge for at de nordiske konvensjonene var i tråd med det, fordi Norden var viktig for nordmenn som reiste. Det er jo dit vi reiser mest.

Kort tid etter at jeg gikk av som utenriksminister, la vi fram en stortingsmelding om akkurat dette – om hvordan de nordiske konvensjonene ble oppdatert. Forberedelsene skjedde på min vakt. Så dette diskuterte vi.

Til det presise spørsmålet om denne forordningen ble diskutert når det gjaldt handlingsrom, kan jeg ikke huske det. Men jeg vil legge til én ting, og det er at jeg mener at handlingsrommet i EØS-avtalen er noe vi aktivt bør bruke, og det er der. Men det er en forskjell på et område hvor det handler om det individuelle rettigheter, hvor de er ganske presise, og sånn sett skal handlingsrommet være lite, for det skal være like rettigheter, og til andre områder som handler om hvilket mulighetsrom norske myndigheter har til å gå aktivt inn i Norge med norsk regelverk, som f.eks. å rydde opp i uverdige tilstander i arbeidslivet. Der mener jeg vi har et større handlingsrom enn vi bruker i dag.

Men diskusjonen om handlingsrommet er en diskusjon som ikke bare går i Norge, den går i alle EU-land. EU-regelverk, som også blir EØS-regelverk, skal jo gjen-

nomføres i tråd med de gjeldende lands tradisjoner og rettspraksis.

Møtelederen: Da går vi videre til Ulf Leirstein, vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Takk til Jonas Gahr Støre for innledningen.

Hvis jeg forsto deg korrekt, er det slik at du mener at det er det enkelte fagdepartement som må være ansvarlig på sitt fagområde for at det man fremmer som forslag, er i tråd også med EØS-reglene. Når det gjelder selve oversendelsen til Stortingets europautvalg, er det Utenriksdepartementet som syr dette sammen og formelt sender dette over. Hvilket ansvar påhviler da Utenriksdepartementet for at det man sender til Stortingets europautvalg, er nøye sjekket ut og klarert, og at man har med alle nødvendige saksopplysninger til Stortingets europautvalg?

Jonas Gahr Støre: Det er til syvende og sist regjeringens ansvar å sørge for at en gjør grundig forberedelsesarbeid for gjennomføring av alle saker, alt som berører norsk rett og norske regler. Det er et overordnet ansvar å kvalitetssikre det. Til det har vi bl.a. utredningsinstruksen, og vi har også veiledning og retningslinjer som sendes ut om hvordan saker skal forberedes.

UDs ansvar for dette var å sørge for at vi, i dette tilfellet, kunne gå i EØS-komiteen i juli 2011 og si at dette er vi klare til å innlemme, det trer i kraft i 2012. Da gikk det et brev til Stortinget 20. juni. Stortinget hadde gått fra hverandre, så det ble ikke noe møte i Europautvalget. Man sørget for at det var grundig satt opp, og at de papirene som da lå ved det som ble sendt over fra mitt departementet, stemte. Det var gitt en oversikt over den gjeldende rettsakt, de vurderingene som var gjort. Det kan man lese. Jeg mener det er gjort ganske grundig i alle fall.

Jeg er ikke fagmann på trygdespørsmål, og jeg er heller ikke det når det gjelder aksestrykk på kjøretøy eller fytosanitære spørsmål knyttet til mat, men jeg er veldig trygg på at vi har eksperter som foretar disse vurderingene. Det er UDs ansvar å sørge for at dette er riktig sammensatt, at de er blitt hørt, og at utvalgene har gjort sitt arbeid. Men, som sagt, den faglige vurderingen av den enkelte sak må vi være trygge på at fagdepartementene og deres etater har vurdert.

Møtelederen: Bente Stein Mathisen, vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Det er til det samme. Du sier at UD ikke har ansvar for implementeringen av de ulike EU-forordningene, men det er en form for klassifisering av det som sendes inn til Stortingets europautvalg. Denne forordningen ble klassifisert til at den ikke ville få noen særlig betydning for norsk handlefrihet.

Sett i ettertid, som vi gjør i dag – hvis dere hadde klassifisert det riktig den gangen, til at den ville få betydning etter EUs regelverk i større grad enn det den har fått, ville vi hatt en annen situasjon i dag, da?

Jonas Gahr Støre: Jeg har lyst til å si at sånn jeg oppfatter det, mener jeg at et nøkkelpunkt som ikke er avklart, og som jeg ikke vet om høringen vil avklare, men som granskingen må se på, gjelder spørsmålet: Er det denne forordningen som skaper den utfordringen vi nå avdekker, og som er blitt Nav-skandalen, eller er det tidligere praksis og forståelse av regelverket tilbake til 1994? Det er ikke avklart.

Hvis Utenriksdepartementet, som jeg forsøkte å forklare, i hele bredden av 13 000 rettsakter skulle si at her kommer fagmyndighetene med sin vurdering, nå setter vi inn vår alternative kompetanse og går gjennom og nærmest retter hva de har gjort for å se om det holder mål – da måtte Utenriksdepartementet se veldig annerledes ut. De måtte fått helt andre budsjetter enn denne regjeringen gir dem i alle fall, til å kunne ha alternativ fagkompetanse på de ulike fagområdene. Vi i UD var nødt til å vurdere det slik at når trygdeutvalget, Nav, Arbeidsdepartementet og tilleggende etater hadde vurdert regelverkets konsekvenser slik det var, var det kvalitetssjekket på beste måte. Så regner jeg med at både høring og gransking vil avklare hvor det eventuelt har vært svikt i denne tidslinjen.

Bente Stein Mathisen (H): Jeg vil bare ha en oppfølging til det, for denne forordningen ble implementert på en annen måte i våre nordiske naboland, bl.a. i Sverige, i 2010.

Jonas Gahr Støre: Ja, men her har alle EU-land litt ulike tradisjoner for hvordan de implementerer. Sverige var EU-land. Dette ble vedtatt slik jeg sa – jeg har lyst til å ta den rekken igjen: I 1992 sa man at regelverket som er i dag, er blitt for komplisert og må forenkles, og startet arbeidet med det. Kommisjonen fremmet forslag i 1998. EU vedtok i 2004. Det trådte i kraft i 2010. Sverige var EU-medlem, de innførte det på sin måte. Så ble det vurdert EØS-relevant i Norge. Det kom til EØS-komiteen i 2011 og trådte i kraft i 2012, på norsk maner.

Møtelederen: Hvis vi er kjappe, rekker vi et spørsmål fra Svein Harberg, med tilhørende svar – vær så god.

Svein Harberg (H): Jeg må bare grave litt til. Jeg skjønner det som sies om at det er fagdepartementene som gjør den faglige vurderingen. Utfordringen er selvfølgelig at det sendes fra Utenriksdepartementet som ansvarlig departement, og det står også i oppgaven til UD. Det er noe jeg lurer litt på: Når disse fagdepartementene har gjort sin vurdering, er jeg litt forundret

over at ikke rettsavdelingen gjør en vurdering av dette med EU-rett kontra norsk rett, for det var jo sagt her at det ikke fikk noen konsekvens. Er det ikke da helt naturlig at rettsavdelingen sjekker ut at en overordnet, prinsipiell avgjørelse – for det er ikke liksom på den enkelte ordning, men en prinsipiell avgjørelse – prøves av dem før det sendes over til Stortinget?

Jonas Gahr Støre: Jeg vil si at det hadde krevd et helt annet apparat og en helt annen prosess i det norske systemet om det skulle vært tilfelle. Hvis man så for seg at alle konklusjoner fra fagdepartementene om at dette ikke har store konsekvenser, skulle etterprøves og dobbeltsjekkes av UD, måtte igjen UD ha fagkompetanse for eventuelt å overprøve eller utfordre den vurderingen. Min erfaring med Utenriksdepartementet er at det er et veldig tilgjengelig departement for fagdepartementene når de har spørsmål knyttet til prosedyrer og også tolkninger, og at man ville stille opp for det. Men å ha som praksis at man skulle ha en grundig gjennomgang av de kompetente fagmyndighetene som konkluderer med hvilke konsekvenser dette har – igjen: Jeg er ikke i dag i stand til å si at de konklusjonene var feil, om feilen eller det som har vært gjort på uriktig måte, stammer fra dette eller fra tidligere – hvis det skulle være UD's oppgave å overprøve det, måtte igjen vårt system vært innrettet helt annerledes.

Møtelederen: Da har vi kommet til veis ende med spørsmålsrunden. Dersom den tidligere utenriksministeren ønsker det, kan han få anledning til noen kommentarer til slutt – vær så god.

Jonas Gahr Støre: Jeg tror jeg har svart på spørsmålene om hva som var UD's rolle.

La meg si at 13 000 rettsakter sier litt om omfanget og om hva det vil si for Norge, Island og Liechtenstein, som er land som gjennomfører dette regelverket uten å ha vært med på den interne saksbehandlingen i EU-land. Det har jo betydd at vi har måttet utvikle våre prosedyrer for hvordan vi gjør dette gjeldende. Jeg mener at hovedbildet, og det viste også Europautredningen, er at vi har gjort det på en god måte. Vi har sikret det som er målet, nemlig enhetlig rettsstilstand i Europa-området. Denne saken er svært alvorlig, selvfølgelig aller mest for de menneskene det gjelder – det at det er begått urett i så mange år, og at det fra uretten ble oppdaget, også ble begått urett etterpå. Jeg vil bare si på vegne av meg selv, både som tidligere utenriksminister og som leder i Arbeiderpartiet, at det må vi komme til bunns i. Og hvis vi har medansvar for det, må vi erkjenne og ta det ansvaret.

Møtelederen: Da sier vi takk til Jonas Gahr Støre. Vi tar pause i høringen fram til kl. 14.10.

Høringen ble avbrutt kl. 13.52.

Høringen ble gjenopptatt kl. 14.10.

Høring med tidligere arbeidsministre Hanne Bjurstrøm, Anniken Huitfeldt og Robert Eriksson

Møtelederen: Da er vi klare til å starte høringen igjen, og jeg ønsker velkommen til Hanne Bjurstrøm, som var arbeidsminister fra desember 2009 til september 2012, til Anniken Huitfeldt, som var arbeidsminister fra september 2012 til oktober 2013, og til Robert Eriksson, som var arbeids- og sosialminister fra oktober 2013 til desember 2015.

Hver av dere har inntil fem minutter til innledning. Etter innledningen starter komiteen utspørringen. Saksordføreren får 10 minutter og de øvrige partiene 5 minutter hver. Jeg gjør oppmerksom på at den enkelte utspørreren styrer tiden sin selv. Det er viktig å svare kort og konsist. Så får komiteen anledning til å stille noen oppfølgingsspørsmål, og helt til slutt får dere ordet til en mulig oppsummering, dersom dere skulle ønske det.

Jeg ber om at dere av hensyn til lydanlegget og referentene husker å slå mikrofonen på når dere snakker, og av når dere ikke snakker.

Da kan vi begynne, og jeg gir ordet til Hanne Bjurstrøm, som har inntil 5 minutter til sin innledning. Vær så god.

Hanne Bjurstrøm: Som du nevnte, var jeg altså arbeidsminister fra 1. januar 2009 og fram til 21. september 2012. Jeg hadde i denne perioden bl.a. ansvar for det saksfeltet denne høringen omhandler. Jeg var således ansvarlig statsråd for inkorporeringen av EUs forordning 883/2004 i norsk rett. Dette skjedde ved kongelig resolusjon av 22. juni 2012. Den framgangsmåten som ble benyttet ved denne inkorporeringen, var den samme som man tidligere hadde brukt for denne type saker, og går helt tilbake til 1994.

Folketrygden gir hjemmel for at det ved forskrift kan inngås avtaler med andre land som innebærer at det gjøres unntak fra lovens egne regler. Det framgår av forskriften at norsk rett, i dette tilfellet folketrygdloven, må vike for forordningens regler ved motstrid.

Forordningen 883/2004s EØS-relevans og forhold til norsk trygdelovgivning var blitt vurdert i relevante organer, EØS-komiteen og spesialutvalget for trygd, ved flere anledninger i perioden før jeg ble statsråd.

Den problemstillingen komiteen behandler, altså Navs praktisering av regelverket for AAP, sykepenger og pleiepenger for personer som oppholder seg utenfor Norge, ble ikke forelagt meg i forbindelse med at man ga

forskriften eller før denne forskriften ble gitt. Følgelig var dette ikke en tematikk som ble diskutert, eller som var gjenstand for diskusjon på politisk nivå, i den perioden jeg var statsråd.

Det er imidlertid viktig for meg å understreke følgende: Dersom den granskningen regjeringen nå har satt i gang av denne saken, skulle avdekke at det ble gjort feil eller gale vurderinger av betydning for denne svært alvorlige saken innenfor mitt ansvarsområde, mens jeg var statsråd, har jeg det konstitusjonelle ansvaret for disse feilene. Og uavhengig av ansvar eller ikke kan det se ut som om den implementeringspraksisen man har hatt i Norge, og den kunnskapen man har hatt om EØS-rettslige ting helt tilbake til 1994, har bidratt til at mange mennesker har kommet i en meget, meget alvorlig situasjon, og mitt bidrag der beklager jeg.

Møtelederen: Da går vi videre til neste tidligere statsråd, som er Anniken Huitfeldt.

Anniken Huitfeldt: Denne saken handler om en urett som er begått mot mange mennesker. At EØS-avtalen har betydning for norsk trygdelovgivning, for norsk politikk, for mange av de sakene som Arbeids- og sosialdepartementet hadde ansvar for, er jeg godt kjent med, og i min tid var det flere saker som var oppe på mitt bord i den anledning. Det handlet om ulike regler for trygdeeksport, hvor vi så på muligheten for å få et større handlingsrom, bl.a. for å kunne levekårsjustere noen av trygdeordningene. Da satte EØS-avtalen klare begrensninger for vårt handlingsrom.

Når det gjaldt dagpenger, var det også en konkret sak som var oppe på mitt bord i den tiden jeg var statsråd. Da hadde vi fått en ny trygdeforordning som gjorde at vi kunne stille andre krav til dem som fikk dagpenger, enn det vi kunne gjøre med den gamle ordningen. Den såkalte Norwegian-saken, som handlet om arbeidsforhold for kabinpersonell, var også en sak som var oppe på mitt bord i denne perioden.

Jeg har gått gjennom veldig mange dokumenter, også i styringsdialogen med Nav, for å se om jeg fikk noen henvendelser om denne saken, og at dette stred mot det som var trygdeforordningen, og har ikke funnet det.

Det betyr at jeg selvfølgelig tar fullstendig konstitusjonelt ansvar for det som skjedde i min statsrådsperiode, men jeg har ikke funnet tegn til at denne saken var oppe på mitt bord i den tiden jeg var statsråd.

Møtelederen: Takk for det.

Da går vi videre til Robert Eriksson. Vær så god.

Robert Eriksson: I likhet med foregående taler vil også jeg si at denne forordningen ikke var oppe på mitt

bord heller i den perioden jeg satt som statsråd. Riktignok diskuterte vi oppfølging av Brochmann-utvalget, som et samlet storting – som også var en del av regjeringsplattformen. Det var på to områder vi i min tid diskuterte endringer, og det gikk på kostnadsjustering – altså det samme som Huitfeldt var inne på – og det gikk på opptjeningsregler. Det ble gjort én opptjeningsregulering som gikk på overgangsstønaden. Tidligere kunne man ta med seg overgangsstønad ut i seks måneder, og hvis jeg ikke husker feil, gjorde man en innstramming, slik at det skulle kunne tas med ut i seks uker – altså ingen stopp. Disse endringene var heller ikke en del av denne forordningen og det som er tema for høringen i dag. Sånn sett var ikke dette spørsmålet, som jeg kan erindre, oppe på mitt bord i de to årene jeg satt, og heller ikke diskutert.

Jeg ser naturlig nok fram til den granskningen som er iverksatt. Jeg ser fram til hvilke resultater som kommer fram i den granskningen, og i likhet med de to andre: Hvis det skulle vise seg at det er gjort ting i min tid, skal man selvfølgelig ta konstitusjonelt ansvar for det.

Det er å beklage om det skulle ha skjedd feil, men det vil vi forhåpentligvis få svar på når granskningen er ferdig og granskningsrapporten foreligger.

Ellers er det bare å beklage på det sterkeste, naturlig nok, den alvorlighet denne saken har. Det er en svært alvorlig sak.

Bare for å understreke at dette ikke var et tema som var oppe på mitt bord: Slik jeg har forstått det fra medias side, ble departementet orientert om dette i 2018, og som dere kjenner til, gikk jeg av i 2015, og det var av naturlige årsaker ikke gjenstand for noen diskusjon i min periode.

Møtelederen: Da sier vi takk til dere for korte og greie innledninger.

Som jeg sa innledningsvis, er det sånn at vi starter med en mulighet for spørsmål. Først ut er sakens ordførere, som er Eva Kristin Hansen, som disponerer inntil 10 minutter. Vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Først: Jeg registrerer at alle dere tre sier at den tematikken som vi har til behandling her, ikke var på deres bord, at det ikke var noen diskusjoner rundt det. Da blir det selvsagt interessant, det granskningsutvalget kommer fram til – at man ikke var på ballen tidligere.

Jeg har lyst til å ta opp en sak som VG skriver om i dag, som omhandler Bjurstrøms og Huitfeldts tid. De skriver i dag om en sak tilbake i 2009, hvor en svensk mann får avslag på søknad om dagpenger, som han anker, og får medhold i Trygderetten. Departementet anker saken til Borgarting lagmannsrett i 2013, og de ber da om hjelp fra EFTA-domstolen, som konkluderer med

at norsk lov er til hinder for EØS-avtalen. Så droppes saken, og ingenting skjer, ifølge VG, med det EFTA-domstolen sier.

Da må jeg spørre Huitfeldt og Bjurstrøm: Er dette en sak dere kjente til, og hva tenker dere eventuelt om at den ikke ble fulgt opp?

Hanne Bjurstrøm: Aller først må jeg være ærlig og si at dette er langt tilbake i tid, så jeg husker ikke detaljer rundt den saken. Men jeg tror i hvert fall at det er slik at når det gjelder dagpengeregulverket, er det ulikt og omfattes ikke av denne forordningen som sådan.

Så må jeg si at det ikke er noe unormalt i at staten kan anke en avgjørelse fra Trygderetten for å få den prøvd. Det kan det ofte være klokt å gjøre, og det kan være et råd man får fra Regjeringsadvokaten fordi man faktisk ønsker å få prøvd dette spørsmålet.

At dette eventuelt ikke ble fulgt opp senere, kan ikke jeg svare på, for det var etter at jeg hadde gått av som statsråd.

Anniken Huitfeldt: Det skjedde i min tid som statsråd. Det var slik at jeg orienterte Stortingets europautvalg om denne saken i mai 2013, altså rett etter at EFTA-domstolen kom med en rådgivende uttalelse til Borgarting lagmannsrett. Så det gikk omtrent en måned før jeg orienterte Stortinget om denne saken. På bakgrunn av EFTA-domstolens uttalelse ble to rettsaker trukket for Borgarting lagmannsrett.

Så var spørsmålet: Dette – denne fortolkningen – handlet om den gamle trygdeforordningen. Ville den nye trygdeforordningen også få tilsvarende konsekvenser? Da gikk departementet igjennom denne saken og fant ut at man allikevel kunne stille krav om opphold i Norge ved dagpenger. Det var et brev som departementet sendte ut i juni 2013. Det har i ettertid vært flere samtaler med ESA om denne saken, og det er en forståelse om at vi har tolket reglene på riktig måte, altså at dagens trygdeforordning er i samsvar med norsk praksis.

Eva Kristin Hansen (A): Takk for svar.

Da har jeg lyst til å skifte fokus lite grann. Vi ser av det som har kommet fram i Nav-saken i den senere tid, at det åpenbart er litt svikt i kommunikasjonen mellom departement og direktorat/Nav. Jeg bare prøver å finne ut av: Er det en kultur for at det har vært en dårlig dialog? Hvis Nav spør, får de svar? Kunne dere alle tre sagt lite grann om hvordan det var i deres tid som statsråd, opp mot direktorat og Nav?

Hanne Bjurstrøm: Jeg kan ikke si at det var noe dårlig dialog mellom Nav og departementet. Det er ikke en erfaring jeg sitter igjen med, når jeg skal huske tilbake. Så er det slik at de fleste styringsmøtene er det ikke poli-

tisk nivå som deltar i, det skjer på embetsplan. Så hvordan det har vært? Jeg vil tro at hvis det hadde vært store utfordringer der, ville det blitt løftet opp politisk.

Men det som har vært utgangspunktet, og som er aktuelt når det gjelder denne saken, er at man har hatt et system hvor både direktoratet og departementet har vært til stede – så vidt jeg forstår – i alle arbeidsgrupper og i alle sammenhenger hvor man har diskutert nettopp implementering, og hvor EU-retten har blitt laget, og i forhandlinger knyttet til EØS osv., og at man har hatt en arbeidsdeling mellom direktoratet og departementet, at det er slik at departementet forestår den rene gjennomføringen av lovverket i norsk rett, men arbeidet med å lage et regelverk og rutiner for hvordan dette skal praktiseres, ligger hos Nav.

Av det jeg kan lese ut av brev som har blitt sendt fra departementet til Nav før jeg ble statsråd, men som jeg har hatt tilgang til, ser det ut som at departementet har vært opptatt av nettopp det skillet, og at Nav har hatt nok informasjon til egentlig selv å gjøre de vurderingene som de etterspør. Men jeg kan ikke gå i detalj om det, for det var ikke i min periode.

Men det jeg i hvert fall kan gjøre – og som jeg skjønner er viktig for komiteen – er at jeg ikke kan si at jeg har noe erfaring med at det var noe dårlig kommunikasjon mellom departementet og Nav.

Anniken Huitfeldt: Nei, jeg kan heller ikke si at det var en dårlig kommunikasjon mellom departementet og Nav. Men det er klart at det var veldig mange ESA-saker som også ble forelagt departementet, og som ble forelagt meg som statsråd. Så det var mange saker knyttet til EØS-avtalen som hadde stor betydning for arbeids- og sosialpolitikken, og det var jo fortløpende Navs ansvar å følge med på regelutviklingen på dette området, men også departementets ansvar. Det som er viktig, er at EØS-avtalen er dynamisk, så begge parter har også et selvstendig ansvar for å følge rettsutviklingen innenfor EØS-avtalen.

Vi fikk mange saker som handlet om hvilke konsekvenser dette fikk for arbeids- og sosialpolitikken, og vi ønsket å rette oss etter det som var EØS-avtalen, og også se på det som var handlingsrommet. Noen ganger hadde vi større handlingsrom enn det vi først hadde trodd – det gjaldt spesielt på områder som kanskje handlet om arbeidstakers rettigheter, hvor vi var nødt til å utnytte det handlingsrommet vi hadde – men på andre områder la det klare begrensninger på norsk arbeids- og sosialpolitikk.

Robert Eriksson: Ja, saksordfører og komitéleder, jeg deler inntrykket til de to foregående. Min opplevelse var at dialogen var god mellom embetsverk og underliggende etater, at man hadde jevnlig møter. Så

hadde jeg i tillegg i min tid kontaktmøter med ledelsen i Nav – det vil jeg også kanskje tro, som i dette tilfellet, at de andre statsrådene hadde – der ulike problemstillinger ble reist. Det jeg kan erindre i hvert fall, er at denne problemstillingen som vi i dag har høring om, ikke var oppe i noen av de kontaktmøtene. Derimot var det den gangen fokusert mye på, og dialog rettet mot, IKT-moderniseringen – som det også har vært en høring om her, der jeg også som statsråd har sittet i høring her – som egentlig tok mesteparten av tiden de årene jeg satt som statsråd.

Men jeg opplever at dialogen var god mellom underliggende etater og departementet.

Møtelederen: Da sier vi takk for det. Da går vi videre til Bente Stein Mathisen, som stiller spørsmål på vegne av Høyre, og som har inntil 5 minutter – vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Takk for det.

Gahr Støre sa tidligere her at oversendelsen av forordningen til Stortinget helt og holdent baserte seg på fagdepartementenes vurdering. Dette er til Hanne Bjurstrøm: Gjorde da ditt departement den gangen en selvstendig vurdering som førte til konklusjonen om at forordning 883/2004 ikke ble ansett å gripe vesentlig inn i norsk handlefrihet? Det er det første spørsmålet.

Og var du kjent med Navs vurderinger og usikkerhet av motstrid mellom § 11-3 – i Trygderetten – og trygdeforordningen på innføringstidspunktet av den nye trygdeforordningen?

Hanne Bjurstrøm: Kan du gjenta det siste spørsmålet, for jeg skjønnte ikke ...?

Bente Stein Mathisen (H): Det var om du var kjent med Navs vurderinger og også usikkerhet av motstrid mellom § 11-3 – i Trygderetten – og trygdeforordningen på innføringstidspunktet av den nye trygdeforordningen.

Hanne Bjurstrøm: Takk.

Det ble gjort vurderinger, og det framgår for så vidt – hvis man går inn og ser på Lovdata og ser på forarbeidene til denne forskriften, ser man jo at dette har vært behandlet i spesialutvalg for trygd to ganger, én gang i 2006 og én gang i begynnelsen av 2009. Og det er der man har gjort de vurderingene om at dette ikke har vesentlig betydning for det norske handlingsrommet, osv. I spesialutvalg for trygd satt det en del relevante departementer, og der satt både Nav og Arbeidsdepartementet. Jeg antar – fordi jeg ikke har grunnlag for å ha sett at den vurderingen er gjort noen gang senere – at det er der man har gjort den vurderingen. Jeg var klar over at det tok veldig lang tid fra man implementerte forskriften i Norge, fra man startet forberedelsene. Så det jeg kan lese

meg opp til, er at egentlig var alle forberedelsene til denne forskriften på det legale plan gjort i hvert fall før jeg ble statsråd. Så jeg kan ikke si noe nærmere om hvordan det ble vurdert den gangen, ut over det som framgår av forarbeidene til forskriften.

Så til det andre spørsmålet, om jeg var kjent med det med Nav. Hvorfor spurte jeg igjen om spørsmålet? Det er fordi jeg ikke kjenner meg helt igjen i beskrivelsen. Jeg hadde i hvert fall ikke på det tidspunktet på noen måte blitt gjort oppmerksom på at Nav hadde noen problemer med dette. Det eneste jeg kan se som er dokumentert av Navs utfordring med dette, er et brev som ble sendt fra Nav til departementet en eller annen gang i første halvdel av 2009, tror jeg, hvor de reiste et spørsmål om nærmere forståelse av forordningen. Men jeg tror også det er litt langt å skulle slutte fra det til at det er denne tematikken de er opptatt av. Men jeg forstår det nok også sånn, i likhet med komitémedlemmene, at de sier at de kanskje trenger noe mer dialog rundt hva som ligger i denne forordningen.

Så har jeg lyst til å si at dette var altså i første del av 2009. Forskriften ble implementert i juni 2012. Det er altså godt over tre år mellom dette. Nå spekulerer jeg – og dette håper jeg at denne granskingen vil se nærmere på – men det er klart at det var i hvert fall veldig mye tid for Nav til å reise denne problemstillingen, hvis de hadde vært veldig bevisst på den. Så derfor deler jeg ikke helt problembeskrivelsen.

Men konklusjonen min er: Jeg kjente ikke til dette på det tidspunktet.

Bente Stein Mathisen (H): Så det du sier, er at Nav ikke ba om en avklaring om EØS-forordningen i din periode?

Hanne Bjurstrøm: Nei. Takk for at du gjør det enklere for meg.

Bente Stein Mathisen (H): Det var det du prøvde å si?

Hanne Bjurstrøm: Ja, sånn skulle svaret vært.

Bente Stein Mathisen (H): Den forordningen ble heller ikke sendt ut på høring. Hvorfor ble den ikke det?

Hanne Bjurstrøm: Dette er jo en kongelig resolusjon, det er en forskrift, og forskrifter sendes normalt ikke ut på vanlig høring. Når det gjelder lover, gjøres det. Det er jo kanskje det man skal se på, hva gjelder implementeringen her. Men den ble sendt til et utvalg relevante fagdepartementer.

Bente Stein Mathisen (H): Da har jeg et spørsmål til Anniken Huitfeldt. Det er om det var en diskusjon

rundt EØS-reglens forrang foran norsk trygderett – var den diskusjonen oppe i din periode som statsråd? Du var jo litt inne på det, at det var mange EØS-saker og vurderinger.

Anniken Huitfeldt: Det var det flere eksempler på – ikke når det gjaldt denne saken, som handler om dagpenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger, men det var oppe ved flere anledninger. Det er jo slik at f.eks. uføretrygden er tilpasset norske levekår, basert på Forbruksforskningsinstituttets satser. Da er spørsmålet: Kan man ta med seg uføretrygd til andre land, og skal den da justeres i henhold til levekostnadene i det landet? Det var veldig mange sosialministre i andre europeiske land også opptatt av. Det var noe jeg diskuterte veldig mye med mine kolleger, og det var et veldig sentralt tema i Storbritannia på dette tidspunktet. Spørsmålet var om de skulle få unntak fra det som er dagens praktisering, eller om EU-reglene skulle endres. Dette var veldig mye politisk diskutert, og det var mange land, spesielt i Nord-Europa, som var veldig opptatt av disse problemstillingene. Så jeg vil si at det var mye diskutert hva som var begrensningene, men også handlingsrommet, når det gjaldt disse stønadene innenfor EØS-avtalen.

Møtelederen: Da går vi videre til Hanne Dyveke Søttar, som har inntil 5 minutter til disposisjon. Vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk skal du ha. Basert på de svarene som er kommet, har jeg litt lyst til å gjenta et spørsmål som jeg har stilt tidligere, og det går på at de fleste dommene som er avdekket, omhandler arbeidsavklaringspenger. I forbindelse med sammenslåingen av rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad til arbeidsavklaringspenger i 2008, sendte Nav inn et høringssvar der de skriver at EØS-avtalens regler som går foran de nasjonale reglene, innebærer at en del brukere vil kunne ha større rett til å motta trygdeytelser fra Norge under opphold i utlandet enn etter de nasjonale reglene. Dette er hentet fra høringssvaret i 2008, og de ba samtidig om at departementet i den odelstingsproposisjonen som skulle legges fram, måtte klargjøre hvordan disse ytelsene etter kapittel 11 skulle forholde seg til EØS-avtalen og andre trygdeavtaler. Jeg vet at dette var før noen av dere var statsråd, men denne forrang som EØS-avtalen har kontra norsk lovverk, ble det jo stilt spørsmål om helt tilbake til 2008. Det var snakk om at dette hadde foregått i mange år før det ble innført i 2012. Når man stilte spørsmål om det allerede i 2008, er ikke det noe man burde ha fulgt opp videre? For å si det på en lettvinnt måte: Var dere klar over at EØS-retten har forrang?

Hanne Bjurstrøm: Som representanten selv sier, skjedde dette i 2008. Jeg var ikke statsråd da, og jeg har ikke hatt tilgang til de dokumentene, så jeg kan rett og slett ikke svare på det. Jeg vet heller ikke om det er det samme spørsmålet Nav tok standpunkt til eller reiste da, om det var noen forskjell. Det må granskingen ta standpunkt til.

Anniken Huitfeldt: Den saken jeg var inne på innledningsvis, som handlet om dagpenger, viser at trygdeforordningen kan tolke dette ulikt. I den gamle trygdeforordningen kunne man ikke stille krav om opphold i Norge dersom man hadde meldt seg ledig i Norge, men med den nye kunne man det. Denne tolkningen gjorde departementet i samarbeid med ESA. Det var altså ulike tolkninger basert på endringer i trygdeforordningen, så det er ikke slik at den alltid har forrang. Her har man funnet ut at dagens praksis, der man kan stille krav om opphold i Norge, er i overensstemmelse med EØS-avtalen.

Robert Eriksson: Dette var lenge før min tid som statsråd. Jeg hadde gleden av å behandle den proposisjonen i Stortinget, men jeg regner med det ikke er relevant for denne saken. Det er nesten umulig å svare på den høringsuttalelsen fra Nav som ble sitert. Da måtte vi nesten fått mulighet til å lese hele høringen. Men på et generelt grunnlag visste man jo at EØS-avtalen hadde forrang. Det visste man helt fra starten da man inn gikk EØS-avtalen, så det er jo ikke noe nytt. Vi visste også gjennom Brochmann-utvalgets utredning hvilke ytelser som kunne tas med ut, så det er heller ikke noe nytt. Men det er jo ikke det som er spørsmålet, eller det som ligger til grunn i denne høringen, det er jo den eksakte forordningen og hvordan den ble praktisert, og det vil jeg svare på fra mitt ståsted: Den var ikke oppe til behandling eller diskusjon i min tid i departementet.

Møtelederen: Da var Søttar ferdig, og vi går videre til Nils T. Bjørke, som stiller spørsmål på vegne av Senterpartiet og har inntil 5 minutter til disposisjon. Vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Eg vil først takka for raske og tydelege innleiingar. De seier jo alle at de føler at samarbeidet og kontakten mellom Nav og departementet har vore bra. Då må det jo ha skjedd eit eller anna undervegs – når ein ser det som har skjedd dei seinare åra. Når det gjeld Trygderetten, som har stilt ein god del spørsmål utan å koma igjennom: Hadde de som departement og Trygderetten noko samarbeid, eller var det stengt i Nav-systemet? Eg trur alle saman skal få lov å svara.

Hanne Bjurstrøm: Hvis jeg forstår spørsmålet riktig: Trygderettens spørsmål knyttet til dette komplek-

set var ikke aktuelt da jeg var statsråd. Trygderetten er jo en underliggende etat under departementet, så man hadde jo møter. Jeg kan ikke huske om vi hadde etatsledermøter med Trygderetten der jeg var med, mens jeg var statsråd, det hadde jeg kanskje. Departementsråden hadde i hvert fall det. Men det er ikke relevant, vil jeg si, for denne problemstillingen, for denne typen spørsmål ble aldri tatt opp mens jeg var minister.

Anniken Huitfeldt: Det som er min forståelse av dette, er at hvis det kom dommer i Trygderetten som hadde betydning, så fikk vi informasjon om det, og notater om det. Jeg mener å huske at vi fikk informasjon relativt raskt dersom det var saker som hadde konsekvenser for tolkningen av lover og regler på det området jeg hadde ansvar for.

Robert Eriksson: Som Bjurstrøm var inne på, er jo Trygderetten en underliggende etat under departementet, men slik jeg har forstått det, med forbehold om at jeg husker riktig, er Trygderetten uavhengig av styring fra departementet. Men det er klart at man hadde en dialog mellom departementet og Trygderetten, som også Huitfeldt var inne på, når det gjaldt beslutninger eller konklusjoner i saker som hadde vært oppe til behandling i Trygderetten. Når det gjelder denne forordningen, var ikke det noe som var oppe på dagsordenen i min tid, i hvert fall ikke så vidt jeg kan huske. Som jeg har forstått det fra media, ble Trygderetten først varslet i 2017, altså igjen en god tid etter min avgang.

Nils T. Bjørke (Sp): Grunnen til at eg stiller spørsmålet, som eg meiner er relevant, er at når Trygderetten har teke det opp no, verkar det ikkje som departementet har vorte orientert. Det er difor eg lurar på kva tid det har skjedd ei endring når det gjeld dette. Når ein ser kva tid departementet – no – har reagert på dei sakene som kom i 2017, føler eg at det må ha skjedd ei eller anna endring undervegs, i og med at de meiner det var ein god dialog. Eriksson, vil du svara noko vidare på det?

Robert Eriksson: Jeg har egentlig ikke noe mer å tilføye. Det blir i så fall bare spekulasjoner. Jeg synes at de som var ansvarlige for den perioden, får svare på de spørsmålene som gjelder deres periode.

Nils T. Bjørke (Sp): Eg har eitt kort spørsmål til når det gjeld Nav: Det har jo vore diskusjonar om desse problemstillingane i Nav i lengre periodar, òg etter dykkar periode, men som ikkje har nådd fram til departementet. De seier det var jamlege etatsmøte med Nav. Var det med leiinga i Nav, eller var det òg på mellomleiarnivå i Nav?

Hanne Bjurstrøm: Jeg ber om forståelse for at jeg ikke husker detaljene rundt det, men jeg har nå sett på referater fra styringsdialogmøter under min tid, og da kan jeg se at det fra departementets side stort sett var på ekspedisjonssjefs nivå og kanskje noen saksbehandlere, og det samme ledelsesnivået fra Nav. Jeg vet ikke om det var rutine at Nav-sjefen deltok, men det kan det ha vært, litt avhengig av hva man skulle diskutere – og noen saksbehandlere, vil jeg tro. Jeg vil tro at dette også har vært litt avhengig av hva man skulle diskutere.

Anniken Huitfeldt: Jeg sitter her med alle etatsstyringsmøtereferatene fra mange år tilbake, og det er som regel en del mellomledere som deltar på disse møtene.

Møtelederen: Da går vi videre til Freddy André Øvstegård. Vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Jeg har et spørsmål som godt kan gå til alle, og det dreier seg om hva som er normal form for kommunikasjon mellom departementet og Nav. Hvis det er slik at Nav tar kontakt og ber om hjelp til en tolkning, og man da er i en situasjon hvor Nav – altså direktoratet, dette er jo et system – har ett syn, og en annen enhet i Nav har et annet, f.eks. Nav klageinstans, som jo er særlig relevant i saken vi har høring om i dag: Hva er da naturlig, under deres perioder, at departementet gjør for å avklare saken? Var det tilstrekkelig under deres perioder å be direktoratet om å ta saken tilbake for ny vurdering, eller tok man f.eks. kontakt med Lovavdelingen i Justisdepartementet for å få bistand til å vurdere det som Nav ba om hjelp til tolkning av?

Hanne Bjurstrøm: Denne typen sak var aldri oppe i den konteksten som du nå beskriver, så jeg må bare hente min erfaring fra saker som jeg husker var oppe. En av de sakene som var veldig vanskelige, var dette med erstatning til tannlegeassistenter som hadde jobbet med amalgam, og yrkesskade og erstatninger rundt det. Jeg kan ikke erindre om det var uenighet internt i Nav om det, så ærlig må jeg være, men det var i hvert fall en problemstilling som ble tatt opp, fra Nav og opp til departementet, og i det tilfellet ba vi om ekstern hjelp. Jeg mener at vi faktisk ikke ba Lovavdelingen, men Regjeringsadvokaten om bistand i den saken, også fordi dette var en sak som på en måte sto litt for retten. Så jeg vil tro – men nå går jeg litt utover denne saken, og nå spekulerer jeg litt – at man fra departementets side da vil ønske å innhente den ekspertisen som departementet har til rådighet, for å bringe klarhet i det spørsmålet.

Anniken Huitfeldt: Enig med Bjurstrøm.

Robert Eriksson: Jeg har egentlig ikke noe å tilføye utover det som er sagt av Bjurstrøm.

Freddy André Øvstegård (SV): Tusen takk for det.

Jeg kan gå over til et annet tema, og det dreier seg om en stortingsmelding som ble levert i perioden til Huitfeldt. Jeg husker at tittelen var «Flere i arbeid», og den ble levert til Stortinget i mai 2013. I den stortingsmeldingen er det omtalt et arbeid som er igangsatt i departementet, et arbeid som er ment å se på omfangsbestemmelsene i Trygderetten, norsk lov opp mot EØS-forordningen. Og så har det jo vært litt diskusjon i det siste om det var relevant for saken vi har her i dag, siden dette med bosetting særlig trekkes fram.

Jeg ønsker å stille et spørsmål først til Huitfeldt, om hun kan huske hva det arbeidet dreide seg om, om det ville grenset inn mot det vi i dag diskuterer og har en høring om. Og gjerne også, hvis vi rekker det, om Robert Eriksson kan si noe om hva som skjedde da dette ble trukket, fordi stortingsmeldingen ble trukket, som er vanlig når en ny regjering overtar, men hva som skjedde med arbeidet som var igangsatt i departementet da.

Anniken Huitfeldt: Vi ønsket å sette i gang en utredning om hva som var handlingsrommet vårt på trygdeområdet. Det handlet om trygdeeksport og det handlet om det jeg sa i stad, at jeg snakket med veldig mange statsråder i andre land om hvilke muligheter vi hadde på dette området, bl.a. om hva som var begrensningene, hvilke krav man kunne stille til opphold i Norge, og aktivitetsplikt og ulike saker. Så det var ikke denne saken som var utgangspunktet for at vi ville sette i gang dette arbeidet; det var for å se på handlingsrommet generelt.

Det var også, som jeg sa i stad, knyttet til at Storbritannia skulle gå i gang med forhandlinger med EU, og de var opptatt av en del av de sakene for å hindre trygdeeksport fra sitt land. Så det var grunnlaget for dette arbeidet som jeg ønsket å sette i gang, gjennom denne meget gode stortingsmeldingen, som dessverre Robert Eriksson trakk – men det er en helt annen diskusjon mellom oss.

Robert Eriksson: Ja, den trakk vi fordi vi mente at vi skulle komme med en bedre politikk selv, noe som vi gjorde litt senere.

Når det gjelder hvordan dette ble oppført, så erindrer jeg ikke detaljene rundt det, og ber om respekt for det. Men det jeg vet, i hvert fall, er at det var to ting som det var veldig mye fokus på. Det gikk bl.a. på den generelle oppfølgingen av Brochmann-utvalget, som gikk på kostnadsjustering i forhold til trygdeeksport, og da på de to nevnte ytelsene barnetrygd og kontantstøtte. I tillegg ble det også, i forbindelse med den migrasjonen vi

hadde ett års tid senere, diskutert botidskrav for enkelte ytelser. Det er det jeg klarer å erindre på stående fot.

Møtelederen: Da går vi videre til Ulf Leirstein, som også disponerer inntil 5 minutter – vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Tusen takk for det, komitéleder, og takk til dere alle tre for innledningene.

Et mål med denne høringen og denne saken vi nå behandler, er selvfølgelig å finne ut av hvordan ting kunne gå slik det endte opp med, og som er grunnen til at vi sitter her. Det andre er å finne en løsning på hvordan dette ikke skal skje igjen. Alle tre har mange år til sammen i det departementet som er det mest vesentlige departementet i denne saken. Og når dere nå har fulgt med på saken, og hvordan vi sitter i dag, har dere noen betraktninger om organiseringen av departementets arbeid, med styringsdialog, og er det ting man kan gjøre bedre? Kunne man kanskje organisert departementet eller måten man jobber på, på en annen måte? Har dere noen betraktninger rundt det, slik at man kan trekke noe lærdom ut av det vi har endt opp i?

Hanne Bjurstrøm: Hvis jeg kan få lov til å gå litt utenfor spørsmålet, hvis det er greit, så tror jeg vel at den lærdommen som – kanskje – dette granskningsutvalget vil komme til, er at den måten man har implementert EØS-regler på i Norge helt fra man ble en del av EØS, kanskje burde vært gjort annerledes. Da har ikke jeg helt noen mening om hvordan det skal være, for det tror jeg er et litt lovteknisk spørsmål. Men hvis det hadde kommet frem av folketrygdloven at det fantes noen underliggende regler på dette området, ville i hvert fall domstolen hatt en oppfordring til å gå inn i det, mer enn det de har, mener jeg, generelt. Så det er det ene.

Så skal jeg være veldig forsiktig med å mene noe om hvordan Nav jobber med dette, for det er altså så lenge siden jeg jobbet med dette, og vi har en granskning som skal se på det.

Anniken Huitfeldt: Jeg vil også henvise til granskningen, og også til det arbeidet som kontrollkomiteen gjør. Og dere får høre med oss hvor vi har feilet, og hvor andre har feilet, for dette er en grov urett som er begått mot mange mennesker, så da er jo egentlig det opp til kontrollkomiteen å finne ut av.

Dette handler jo også dypest sett om mennesker med mindre ressurser og rettssikkerheten i vårt samfunn, og det er et spørsmål ikke bare om Nav og om Arbeids- og sosialdepartementet, men et generelt rettssikkerhetsspørsmål.

Robert Eriksson: Hvis jeg skal driste meg til å komme med noen betraktninger rundt dette, vil jeg først og fremst bare understreke respekten for både den gransk-

ningen som pågår, og kontrollkomiteens arbeid, som sikkert vil finne gode svar på en del av de spørsmålene som reises.

Og så er det ingen tvil om at det er en utfordring i en rettsstat som Norge at man gjør disse feilene gjennom flere forvaltningsinstanser. For her har domstolene dømt folk til fengsel og tilbakebetaling uten å ha hatt lovhjemler for å dømme, og en har ikke fulgt godt nok med og fått på plass regler i henhold til det som burde ha vært på plass fra departement og praktisering i Nav. Jeg antar, riktig nok, at både Nav og departementet har levd i god tro om at den praksisen som var, var i henhold til de gjeldende forordningene, noe som viser seg i ettertid ikke å ha vært godt nok.

Jeg tror at for å unngå slike ting i framtida – og jeg understreker at da blir det litt synsing fra min side, og Tor-Aksel Busch var også inne på det i dag tidlig – så handler det jo om å kunne snakke med hverandre fortløpende. Der domstolene ikke har sett godt nok til Trygderetten, er kanskje en lærdom de har hatt, og kanskje bør også departement og Nav være flinkere til å holde kontakt inn mot både domstoler og trygderett. Det handler altså om å snakke med hverandre oftere og bedre for å forsikre seg om at lovhjemlene er på plass, tror jeg.

Ulf Leirstein (uavh): Hvis jeg rekker det, komitéleder: Vi hadde jo en tidligere utenriksminister her i stad, og vi snakket litt om den overleveringen som Utenriksdepartementet gjør til Stortingets europautvalg, og da baserer man seg på de faglige rådene og de faglige sakene man får fra hvert enkelt fagdepartement. Kan dere si noe om den dialogen som er mellom departementet, altså deres fagdepartement, og UD når man lager denne oversendelsen til Stortingets europautvalg?

Hanne Bjurstrøm: Med fare for at jeg husker feil, tror jeg det skjer veldig enkelt og kurant ved at det bare oversendes et brev til UD hvor man gjennomgår hovedpunktene i det som UD skal legge fram for Stortinget. Jeg vet ikke om dere andre kan korrigere meg hvis dere har bedre hukommelse om det enn det jeg har?

Anniken Huitfeldt: Her har jeg jo lengre erfaring som leder av Stortingets europautvalg, i og med at jeg har ledet det i seks år. Min klare oppfatning er vel at det er fagdepartementene som i første rekke er ansvarlige for det som legges fram, og så koordineres det av Utenriksdepartementet. Men fagdepartementene er ansvarlige, og vi kaller inn fagkomiteene på de ulike områdene når det er saker som gjennomgås. De er altså ansvarlige for diskusjonen slik den foregår på Stortinget.

Robert Eriksson: Jeg har ikke noe å tilføye utover det Huitfeldt har kommet med.

Møtelederen: Det passer for så vidt veldig bra, for tida vår er også ute.

Da står vi igjen med en oppsummerende runde med spørsmål, og i og med at det er tre tidligere statsråder og bare 15 minutter til disposisjon, understreker jeg det med korte både spørsmål og svar.

Da er det først sakens ordfører, Eva Kristin Hansen – vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Takk, leder.

Dette er egentlig et spørsmål til Robert Eriksson, for under din tid som statsråd eksploderte antall anmeldelser i utenlandssakene, og mange av dem som man nå i ettertid har oppdagat er blitt uriktig dømt, ble det i din tid som statsråd. Hvilke refleksjoner gjør du deg om det i dag? Og i og med at det var et såpass stort antall anmeldelser: Var det aldri noen diskusjoner om lovgrunnlaget for at de faktisk ble dømt og anmeldt, i din tid?

Robert Eriksson: Det var flere forhold som ble diskutert under min tid, spesielt når det gjaldt kampen mot trygdesvindler – det gjaldt både her hjemme og trygdesvindler generelt sett – der jeg fra min side fikk på plass et koordineringsarbeid. Hvis jeg ikke husker feil, var det vel Nav, politiet, skatteetaten og tolletaten som gikk sammen og hadde felles og samordnede tilsyn for å avdekke ting som var ureglementerte, for å si det sånn. De tilbakemeldingene vi fikk, var at man gjennom disse samordnede tilsynene hadde klart å avdekke flere saker. Det jeg også uttalte i mediene på den tiden, hvis jeg ikke husker feil, var at vi ikke var ute etter å ta dem som hadde fylt ut skjemaer i god tro og fått noen kroner for mye utbetalt. Derimot gjaldt det de store fiskene, der man bevisst hadde forsøkt å lure systemet.

Som jeg har sagt tidligere, var denne forordningen, eller om dette var i strid med noe EØS-regelverk, aldri oppe. Det var aldri noe tema. Jeg vil anta at man la til grunn at den praktiseringen som ble fulgt, var i henhold til den lovgivningen som var, og at den var grei med tanke på EØS-regelverket. Jeg kan ikke se for meg noe annet, for som sagt: Det var heller ikke oppe som noe tema.

Møtelederen: Da kommer neste spørsmål fra Svein Harberg – vær så god.

Svein Harberg (H): Jeg har ett spørsmål til Hanne Bjurstrøm og ett til Anniken Huitfeldt.

I oversendelsen til Stortinget fra 2011 står det at «rettsakten er vurdert av relevante organer på departements- og direktoratsnivå og behandlet i spesialutvalget for trygd». Gahr Støre har sagt at de behandlet det ikke, men henviser til fagdepartementet, og nå oppfatter jeg at du sier at dere heller ikke har gjort en selvstendig vurdering. Det er litt underlig med tanke på at det står at det

er vurdert. Så vi må få oppklart om Stortinget der har fått riktige opplysninger.

Så til Anniken Huitfeldt: Du var selv innom denne EFTA-uttalelsen som resulterte i at du responderte både til Stortinget og til Nav, og der slo du fast at dette ikke gjaldt saker som allerede var avgjort, men at det skulle gjelde i nye saker. Det er kurant. Så slo du også fast at ny eller endret praksis ikke skulle få konsekvenser med tanke på forordning 883/2004. Er det riktig å anta at du sa det fordi det allerede var konkludert med at dette ikke hadde konsekvenser for norsk rett?

Hanne Bjurstrøm: Til det første spørsmålet: Det følger av historikken til denne forskriften, når man ser på den, at den har vært behandlet av spesialutvalget for trygd to ganger – så vidt jeg husker 1. mars 2006 og 1. april 2009. Der sitter både Arbeidsdepartementet og Nav, og jeg vil anta at det er der man har gjort de vurderingene. Det er også det som er begrunnelsen for at man sier til Stortinget at det har vært vurdert i de relevante organer. Så har det også vært oppe i EØS-komiteen. Men når det gjelder denne typen problemstillinger, vil jeg tro at det er spesialutvalget for trygd som er dem som har mest kompetanse på denne biten. De hadde altså vurdert dette og kommet til de konklusjonene som dere har nevnt tidligere, med tanke på norsk handlingsrom og betydning for norsk rett.

Anniken Huitfeldt: Det gikk et brev til Nav rett etter at jeg hadde orientert Stortinget, og det gikk i juni. Det gikk ikke fra meg, men det var en faglig vurdering fra avdelingen i departementet. Det har vært reist spørsmål her om hvorvidt det er fagdepartementene eller Utenriksdepartementet som foretar den typen fortolkning. Noen ganger er det sånn at fagdepartementet ikke er så interessert i at Utenriksdepartementet skal behandle saken, for fagkompetansen sitter i departementet. Så hvis det er Utenriksdepartementet som tar opp saken, er man lettere å vippe av pinnen i ESA eller når man tar opp denne saken internasjonalt. Ofte er det altså i fagdepartementets interesse å føre saken selv og be om egne møter.

Det har vært flere møter med Arbeidsdepartementet og ESA om denne saken, og det er gitt støtte til den norske fortolkningen. Så det var ikke et politisk signal fra min side, det var en faglig vurdering fra avdelingen, som ble gjort i samarbeid med ESA.

Svein Harberg (H): Dette kommer kanskje bare som en liten oppfølging fra avdelingen for etterpåklokskap, men opplevde du da – og opplever du nå – at EØS-kompetansen var god nok da de vurderte disse sakene, med det du nå vet?

Anniken Huitfeldt: Med det jeg nå vet, er det jo klart at vi alle må være ydmyke om at denne kompetansen ikke var god nok, ellers hadde vi ikke sittet her, og den uretten som har blitt begått mot så mange mennesker, hadde ikke funnet sted. Men denne fortolkningen som departementet gjorde, har senere fått støtte i ESA. Så på dette området mener jeg at den var meget god, på den måten at jeg for det første – rett etter at jeg fikk informasjonen – orienterte Stortinget om det, og at departementet straks sjekket saken med ESA og ga beskjed til Nav om hvordan reglene skulle tolkes.

Møtelederen: Da går vi videre til Bente Stein Mathisen – vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Jeg har også et spørsmål til, og det er til Hanne Bjurstrøm. Jeg vil tilbake til da trygdeforordningen ble gjort til norsk rett ved forskrift av 1. juni 2012. Da ble det ikke gjort noen endringer i folketrygdlovens klare lovtekst § 11-3 om krav til opphold i Norge.

Hvorfor kom det ikke en tilleggsbestemmelse om det for å klargjøre dette, så vi hadde unngått alle disse misforståelsene? Hvorfor så man ikke at det var nødvendig?

Hanne Bjurstrøm: Det er et godt spørsmål, men det er et spørsmål man må stille til alle som har hatt med EØS-regelverket og trygd å gjøre siden vi ble EØS-medlemmer. Dette har vært en gjennomgående praksis, og når jeg har stilt det spørsmålet – og det gjorde jeg ikke som statsråd, jeg har gjort det i ettertid, for det hadde ikke noen foranledning i min tid som statsråd – sier man at hovedregelen i Norge er at man må ha oppholdt seg i Norge for å få de ytelsene. Så er det et unntak for EØS-borgere når de reiser i EØS-land. Vi har også mange samarbeidsavtaler og trygdeavtaler med andre land hvor det kan være unntak. Så det har vært ansett for å være en fornuftig lovgivningsteknikk ikke å lage spesielle regler om det. Det gjorde man ikke den gangen man implementerte hele systemet, og da var det mange materielle ordninger. Slik sett er det ikke noe spesielt med at dette hadde en materiell betydning, for man har gjort det på samme måte når det gjelder alle andre materielle ordninger i forbindelse med trygdellovgivningen.

Men som jeg sa i et svar til representanten Leirstein, er vel dette kanskje noe av det jeg tenker det er viktig at komiteen ser på, og som jeg også tror granskningsutvalget vil se på – dere skjønner hva jeg mener: Er dette en klokke måte å implementere denne typen forordninger på?

Møtelederen: Da er neste Freddy André Øvstegård.

Freddy André Øvstegård (SV): Jeg har et spørsmål til Eriksson for å følge opp dette med det arbeidet og de sakene som handlet om trygdeeksport, så vel på europeisk nivå som i Norge, under hans tid. Jeg lurer på om Eriksson kan svare på om det var et politisk mål for ham å ta flere for trygdeeksport, og hvordan det i så fall ble fulgt opp i hans styring overfor Nav. Og hva er hans vurdering av hva handlingsrommet innenfor EØS for å avgrense trygdeeksport var? Var man opptatt av å følge EØS-regelverket, eller var man opptatt av å utnytte handlingsrommet mest mulig?

Robert Eriksson: For det første: Ja, det var et klart politisk mål å gjennomføre regjeringsplattformen, og det var et klart politisk mål å sørge for at man så nærmere på hvordan man kunne følge opp med tiltak for å forhindre den utviklingen som var beskrevet av Brochmann-utvalget. Det opplevde jeg også at et samlet politisk Norge var opptatt av i etterkant av at Brochmann-utvalget leverte sin første innstilling. Da gjaldt det fra vår side de to ytelsene som jeg har nevnt, kontantstøtte og barnetrygd.

Jeg ser ikke noen motsetning. Det å utnytte et handlingsrom betyr ikke at man skal gå ut over EØS-reglene, det er jo handlingsrommet innenfor reglene. Å se på hvordan man kan gjøre det for å få til et mest mulig legitimt og godt velferdssystem som er mest mulig bærekraftig, mener jeg enhver politiker har et ansvar for å sørge for å ivareta etter beste evne.

Ja, vi var opptatt av å følge de forpliktelsene som var i EØS-retten. Ja, vi var opptatt av å se på hvilket handlingsrom man hadde for å begrense trygdeeksport på de to områdene jeg nevnte, som også Huitfeldt har vært inne på, på samme spørsmålet, ikke sant, med tanke på den diskusjonen som pågikk bl.a. i Storbritannia med tanke på om man skulle melde seg ut av EU, om man skulle kunne få en annen type regler for å kunne forbli i EU. Det er klart at med utgangspunkt i Brochmann-utvalgets rapport, var det også noe man sjekket ut fra norske myndigheter.

Sånn at svarene er ja, det var et politisk mål å gjennomføre regjeringsplattformen, ja, det var et politisk mål, og vi var opptatt av å holde oss innenfor EØS-reglene, og ja, vi så på – innenfor disse to ytelsene – om man kunne utnytte handlingsrommet bedre for å sikre et bærekraftig velferdssystem i framtiden.

Møtelederen: Da er den neste Nils T. Bjørke – vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Eg vil følgja opp litt, for no er det jo nemnt av fleire, både av dykk og tidlegare i dag, at dette med at Trygderetten har eigne reglar med unntak for EØS, kan vera ei utfordring. Samtidig er det ikkje tvil om

at det har vore politisk – for så vidt samla – vilje til å avgrensa trygdeeksporten. Men kan det, som ein sideeffekt av dei to tinga – litt uklart regelverk og ei tydeleg politisk føring på at ein skal stramma inn – ha gjort at det vart tyngre for Nav og Trygderetten å ta tak i dei sakene som var tvilsame? Spørsmålet går spesielt til Eriksson.

Robert Eriksson: Nei, jeg kan ikke se at man i min tid som statsråd har – for jeg opplever spørsmålet ditt sånn – lagt et press på Nav for å anmelde flere saker. Nei.

Hvis en ser på styringsdialogen med Nav i min tid som statsråd, utgjør det som omhandler trygdeeksport, veldig lite, og det går på disse to ytelsene jeg har nevnt nå utallige ganger. Resten gikk på bl.a. hvordan skal vi sørge for å jobbe for å få ned ledigheten – vi satte i gang – hvordan skal vi klare å håndtere moderniseringen av IKT, som var en stor sak, det var bl.a. det som gikk på migrasjon, med hensyn til å få folk inn i arbeid, jeg satte ned et ekspertutvalg som skulle se på hvordan vi kunne løfte anen i Nav. Det var disse tingene som ble viet all oppmerksomhet i stor grad knyttet til min tid som statsråd og dialogen inn mot Nav.

Det er jo sånn at hvis en går tilbake og leser media, så har enhver statsråd – i alle fall det jeg har gått tilbake og sett fra 2000 – sagt at det ikke er akseptabelt at folk skal få tilgang på velferdsytelser på en uberettiget måte. Det skal man slå hardt ned på. Det finner en statsråder som har sagt – alle fra 2001 – og jeg tror ikke det i min tid var noe ekstra press på Nav i så henseende.

Møtelederen: Kort oppfølging fra Bjørke.

Nils T. Bjørke (Sp): Men då oppfattar eg deg slik at du følte at dialogen med Nav var open og god i din periode?

Robert Eriksson: Absolutt – på de områdene, ja.

Møtelederen: Da går vi videre til Ulf Leirstein – vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Som statsråder har dere relativt hyppig, vil jeg anta, møter med bl.a. nordiske kollegaer og ikke minst også knyttet til EU og statsråder i EU som jobber med disse spørsmålene. Siden dette med trygdeeksport og å slå hardt ned på trygdeeksport har vært fokusert på i Norge gjennom mange år, vil jeg vel anta at disse problemstillingene fort også ble drøftet i EU eller i Norden. Så det vi sitter og drøfter i dag, kan dere erindre at det var en tematikk som dere drøftet med nordiske kollegaer eller EU-kollegaer?

Hanne Bjurstrøm: For mitt vedkommende kan jeg svare nei på det.

Anniken Huitfeldt: Ikke i denne konkrete saken. Det var aldri et tema. Men på generelt grunnlag var dette med trygdeytelser og ulike støtteordninger, spesielt i de nordeuropeiske landene, jevnlig et tema. Det var en stor konferanse her i Norge, med arbeidsministre fra flere land, hvor dette ble tatt opp i veldig mange av de bilaterale møtene, for det handlet om trygdeeksport, men det handlet også om press mot det norske og det nordiske arbeidsmarkedet som følge av at man hadde et større arbeidsmarked. Dette var ofte tema, men ikke i denne saken.

Robert Eriksson: Det var de temaene som Huitfeldt nå nettopp nevnte, som også var tema i min tid med de nordiske ministrene, når vi møttes, og ikke den eksplisitte saken som her drøftes.

Møtelederen: Selv om tida da er ute, ligger vi godt an i forhold til skjema, så jeg tillater et tilleggsspørsmål fra Svein Harberg – vær så god.

Svein Harberg (H): Ja, det er bare en oppfølging, for alle har fått spørsmål om dialogen med Nav eller med underliggende etater. En ting er å ha god dialog, men det andre er etatsstyringen i departementet. Har dere samme rosende kommentar til den som dere har til at det var god dialog, eller er det utfordringer? Hvis vi ser på hva som har skjedd i saken videre, er det jo mange ting som kan tyde på at det er noe med etatsstyringen.

Hanne Bjurstrøm: Jeg synes det er vanskelig å svare på, for hva er godt, hva er dårlig og hva skal man sammenligne med? Jeg har ikke erfaring med etatsstyring fra andre departementer.

Jeg kom inn som statsråd i en periode hvor Riksrevisjonen hadde underkjent Navs regnskap, så jeg brukte veldig mye av min tid i starten på å ha veldig, veldig hyppige møter – jeg hadde møter med Nav hver fjortende dag en periode – nettopp knyttet til den problematikken. Det fungerte.

Jeg må være ærlig og si at jeg opplevde alltid egentlig at jeg fikk veldig gode svar av Nav. Nav var veldig enkle å forholde seg til, for der satt det veldig mye kunnskap. Nå skal jeg ikke si at det ikke satt det i departementet, men det var de som satt mer rett innpå. Så ofte som statsråd, var faktisk dialogen med Nav noe av det som ga meg mye informasjon om ting jeg trengte også i det politiske arbeidet.

Men styringen som skjer gjennom tildelingsbrev og som skjedde mellom disse faste møtene, kan jeg nesten ikke gi en karakter på, for da blir det veldig spekulativt.

Anniken Huitfeldt: Etatsstyring er veldig forskjellig for de ulike departementene, men det avhenger av størrelsen – fra Kulturdepartementet, med masse mindre

institusjoner, til å komme til Arbeidsdepartementet, med liksom noen kjempestore, det var veldig stor forskjell. Det var jo, som Bjurstrøm sier, veldig ofte møter. Denne saken var ikke på dagsordenen i de etatsstyringsmøtene jeg hadde med Nav, men AAP, altså arbeidsavklaringspengene og hvordan det fungerte, var veldig ofte tema.

Vi så at denne ordningen ikke fungerte godt nok. Saken var jo at dette var folk som man skulle avklare om skulle i jobb eller skulle på uføretrygd. Dette var en stor svakhet, at vi ikke kom i mål med Nav-reformen, for dette var jo kjernen i Nav-reformen, at folk skulle få oppfølging, at man skulle finne ut om det var mulig å omskole, eller om man skulle på uføretrygd, og det fungerte ikke godt nok. Så selve arbeidsavklaringspengeordningen var veldig ofte tema – på nesten alle møter, tror jeg, som vi hadde med Nav.

Robert Eriksson: I likhet med Bjurstrøm synes jeg det er vanskelig å ha noen formening om det, hvordan styringen har vært, for der var ikke vi til stede. Det er jo sånn at en statsråd lager sine tildelingsbrev, og så følges de tildelingsbrevene opp opp imot underliggende etater. I min periode, i alle fall, sjekket vi ut med jevne mellomrom hvordan man lå an i forhold til signalene i tildelingsbrevet og fikk rapportert tilbake at man fulgte opp på de områdene. Mye av det – hvis man går tilbake og ser min periode – ble også iverksatt. Så da legger jeg til grunn at det har vært en god styringsdialog mellom departement og etat med tanke på at de signalene som var gitt i tildelingsbrevet fra statsråden, ble fulgt.

Så hadde vi de samme utfordringene som også Huitfeldt var inne på. AAP var et tema som ble mye løftet veldig mye opp og diskutert ofte, noe som også resulterte i at jeg startet et arbeid med ny melding om arbeidsavklaringspenger, som da ble videreført og fullført av min etterfølger.

Møtelederen: Da sier vi takk til dere for svar på spørsmål og gir muligheten til slutt, i den rekkefølge dere innledet, og hvis dere har ønske om det, til å gi en kort sluttkommentar.

Hanne Bjurstrøm: Jeg tror egentlig ikke at jeg trenger å si noe mer enn det jeg har sagt til nå. Takk.

Anniken Huitfeldt: Ikke jeg heller.

Robert Eriksson: Nei takk.

Møtelederen: Ja, da var det enighet om det til slutt. Vi takker da for deres bidrag til vårt arbeid, og vi møtes igjen til neste del av høringen, kl. 15.50.

Høringen ble avbrutt kl. 15.11.

Høringen ble gjenopptatt kl. 15.50.

Høring med Fellesorganisasjonen, Norsk Tjenestemannslag, Parat og AVYO.

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen høringen, og jeg er glad for å kunne ønske velkommen fire tjenestemannsorganisasjoner. Det er Fellesorganisasjonen, Norsk Tjenestemannslag, Parat og AVYO. De skal bidra til vårt arbeid med den redegjørelsen vi har til behandling.

Hver av dere får inntil 5 minutter til en innledning. Vi starter med FO, Fellesorganisasjonen, som er representert ved forbundsledelsen, Marit S. Isaksen og Hanne Glemmestad. Så vidt jeg har skjønnet, er det Isaksen som skal starte – vær så god.

Marit S. Isaksen: Tusen takk for anledningen til å komme på denne høringen. Jeg heter Marit Isaksen, og med meg har jeg Hanne Glemmestad. Vi er begge representanter for den politiske ledelsen i FO.

Vi har omtrent 2 000 medlemmer som jobber i Nav. Vi har begge to også jobbet som ledere for Nav-kontor, bare så det er sagt.

I vårt innspill til denne høringen har vi valgt å fokusere på følgende problemstilling: Hva er årsakene til og hvem har ansvaret for feiltolkningen av lovverket? Vi ønsker å si noe om tre hovedpunkter. Det er styringsform, organisering og kompetanse.

FO mener at Navs styringsform, organisering og kompetanse er helt sentralt i arbeidet med å finne årsakene til feiltolkningen av lovverket og hvem som har ansvaret for at dette kunne skje. Trygderettsskandalen påvirker organisasjonen og ansatte på ulike måter, avhengig av hvor i organisasjonen man jobber. I arbeidet med å finne forklaringer på hvordan denne situasjonen kunne oppstå, er det derfor viktig at man anerkjenner organisasjonens kompleksitet.

Hanne Glemmestad: Det første vi har tenkt å snakke om, er altså styringsform og organisering. Nav består av mange resultatenheter, og hver resultatenhet får tilbakemelding på sine resultater og måltall. Resultatenhetene sammenlignes, og det blir en form for konkurranse dem imellom. Vi får tilbakemelding fra våre medlemmer om at etatens sterke fokus på mål- og resultatstyring påvirker det faglige arbeidet negativt. Målekort blir styrende for de ansattes innsats. Resultatet på målekortet synes viktigere enn forsvarlig juridisk saksbehandling med utgangspunkt i lovens formål. Profesjons- og erfaringskunnskapen hos de ansatte blir

i mindre grad verdsatt eller tatt i bruk. Politiske føringer påvirker selvfølgelig utviklingen av fagfeltene de gir føringer for, når det gjelder både organisering, ledelse og tjenesteutøvelse.

Det har kanskje utviklet seg en organisasjonskultur i deler av Nav som er preget av mistenksomhet og kontroll i møte med brukerne. Ansattes mulighet til å drøfte aktuelle faglige og organisatoriske problemstillinger er noe begrenset. Opplysningene i denne saken tilsier at flere deler av virksomheten meldte fra om det de oppfattet som feil tolkning av regelverket. Ingen tok det i tilstrekkelig grad på alvor, og direktoratet og departementet var sene til å følge opp meldingen fra linjen.

Et velfungerende medbestemmelsesapparat er nødvendig for å forstå virkeligheten etaten befinner seg i. Forholdene kunne ha vært avdekket og rettet opp på et tidligere tidspunkt hvis organisasjonen i større grad hadde lyttet til sine ansatte.

Vi mener det er behov for en kritisk gjennomgang av Navs organisering og rammebetingelser. Gjennomgangen må inkludere tilbakemeldinger og innspill fra ansatte på alle nivåer i organisasjonen. Det er bl.a. behov for å se på samhandlingen og kommunikasjonen mellom de ulike enhetene og nivåene i Nav.

FO støtter for øvrig dem som mener at vi trenger en tillitsreform i offentlig sektor, og håper at denne trygderettsskandalen kan bidra til å få fortgang i en slik omlegging. Vi må la fagfolkene få gjøre jobben sin, og vi må ha tillit til de faglige vurderingene de gjør. Dette handler også om kompetanse.

Kompetanse er en nøkkelfaktor for å forstå hvordan svikt i tjenestene kan oppstå, og hvordan svikt kan forebygges. Sammensetningen av kompetansen i Nav er uklar og lite hensiktsmessig. FO har gjentatte ganger påpekt behovet for å stille krav om sosialfaglig kompetanse for å løse komplekse og sammensatte sosiale problemer, på samme måte som det bør kreves juridisk kompetanse for å utøve juridisk skjønn.

FO er opptatt av at ansatte på alle nivåer må ha en kompetanse som gjør dem i stand til å løse de faglige oppgavene de er satt til å løse – kompetanse på helhetlig problemforståelse, samhandling med brukere og andre samarbeidspartnere og mulighet til å utøve faglig skjønn og sørge for en helhetlig tjenesteyting. Sosialfaglig personell har denne kompetansen. Den sosialfaglige kompetansen må være kjernekompetansen på alle nivåer i Nav.

FO mener videre at personer som skal lede tjenestene, må ha grunnleggende kompetanse og innsikt i de fagfeltene de skal lede. I Nav er det ikke nødvendigvis slik. Altfor få ledere har sosialfaglig kompetanse.

Vi kan ikke være sikre på at denne skandalen kunne ha vært avdekket tidligere eller unngått hvis kompetan-

sesammensetningen i Nav hadde vært annerledes. FO vil likevel hevde at Navs organisering, beslutningslinjer, medbestemmelsesapparatet og kompetanse er kritiske faktorer. Noen vil til og med si at EØS-saken er toppen av et isfjell. Vi er redde for at det er flere områder av Navs forvaltningsområder der rettsanvendelse og skjønn utøves feil. FO anbefaler derfor en bred gjennomgang av Navs lovfortolkning på flere kritiske områder. Alt fra økonomisk sosialhjelp til uføretrygd bør gjennomgås. Er det noe denne saken bør ha lært oss, er det at vi må sikre oss at faglig praksis er i samsvar med god lovforståelse.

Møtelederen: Takk for det. Da går vi videre til NTL, som er representert ved leder av NTL Nav, Elisabeth Steen, som har med seg forbundsleder Kjersti Barsok og forbundssekretær Sven Ivar Skodjevåg som bisittere.

Vær så god, Elisabeth Steen, du har 5 minutter.

Elisabeth Steen: Takk. Jeg heter som sagt Elisabeth Steen og er leder og hovedtillitsvalgt for NTL i Nav. Med meg har jeg forbundsleder Kjersti Barsok og forbundssekretær Sven Ivar Skodjevåg, som også er tidligere nestleder i NTL Nav.

NTL er den største fagforeningen i Nav og representerer ca. 5 600 ansatte på statlig side i Nav. Som fagforening er vi i hovedsak opptatt av våre medlemmers lønns- og arbeidsvilkår. Faglige diskusjoner og avklaringer av faglige spørsmål tas i hovedsak tjenestevei. Det vi ønsker å medvirke til, er at etatens organisering legger til rette for at faglige diskusjoner og avgjørelser tas på riktig grunnlag.

Nav har stått i en krevende situasjon i lang tid, og til liten til etaten er svekket. Det påvirker de ansatte. Vi ser at innbyggerne stoler mindre på Nav i helt andre typer saker enn praktiseringen av trygdeforordningen, noe som gjør det vanskeligere å få gjort jobben til beste for innbyggerne.

Vi er glade for at det blir ryddet opp, og vi vil selvsagt bidra i den grad vi kan, for å opplyse saken. Det er viktig for både våre medlemmer og Navs brukere at det ryddes opp.

NTL deltar ikke i dialogen mellom departementet og direktoratet, så vi kan ikke svare på hva som har blitt formidlet, og når. Men NTL har i flere år varslet om den kritiske ressursituasjonen i Nav. Etaten har vært i konstant omstilling siden etableringen av Nav. Regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform har fra 2015 til 2020 gitt Nav budsjettkutt som tilsvarer over 500 årsverk. Rapporten fra internrevisjonen i Nav peker på manglende kapasitet i ytelsesavdelingen som en av årsakene til at interne prosesser i direktoratet mellom 2017 og 2019 tok lang tid. Slik vi leser rapporten, kan både den interne budsjettprioriteringen og kuttene

over flere statsbudsjetter ha bidratt til å svekke etatens evne til å følge opp det trygdefaglige området.

Med den nevnte avbyråkratiseringsreformen har Nav valgt å ta de største kuttene i direktoratet og flytte ansvar og myndighet ut i etaten. Vi mener at dette har bidratt til at direktoratollen har endret seg fra å være et fagdirektorat til å være et styringsdirektorat. Blant annet er oppgaven med å utforme rundskriv flyttet ut av direktoratet. Rapporten fra internrevisjonen bekrefter at vi har et betydelig behov for å styrke den faglige samhandlingen mellom direktoratet og resten av etaten.

Ansatte i Nav har stor grad av tillit og lojalitet til den informasjonen som formidles internt, bl.a. i rundskriv og fagmeldinger. Vi har medlemmer som sier at de har tatt opp om Navs praksis i forbindelse med trygdeforordningen var riktig, og vi har ingen grunn til å tvile på at de har gjort det, men på grunn av en manglende referatkultur kan det ikke dokumenteres når og hvordan dette har skjedd. Det kan dokumenteres at det har blitt stilt spørsmål på Navs erfaringsforum. Det er et verktøy på Navs intranett der man kan stille spørsmål om bl.a. regelverksfortolkning. Men vi mener at erfaringsforumet ikke er et egnet verktøy for komplekse og prinsipielle faglige avklaringer.

Takk for oppmerksomheten. Vi svarer gjerne på spørsmål fra komiteen.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da går vi videre til Parat, som er representert ved nestleder Anneli Nyberg, ved leder i Parat, Agathe Osland Hellesen, og ved advokat Sigurd-Øyvind Kambestad. Så vidt jeg forstår, er det Nyberg som skal ha ordet – vær så god.

Anneli Nyberg: Takk. La meg først få innlede med å takke for invitasjonen til å delta i denne høringen.

I Parat har vi både tillitsvalgte og medlemmer som jobber i Nav, men det er også mange av våre medlemmer som kan være personlig berørt av denne saken på en eller annen måte.

I hvert fall siden 2012 har Nav feiltolket regelverket i EØS-avtalen som gir den enkelte borger rett til å ta med seg sykepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger til andre EØS-land. Mange er nå opprørt, og det stilles spørsmål ved om også andre deler av EØS-regelverket kan være feiltolket. Fra Parats side imøteser vi en grundig gjennomgang også av de andre områdene, og det er viktig for den allmenne tilliten til forvaltningen at dette tas på alvor, sett i relasjon til hele EØS-regelverket.

Vi må ta inn over oss at vi står overfor en stor og alvorlig sak der mange er berørt – noen har blitt urettmessig stemplet og straffet som trygdemisbrukere, mens andre har måttet leve med personlige konsekvenser av valg de måtte ha tatt på et feilaktig grunnlag.

I Norge står tillit til det offentlige og til myndighetene sterkt, og nå befinner vi oss i en tillitskrise, ikke bare når det gjelder Nav-systemet, men også når det gjelder tillit til myndighetene som sådan. Det er derfor viktig hvordan Norge som nasjon møter og løser denne situasjonen.

Så vil jeg gi ordet videre til Agathe Osland Hellesen som leder i Parat Nav og som ansatt i Nav som kjenner denne saken fra innsiden.

Agathe Osland Hellesen: Takk for det. På vegne av alle våre medlemmer og ansatte i Nav vil vi benytte anledningen til å beklage overfor alle som har vært utsatt for en stor urett.

Parat Nav har fra første stund vært opptatt av at feilen skal rettes opp. Nav jobber for å rydde opp i den uretten som er begått overfor den enkelte av våre brukere. Parat Nav ønsker ikke å delta i en meningsutveksling om tillit eller ikke tillit til direktør, statsråd og granskingsutvalg. Vi har ingen grunn til å tro at ikke de også er opptatt av å komme til bunns i denne saken, få alle fakta på bordet og deretter gjøre det som står i deres makt, sammen med oss i Nav, for å sikre at slikt ikke skjer igjen – i hvert fall ikke i vår etat.

Internrevisjonen i Nav har allerede levert sin første gjennomgang, og arbeidet er allerede startet med å utføre forbedringer der man har sett at det trengs. Vi avventer granskingen som er igangsatt av statsråden, og kontrollkomiteens gjennomgang, samtidig som det jobbes internt i Nav med å kvalitetssikre vårt arbeid for å forsikre oss om at vi rydder opp på et kvalitativt godt vis.

Nav har siden etableringen vært omfattet av endringsprosesser – multiple endringsprosesser. De har vært kontinuerlige i alle fall siden 2010, da alle kontorene var utrullet.

Innføring av en egen ytelseslinje har bidratt til spisskompetanse og enhetlig praksis, ja, men har samtidig gått på bekostning av bredden i antall medarbeidere som ser problemstillingene som kommer opp i dagen, og har altså ført til tap av breddeinnsyn mot de ulike fagområdene. Dette er noe jeg tror vi må ta med oss videre inn i jobben vi nå skal gjøre for å få dette til å fungere bedre.

Det er viktig for meg å ha sagt at de ansatte i Nav har arbeidet i forvaltningen i god tro. Det er Nav som institusjon og system som har sviktet, ikke den enkelte medarbeider i Nav. Nettopp derfor har det også vært viktig for Parat Nav som fagforening å være en tydelig stemme i det offentlige rom for at vi ikke vil akseptere hets og sjikane mot enkeltmedarbeidere i vår etat.

Det som jeg nå videre vil si, må ikke oppfattes som et forsøk på å snakke kollegaer, medlemmer eller Nav ut av saken, men det er min påstand at denne saken har en di-

mensjon langt utover Nav. Etter vår oppfatning er det vi ser nå, konsekvenser av dårlig politisk håndverk og mangelfull konsekvensutredning i forkant av 1994 og i ettertid. Eksempelvis kan nevnes at forordningen i 2012, så langt vi kjenner til, ikke var ute på høring.

Man har ikke sett rekkevidden av å gå inn i EØS opp mot norsk lovverk, lovgivning, og følgelig heller ikke sikret tilpasning av eget lovverk dersom det var ønskelig eller nødvendig. Praksisen i forvaltningen er heller ikke justert i tilstrekkelig grad, og det er grunn til å spørre seg om dette også kan gjelde for andre områder enn bare dem Nav har ansvar for.

Dette er en rettsskandale som det politiske Norge, Nav, påtalemyndighet, forsvarsapparat, særdomstoler og domstoler må ta et felles ansvar for.

Møtelederen: Da sier vi takk og går videre til AVYO, der leder Øyvind Hov Randmæl innleder. Du har med deg 1. nestleder Liv Dragsten og seniorrådgiver og tidligere leder Anne S. Henriksen som bisittere. Vær så god, Randmæl.

Øyvind Hov Randmæl: Takk for det. Jeg er leder og hovedtillitsvalgt for YS-forbundet AVYO, og for hovedorganisasjonen YS Stat er det AVYO som har partsretten i arbeids- og velferdsetaten.

YS Stat organiserer mer enn 4 000 medlemmer i Nav. Som hovedtillitsvalgt for den nest største organisasjonen i Nav fikk jeg ingen informasjon i forkant av pressekonferansen den 28. oktober. Kun tilfældigheter gjorde at jeg ble oppmerksom på pressekonferansen og dermed fikk muligheten til å overhøre denne. Dagen etter pressekonferansen hadde vi videomøte med våre tillitsvalgte ute. Tilbakemeldingene herfra var at ansatte ved kontaktsentrene kort tid før pressekonferansen fikk informasjon – da med begrunnelsen at de måtte forberede seg på henvendelser som ville komme. Svært få ansatte ved andre Nav-enheter fikk informasjon om og mulighet til å følge pressekonferansen. Alle gir tilbakemelding om at informasjonen de fikk, både før og etter pressekonferansen, var som ansatte og ikke i egenskap av tillitsvalgtrollen. AVYO tok opp dette med arbeidsgiveren i møte i medbestemmelsesapparatet dagen etter, og arbeidsgiveren beklaget. AVYO var tydelig på at vi fant dette svært alvorlig, og at det kunne oppfattes som tegn på manglende tillit. Hovedavtalen er tydelig på den gjensidige informasjonsplikten.

Anniken Hauglie har, etter at saken ble kjent, vært til stede på topplerforum i Nav og i sentralt medbestemmelsesapparat i Nav, der hun har redegjort for saken og gitt anledning til dialog. Vi er kjent med at det har vært møter mellom statsråden og arbeids- og velferdsdirektøren. Etter den 28. oktober har det vært flere møter med de hovedtillitsvalgte i sentralt medbestem-

melsesapparat og uformelle møter mellom arbeids- og velferdsdirektøren og organisasjonslederne som har partsrett.

Vi har lest internrevisjonens rapport med stor bekymring og også med undring. Undringen gjelder spesielt alle bekymringene og spørsmålene som over lang tid blir rettet bl.a. fra klageinstansen til direktoratet og også fra direktoratet til departementet, som i liten grad ble fulgt opp. Internrevisjonens rapport viser til beslutningen som lederen av klageinstansen i Nav tok den 18. desember 2018 om å stoppe all behandling av klage- og ankesaker som gjelder eksport av gjeldende kontantytelser. Direktoratet og Trygderetten ble informert. Etter informasjon fra direktoratet i mars 2019 besluttet Nav arbeid og ytelse basert på en egen vurdering å stanse behandlingen av relevante feilutbetalingsaker. Sentralt medbestemmelsesapparat ble ikke på noe tidspunkt informert om dette.

Når det gjelder kompetanse og ivaretagelsen av denne, har AVYO ved flere ganger gitt uttrykk for bekymring. Siden Nav ble opprettet i 2006, har virksomheten gjennomført store omorganiseringer. Når det gjennomføres store endringer og omorganiseringer, kan det være lett at fagkompetanse forsvinner.

AVYO har flere ganger i møter i medbestemmelsesapparatet gitt uttrykk for sin bekymring når det gjelder ivaretagelse av fagkompetanse. Som eksempel på større omorganiseringer kan vi nevne avviklingen av Nav internasjonalt. Et annet eksempel er da oppgavene fra Nav kontroll forvaltning ble overført til ytelseslinja våren 2019. AVYO ga uttrykk for sine betenkeligheter til om fagkompetansen ble ivaretatt i tilstrekkelig grad, slik at kvaliteten i sakene ble opprettholdt. Begge disse omorganiseringene er nevnt i internrevisjonens rapport. AVYO ser ikke bort fra at stadige omorganiseringer i etaten kan ha ført til at fagmiljøer har blitt splittet opp, og at fagkompetansen ikke har blitt ivaretatt i tilstrekkelig grad.

Nav har over lengre tid fått nedskjæringer i budsjettene i form av ABE-kutt – hvert år fra 2015. Dette har stilt store krav til effektivisering. Effektiviseringsfokus kan ha vært større enn fokuset på å beholde nødvendig og tilstrekkelig fagkompetanse.

Etter at saken ble offentlig, den 28. oktober 2019, har AVYO hatt kontakt med medlemmer som forteller om tidligere møter, altså før 28. oktober, der det har blitt stilt spørsmål om EØS-direktivets betydning for retten til kontantytelser under utenlandsopphold.

Nav innsatsteam er i full gang med å rette opp feil og har omgjort vedtak i mange saker. Det utbetales fortløpende penger til dem som skal ha det. Dessverre er det nok også for flere av de rammede personlige konsekvenser som det ikke er mulig å rette opp. AVYO finner det

positivt at de som er urettmessig rammet, har fått offentlige beklagelser både fra arbeids- og velferdsdirektøren og fra arbeids- og sosialministeren. Det er også viktig å minne om at saken har vært og er en stor belastning for de ansatte i arbeids- og velferdsetaten.

Møtelederen: Takk skal du ha. Da går vi over på runden med spørsmål fra komiteens medlemmer. Vi starter med sakens ordfører, som er Eva Kristin Hansen. Du disponerer inntil 10 minutter – vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Takk, leder.

Først vil jeg si at jeg setter veldig stor pris på at alle dere har tatt dere tid til å komme hit og dele opplevelser og informasjon med oss. Jeg antar at mange av medlemmene deres står i en ganske tøff situasjon. Det er for mange ikke lett å jobbe i Nav nå, vil jeg tro. Det kan dere også si noe om når dere får spørsmål.

Jeg har tenkt å begynne med spørsmål til FO, NTL og AVYO, for alle dere nevner at flere medlemmer hos dere meldte fra om at man antok at man praktiserte regelverket feil. Kan dere si noe om hvordan det har blitt møtt? Er det en kultur i Nav der det er greit å ta opp ting? Hvordan er det å ta opp ting oppover? Kan dere si noe som de opplevelsene medlemmene deres har her?

Da kan vi ta FO først.

Hanne Glemmestad: Der lener vi oss i første rekke på den internrevisjonsrapporten som er lagt fram, og de dokumentene som er lagt inn på tidslinja som regjeringen har laget over hvordan denne saken er blitt håndtert. Der er det veldig tydelig dokumentert at det har vært bekymringer fra linja gjentatte ganger som enten ikke er blitt håndtert eller ikke blitt nødvendig avklart.

Eva Kristin Hansen (A): NTL?

Elisabeth Steen: Det er et problem, som også er påpekt i rapporten fra internrevisjonen, at man ikke har gode nok systemer for å få faglige avklaringer. I erfaringsforumet som jeg viste til innledningen, ligger det over 22 000 innlegg som går på regelverksfortolkninger, og det sier seg selv at det blir veldig uoversiktlig. Man har ikke sørget for at man har et godt nok system for faktisk å ta tak i de tingene som trenger en faglig avklaring, så vi må ha et annet system for det enn dette erfaringsforumet. Jeg opplever også at vi har medlemmer som er veldig opptatt av at vi ikke skal fortelle at det er de som sagt dette, og det kan jo si litt om ytringsklimaet i deler av etaten.

Eva Kristin Hansen (A): AVYO?

Øyvind Hov Randmæl: Vi må vel si det samme. For det første er det mange lag i Nav, det er det, og vi må også bekrefte at det er enkelte som tar opp ting, men som ikke ønsker å stå ved det med navn. Men å si at det generelt er vanskelig å løfte ting i Nav, eller at vi har veldig mange eksempler på det, kan jeg ikke gjøre.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk for svar.

Så er det en annen ting som jeg lurar på om dere kan svare på. Da praksisendringen ble innført, ved brev den 5. mars og kunngjort i Nav, er det noen av dere som fikk reaksjoner fra medlemmene om hvordan de opplevde det, og hvordan man skulle gripe det an? For det har vært litt forvirring rundt hvordan man faktisk skal ta tak i denne regelendringen, bl.a. at man bare skulle se framover i tid. Er det noen av dere som har innspill til det? Er det ingen som har lyst til å si noe om det?

Elisabeth Steen: Det jeg kan si, er at det har vært veldig stille om dette. Vi har ikke hørt noe om det før etter at saken kom ut i media. Det har en sammenheng med at faglige avklaringer som regel tas tjenestevei og ikke gjennom fagforeningene.

Eva Kristin Hansen (A): Takk. Så har jeg et spørsmål til AVYO, for dere uttalte dere om en konkret sak der det var kjent at Nav-ansatte i et møte med departementet allerede høsten 2017 tok opp spørsmålet om hvordan man skulle forstå artikkel 21. Departementet har på sin side hevdet at man ikke oppfattet at det ble sagt noe i dette møtet som gjorde at man burde ha gjort noe. Jeg lurar på om AVYO har noe å tillegge til det?

Øyvind Hov Randmæl: Nei, men det kan jo være et eksempel på det vi var inne på i sted, for dette var en saksbehandler som ikke ville stå fram med navn. Det var et møte som vi ble gjort oppmerksom på dagen etter at det ble kjent. Det er mange møter der man diskuterer fag, og dette var et møte med en dagsorden. Dette innspillet var ikke egentlig til dagsordenen, men det ble allikevel diskutert på møtet. Det er også omtalt i rapporten fra internrevisjonen hos oss og bekreftet av en av de andre møtedeltakerne at det ble diskutert i møtet. Det ble vi gjort kjent med, og vi syntes det var viktig å gi den informasjonen videre.

Eva Kristin Hansen (A): FO var litt inne på hvordan Nav nå er organisert, og at det kunne ha påvirket at man har havnet i denne situasjonen. Jeg lurar på om flere av forbundene kan si litt om det – at man har endret såpass mye i strukturene, og hvordan det også har påvirket ressurs situasjonen? FO har jo sagt en del om det, men kanskje dere andre også kan si litt om det?

Elisabeth Steen: Det er jo ikke tvil om at den situasjonen man har vært igjennom, med mange omstillinger og endringer i hvordan man fordeler arbeidsoppgaver, har krevd mye oppmerksomhet, og samtidig har man fått mindre ressurser. Da har man selvfølgelig prioritert det som er kjerneoppgavene. Man har prioritert å få unna vedtak – det man kaller produksjon, altså å få gjort flest mulige vedtak – og hatt mindre fokus på kvaliteten i det arbeidet man gjør.

Agathe Osland Hellesen: Jeg må bare føye meg inn i rekken: Det er helt åpenbart at kvantitet har vært et hett tema i Nav i alle år. Målekort, tall og kvantitet har nok i større eller mindre grad vært skadelidende. Jeg tror ikke vi skal stikke det under stol i det hele tatt. Det er tungt for en ansatt i Nav som er ærekjær og ønsker å gjøre en ordentlig jobb, når kvantiteten går på bekostning av kvaliteten. Det skal det ikke være tvil om.

Øyvind Hov Randmæl: Vi var også inne på det i innlegget. Det er klart at disse ABE-kuttene begynner å merkes etter hvert. Det at vi er i omstilling og skal effektivisere hele tiden, tar tid, men likevel skal arbeidsoppgavene gjøres. Kanskje man er litt rask til å ta ut gevinsten før man faktisk har en gevinst, noen ganger.

Eva Kristin Hansen (A): Da har jeg ikke flere spørsmål.

Møtelederen: Da går vi videre til Bente Stein Mathisen. Du har 5 minutter til disposisjon. Vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Takk for det, og takk for viktige innspill og innlegg fra alle sammen.

Jeg tror det var Steen som uttalte seg til VG den 6. november i fjor, rett etter at denne skandalen var åpenbar, om politiske styringssignaler, og om det påvirket måten man jobbet på i Nav. Jeg mener at uttalelsen var at det opplevde man ikke at det var, at man faktisk forholdt seg til lovverket og jobbet uavhengig av det. Står Steen fortsatt ved den uttalelsen hun ga til VG? Det er første spørsmål.

Så har jeg et spørsmål til alle sammen. Hvordan vurderer de ansatte det opprydningsarbeidet og de tiltakene som nå er iverksatt?

Elisabeth Steen: Nav er jo en politisk styrt etat. Måten vi styres på, er gjennom tildelingsbrev og gjennom etatsstyringsmøtene. Der har vi bedt om at fagforeningene må få være med, men det har vi ikke blitt hørt på. Ellers er det jo sånn at når man er i en politisk styrt etat, forholder man seg til de signalene som er, man driver ikke fortolkningen sin i et vakuum.

Opprydningen vil ta tid. Det er ganske komplisert å finne ut av. Spesielt hvis denne eksterne granskingen

kommer fram til at man skal lenger tilbake enn 2012, vil man trenge betydelig mer ressurser for å få til dette opprydningsarbeidet, for dette går på bekostning av de andre oppgavene Nav skal utføre.

Bente Stein Mathisen (H): Det var et spørsmål til alle, så bare fortsatt. FO?

Marit S. Isaksen: Til spørsmålet om opprydningsarbeid og informasjon til de ansatte vil jeg si at medlemmer forteller oss at det har vært veldig god informasjon etter at dette ble kjent, og noe av det har handlet om at Vågang internt har snakket direkte til de ansatte. Det har vært kjent på Navet, som det er rutine at man starter med å se på, både gjennom video og direkte kommunikasjon, og også i kontormøtene. Det er bra, og det er det mange som sier at de synes har vært fint. Når det gjelder dette innsatsteamet som nå er i gang med å se på dette, har det også vært bra.

Det som har vært utfordringen, og som medlemmene våre forteller om, er at man drar ressurser ut fra bl.a. Nav-kontorer lokalt. Vi snakket med noen der det var tatt ut to hele stillinger til å jobbe med dette, og det er klart at de som da sitter igjen og skal ta over deres oppgaver – det føles ikke som om det er en ekstra innsats, og at man hadde trengt egne ressurser til det. Vi skjønner at kompetansen må komme fra et sted, det har vi forståelse for, men samtidig kjenner også medlemmene, som kanskje skal ivareta brukere som ringer og er bekymret, på at det har vært et ekstra trykk på brukere som ikke er direkte berørt, også. Så når det gjelder hvordan man har gjort det, har vi fått tilbakemelding om at det har vært klønete, kan vi si.

Bente Stein Mathisen (H): Da var det Parat.

Agathe Osland Hellesen: Når det gjelder opprydningsarbeidet og informasjonsflyten som har vært der, vil jeg si at den har vært veldig bra. Som de sier her, Sigrun Vågang er veldig opptatt av at informasjon skal komme ut, både gjennom intranettet, som vi bruker, og for øvrig også ved å ta kontakt når hun mener det er nødvendig, for å sikre at alle er godt informert.

Utover det vil jeg si at når det gjelder innsatsteamet, har vi ved én anledning iallfall hatt anledning til å komme med innspill og spørsmål til hvordan det arbeidet gjøres, og hvordan de ekstra midlene som er blitt tildelt etaten som skal benyttes til dette, blir brukt. Der kan i hvert fall jeg si at jeg tok til orde for at vi må sikre at de enhetene som avgir ressurser til dette innsatsteamet og det arbeidet, må få erstattet de ressursene. Nå er det noen uker siden, og jeg kan ikke si at jeg har fulgt det opp.

Bente Stein Mathisen (H): Da er det AVYO.

Øyvind Hov Randmæl: Jeg må bare slutte meg til det de andre sier. Etter at dette ble kjent, kom man fort i gang med å begynne å jobbe med det, så jeg synes det har vært gjort på en bra måte. Vi har fått noen midler for å drive med det, og det er også helt nødvendig, for det krever en god del av Nav, og det vil gå på bekostning av de arbeidsoppgavene de skal levere hele tiden, og som de sitter med rundt omkring. Så det er noe som må gis for at kabalen skal gå opp.

Informasjonen har vært god. Noen av medlemmene våre mener likevel, for de sitter jo ute på kontorer rundt omkring i hele landet, at den informasjonen de har fått, kanskje har vært best fra fagforeningene og ikke fra arbeidsgiverne. Men det er på enkeltkontorer. Det er opprettet et område på intranettet vårt der det hele tiden er oppdatert informasjon, så jeg synes det er god informasjon.

Møtelederen: Da går vi videre til Fremskrittspartiet og Hanne Dyveke Søttar, som også disponerer 5 minutter. Vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk, møteleder.

Jeg tror ikke jeg har skrevet så mye under noen av de andre. Det er skikkelig interessant å høre det dere forteller, og det er veldig mye man har lyst til å spørre om.

Jeg kan starte med Fellesorganisasjonen, for jeg bet meg merke i et par ting av det dere nevnte. Jeg har skrevet her – hvis jeg har skrevet rett – at man må ha juridisk kompetanse for å løse juridiske problemstillinger. Jeg ser jo på det som en selvfølge at de som sitter og skal jobbe med disse juridiske problemstillingene, har kompetansen til å gjøre det. NTL var også innom, som det ble nevnt her, at man har tatt opp disse problemstillingene før, men at det ikke blir hørt, man har ikke de rette rutineene innad i Nav for å få fulgt opp sakene – nå tar jeg dere hele veien gjennom. Parat var også innom dette med at dere har medlemmer på begge sider av saken, altså både Nav-ansatte og brukere, skulle jeg til å si – det blir litt feil, men dere skjønner hva jeg mener. Hvordan løser dere det innad i Parat?

Og rett over bordet her, til AVYO, om informasjonen. Som dere sier, var det veldig lite som kom ut før pressekonferansen. Kan du si noe om hvordan de ansatte reagerte da dette slo ned som en bombe? Hvis det hadde vært så lite informasjon i forkant, måtte det jo være et stort sjokk i alle organisasjonene, så si gjerne litt om det.

Hanne Glemmestad: Jeg skal følge opp det spørsmålet du hadde om juridisk kompetanse. Vi har veldig mange medlemmer ute på de lokale Nav-kontorene, og det er ingen selvfølge at de som tilsettes som veiledere på de lokale Nav-kontorene, har sosialfaglig eller juridisk kompetanse. Nå kan man jo si at som sosionom

har man også en type juridisk kompetanse med seg. Men Nav har hva jeg vil kalle en veldig allsidig tilsetningspraksis, og det er ingen krav til profesjonsfaglig kompetanse for å jobbe som veileder på et Nav-kontor. Som veileder på et Nav-kontor skal man faktisk utøve juridisk skjønn, altså man skal ta stilling til om vilkår i lovteksten er oppfylt eller ikke innenfor en lang rekke fagområder, både kommunale og statlige ytelser.

Elisabeth Steen: Jeg er ikke helt sikker på om jeg forsto hva spørsmålet til oss gikk på, men jeg kan bekrefte at det ikke er gode nok rutiner for å ta tak i faglige spørsmål. Når det gjelder kompetanse, er det også påpekt i internrevisjonens rapport, men det er jo ikke sånn at vi bare skal ha jurister og folk med sosialfaglig bakgrunn ansatt i Nav. Det er et mangfold av kompetanse, og så må man sørge for opplæring og tid til faglig utvikling.

Jeg kan bare bekrefte at det kom som et sjokk på oss da dette ble offentliggjort. Vi fikk ingen forvarslar.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Bare en liten kommentar: Den internrevisjonsrapporten har ikke vi fått, så vi har ikke kjennskap til hva som står i den. En del av oss har nå lest den på egen hånd, men det er ikke en del av denne høringen. Men bare ta resten av linja.

Agathe Osland Hellesen: Jeg kan bare også bekrefte at vi ikke var orientert, så sjokket var vel like stort for alle, vil jeg anta. Vi hadde selvsagt oss imellom også en dialog på det, vi var spent på å høre hva som var årsaken til det. Men iallfall opplever jeg at man har tatt til etterretning i ettertid at man sikrer at man ikke kommer med bomber, så det tror jeg vi kan være trygge på.

Når det gjelder kompetanse i Nav-kontorene, vil jeg si – som Elisabeth også sier – at det er jo ikke sånn at vi bare skal ha sosialfaglig eller juridisk kompetanse. Og så er det jo veldig ulikt. Noen enheter ute har juridisk kompetanse i enheten sin, andre har det ikke, og det gjelder både store og mellomstore kontorer. Små kontorer har gjerne ikke konkret juridisk kompetanse i enheten. Når det er sagt, er det en av de tingene vi i Parat Nav har jobbet med i mange år. Vi mener at det er for lite juridisk kompetanse ute i kontorene, og vi mener også at med den ordningen vi har nå, der man skal gjøre en konkret behovsvurdering i hver enkelt enhet før man tilsetter nye folk, har man anledning til å vurdere hvorvidt man trenger å få spesifikk juridisk kompetanse inn i enheten. Noe som jeg tenker, er at det er tung forvaltning vi holder på med på alle ytelser, ikke bare de dette gjelder. Så det er klart at juridisk kompetanse er det behov for.

Møtelederen: Da var tida ute, og eventuell oppfølging ellers må vi komme tilbake til enten i tilknytning

til andre spørsmål eller i den siste oppsummerende runden vi har, for nå skal vi videre til Nils T. Bjørke, som også disponerer inntil 5 minutter. Vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Fyrst vil eg takka for gode innleiingar.

Det er jo ein stor organisasjon, og det er fire fagforeiningar her, noko som seier litt om samarbeidet internt mellom foreiningane. Så verkar det utanfrå som at det er tilsette i systemet her som har stilt spørsmål om ein god del av desse utfordringane som gjeld Nav-skandalen, og at det har vore diskutert i forum i systemet. Kan de seia litt om korleis det fungerer når de tek opp slike ting i diskusjonsforum i Nav, kva som gjer at det ikkje vert teke vidare, at ikkje det er nokon dialog med departementet om dei tinga som det vert stilt spørsmål om og utfordra på, og korleis de oppfattar at de ikkje får svar frå departementet når det vert sendt konkrete spørsmål til dei?

Eg trur me tek heile rekkja. Me kan begynna med FO.

Marit S. Isaksen: Ja takk. Jeg har lyst til å si at når det gjelder det å ta opp problemstillinger, som også andre har vært inne på, er det ikke noe godt system for det. Vi har et godt system i medbestemmelsesapparatet, men det er ikke laget for å diskutere faglige utfordringer. Både Glemmestad, som sitter ved siden av meg, og jeg, har jobbet som Nav-ledere, og vi har jo håndtert medbestemmelsesapparatet lokalt. Der kunne det dukke opp en og annen utfordring, også faglige spørsmål, og noe har man prøvd å håndtere internt. Men hva man skal gjøre med det videre, finnes det ikke noe godt system for. Hvor skal man ta det? Hvor er linjen for det? Det er det ikke noe godt system for.

I tillegg er det, mener vi, ikke god nok kultur for å kunne melde tilbake om systemer som ikke virker, eller regelverk som har en uheldig virkning, for å si det sånn. Det er ikke bra nok sånn som det er i dag, mener vi.

Elisabeth Steen: Jeg må bare først presisere at de faglige diskusjonene tas tjenestevei og ikke gjennom fagforeningene. Vi er opptatt av at det skal være systemer for å ha tid og rom for å ha gode faglige diskusjoner, men det har man ofte ikke. Samtidig er det normalt at man har faglig uenighet, at man har faglige diskusjoner – det skulle bare mangle. Alt man diskuterer av fag ute i etaten, havner verken i direktoratet eller departementet. Det må vi også være klar over. Det hadde jo ikke vært håndterbart, med det komplekse samfunnsoppdraget som Nav har.

Øyvind Hov Randmæl: Jeg tenker at det ofte kan dreie seg om riktig kompetanse på rett plass. Hvis man diskuterer noe i et møte, er det noe med at man må ha

kompetanse for å kunne ta det videre. Kanskje den kompetansen mangler noen ganger. Det som kanskje kan være noe å tenke over, er dette med forvaltningskompetanse, det begynner å bli en mangelvare i offentlig forvaltning. Men det har også vært møter der både departementet og Nav har vært til stede, der man har diskutert dette, uten at det har blitt løftet videre. Da tenker jeg at det må jo være noe med å ha riktig kompetanse på riktig plass, eller at man evner å løfte også ting som kanskje ikke står på dagsordenen, som jeg var inne på tidligere.

Agathe Osland Hellesten: Etaten, i hvert fall ytre etat og for øvrig de andre linjene, er ofte oppbygd sånn at man har fagansvarlige på ulike fagområder i de ulike enhetene, så det vil være helt naturlig for enhver medarbeider å diskutere det med sine fagansvarlige hvis de har spørsmål. Men da må ansvaret for å ta det videre ligge på de fagansvarlige – til avdelingsleder og ledere osv., for det er som Elisabeth Steen sier, det er den veien kommunikasjonen går når det gjelder fag. Det er åpenbart, og det er ikke vanskelig å svare positivt, at ja, såne henvendelser får vi fra tid til annen, om at medlemmer og ansatte forsøker å ta opp ting og tenker at dette burde de kanskje ha diskutert mer, men ikke alltid nødvendigvis ser at det fører noe sted hen.

Nils T. Bjørke (Sp): Føler ein del tilsette at det nesten vert sett på som ei utfordring dersom dei begynner å ta opp faglege spørsmål, at dei helst skal halda seg til produksjonen, som det vart kalla her i stad? Vil Parat svara?

Agate Osland Hellesten: Ja, jeg kan svare at jeg har opplevd tilfeller av det. Det kan jeg si.

Møtelederen: Da går vi videre til Sosialistisk Venstreparti, og det er Freddy André Øvstegård som disponerer inntil 5 minutter. Vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det. Og tusen takk for at dere kommer hit i dag og gir gode innledninger og gode innblikk i hvordan dette oppleves av medlemmene deres. Jeg vil også bruke anledningen til å si at jeg har veldig stor respekt for den situasjonen som medlemmene deres nå står i i denne trygderettsskandalen.

Mitt første spørsmål går til AVYO, og det følger litt opp det saksordføreren stilte spørsmål om rundt dette hittil ukjente møtet den 25. oktober 2017, for det er av betydning for det vi skal vurdere særlig i denne komiteen.

Jeg lurer på om dere kan si noe om hva dere mener om at dette møtet ikke ble gjort offentlig kjent før dere valgte å ta det ut i mediene, for å si det sånn.

Øyvind Hov Randmæl: I det møtet var temaet Navs praktisering av eksport av arbeidsavklaringspenger. Den personen som var til stede i det møtet, opplyste også om at det var et ønske i det møtet helt klart å gi en tilbakemelding på at ordlyden i artikkel 21 tilsier at Nav ikke kan anvende folketrygdloven § 11-3 innenfor EØS-området, men måtte vurdere de andre vilkårene for rett til arbeidsavklaringspenger, aktivitetsplikt. Det møtet synes vi det var viktig at man fikk kjennskap til, og det bekrefter også at det har vært møter med både Nav og departementet til stede der det har vært diskutert, men likevel ikke løftet videre.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det. Det er av stor betydning for oss, derfor spør jeg litt videre om det. Vet dere som forening, ut fra hva medlemmene deres har fortalt, noe om hvordan departementet svarte på denne varslingen, eventuelt fulgte opp saken i ettertid? Har dere noen opplysninger om det?

Øyvind Hov Randmæl: Jeg tror ikke det ble fulgt opp i ettertid i det hele tatt. Men det er noe som jeg må kommentere, og det er at det var jo ingen varslings, det var en faglig diskusjon i et møte. Det tror jeg er en viktig presisering.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk. Det er en god presisering.

I denne faglige diskusjonen har dere opplyst i denne saken at det ikke ble ført noe referat, noe som selvfølgelig også gjør det utfordrende å ettergå. Har du en kommentar til at det ikke ble ført referat fra det møtet? Det gjelder konkret det møtet, men du kan også benytte anledningen til å si noe generelt om – skal vi si – referatkultur.

Øyvind Hov Randmæl: Det er vel egentlig en kultur for å føre referater, og at alle har en mulighet til å spille inn noe til referater. Nå er dette et møte som jeg ikke var til stede på. Det er også en møteform som ikke jeg har vært med på, så jeg vet ikke hvordan man gjør det når det er møte mellom Nav og departementet. Så det synes jeg det er vanskelig å svare på. Men vi har en kultur for å skrive gode referater og at man også har en runde på dem, slik at de blir kvalitetssikret av mange.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det. Da vil jeg gjerne stille et spørsmål til NTL. Flere her har henvist til internrevisjonsrapporten fra Nav, selv om ikke vi formelt har fått den til behandling, som det ble påpekt her. Men flere, også dere nå i deres innlegg, har pekt på dette med kapasitet. Det har blitt pekt på at det har vært en stor sårbarhet i Nav, i direktoratet, at – for å være helt konkret – enkeltpersoners fravær har ført til

at ting har tatt tid i kritiske faser. Kan dere kommentere noe på den sårbarheten i direktoratet?

Elisabeth Steen: Det er en kombinasjon av budsjettkutt og at man har valgt å vri ressursene og ta de største kuttene i direktoratet, samtidig som man har flyttet ansvar. Da har man også mistet fagfolk, og det har blitt veldig sårbart. Man har nok gått for langt i å bygge ned direktoratet hvis man har ment at direktoratet samtidig skal ha et tungt faglig ansvar. Man har altså et ansvar som man ikke har ressurser til reelt sett å ta, og det er bekymringsfullt, rett og slett. Det er helt riktig, det går på kapasiteten. Og når man har flyttet ansvaret for f.eks. å skrive rundskriv ut av direktoratet, har man ikke lenger de folkene i direktoratet som satt og gjorde det. Da sier det seg jo selv at man mister kompetanse når man holder på med omstilling.

Møtelederen: Takk for det. Da går vi videre til Ulf Leirstein, uavhengig representant. Du har også inntil 5 minutter til disposisjon. Vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det, komitéleder, og takk til alle tillitsvalgte som er til stede her i dag. Det er viktig at vi får mest mulig informasjon knyttet til saken og finner ut hvordan vi kunne komme i den situasjonen vi er i i dag. Det er mange som lider på grunn av at vi er der vi er i dag.

Nav er en kjempestor, kompleks, statlig og kommunal arbeidsplass med rundt 20 000 mennesker, så jeg kan skjønne at det helt sikkert vil være sånn av og til at ikke alle føler at de når fram med det de har på hjertet.

Det var vel NTL som tok opp dette med erfaringsforumet, eller hva du kalte det, på intranettsiden til Nav, der man kan reise spørsmål – helt ned på saksbehandlernivå, vil jeg anta. Det er veldig bra. Det er kjempepositivt at man har den typen fora, hvor de som faktisk sitter og saksbehandler, også har mulighet til å reise de spørsmålene.

Utfordringen dere tok opp, var vel: Blir dette besvart skikkelig, og hvor hen går det videre? Her må det jo være noe som mangler. Ting stopper opp, og det er kanskje derfor vi sitter i denne høringen i dag.

Dette er egentlig et spørsmål til alle fire. Det kan sikkert handle om ressurser, men det er ikke det jeg primært er ute etter, for vi kan alltid diskutere hvor mye ressurser man skal bruke på det. Hva er det man savner i organiseringen av Nav for å føle at man får oppmerksomhet rundt de problemstillingene man tar opp? Kan dere svare litt på det, alle fire?

Hanne Glemmestad: For vår del handler dette igjen bl.a. om kompetanse. Som leder av Nav behøver man ikke nødvendigvis å ha kompetanse på det fagområdet

man skal lede. Det gjelder særlig ute i linja, altså ute på Nav-kontorene. Det er klart at hvis man ikke har kompetanse eller tilstrekkelig grad av faglig innsikt i det fagområdet man er satt til å lede eller forvalte, er det også vanskelig å oppdage eller forstå når man skal ta tak i en problemstilling, reise den eller ta den med seg videre. Det er også vanskelig for de ansatte å få nødvendige og gode avklaringer på faglige spørsmål. Det handler sånn sett om hvordan man setter sammen og organiserer tjenestene kompetansemessig. Det er i hvert fall ett svar på det spørsmålet.

Elisabeth Steen: I stad var jeg innom at det er et veldig stort antall innlegg på erfaringsforumet, så det er veldig uoversiktlig. Men det er en kanal der man bl.a. kan stille spørsmål om regelverksfortolkning uten å gå inn i enkeltsaker, for det er Nav klageinstans som har det faglige ansvaret for svarene som gis.

Når det gjelder akkurat denne saken, som går på feiltolkningen av trygdeforordningen, har det vært faglig uenighet om det lenge. Hovedtyngden av fagfolkene har ment at den praktiseringen man hadde, var riktig, og det har vært en praksis som er blitt bekreftet av Trygderetten og domstolene. Da har man litt mindre grunn til å gå bort fra en praksis som har vært konsekvent. Det er også derfor man har fått et stort antall saker.

Det er selvfølgelig mange problemer her, men det største problemet er at det har tatt så lang tid fra Trygderetten begynte å endre praksis, til praksis ble lagt om i Nav. Da snakker vi om ressurser og fag og nedbygging av direktoratet som fagdirektorat.

Øyvind Hov Randmæl: Jeg synes det var gode innlegg fra de to andre her. Det med erfaringsforumet – det er jo på en måte akkurat det det er. Det som blir diskutert i et sånt forum, blir ikke alltid tatt ned, og det blir ikke alltid gjort helt på riktig måte. Kommunikasjon er vanskelig, og når den foregår på den måten, blir det kanskje ikke lettere. Det kan være nyttig enkelte ganger, men andre ganger kan det kanskje være akkurat det motsatte. Jeg tror det blir viktig å se på de kommunikasjonskanalene vi har og bruker, og om vi kanskje trenger noe annet.

Møtelederen: Da er vi ferdige med runden som går til hvert enkelt parti, og har til slutt en 15 minutters oppsummerende runde. Jeg vil sterkt oppfordre til at både spørsmål og svar holdes korte. I og med at det potensielt er fire som skal svare på hvert spørsmål, tar ting tid, og det er viktig at alle fire får svare.

Først ut er Svein Harberg.

Svein Harberg (H): Takk, komitéleder. Det er mange spørsmål som har dukket opp etter en nyttig runde,

men jeg skal prøve å adressere dem, så slipper alle å svare på alle.

Først til FO, som snakker om målstyring, og som egentlig forteller meg at tellekantene er feil når det gjelder å sikre kvaliteten. Jeg lurer litt på hvordan dere har tatt det opp i arbeidet, og om det er andre ting en skulle måles på for å sikre kvaliteten. Dere sa vel rett ut at det svekker saksbehandlingen. Det var det ene.

Jeg er litt forvirret når det gjelder referatføring. Randmæl sier nå at det er gode rutiner for referatføring, samtidig som han viser til et møte der noe er tatt opp, men ingen kan finne tilbake til det. NTL var helt tydelig på at det var en manglende referatkultur. Her tror jeg at jeg må få noen svar på hva som er realiteten.

Til Parat: Du var veldig tydelig på, og det er fullt lovlig, at det var manglende politisk håndverk når det gjaldt innlemmingen i 2012. Vi har hatt Jonas Gahr Støre her, som var utenriksminister, som viste til departementet, som igjen viste til utvalget for trygd, der Nav sitter. Det ble presisert flere ganger at der sitter Nav, og at det har vært kvalitetssikringen. Så sier du at nei, dette er politisk svikt. Hva gjorde dere i det utvalget for at dette skulle diskuteres mer politisk?

Det var de spørsmålene jeg hadde.

Hanne Glemmestad: Det var spørsmål om mål og resultatstyring og hvordan vi har meldt fra om det. Jeg kan bekrefte at våre tillitsvalgte ute har meldt bekymring om det i sine medbestemmelsesapparater helt fra målkortene i sin tid ble innført. Det har vært et gjentagende tema. FO sentralt har også tatt opp dette i sin dialog med Arbeids- og velferdsdirektoratet i nesten alle møtepunkter vi har hatt med dem. Det har vært et vedvarende tema.

Møtelederen: Da gir jeg ordet til Parat.

Agathe Osland Hellesen: Det var et godt spørsmål. Jeg var ikke en del av Navs delegasjon i det arbeidet, så det kan jeg ikke svare deg på.

Møtelederen: Så var det et spørsmål som gikk på forholdet mellom det AVYO sa, og det NTL sa. Vi kan begynne med AVYO.

Øyvind Hov Randmæl: Når det gjelder referatføring i departementet, vet jeg ikke noe om det, så det kan jeg ikke kommentere. Da jeg kommenterte i sted, tenkte jeg på medbestemmelsesapparatmøtene vi har. Der er det gode referater.

Når det gjelder internrevisjonen, har de i sin rapport påpekt at det kan være manglende eller dårlig referatføring, men det kan jeg ikke kommentere, for det kjenner jeg ikke til.

Elisabeth Steen: Jeg kan bare bekrefte at selv om det hørtes ut som om vi var uenige, er vi ikke det. Det er gode referater fra møtene i medbestemmelsesapparatet, men på veldig mange andre områder har man ingen kultur for å skrive referater.

Da man startet opp WebSak-prosjektet i Nav, anslo man at man referatførte 1–3 pst. av det man burde.

Møtelederen: Da går vi videre til Magne Rommetveit. Vær så god.

Magne Rommetveit (A): Takk. Eg har behov for å seia at eg synest det er veldig flott og nyttig å møta dei tilsette sine tillitsvalde i Nav og høyra korleis de opplever situasjonen me står oppe i, og som de står oppe i.

De representerer jo – eg har rekna på det – 12 000–13 000 medlemmer til saman, og det er uhorveleg mange folk som jobbar for at me skal ha eit godt velferdstilbod her i landet. Eg er heilt einig med deg frå Parat, som seier at det ikkje er enkelttilsette i Nav som skal klandrast for det me står oppe i, og Nav-tilsette skal slettes ikkje mobbast på nokon måte.

Eg har òg hekta meg litt opp i dette med referatkulturen. Det vart sagt at det er ein god referatkultur, og at det er ein elendig referatkultur, og på spørsmål frå Svein Harberg vart det understreka at det var litt forskjell på referata. Kan du frå NTL seia litt meir om det? Kunne ting ha vorte avdekte på ein annan måte på dei områda denne saka gjeld, dersom ein hadde hatt ein betre referatkultur?

Når det er eit erfaringsforum, som eg oppfattar nærmast som ei forslagskasse med 22 000 ting, der noko vert svara på og noko ikkje, minner det meg litt om når me får alle papira her – me har ikkje med oss alle papira, men det er ikkje måte på. Det er mange tusen sider med dokument, men kvar er det vesentlege oppi dette? Er det noko med at ein ikkje ser skogen for berre tre? Er det for mange? 22 000 er jo litt mange, og så manglar ein nokre viktige referat. Kan du seia litt om det?

Elisabeth Steen: Det er veldig vanskelig å spekulere i om det hadde vært annerledes hvis man hadde hatt bedre referater. Har man fagmøter lokalt på en arbeidsplass og man har skrevet referat, sender man ikke det nødvendigvis noen steder. Men det er en kultur for at man i liten grad skriver referater, i hvert fall referater der det er mulig å forstå i etterkant hva som har vært diskutert. Det er et problem.

Møtelederen: Da går vi videre, og neste er Nils T. Bjørke.

Nils T. Bjørke (Sp): Eg vil følgja opp litt dette med referat, for det verkar på meg litt uklart kvar det er referat og ikkje. Éin ting er lokale møte på ulike kontor, rei-

ne fagmøte. Men det vart jo referert til møte mellom Nav og departementet. Er det slik at det er dårlegast med referat i dei møta som er mellom Nav og departementet? Dei får svara, dei som føler seg kalla!

Øyvind Hov Randmæl: Jeg vet ikke helt om det går an å svare noe annerledes enn det jeg gjorde i sted. Jeg sa jo noe om at hvordan referatene skrives i departementet, eller hvordan rutinene er i departementet for det, kjenner jeg ikke til.

Elisabeth Steen: Jeg kan bare gjenta at vi deltar jo ikke i dialogen mellom departementet og Nav, så vi vet verken hvordan møtene er, eller hvordan man utarbeider referat fra disse møtene. Så jeg anbefaler komiteen å spørre noen av dem som kommer etter oss!

Nils T. Bjørke (Sp): Ver trygg!

Møtelederen: Da er det Freddy André Øvstegård, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det.

Jeg ønsker å ta tak i noe av dette rundt kultur og hvordan det er organisert, og det hele, som flere av dere har tatt opp i innleggene deres i første runde. Spørsmålet mitt kan kanskje gå til FO, fordi dere flere ganger før har pekt på politiske endringer, for å kalle det det, som vi vil kalle en innstramning i f.eks. ytelser og ordninger, eller innføring av sanksjoner når man først gjør en overtredelse. Dere har pekt på at det har preget endringer i Nav de siste årene, en kan si på kulturnivået i hvert fall, og kanskje på et mer konkret nivå. På hvilken måte mener dere at det kan være relevant for den saken vi har høring om i dag? Har den kulturen og de signalene bidratt noe til utfallet av det vi har høring om i dag?

Hanne Glemmestad: Dette er jo en del av et generelt bilde, der det stadig har kommet sterkere innstramninger knyttet til trygde- og ytelsesordningene i Nav. At en sånn stadig innstramning knyttet til aktivitetsplikt, lavere stønader, at man tar bort noen stønader, osv., i sum gir noen tydelige signaler om hvordan de ansatte skal forholde seg til dette fagområdet, tenker vi er ganske åpenbart. At det også kan prege måten man utøver det skjønnet på, som man tross alt må gjøre når man skal fortolke et lovverk, er vi bekymret for kan ha en innvirkning i så måte.

Møtelederen: Da er neste Svein Harberg, vær så god.

Svein Harberg (H): Takk skal du ha.

Jeg må litt tilbake til dette med referater, ikke for å ta referatene, men fordi jeg er bekymret fordi flere av dere melder om at det er vanskelig å få tatt opp ting, at det er

vanskelig å få ting til å bli fulgt opp videre. Jeg kan i hvert fall si fra mitt eget liv, både som virksomhetsleder og i politikken, at er det skrevet referat, gjør det noe med oss i oppfølgingen og også i presset for å sørge for at noe mer skjer. Jeg aner en sammenheng her, men vil gjerne høre hva dere tenker om det.

Møtelederen: Hvis jeg så riktig, så jeg at alle nikket. Er det egentlig svar nok?

Øyvind Hov Randmæl: Det er klart at det ofte er sånn at det som ikke er skrevet ned, er heller aldri sagt. Det er en utfordring. Så det er viktig å ha gode referater som kanskje tar med seg også det som ikke står på dagsordenen. Hvis man skal kunne si etterpå at det snakket vi om i det møtet, må det nødvendigvis stå i et referat. Det er ikke så lett for folk å huske hva som ble sagt i et møte som kanskje var for to, tre – eller kanskje ti år siden, for den saks skyld.

Møtelederen: Da går ordet til Eva Kristin Hansen, sakens ordfører.

Eva Kristin Hansen (A): Jeg har de siste par månedene blitt veldig opphengt i referater, men det er en annen diskusjon.

Jeg bare lurer på om en av dere kunne sagt noe om dette – jeg vet ikke om dette er for politisk, men det har vært en stor diskusjon rundt dette med korte og mer langvarige midlertidige utenlandsopphold, og at det likt som har vært kimen til at problemene eskalerte litt. Flere av oss har diskutert om det har vært et skille som har vært vanlig å bruke. Departementet sier at nei, det skillet eksisterer ikke. Når vi i mars sa at ting skulle tolkes annerledes, skjønte vi at det ikke var noe skille. Vet dere om det har vært en diskusjon blant noen av deres medlemmer om dette skillet og hvor det kommer fra, i og med at departementet selv sier at de ikke har operert med det? Men det har jo blitt operert med. Er det noen som kan si noe om det? Eller er det for politisk?

Elisabeth Steen: Jeg må igjen tilbake til at de faglige diskusjonene skjer utenom fagforeningene. Det vi vet, er at det kom en innstramning, altså en presisering av fireukersgrensen for å kunne ha med seg arbeidsavklaringspenger ut av landet innenfor EØS, der praksis i Nav var fire uker, men saksbehandler kunne bruke skjønn. Så skulle man lovfeste dette, og så fjernet man skjønnssadgangen. Da gjelder jo de samme reglene også om man mottar arbeidsavklaringspenger i påvente av at man får søknaden sin om uføretrygd behandlet. Så at man ikke har mulighet til å ta med seg arbeidsavklaringspenger ut av landet i mer enn fire uker, ble gjort absolutt med virkning fra 1. januar 2018.

Eva Kristin Hansen (A): Bare en liten ting: Det er jeg kjent med, men 5. mars, da man sa at praksis skulle endres, sier departementet selv at da opererte man ikke lenger med det skillet, men når vi går igjennom en del av korrespondansen vi får, er det åpenbart at det ikke oppfattes i organisasjonen. Er det noen som kjenner noe til det?

Møtelederen: Bare for protokollens skyld får vi kanskje skrive at det var enstemmig hoderisting!

Dermed rekker vi det siste spørsmålet, som kommer fra Bente Stein Mathisen. Vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Takk for det.

Litt tilbake til dette erfaringsforumet som det har vært snakket om her, og som er nytt for meg etter å ha hørt om det i sammenheng med internrapporten. Det som ble sagt av NTL, var at det ikke er egnet for komplekse erfaringer, som man ofte har i Nav-systemet. Men er det ingen som har noe ansvar for å dykke ned her og kvalitetssikre litt at de erfaringene som deles, og som man snakker om, er riktige i forhold til det lovverket man forholder seg til? Er det ingen i systemet som har den jobben å hente opp og sånn sett få avklart ting? Det er det ene spørsmålet.

Så har jeg et spørsmål til FO, da jeg stusset litt over svaret som dere ga på om man blir påvirket av snakket om å få ned trygdeeksport etc., som vil påvirke hvordan ansatte faktisk fortolker lovverket som man jobber etter. At det påvirker den faglige yrkesstoltheten, undrer meg litt.

Elisabeth Steen: Poenget vårt er at erfaringsforumet ikke er godt egnet når man trenger å gjøre komplekse avklaringer av prinsipiell karakter, som vi snakker om her. Hvorvidt man har forstått denne trygdeforordningen rett, har det vært stilt spørsmål om på erfaringsforumet, men det er så stort og uoversiktlig at det ikke har blitt fanget opp. Derfor er vår konklusjon at dette ikke er en kanal for den typen prinsippavklaringer. Det kan være en kanal for å få hjelp til å forstå hvordan man skal tolke regelverket, men ikke for prinsipielle avklaringer.

Møtelederen: Da er den tilmålte tiden ute, og vi er litt etter skjema. Jeg vil likevel si at hver av organisasjonene, i den grad de skulle føle behov for det, kan knytte kommentarer til den siste kommentaren til Bente Stein Mathisen – eller andre ting dere føler behov for å si innenfor en tidsramme på to minutter for hver av dere. Da kan vi starte i motsatt rekkefølge, slik at AVYO får anledning til å være først – i den grad dere har noen kommentarer til slutt.

Øyvind Hov Randmæl: Jeg må i hvert fall takke for at vi ble invitert, det var viktig for oss å være her, så det er jeg veldig glad for. Egentlig har jeg ikke noe mer å si, annet enn at jeg synes det har vært gode spørsmål. Jeg synes det er flott at vi blir hørt. Det vi ønsket å si innledningsvis, var det som var budskapet vårt i dag, og jeg tror jeg holder meg til det. Så takk skal dere ha.

Møtelederen: Takk for det.

Agathe Osland Hellesen, vær så god.

Agathe Osland Hellesen: Jeg vil bare si takk for muligheten til å være til stede, og lykke til med arbeidet.

Møtelederen: Elisabeth Steen, vær så god.

Elisabeth Steen: Jeg vil også takke for at vi ble invitert, og for at komiteen virkelig tar denne problemstillingen på alvor. Dette har jo rammet veldig mange mennesker.

Helt avslutningsvis vil jeg bare advare mot at forhas-tede omstillinger skal være svaret på problemene i Nav. Det vi trenger nå, er tilstrekkelig med ressurser og ro for å kunne gjenopprette tilliten til Nav og sikre innbygger-nes rettssikkerhet.

Møtelederen: Marit S. Isaksen, vær så god.

Marit S. Isaksen: Vi vil selvfølgelig også si tusen takk for at vi fikk lov til å komme og være med og belyse saken. Jeg vil kort bare nevne noen av hovedpunktene våre, som handler om hvordan styringsform, organisering, kompetanse, ressursituasjon og systemer for melding av faglige utfordringer må forbedres, og at vi derfor mener vi trenger en helhetlig gjennomgang av Nav. Takk for oss.

Møtelederen: Da sier vi hjertelig takk til dere for viktige bidrag til vårt arbeid. Vi starter opp igjen kl. 17.20.

Høringen ble avbrutt kl. 17.02.

Høringen ble gjenopptatt kl. 17.20.

*Høring med Advokatforeningen v/generalsekretær
Merete Smith*

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen.

Jeg ønsker velkommen til Advokatforeningen, som er representert ved generalsekretær Merete Smith. Du har med deg leder av Advokatforeningens forsvarer-gruppe, Marius Oscar Dietrichson, som bisitter. Velkom-men til deg også.

Du har, som du er blitt gjort kjent med, inntil 10 minutter til en innledning. Etter innledningen starter komiteens utspørring. Først er det saksordføreren, som får 10 minutter, de øvrige partiene får 5 minutter hver. Da er det den enkelte som styrer tiden sin selv.

Så minner vi om lydanlegget. Det er viktig at vi har mikrofonen på når vi snakker, og av når vi ikke snakker.

Da kan vi starte opp. Du har som sagt 10 minutter til disposisjon til din innledning. Vær så god!

Merete Smith: Tusen takk for muligheten til å komme hit og bidra til å belyse problemstillinger knyttet til praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21.

Vårt samfunn hviler på tre søyler. Grunnloven § 2 angir disse som demokratiet, rettsstaten og menneske-rettighetene. De er gjensidig avhengig av hverandre og må virke sammen, og må vedvarende balanseres mot hverandre.

Advokatforeningens fremste rettspolitiske oppgave er å forsvare og styrke de prinsipper og institusjoner som til sammen danner grunnlaget for rettsstaten. Jeg pleier å si at du kan måle hvor godt en rettsstat fungerer på ting som ikke skjer: på ulykker som ikke inntreffer, på ukulturer som ikke oppstår, og på krenkelser som ikke blir utført.

Så er spørsmålet: Hvordan kunne vår gode norske rettsstat ende opp med å straffe mennesker som ikke har gjort noe galt? Store og vanskelige spørsmål har sjelden enkle svar. Jeg tror da også at svaret her er sammensatt av en rekke ulike faktorer. Mange av disse faktorene peker på forhold som rettssamfunnets aktører bør lære av.

Den regjeringsoppnevnte granskningskommisjonen vil vise hva som er den endelige fasiten når det gjelder svikten. Men blant yrkesgruppene som kunne ha bidratt til å unngå feil, finner vi advokatene. Det beklager jeg, på vegne av Advokatforeningens medlemmer. Når vi advokater påtar oss en sak, påtar vi oss ansvaret for å ivareta klientens rettssikkerhet. Her kunne vi gjort mer for å sikre at alle relevante rettslige argumenter kom fram.

Jeg vil nå redegjøre for hva Advokatforeningen mener kan være årsaken til feil fortolkning og praktisering av EUs trygdeforordning, samt hva vi kan lære av denne saken. Jeg vil også si noe om vår vurdering av oppfølgin-gen av dem som urettmessig har blitt rammet av feil-praktiseringen.

Advokater får gjennom sitt daglige virke innsikt i urett og urettferdighet som rammer borgerne, særlig grupper som er svake og utsatte. En viktig del av vårt samfunnsoppdrag er derfor å være talsperson for slike grupper. Vi må ha en velferdsstat som gir den enkelte

borger rettsikkerhet og rettshjelp uavhengig av bakgrunn og ressurser.

Av mulige årsaker til svikt i denne saken vil jeg starte med lovgivningsteknikken, i dette tilfellet implementering av EØS-rett i nasjonal lovgivning. Vi mener at lovgivningen her er vanskelig tilgjengelig. I de relevante bestemmelsene i folketryktdoven er det ingen spor av EØS-reglene, og hvis man likevel finner fram til forordningen, er tolkningen av ordet «opphold» ikke helt opplagt.

En EØS-forordning skal tas inn ord for ord, slik det er gjort via en egen og litt bortgjemt forskrift i denne saken. Men etter vår oppfatning bør lovgiver gjøre noe mer når EØS-retten kommer inn og endrer det som følger av lovens ord, slik at det blir enklere for dem som skal praktisere rettsreglene. En mulighet er å beskrive forholdet til EØS-retten i forarbeidene. Et annet alternativ er å ta inn en henvisning til EØS-avtalen direkte i vår norske lovtekst. Uansett bør man endre loven slik at det ikke er motstrid mellom lovteksten og EØS-reglene.

Anine Kierulf skriver i en kommentar i lørdagens DN at vi må kunne forvente at dommerne kan tolke loven. Men som hun skriver videre:

«Men hvis dommerne måtte snu alle juridiske stener i alle saker, og slett ikke kunne forholde seg til det selv offentlige parter anførte av jus, ville saksbehandlingstiden i de allerede underfinansierte domstolene tidobles, minst.»

Vi håper at lovgiver for framtiden vil innta EØS-reglene i lovgivningen på en måte som gjør at arbeidet både i forvaltningen, påtalemyndigheten, for advokaterne og domstolene kan utføres på en god og effektiv måte.

Et annet forhold som jeg mener kan ha betydning, er det jeg oppfatter som en tilbakeholdenhet med å forelegge spørsmål for EFTA-domstolen. En grunnleggende forutsetning for at EØS-avtalen skal fungere etter sitt formål, er at like regler tolkes og anvendes likt i alle EØS-statene. Adgangen til foreleggelse for EFTA-domstolen skal bidra til dette. Jeg mener at Trygderetten* ut fra den informasjonen som er framkommet i media, burde ha vurdert å sende et spørsmål til EFTA-domstolen på et tidligere tidspunkt. Da kunne dette tolkningsspørsmålet kanskje ha blitt avklart tidligere. Det er den enkelte domstol eller domstollignende organ og klagenemnd som selv må ta ansvar for å finne ut av om de bør forelegge et spørsmål for EFTA-domstolen. Jeg tenker at i framtiden bør også andre klagenemnder i større grad se på om de har EØS-rettslige problemstillinger til behandling, og vurdere om det er relevant med foreleggelse til EFTA-domstolen.

En tredje mulig årsak til svikten er at domstolene ikke har nok tid og ressurser til å utføre sine viktige samfunnsoppdrag. Et av disse er prøving av forvaltningens vedtak, noe som i realiteten er en rettleiding av forvaltningen. Og det er i alle fall to forutsetninger som må være oppfylt for at domstolene skal fylle dette ansvaret: at saker med jevne mellomrom havner i retten, og at den private part får god rettshjelp i møte med forvaltningsorganet, som jo alltid stiller med svært dyktig juridisk bistand.

Det er viktig å huske på at god rettshjelp er et effektivt og viktig verktøy for veiledning av offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse på systemnivå. Forvaltningsorganer som møter tung advokatmotstand i retten, som f.eks. skatteetaten, vil ha minimal sjanse for å vinne saker der de tar feil. Dette er bra for klientene, men også for forvaltningen. Det hjelper heller ikke at domstolene får for lite ressurser. For å sette dette i et perspektiv: I statsbudsjettet for 2020, altså i år, får domstolene, som er den tredje statsmakt, bevilget under halvparten av det NRK får, som er en del av det vi kaller den fjerde statsmakt.

Rammene for offentlig rettshjelp er en fjerde mulig årsak til den systemsvikten vi har sett i denne saken. I trygdesaker er det bare ved klage man har rett til fri rettshjelp. Og selv i disse sakene gjør den lave inntektsgrensen at det ikke så ofte gis rettshjelp, til tross for at vedtakene kan ha stor menneskelig og velferdsmessig betydning for den enkelte som har en sak for Nav. Selv på de laveste stønadene fra Nav vil nemlig inntekten overstige inntektsgrensen for rett til fri rettshjelp, som er 246 000 kr for enslige og 369 000 kr for ektefeller.

Heller ikke i de straffesakene vi har hatt som har gått for domstolene, har det vært advokater inne i alle sakene. Dette skyldes imidlertid noe litt annet, nemlig at sakene ble oppfattet som så enkle og åpenbare at de gjerne ble avgjort som det man kaller tilståelsesdommer, altså domsprosser der hele saken blir avgjort på en drøy time, som regel uten at den tiltalte får juridisk bistand. I de sakene der det har vært en full straffesak, har man rett til forsvarer, men ikke i så mange timer.

Det typiske er at staten tildeler seks timer rettshjelp, og da skal mye skje. Advokaten skal ha et møte med klienten, lese igjennom sakens dokumenter og vurdere jussen, samtale med vitner og sette av to timer til selve rettssaken. Gjennomgang av dommen med klienten etter rettssaken samt utforming av en eventuell anke skal også skje innenfor disse seks timene. Alle ser at noe dypdykk i jussen er det da ikke tid til, selv om fri rettshjelp-advokater ofte arbeider utover rammene som er satt. Men det blir systematiske feil når den riktige løsningen ligger gjemt utenfor allfarvei i trygderettsjussen, og det

* Rettet fra Tingretten til Trygderetten etter e-post fra Advokatforeningen den 16. januar 2020.

blir da lett å stole på forvaltningen, som er spesialist på området.

Til slutt til spørsmålet om status for oppfølging av dem som urettmessig er blitt rammet av feilpraktiseringen. Vi er glade for at det raskt kom på plass en ordning med fri rettshjelp til dem som nå får et vedtak fra Nav som de mener ikke er riktig. Vi er videre fornøyd med oppnevningen av to koordinerende advokater som skal bidra til god informasjonsutveksling. Advokatforeningen holdt før jul kurs for advokater som skal bistå klienter i disse sakene ...

Møtelederen: Jeg tror kanskje ytterligere kommentarer må følge som en del av de videre spørsmålsrunderne, for tida er godt og vel ute. Men takk skal du ha.

Vi går da videre til sakens ordfører, Eva Kristin Hansen, som har 10 minutter til spørsmål, og hun styrer tida selv. Vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk for en veldig interessant innledning. Jeg kan tenke meg å starte med den siste delen du hadde, om arbeidsforholdene for bl.a. forsvarsadvokater i denne typen saker, som du beskriver det, med seks timer. Kan du si noe om hvordan dine medlemmer opplever å stå i en situasjon der de bare har seks timer på å gjennomføre krevende saker for folk som kanskje ikke har så mye ressurser, hvordan det oppleves å jobbe under de forholdene?

Merete Smith: De tilbakemeldingene vi får fra advokatene, er at dette er vanskelig fordi sakene, som du sier, veldig ofte krever mer arbeid, og det er krevende for en advokat å stå overfor et valg om enten å jobbe mindre enn saken krever, eller å jobbe mye utover de rammene man har. Men jeg tenker at i disse sakene har noe av problemet vært at man ikke har hatt et – hva skal jeg si – hint om at her burde de jobbet mer med saken. Jeg tror at hadde de sett at her var det en EØS-problemstilling, hadde de selvfølgelig gått nærmere inn i den. Da vil jeg tilbake til at jeg mener dette er et sammensatt årsaksbilde. Det handler både om lovgivningsteknikken, om ressursene i domstolene og om de ressursene man har til fri rettshjelp.

Eva Kristin Hansen (A): Så kan jeg tenke meg å spørre litt om det du sier om tilståelsesdommer. Jeg synes det i denne konteksten høres ganske trist ut at folk blir dømt på feil grunnlag, men har tilstått. Hva tenker dere som advokater rundt det?

Merete Smith: Jeg tenker at det du sa, var en riktig måte å forklare det på. Det er jo trist at folk blir tilrådd å tilstå noe som ikke er straffbart. Det er forferdelig å tenke på. Tilståelsesdommer kan ofte være en god måte å ha straffesaker på der det ikke er tvil om at noen har be-

gått et straffbart forhold, forklart seg for politiet om at de har begått det, og ønsker å få saken raskt unna, med minst mulig oppmerksomhet. Da kan tilståelsessaker være veldig bra og et godt system, men det er klart at når det har skjedd som her, at man er blitt lurt til å tilstå et forhold som faktisk ikke er straffbart, blir det helt feil, så det forutsetter at systemet fungerer godt hele veien.

Eva Kristin Hansen (A): Så lurte jeg på: Har det blant dine medlemmer i det hele tatt vært noen diskusjoner om implementeringen av denne forordningen og noen av de problemstillingene rundt det vi ser nå, før liksom bobla sprakk, saken sprakk? Har det vært noen faglige diskusjoner hos dere?

Merete Smith: Nei, vi er ikke kjent med at det har vært noen diskusjoner om det. Advokatforeningen driver mye rettspolitisk arbeid og er opptatt av å oppdage systemsvikt og områder i samfunnet der reglene ikke fungerer godt nok, og der svake grupper kommer uheldig ut. Vi påpeker det og arbeider ofte for å endre reglene på den typen områder. Men dette er ikke en problemstilling vi har oppdaget, og ikke en problemstilling som medlemmene har tatt opp med oss.

Eva Kristin Hansen (A): Igjen litt tilbake til arbeidsvilkårene for forsvarsadvokater – de seks timene. Du er også inne på det med fri rettshjelp, og alt dette er jo et ressursproblem. Mener du at man burde foretatt en liten opprydning for å sikre folks rettssikkerhet og gått igjennom hele denne praksisen? For jeg synes seks timer høres fryktelig lite ut, og det vil jo være andre typer saker, der det samme tilbudet gis til folk som kanskje skulle hatt flere timer, men ikke har ressurser til å betale selv. Hva tenker du rundt det?

Merete Smith: Rettshjelp er en viktig rettssikkerhetsgaranti, men det er også et viktig velferdsgode. Dere politikere gir borgerne rettigheter, og det er bra, men for at folk faktisk skal få de rettighetene, må de noen ganger ha rettshjelp. Det er ofte de svakeste gruppene i samfunnet som har størst problemer med å få de rettighetene de har krav på, og de trenger ofte rettshjelp. Nettopp fordi rettshjelp er et så viktig velferdsgode, har Advokatforeningen gjennom mange år sagt at vi mener det er sterkt problematisk at rettshjelpen ikke er bedre. Dette handler nettopp om svake gruppers tilgang til de rettighetene som dere som politikere gir dem.

Eva Kristin Hansen (A): Dette er kanskje litt på kanten, men jeg klarer ikke å dy meg: Det du sier, er at det, kanskje også i denne saken, er de svakeste gruppene som rammes. Men sett at det hadde vært motsatt – hvis det var ressurssterke mennesker som hadde havnet i denne situasjonen – tror du saken hadde blitt av-

slørt tidligere da? Hvis det var folk som hadde sterke, dyktige advokater som kunne jobbet mange, mange timer med disse spørsmålene, hadde saken blitt avdekket tidligere da?

Merete Smith: Jeg tror at hvis advokater hadde fått mer tid til å jobbe med saken, kunne det vært oppdaget. Et eksempel: Hvis det hadde vært en næringslivsleder som hadde blitt tiltalt for det samme forholdet og hadde kunnet gå til et advokatfirma og sagt «jobb så mye som det trengs, men få meg av dette», føler jeg meg rimelig sikker på at noen etter en tid hadde sagt: «Hallo, her er det noen EØS-regler som vi kan bruke.» Man hadde tatt dem fram i retten, og så ville det blitt oppdaget. Hvis det ikke hadde blitt oppdaget i første runde, ville man kanskje tatt det helt til Høyesterett. Så svaret på det er ja.

Møtelederen: Da går vi videre til Svein Harberg, som disponerer inntil 5 minutter. Vær så god.

Svein Harberg (H): Takk for innledningen.

Du antyder at måten det ble implementert på, gjør at det ikke har vært så tilgjengelig. Samtidig har alle vi har hatt inne på høring tidligere, slått fast at det er en kjent sak at EU-retten overgår norsk rett. Så om det er lovkonflikt, vet man hva som gjelder. Kan du si noe om hvordan dette skulle vært gjort slik at det virkelig hadde nådd igjennom og alle hadde fanget det opp i de sakene som har gått i retten?

Merete Smith: Man har ulike måter man kan gjøre det på. Jeg er ingen EØS-ekspert, men jeg har likevel prøvd å fundere litt på hvordan man kunne gjort det bedre. Man ser f.eks. at i konkurranselovgivningen er det veldig godt omtalt i forarbeidene hvordan forholdet til EØS-lovgivningen er. Hvis man skulle ha et konkurranserettslig spørsmål, mener jeg som jurist at man nesten ikke kunne unngått å oppdage det. Jeg fant et eksempel i allmennaksjeloven – jeg husker ikke bestemmelsen – som gjelder spørsmålet om hvem som kan sitte i styret. Der er det en henvisning til EØS-avtalen. Man kunne jo tenkt seg at man i den relevante bestemmelsen kunne sagt at for borgere av EØS-stater kan det gjelde særskilte regler som følger av EØS-avtalen – et eller annet sånt. Dette er gjort på veldig forskjellige måter med de reglene – vi har utrolig mange regler, og noen er gjort på bedre måter enn andre – men vi har gode eksempler på hvordan det kunne ha vært gjort bedre.

Svein Harberg (H): Du var inne på dette med tilståelsesdommer, og det er nok en del av denne saken som vi føler er krevende. Men det er jo også noen som har gitt råd til klientene om å tilstå, og det er vel gjerne i

møte med en advokat. Har du noen tanker om hvordan alle disse tilståelsesdommene oppstår?

Merete Smith: Kan jeg be Marius svare på det, som er forsvarsadvokat og kan mer om disse sakene enn jeg?

Marius Oscar Dietrichson: I tilståelsessakene er det ingen advokat involvert, som regel. Det er det i de svært alvorlige tilståelsessakene hvor det er snakk om svært lange fengselsstraffer, som nok overgår de straffene som idømmes her. Så her er det ingen advokat involvert.

Svein Harberg (H): Så til fri rettshjelp og disse seks timene: Jeg skjønner for så vidt at det kan være krevende, men de som hjelper til i slike saker, er vel ikke borti dette bare én gang, så en jobber jo med dette sakskomplekset over tid. Og dette overordnede prinsippet om at EØS-lovverket overgår norsk rett – det skulle vel kanskje være anledning til å oppdage det underveis likevel. Dere har jo hatt mange kollegaer – om ikke i Advokatforeningen, men kollegaer med juridisk kompetanse – som åpenbart har hatt sterke meninger om alt dette, iallfall nå i ettertid. Kanskje dere har en kommentar til det?

Merete Smith: Dette er på en måte det store spørsmålet som jeg tror alle jurister tenker: Hvorfor i all verden var det ingen av de som har vært involvert i alle disse sakene, som så det? Man kan tenke på at i veldig mange av de sakene – er det 75 av dem? – har det i domstolen vært både en aktor og en forsvarer og en dommer. Det er mange mennesker, og ingen har sett det. Hvordan har vi ikke gjort det? Jeg tror det er mange som er fortvilet og tenker på det. Og samtidig – hvis jeg skal prøve å gi en forklaring – tror jeg det handler om at man tenker at EØS-avtalen gjelder tjenester og arbeid og fri flyt av det, og at man ikke har tenkt på det i forhold til mottakelse av trygdeytelser. Og så har det på en måte ikke vært noen steder, og så har man bare ikke kommet på det. For i det øyeblikket vi vet det, så er det jo opplagt og enkelt. Jeg kan ikke gi noe bedre svar.

Svein Harberg (H): Du var inne på at dere i Advokatforeningen også jobber med å utrede og se på utviklingen i saker. Har dere grepet fatt i dette i ettertid, eller vil dere gripe fatt i det, når det gjelder EØS-problematikken?

Merete Smith: En del av det Advokatforeningen gjør, er å etterutdanne advokater, og vi vil fokusere mer på EØS-kursing i framtiden. Så tenker jeg at man kanskje også bør fokusere på at advokater må være bedre på kritisk tenkning, at man nettopp skal være mer kritisk til forvaltningen, og selv om det er et spesialist-

organ som har kommet med en anmeldelse, må man gå nøye igjennom lovgrunnlaget.

Møtelederen: Da er det Fremskrittspartiet og Hanne Dyveke Søttar, som disponerer inntil 5 minutter – vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Jeg vil følge litt det samme sporet. EØS-rett er jo en del av juss-studiet, det var i hvert fall det for 10–12 år siden, og et av de store punktene er jo de fire frihetene – også fri bevegelse av mennesker. Da tenker jeg at hvis du da har fri bevegelse av mennesker, må det jo også være fri bevegelse av de tilstandene som de menneskene er i.

Tidligere i dag hadde vi inne tidligere riksadvokat Busch, og jeg spurte ham: Har man ikke noe selvstendig ansvar for å sjekke om lovanvendelsen som har vært brukt i disse sakene, er korrekt? Når det blir sendt over en sak, altså når man får en dom i Trygderetten, og så havner man i rettsapparatet – og her er det, som du sier, både forsvarere og aktorer og dommere – er det ingen som har noe selvstendig ansvar for å gå inn og sjekke om dette, altså den lovanvendelsen som er gjort, faktisk er rett? Jeg vil gjerne vite hvordan dere tenker.

Merete Smith: Jo, selvfølgelig har alle et selvstendig ansvar, både aktor og forsvarer og domstolen, og det er fortvilet at man ikke har oppdaget dette. Det tror jeg alle tenker. Samtidig vil jeg igjen peke på at jeg tror det er kjempeviktig hva slags lover man utformer, eller hvordan man inkorporerer EØS-retten. For det er nettopp som jeg sa, og som også Anine Kierulf pekte på, at det er noe med å prøve å legge til rette for at rettsanvendene skal kunne være effektive i sin virksomhet, og at det ikke skal være en veldig lang og kronglete vei for å finne riktige regler, og at det da kan skje feil. Men svaret på spørsmålet ditt er at jo, alle har et selvstendig ansvar.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): For å følge opp det du sa litt videre, nevnte hun også dette med EØS i forarbeidene til lovene, altså før sakene kommer til Stortinget, og så sier du at da må det kanskje være mer EØS-problematikk i de forarbeidene, og at man i folketrygdloven ikke finner spor av henvisninger til EØS-avtalen. Da tenker jeg at når man foretar de lovendringene, må det jo komme i forarbeidene, slik at hvis man skal gå inn og se på endringene som er gjort i de forskjellige paragrafene, og man går tilbake til forarbeidene, må en jo finne det selv om det ikke er – jeg skulle til å si – et stjernepunkt i selve loven.

Merete Smith: Igjen: Nå er ikke jeg noen EØS-eksperter, men jeg har nå gått litt tilbake og sjekket en del EØS-rettslige regler, og i noen tilfeller, i noen lover, er det gjort på en veldig god måte, men i veldig mange lo-

ver er det ikke det. Dette blir kanskje litt spekulering, men man får en mistanke om at det ikke er sikkert at lovgiver har tenkt så nøye på alle disse tingene, heller. For én ting er at man skjønner at en implementering av EØS-regler får en virkning for intern rett, men noe annet er faktisk å sette seg ned og tenke at ok, hva får dette å si for den loven og for den loven og for den loven – og skrive det inn i forarbeidene? Det er et mer omfattende arbeid, men jeg tror at det vil hjelpe praktikerne senere, når man skal bruke de lovbestemmelsene eller de reglene som blir implementert.

Møtelederen: Da går vi videre, og da er det Senterpartiet og Nils T. Bjørke som har inntil 5 minutter – vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk for gode innleiarar.

Eg oppfatta deg slik her no at ein burde ha laga nye lover i Trygderetten som tek inn over seg EØS-retten, eller iallfall viser til han. Stemmer det?

Merete Smith: Ja, jeg tenker at man bør vurdere å ha en litt annen lovpraksis enn det man i stor grad har hatt.

Nils T. Bjørke (Sp): No er det vel ikkje tvil om at det har vore eit samla politisk miljø som har meint at dette med trygdeeksport er ei utfordring for velferds-samfunnet, og at det er eit poeng å sikra at dei som ikkje skal ta med seg trygdeytningar ut, bør stoppast. Kan det òg påverka haldningane til advokatar?

Merete Smith: Nei, det tror jeg ikke. Jeg tenker at forsvarernes jobb nettopp er å forsvare personer som er tiltalt for lovbrudd, og de fleste forsvarere har håndtert saker med mye alvorligere kriminelle handlinger enn et mulig trygdebedrageri, så nei, det tror jeg ikke.

Nils T. Bjørke (Sp): For det er litt vanskeleg å forstå at godt utdanna juristar utan vidare lét dette gli igjennom. Det er greitt at det berre er seks timar dei har jobba med det, for dei som har fri rettshjelp, men eg reknar med at dei kjem i dialog med klientar som har vore rimelig frustrerte og fortvila over den saken som ligg her. Men eg klarar ikkje heilt å forstå korleis både forsvararar og dommarar og alle på éin gong kan svikta så kollektivt som dette viss det ikkje er noko underliggande – eg trur ikkje det er bevisst, men kanskje det ligg der ubevisst. Ein kunne gjerne utfordra – kall det – forsvarsbiten lite grann om korleis han ser på det.

Marius Oscar Dietrichson: Jeg tenker nok at det er, som Merete har vært innom, flere forhold som slår til på en gang, som alle trekker i samme uheldige retning. Det momentet som er viktig, og som Merete var inne på

aller først, er det som kommer herfra. Det er lovgivningsteknikken, at man dels inkorporerer EØS-retten via en forskrift – en vanskelig tilgjengelig forskrift. Og denne forskriften skal slå beina unna under en bestemmelse av mye høyere rang enn formell lov, trygdelovgivningen. Det er ett poeng. Før jeg forlater det poenget, er det slik at denne forskriften kommer helt uten noen forarbeider, en angivelse av eller en presisering av hva man må se hen til av dette og hint i andre bestemmelser. Den står der og er vanskelig tilgjengelig.

I tillegg, og selv om man følger den minimumsframgangsmåten som EØS-systemet legger opp til at man skal gjøre her, kunne man gjort så mye mer – dere kunne gjort så mye mer. Man kunne i bestemmelsen kostet på seg et komma og så: eller annerledes følger av EØS-retten – gitt et vink. Jeg tror man må tenke seg om: Hvor lenge skal man se for seg at man skal ha en lovbestemmelse som etter sin ordlyd helt klart er i strid med gjeldende rett? Er det hensiktsmessig? Vi tenker at det ikke er det, og at det kanskje er en årsak her. Men det er ikke årsaken alene, den står sammen med en rekke momenter som alle dessverre trekker i samme uheldige retning. Det har blitt en farlig miks av dette, og dette er resultatet.

Møtelederen: Da går vi videre til SV og Freddy André Øvstegård, som får 5 minutter, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for en god innledning. Det var noe med det prinsipielle som dere startet med, som var fint, for det er noe med denne saken som rokker ved bildet av en rettsstat og selvbildet til en rettsstat. Det sier noe om alvoret. Og dere peker på hvordan rettssikkerhet er ulikt fordelt, som også er et sterkt poeng.

Jeg ønsker å stille et spørsmål først før jeg går litt mer konkret inn i saken. Denne saken viser at det har utviklet seg et mønster hvor Nav har tapt i Trygderetten, men verken anket sakene videre til rettsapparatet eller endret praksis som følge av disse kjennelsene. Hva mener dere om det ut fra deres rolle og ståsted?

Merete Smith: Det synes vi nok er litt overraskende. Vanlig praksis er nettopp slik at hvis taper en sak i retten fra forvaltningens side, må man enten anke den videre – her var det aktuelt å anke til lagmannsretten – eller man må innrette seg etter den praksisen som er besluttet i domstolen, her Trygderetten.

Freddy André Øvstegård (SV): Hva slutter dere videre da av Trygderettens praksis, eller av Navs praksis overfor Trygderetten, hvis man skal trekke et læringspunkt her? Det har vært problematisert bl.a. fra Riksadvokaten hvordan man ikke har hatt så god tilgang på

hva som har skjedd i Trygderetten. Kan dere komme med noen generelle betraktninger om det?

Merete Smith: Jeg tenker at Trygderettens praksis må alle som driver med trygderettslige spørsmål, orientere seg om. Og i hvert fall tenker jeg at Nav som forvaltningsorgan, når de får et vedtak imot seg i Trygderetten, bør rette seg etter det eller, som sagt, anke det videre.

Jeg er ikke sikker på om jeg svarer på spørsmålet ditt, men jeg har ikke noe mer å si utover det.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk, det er fint.

En del av det som har blitt diskutert etter at denne saken er blitt offentlig kjent, er om dette kan gå lenger tilbake i tid, gjelde flere ytelser, den gamle forordningen, den slags. Har dere gjort noen vurderinger rundt disse spørsmålene?

Merete Smith: Vi tenker at det er nettopp noe av det som denne granskingskommisjonen som er nedsett, må se nærmere på. Jeg mener at det må man se nøyere på. Det er sikkert en del krevende spørsmål der, men det blir en viktig del av det de må undersøke nærmere.

Freddy André Øvstegård (SV): Videre til et annet spørsmål: Det har vært operert med et skille mellom korte og lange midlertidige opphold i denne saken. Det kommer ikke fra Trygderettens kjennelser og ikke fra loven, men det dukker opp. Har dere gjort noen vurderinger rundt det skillet mellom korte og lange midlertidige opphold – hvordan en sånn type lovtolkning kan dukke opp ut fra et skille som ikke finnes?

Merete Smith: Slik vi har forstått det, handler dette om tolking av begrepet «opphold». Da er vi inne på EØS-finjuss. Og igjen tenker jeg at dette er noe som granskingskommisjonen må vurdere, og at det blir en del av det de må ta stilling til.

Freddy André Øvstegård (SV): Kan jeg prøve meg på et raskt spørsmål til sist – det er mange på listen. Det er kanskje litt på siden, men dreier seg om offentlighet, som vi også vet dere er opptatt av. Møtedokumenter i denne saken har blitt holdt tilbake etter offentlighetsloven § 14 første ledd. Det har vært diskusjon om vi burde få tilgang til disse dokumentene. Har dere noen kommentarer til den siden av saken og de diskusjonene?

Merete Smith: Nei, beklager – også her tenker jeg at den nærmere praktiseringen av offentlighetsloven i disse tilfellene må granskingskommisjonen forholde seg til med tanke på hva de får tak i av dokumenter under granskingen.

Møtelederen: Da går vi videre til uavhengig representant, Ulf Leirstein. Han har 5 minutter til disposisjon, vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for en god innledning.

Nå var det sånn at Merete Smith ikke fikk fullført innledningen sin. På slutten av det du fikk sagt, var du inne på hva som nå skjer av oppfølging fra regjeringens side, og hva man gjør for å prøve å rette opp i den urett som har skjedd. Så jeg lurer aller først på om du har noe mer du ville legge til, siden du ikke fikk fullført innlegget ditt? Jeg er veldig interessert i å få vite hva Advokatforeningen mener om det som nå gjøres for å rydde opp. Det er det viktig at vi får et innspill på.

Merete Smith: Jeg hadde heldigvis ikke så veldig mye igjen som jeg skulle si. Men det vi er opptatt av, er rettshjelpsordningen som nå er etablert. Man får rettshjelp bare hvis man har fått et nytt vedtak fra Nav. Det er ikke slik at alle kan gå til en advokat og spørre: Har jeg rett på noe penger fra Nav? Men det man er helt avhengig av nå, om dette skal fungere, er at Nav treffer nye vedtak raskt nok. Så vår oppfatning er at vi bør evaluere den ordningen etter en stund og se om den fungerer bra nok, eller om man bør foreta en justering av reglene.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det. Jeg regner med at Advokatforeningen kommer til å minne Stortinget og regjeringen om nettopp det.

Det er slik at EØS-rett er komplekst – det har dere vært inne på selv. Og selv om man er jurist, er det ikke dermed sagt at man kan alle sider her. Og man har i realiteten hatt en kollektiv svikt fra alle som jobber i det juridiske. Da reiser spørsmålet seg om kompetanse og kompetanseheving. Det ble sagt at Advokatforeningen gjerne driver med etterutdanning og kjører egne EØS-kurs osv. Men er det også en grunn til, når vi vet hva som har skjedd nå, å se på hele utdanningsløpet når det gjelder EØS-rett på jusstudiet osv.? Har dere noen meninger om det – hvordan vi i større grad kan tilrettelegge for at ikke denne type situasjoner skjer igjen?

Merete Smith: Vi har ofte oppfatninger om jussutdannelsen, men vi er ikke ferdigtenkt på dette. Jeg tenker i hvert fall at hvis jeg hadde vært ansvarlig for undervisningen på de juridiske fakultetene nå, hadde jeg gått i tenkeboksen og vurdert: Hvordan kan vi gi studentene bedre kompetanse på EØS-rett i framtiden? Men jeg ville også tenkt på en annen ting, og det er nettopp: Hvordan skal man passe på at jurister er gode nok i kritisk tenkning, er gode nok til å stille kritiske spørsmål til det faktum eller den jussen de får seg forelagt?

Jeg mener, som dere har sagt selv, at det er mange jurister som ikke har sett problemstillingen her.

Det er bra at vi har tillit til staten, det tror jeg vi alle synes er en god ting. Men her har åpenbart tilliten gått for langt, og vi har hatt manglende kritisk tenkning. Det mener jeg at fakultetene bør tenke på i framtidig opplæring av jurister.

Møtelederen: Da går vi over til oppfølgingsspørsmål i inntil 15 minutter. Vi starter med ordfører for saken, Eva Kristin Hansen.

Eva Kristin Hansen (A): Jeg har lyst til å følge opp et spørsmål som Øvstegård var inne på, og det gjelder Trygderettens kjennelser og at Nav ikke anket. Etter hvert bestemte også Nav at man la Trygderettens forståelse til grunn og informerte systemet sitt i februar/mars 2019 om at man skulle endre praksis, men at man skulle endre praksis for framtidige saker. Det var det man la til grunn – at nå skulle de se framover. Som jurister og advokater – hva tenker dere om at man ikke var opptatt av at man ikke skulle gå tilbake i tid, og at man burde skjønnet at her var det gjort en alvorlig feil?

Merete Smith: I utgangspunktet er det slik at forvaltningen kan endre praksis for framtiden, uten at det får betydning for de tidligere sakene. Men her var det noe annet, her var det jo at man hadde tolket reglene feil med tanke på hvilke rettigheter de enkelte som søkte støtte hos Nav, fikk. Da tenker jeg i hvert fall at den vurderingen burde man ha tatt. Altså: Hva innebærer dette regelverket, og hvordan har det vært, det vi har praktisert hittil?

Møtelederen: Da er det Bente Stein Mathisen, vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Da Stortinget innførte arbeidsavklaringspenger gjennom Ot.prp. nr. 4 for 2008–2009, ga Nav et høringsinnspill der de ba om tydelige klargjøringer i lovforarbeidene, hvordan ytelse i kapittel 11 skal forholde seg til EØS-avtalen. En slik klargjøring ble ikke gitt. Ville en slik klargjøring vært av betydning for prosederingen? Og jeg tenker også: Ville en slik klargjøring kanskje også hatt betydning for implementeringen av forordning 883/2004, som vi snakker om i dag? Hva tenker du om det?

Merete Smith: Igjen tenker jeg at dette er et spørsmål som må granskes nærmere av kommisjonen som er nedsatt nå. For det vi har sett nærmere på, er mer generelt, at man bør gjøre noe med tanke på lovgivningsteknikken. Akkurat hvordan det konkret kunne ha vært unngått her, må kommisjonen se nærmere på.

Møtelederen: Da er det Svein Harberg, vær så god.

Svein Harberg (H): Det blir litt i det samme sporet. Jeg har bare en liten kommentar når det gjelder det Dietrichson sa til oss, at vi kunne satt inn et komma. Det er jo noe av poenget: Dette har ikke vært behandlet av Stortinget, for forskriftene kommer ikke til Stortinget, de behandles i regjering. Det er jo derfor vi stiller en del spørsmål rundt dette med implementeringen, for det blir en helt annen behandling av det dersom det er en sak til Stortinget. Vi er opptatt av å finne ut hva vi kan gjøre for å sikre at noe sånt ikke skjer igjen.

Bare for å følge opp litt av det som Bente Stein Mathisen var inne på, dette med å få en sånn forordning ut på høring: Tror dere at det hadde gjort at også miljøer som deres hadde grepet fatt i det, kunne spilt inn og oppdaget at her må det gjøres på den og den måten for å få det inn på en slik måte at det fungerer med tanke på oppfølging videre, at det er godt lesbart juridisk for alle dem som skal forholde seg til det?

Merete Smith: Advokatforeningen avgir omtrent 100 høringsuttalelser i året, og vi bruker veldig mye ressurser på det. Så vi er opptatt av at mest mulig sendes på høring, rett og slett. Jeg kan jo ikke love at vi hadde oppdaget det i denne saken, men sjansen hadde i hvert fall vært større for at det ville blitt oppdaget. Jeg kan nesten ikke understreke det nok – vi mener at betydningen av å sende ny lovgivning, nye forskrifter på høring er veldig stor, og at det er viktig at det blir lagt inn nok tid i høringen, slik at man faktisk får tid til det i organisasjoner som vår. Hos oss er dette noe som folk gjør på fritiden, og vi trenger litt tid for å gi de gode høringsuttalelsene.

Møtelederen: Da er Magne Rommetveit neste, vær så god.

Magne Rommetveit (A): Advokatforeningen peikar langt på veg på lovgjevaren, og det er jo greitt når de først er her, og me er her. Men likevel, nettopp når de først er her, vil eg gjerne stilla eit spørsmål som eg stilte til den tidlegare riksadvokaten tidlegare i dag, som gjekk ut på at i nokre av rettssakene har forsvararar vist til EØS. Eg spurde han om det førte til ein diskusjon i påtalemyndigheita, og då sa han nei. Då vert jo spørsmålet som òg går til Advokatforeningen: I nokre av rettssakene der forsvararar har vist til EØS, førte det på noko tidspunkt til ein diskusjon i Advokatforeningen?

Merete Smith: Jeg er jo glad for at noen advokater faktisk oppdaget det og anførte disse rettskildene i konkrete saker. Men nei, dette førte ikke til noen diskusjoner i Advokatforeningen. Og som jeg sa i et svar i sted: Advokatforeningen er opptatt av å oppdage denne ty-

pen problemstillinger hvor svake grupper ikke får de rettigheter de skal ha, eller har problemer med å få sine rettigheter i samfunnet. Så vi kunne selvfølgelig ønsket at vi hadde oppdaget det og hadde diskutert det, men det gjorde vi ikke.

Møtelederen: Et kort oppfølgingsspørsmål fra Rommetveit.

Magne Rommetveit (A): Har Advokatforeningen nokon rutine på å ta det opp, dersom det dukkar opp den typen saker, så ein kan få teke det opp i Advokatforeningen – ei forslagskasse eller eit eller anna sånt?

Merete Smith: Det vi har, er en rekke utvalg etter ulike typer rettsområder. Til sammen har vi faktisk over 500 tillitsvalgte som sitter i – tror jeg – over 40 ulike komiteer. Vi har en velferdsrettskomité, og vi har en menneskerettskomité, men det er klart at vi er jo avhengig av enten at noen som sitter i den komiteen, oppdager det, eller at man får innspill fra andre advokater.

Møtelederen: Da er det Freddy André Øvstegård, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det.

Det er blitt kjent i kommunikasjonen mellom denne komiteen og arbeidsministeren at etter at man begynte å vurdere de kjennelsene som kom inn fra Trygderetten, og at man videre problematiserte om det var riktig lovforståelse, osv., valgte man ikke å sende saken til Justisdepartementets lovavdeling for uttalelse. Har dere noen kommentar til det eller noe annet generelt ved Arbeidsdepartementets håndtering av saken, etter at det startet en problematisering hvor de også ble informert om usikkerhet i systemet?

Merete Smith: Jeg tenker igjen at dette handler om å finne ut konkrete fakta og hva som har skjedd i departementet. Det er det granskingskommisjonen som må gå nærmere inn i, og som vil gi oss en fasit på.

Møtelederen: Svein Harberg.

Svein Harberg (H): Jeg synes det var interessant, det som ble sagt om at dette var anført, men det hadde ikke ført til noe mer. Så presiserte du i sted at alle i den trekanten har et selvstendig ansvar for å følge opp. Kan en ut av det lese at domstolene ikke har vært lydhøre nok overfor at den problemstillingen har blitt reist, og sett at det var et relevant innsnitt?

Merete Smith: Jeg vil jo si det. Dersom det har vært advokater som har påberopt seg EØS-rettslige argumenter og sagt at dette burde derfor ikke vært straffbart, og domstolen har avvist det, tenker jeg at det i

hvert fall synes å tyde på at domstolene har gjort feil der.

Møtelederen: Er det noen flere spørsmål? Nei.

Da sier vi hjertelig takk for de innspillene dere har kommet med så langt. Før dere forlater oss, får dere anledning til å komme med en sluttkommentar, dersom det skulle være ønskelig.

Merete Smith: Nei, jeg har ikke noe ytterligere å tillegge. Takk skal dere ha – takk for at vi fikk komme.

Møtelederen: Mange takk for deres bidrag. Da starter vi opp igjen kl. 18.40.

Høringen ble avbrutt kl. 18.09.

Høringen ble gjenopptatt kl. 18.40.

Høring med Trygderetten

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen, og jeg ønsker velkommen til representantene fra Trygderetten. Det er Trygderettens leder, Trine Fernsjø, som har med seg avdelingsleder Bjørn Arvid Lervik og juridisk rettsmedlem Øyvind Bø som bisittere. Velkommen til dere også.

Da skal jeg først understreke at komiteen er oppmerksom på at Trygderettens medlemmer er uavhengige i behandlingen av hver enkelt sak, og at Trygderettens leder ikke på noen måte kan instruere medlemmene. Komiteen er innforstått med at Trygderetten ikke kommenterer innholdet i og begrunnelsen for den enkelte avgjørelse.

Da har du inntil 10 minutter til innledning. Etter innledningen starter komiteens utspørring med saksordføreren, som får 10 minutter, og det er 5 minutter til hvert av de øvrige politiske partiene. De styrer da tida si selv.

Så bare minner jeg om lydanlegget vårt, som forutsetter at det er på når vi prater og av når vi ikke prater.

Da kan vi begynne – vær så god, du har 10 minutter til disposisjon.

Trine Fernsjø: Ærede komité, takk for invitasjonen og for anledningen til å belyse saken som komiteen har til høring i dag.

Aller først vil jeg på Trygderettens vegne sterkt beklage de feil som er begått hos oss. I min innledning vil jeg først si noen ord om Trygderetten, så om sakskomplekset og dernest vil jeg redegjøre for vår praksis etter 2012. Praksisgjennomgangen vil vise at det ikke har vært høy nok bevissthet om EØS-retten, og at Trygderet-

ten har oversett trygdeforordningens betydning i en rekke saker. Jeg beklager at dette har medført unødige belastninger for personer som har fått avslag på rettigheter de har krav på.

Så litt om Trygderetten – jeg kommer til å gjenta litt, komitéleder. Trygderetten er en uavhengig ankeinstans som treffer avgjørelser som gjelder rettighet til pensjon og trygd, formelt kalt kjennelser. Vi behandler ikke straffesaker. Nesten alle saker vi får til behandling, kommer fra Nav klageinstans. Saker som ankes inn til Trygderetten, vurderes i enkeltretter som består av to, tre eller fem uavhengige rettsmedlemmer. Trygderettens leder kan ikke instruere rettsmedlemmene i behandlingen av enkeltsakene, og vår rolle og arbeidsmetodikk har klare likhetstrekk med domstolene.

Trygderettens konklusjon og begrunnelse framkommer i den enkelte kjennelse, og Trygderetten kan stadfeste, oppheve, henwise og omgjøre vedtak fattet av Nav. Når saken er avgjort, sendes kjennelsen til Nav klageinstans og til den private part. Partene vurderer om avgjørelsen skal godtas eller bringes inn for lagmannsretten, og det er Nav som vurderer hvilken betydning Trygderettens avgjørelser skal ha for Navs praksis i framtidige saker.

Jeg går nå over til å kommentere sakskomplekset som denne høringen gjelder. Trygderetten ble orientert om saken ved telefon fra departementet 22. oktober 2019. Departementet ba oss 24. oktober om å redegjøre for praksis, og slikt svar ble sendt 28. oktober.

Siden forordningen trådte i kraft i juni 2012, har vi mottatt nær 29 000 saker. Vi har identifisert 159 ankesaker som har eller kan ha tilknytning til artikkel 21. I snitt blir dette ca. 20 saker per år. Vi har oversendt listen over disse sakene til Nav klageinstans, som skal behandle sakene på nytt. Trygderetten kan ikke gjenoppta saker på eget initiativ.

Nå skal jeg gå over til å snakke om gjennomgangen av Trygderettens praksis. Det er en gruppe av Trygderettens rettsmedlemmer som har gjennomgått de 159 sakene, og det har vi gjort nå etter oktober. Som det ble bemerket her, skal det legges til grunn at verken rettsmedlemmene eller jeg kan kommentere den enkelte kjennelse, for det er rett og slett ikke opp til meg å vurdere om Trygderettens kjennelser er korrekte. Men jeg skal si noe om praksis på et overordnet nivå og uten å rokke ved Trygderettens rolle og rettsmedlemmenes uavhengighet. Vi har delt praksis inn i tre tidsperioder.

Den første perioden er fra 2012 og fram til juni 2017, og i denne perioden ble 74 av de omtalte 159 sakene avgjort. Den første saken hvor Trygderetten tok opp artikkel 21, ble avgjort i august i 2014. Trygderetten opphevet den gang Navs vedtak fordi forordningen ikke var vurdert.

Artikkel 21 er nevnt i ca. 20 av disse 74 sakene. Enkelte saker ble opphevet med henvisning til artikkel 21, men i nesten alle sakene stadfestet vi Navs vedtak. Trygderetten overså forordningen i veldig mange av disse sakene i denne perioden, dessverre. I flere saker er det allikevel sånn at stadfestelse kan ha vært et riktig resultat, f.eks. fordi den private part ikke oppfylte sykdomsvilkåret eller aktivitetskravet.

Men i den andre perioden, som var fra juni 2017 og til og med mars 2018, ble det avsagt 38 kjennelser. På forespørsel fra departementet har vi gitt nærmere opplysninger om denne perioden. Også i denne perioden avsa Trygderetten kjennelser hvor Navs vedtak ble stadfestet, og også nå uten at problemstillinger knyttet til artikkel 21 ble omtalt. Stadfestelsene kan også i disse sakene ha vært riktig resultat, av samme grunn som jeg nevnte ovenfor.

I denne andre perioden opphevet eller henviste Trygderetten 12 vedtak fattet av Nav. Syv av vedtakene ble opphevet fordi Nav ikke hadde drøftet EØS-reglene, og ingen av disse sakene kom tilbake til Trygderetten. De kom altså ikke tilbake med en EØS-rettslig vurdering.

Jeg er ikke kjent med at Trygderetten i denne andre perioden vurderte artikkel 21 og kom til at kravet om opphold i Norge kunne opprettholdes. Der Trygderetten drøftet artikkel 21, var det altså enighet om forståelsen av bestemmelsen.

I den tredje perioden, fra april 2018 og fram til nå, har Trygderetten avsagt kjennelse i 47 ankesaker fra Nav. I denne perioden har Trygderetten fastholdt standpunktet om at det er i strid med artikkel 21 å kreve opphold i Norge, men dessverre finner vi også i denne perioden enkelte saker der Trygderetten ikke har vurdert forholdet til artikkelen.

I august 2018 avsa Trygderetten en kjennelse i ankesak 17/03677. I denne kjennelsen uttrykte Trygderetten eksplisitt at oppholdskravet i folketrygdloven må vike for artikkel 21, og den saken sendte vi tilbake til Nav. Den kom tilbake til oss etter veldig kort tid – jeg mener at det var ca. én måned, veldig ekspedit og bra – men i den saken, som da fikk ankesaksnummer 18/03099, opprettholdt Nav at det kunne stilles krav om opphold i Norge. Dette var første gang Nav opprettholdt sitt avslag på grunn av opphold i utlandet når Trygderetten hadde uttalt helt klart lovforståelsen i en tidligere behandling av saken.

I tillegg kom det utover høsten ankesaker der Nav stilte krav om opphold i Norge, til tross for at Trygderettens lovforståelse må ha vært kjent før disse sakene ble oversendt til oss. Høsten 2018 var det klart for oss at Nav ikke innrettet seg etter Trygderettens lovforståelse, så det var en spesiell situasjon høsten 2018.

De retter som hadde saker til behandling hos oss den høsten, hadde i hvert fall to valg. De kunne foreslå å sette rett med fem medlemmer, eller de kunne vurdere å innhente en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen. Tre enkeltretter i Trygderetten vurderte å be EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse.

Jeg var orientert om dette, og jeg syntes det var et godt alternativ til å sette rett med fem medlemmer. Det var egentlig av tre grunner. Det var fordi det dreide seg om et rent rettslig spørsmål, og fordi det på det tidspunktet ikke var noen intern uenighet i Trygderetten om forståelsen av artikkel 21, og fordi EFTA-domstolen har en særlig rolle når det gjelder tolkningen av trygdeforordningen og dens rekkevidde.

Departementet ble i brev fra direktoratet av 20. desember 2018 orientert om at Trygderetten vurderte å innhente en uttalelse fra EFTA-domstolen. Så ble vi i slutten av februar – jeg er kommet til mine avsluttende bemerkninger, og jeg håper jeg kan få lov til å fullføre ... Vi har i tiden etter oktober reflektert mye over hvorfor det tok så lang tid å etablere en klar forståelse av artikkel 21. Jeg har ikke noe godt svar på det. Generelt har det vært liten oppmerksomhet om forordningens artikkel 21 fra private parter i Nav og i Trygderetten. Jeg tror det må være riktig å si at artikkel 21 ikke gir uttrykk for et klart og entydig svar på alle spørsmål tilknyttet trygdeeksport.

Jeg er enig med Tor-Aksel Busch i at det hadde vært en fordel med en direkte henvisning til forordningen i folketrygdloven.

Jeg kan senere svare på spørsmål om hva vi har gjort etter at vi fikk vite om denne saken.

Men, komitéleder, jeg runder da av innledningen og vil besvare spørsmål fra komiteen så godt jeg kan. Jeg håper det er i orden at mine bisittere supplerer meg under spørsmålsrunden.

Møtelederen: Takk for det, og du styrer selv om du ønsker bistand til detaljer i svar.

Da starter vi med sakens ordfører, Eva Kristin Hansen, som disponerer inntil 10 minutter – vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Først: Tusen takk for et veldig interessant og opplysende innlegg.

Vi har kikket mye på disse kjennelsene i Trygderetten, i og med at de har vært en så viktig og sentral del av saken. Nå gikk jo du gjennom disse tidsperiodene, men kunne du ha sagt litt om noe som er vanskelig for oss å forstå, og det er: Når begynte dere å få ensrettet praksis? Det var jo en del dommer hvor man ga medhold, og i andre ikke – det var ulike kjennelser. Var det noen store diskusjoner internt hos dere? Snakker dere om disse tingene? Hvordan skred det fram? Du har beskrevet tids-

periodene veldig godt her, men kan du si litt om diskusjonene rundt det?

Trine Fernsjø: Den første perioden tror jeg kanskje vi bare skal la ligge, for der var det rett og slett veldig liten bevissthet om trygdeforordningen, og det var veldig mange saker hvor den ikke ble vurdert. Så jeg tror jeg skal konsentrere meg om å si noe nærmere om perioden fra juni 2017 og til og med mars 2018.

I denne perioden hadde vi 38 kjennelser. Det er kommentert litt nærmere i et brev til komiteen fra statsråden, et brev jeg tror dere fikk 5. desember, hvor det står litt nærmere om dette. Av de 38 kjennelsene var det ni saker som ikke ble kommentert i det brevet, rett og slett fordi vi ikke visste om det var opphold i eller utenfor EØS-området. Så i det brevet til dere er særlig 29 av disse kjennelsene kommentert.

Av de 29 kjennelsene er det 17 kjennelser som stadfester vedtaket, og av de 17 kjennelsene – det blir veldig mye detaljer her, men jeg skal prøve – var det bare i fire av de sakene man drøftet EØS-forordningen. Så i 13 av dem var det ikke et tema. Vi stadfestet at noen av disse kan være riktige, fordi aktivitetskravet og sykdomskravet ikke var oppfylt, men det er rett og slett vanskelig å si uten å gå nærmere inn i de kjennelsene. Men i de sakene har vi rett og slett ikke sagt oss enig med noen rettsforståelse som Nav har hatt om trygdeforordningen. Den var ikke et tema.

Men av tolv opphevingssaker var trygdeforordningen tema i syv av dem. Og i de fleste av dem sa vi at denne saken må dere ta tilbake og vurdere lovforståelsen på nytt – hvilken betydning har forordningens artikkel 21 sett i forhold til folketrygdloven? Og i enkelte av de syv sakene ga vi endog veldig klart uttrykk for hva vår lovforståelse var: at vi mente det ikke kunne stilles et oppholds krav.

Så det skjer altså en utvikling, det gjør det.

Jeg mener at når det gjelder praksisen vår, har det etter juni 2017 vært enighet internt i Trygderetten om hvordan artikkel 21 var å forstå, i de retter som har tatt stilling til artikkel 21. Men det er et problem at det er en del retter som ikke har sett den problemstillingen.

Eva Kristin Hansen (A): Takk – ja, det er kompliserte greier, dette.

Men jeg lurte på om du kunne hjelpe oss litt. Du nevner det med to, tre eller fem medlemmer. Statsråden sa ganske tidlig etter at denne saken ble kjent:

«Slik jeg så langt har forstått saken, har Trygderetten etablert sin praksis uten en slik femmedlemskjennelse, men i stedet gjennom flere enkeltkjennelser.»

Har du noen kommentarer til det, bare for å hjelpe oss med å forklare det med to, tre og fem?

Trine Fernsjø: Ja, det kan jeg gjerne gjøre.

Trygderetten avgjør mange kjennelser hvert år – drøyt 4 000 kjennelser i året – og vi tar stilling til en rekke rettsspørsmål. Det som er det vanlige, er at praksis dannes gjennom mange kjennelser underveis. Det mener vi er blitt gjort her, at vi har tatt stilling – vi har hatt disse syv sakene hvor vi har gjort oss opp en mening om forordningen.

Men så kan vi sette rett med fem medlemmer. Det prøvde jeg å illustrere i stad med å si at situasjonen var først slik høsten 2018, for det var først på det tidspunktet at Nav hadde tatt stilling til hvordan forordningen var å forstå, etter at Trygderetten hadde sagt noe om hva vi mente. Så det var først på det tidspunktet at det var klart for oss at vi tolket forordningen forskjellig.

Da kunne jeg som Trygderettens leder ha besluttet å sette rett med fem medlemmer. Det er en beslutning som lederen pleier å bygge på enten en anmodning fra en av partene, eller at det kommer en anmodning fra en av rettene som behandler en sak i Trygderetten. Så jeg må jo få vite om det, at det er en slik sak som er aktuell.

I denne situasjonen var vi enige om rettsforståelsen i Trygderetten, og det var ingen anmodning fra partene. Det var rett og slett noen enkeltretter. Der er jo dommerne uavhengige, og de fant det riktig å spørre EFTA-domstolen. Det synes jeg som sagt var et godt alternativ. Når det først var valgt fra deres side, var det ikke lenger aktuelt også å ha en femmedlemskjennelse.

Jeg vet ikke om det er noe mer – til dette?

Eva Kristin Hansen (A): Nei, det var oppklarende. Av litt nysgjerrighet: Hvordan reagerte dere da dere skjønnte at da dere sa at nå må vi trekke inn EFTA-domstolen i dette, fikk man etter hvert en endring av praksis, for den oppfatningen som Trygderetten hadde kommet fram til, viste seg å være riktig. Hva tenkte dere om det da det skjedde?

Trine Fernsjø: Vi var ikke involvert i den kontakten som var mellom direktoratet og departementet i spørsmålet om den praksisomleggingen. Vi ble orientert av Nav klageinstans om utfallet av det. Da fikk vi bare beskjed om at da skulle praksis legges om i tråd med vår praksis, og det er klart, da syntes vi det var bra.

Eva Kristin Hansen (A): Bra svart. Et spørsmål til opplysning: Hadde Trygderetten noen gang kontakt med departementet om disse spørsmålene?

Trine Fernsjø: Det har vi ikke hatt. Trygderetten avsier enkeltkjennelser. De gir vi til partene, og partene tar stilling til hva de skal gjøre videre. Og Nav vurderer hva de skal gjøre med sin praksis videre. Det er Nav som har kontakten med departementet om hva som da skal

skje. Så vi varsler ikke departement eller direktorat, det gjør vi ikke.

Møtelederen: Da går ordet videre til Svein Harberg, som har inntil 5 minutter til spørsmål på vegne av Høyre.

Svein Harberg (H): Takk for en grundig gjennomgang. Av og til opplever vi nok at forvirringen kommer på et høyere nivå, og vi er på et høyere nivå. Men det er ikke kritikk. Jeg synes dere har gitt mange gode tilbakemeldinger, som vi får bearbeide etter hvert.

Du sier at Trygderetten da hadde kommet fram til en felles forståelse, men hvis jeg oppfattet deg riktig, var det fire steder hvor det hadde vært drøftet, men hvor en ikke kom til den samme konklusjonen. Det var altså drøftet i fire kjennelser, men de kom ikke til den samme konklusjonen – det var altså utenom de sju. Kan du si litt om det?

Når dere har forskjellige kjennelser – nå gjøres det sånn der og sånn der og sånn der – hvilke systemer har dere for å gripe fatt i det? Er det ikke en eller annen måte å fange opp det på?

Trine Fernsjø: Jeg tror jeg begynner med det siste. Vi er veldig opptatt av praksiskoordinering i Trygderetten, og vi har en rekke tiltak som skal ivareta det. Men vi avsier 4 000 kjennelser i året, og i dette sakskomplekset er det 159 saker over åtte år. Det er ca. 20 saker i året. Med så vidt få saker har det ikke vært så mye fokus på denne problemstillingen. Jeg vet ikke helt om jeg svarte på spørsmålet ditt nå, men jeg prøvde i hvert fall.

Svein Harberg (H): Det går bra. Og når det gjelder de tallene – om det var fire – kan vi få et svar, hvis dere har et svar på det?

Trine Fernsjø: Det jeg sa, var at av de 38 kjennelsene – vi er inne i den andre perioden – var det 17 vedtak som ble stadfestet, og at vi drøftet EØS-retten i fire av de sakene. Er det de fire sakene du lurer på?

Svein Harberg (H): Ja.

Trine Fernsjø: Jeg husker rett og slett ikke om det var andre vilkår som gjorde at det der ble stadfestet. Det må det nesten ha vært.

Svein Harberg (H): Akkurat. Det var oppklarende – veldig bra.

En sier at når en har gjort noen vedtak, så endrer en praksis. Du er også tydelig på at du synes det er litt underlig at når dere har meldt tydelig tilbake at her må det skje en praksisendring, og så skjer det ikke likevel. Men har dere noen kutyme for hvor mange kjennelser som må til for å endre praksis? For det var nok forvirrende, vil

jeg tro, også for Nav i denne perioden, som fikk forskjellige resultater fra forskjellige steder.

Trine Fernsjø: Jeg har forståelse for at det var vanskelig at Trygderetten diskuterte spørsmålet i disse tolv sakene, at man snakket om det der, men at man ikke gjorde det i stadfestelsessakene. Det har jeg forståelse for. Men det som er tilfellet, er at man i disse stadfestelsessakene – bortsett fra i disse fire – ikke har drøftet det. Det har ikke vært et tema.

Svein Harberg (H): Et siste spørsmål: Du sa at dere ikke har noen rutiner for å informere departementet om avgjørelser. Jeg mener å ha lest et eller annet sted at hvis en har femmannsrett, som gjør at det er prinsipielle avgjørelser, så skal departementet informeres. Jeg vet ikke om det er riktig, men når du skulle vurdere femdommersrett eller EFTA, vurderte du da at dette faktisk var en sak som du, eller dere i systemet, burde melde fra om oppover?

Trine Fernsjø: Nei, det gjorde jeg ikke. Jeg tenker at det tilligger et uavhengig rettsmedlem i Trygderetten å ta stilling til om en sak skal vurderes framlagt for EFTA-domstolen eller ikke. Så tilligger det meg, som Trygderettens leder, å ta stilling til om retten skal settes med fem eller ikke. Det er jo ikke slik at departementet blir kontaktet når Trygderetten vurderer å sette rett med fem. Det skjer ikke. Departementet orienteres via direktoratet.

Svein Harberg (H): Takk.

Trine Fernsjø: Jeg har ett tillegg, hvis jeg får lov?

Møtelederen: Ja.

Trine Fernsjø: I årsrapporten rapporterer vi om hva vi har av femmedlemskjennelser, så det vil fremgå av årsrapportene våre.

Møtelederen: Da går vi videre til Hanne Dyveke Søttar, som innenfor en tidsramme på 5 minutter stiller spørsmål på vegne av Fremskrittspartiet.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk. Jeg sitter og tenker hardt, spesielt på dette med femmedlemsrett kontra EFTA-domstol. Jeg klarer ikke å forstå, for saken ble jo ikke sendt til EFTA-domstolen. Ble den praksisendringene likevel gjort, men ikke av en fempersonsrett? Si gjerne litt om det, for jeg klarer ikke å minnes at den ble sendt dit.

Trine Fernsjø: Det er helt riktig. Den kom ikke så langt. Det som skjedde, var at tre enkeltretter vurderte å forelegge spørsmålet for EFTA-domstolen. De vurderte

å spørre EFTA-domstolen om forholdet mellom folke-trygdloven og artikkel 21? Det som de som styrte de tre rettene da gjorde, var at de måtte sende spørsmål til partene, her altså Nav klageinstans og den private parten, og spørre: Nå har vi tenkt å gjøre dette. Hva synes dere om det? Hvilke spørsmål ville dere gjerne stille?

Og så skulle da Nav klageinstans sikkert ta det med direktoratet, som ville ta det med departementet. Vi ble i hvert fall kontaktet og bedt om at fristen for å komme med en uttalelse til det brevet ble forlenget, og det innvilget vi. Og så var det denne kontakten mellom departementet og direktoratet, som da førte til avklaringen om at praksis ble lagt om. Så disse sakene ble aldri sendt til EFTA-domstolen. Vi henviste rett og slett de sakene tilbake til Nav, for de ba om å få dem tilbake for å vurdere dem selv. Så det var resultatet.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): For å følge det opp litt: Vi har jo hatt de ansatte fra Nav inne tidligere her i dag, og da kom det fram veldig mye om dette med manglende kompetansekrav innad i Nav. Det ble også sagt at det på en måte ble vurdert slik at Nav klageinstans hadde det faglige ansvaret for de juridiske vurderingene innad i Nav. Men hvordan er EØS/EU-kompetansen i Trygderetten? Er det noe man burde hatt mer fokus på tidligere, eller har dere fått mer fokus på det nå?

Trine Fernsjø: Jeg tenker at praksisgjennomgangen har vist at det ikke har vært nok fokus på det, at vi ikke har hatt en høy nok bevissthet på det før. Det tror jeg vi bare må erkjenne, at sånn har det vært, også hos oss. Men jeg tenker nå at vi har veldig mange dyktige medarbeidere med god kompetanse, også i EØS-retten. Vi har hatt fokus på EØS-retten i 2019, og vi kommer til å ha et økt fokus på det i 2020, og vi har gjennom flere år vært veldig opptatt av å rekruttere personer som har god EØS-rettslig kompetanse. Det har hatt veldig god effekt i hele organisasjonen.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Bare et siste, raskt spørsmål. Dere henviser til 2012, og vi kan se det, for det var da den forordningen ble innført: Hvem var det som hadde ansvaret for å gjøre de juridiske betraktningene om hvorvidt dette kunne føre til endringer?

Trine Fernsjø: Det spørsmålet tror jeg rett og slett ikke jeg fikk helt tak i. Kan du prøve...

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Jeg tenker på at da denne forordningen ble innført i 2012, burde man jo tenkt: Er dette noe som kan innvirke på jobben vår, og det vi skal gjøre? Da må man jo ha gjort en juridisk vurdering av om dette hadde betydning for det fagfeltet som man jobbet med.

Trine Fernsjø: I Trygderetten som sådan er det enkeltretter som tar stilling til EØS-spørsmålene, så enkeltrettene som behandlet sakene, måtte gå inn i problemstillingene. Det er klart at i Trygderetten har vi hatt kurs, og vi har hatt temaet EØS-rett. Det har vi hatt oppe gjennom hele perioden.

Møtelederen: Da går vi videre til Nils T. Bjørke, som har 5 minutter til disposisjon på vegne av Senterpartiet.

Nils T. Bjørke (Sp): Eg takkar for informasjonen, sjølv om eg, som Harberg, slit litt med ein del detaljar her. Du seier at de ikkje har informert departementet. De er jo ein underliggjande etat i forhold til departementet, slik eg oppfattar det, og Huitfeldt nemnde tidlegare i dag at når det var prosessuelle saker, fekk ho det på sitt bord frå Trygderetten. Er det ein endra praksis frå tidlegare?

Trine Fernsjø: Det er ikke endret praksis. Hvis hun har fått det på sitt bord, antar jeg at hun har fått det fra direktoratet. Jeg spør nå – jeg har ikke hørt Huitfeldt. Men Trygderetten orienterer ikke departementet. Vi er en underliggende etat, men vi er uavhengige, og vi avsier kjennelser og avgjørelser på linje med en domstol. Det ligger ikke i systemet at vi skal varsle departementet.

Nils T. Bjørke (Sp): Og så litt oppklaring: Du var tydeleg på at det var ein del saker der ikkje artikkel 21 var vurdert. Betyr det at det ikkje var ei aktuell problemstilling, eller at domarane ikkje har teke omsyn til artikkelen?

Trine Fernsjø: Det vet jeg rett og slett ikke.

Nils T. Bjørke (Sp): Så de har ikkje nokon måte å ha oversikt over kva som gjer at det ikkje var vurdert? Er det ein mangel ved vedtaket så lenge det ikkje er vurdert, eller kan det bety at det er heilt andre grunnar til anten avslag eller stadfesting?

Trine Fernsjø: Jeg vet ikke grunnene til at det ikke har vært vurdert i den enkelte sak. Så nøye har jeg rett og slett ikke gått inn i det. Men vi har også skrevet i det brevet til komiteen som det er vist til, at en del av disse stadfestelsene, altså der hvor det ikke har vært vurdert, godt kan være riktige, fordi aktivitetskrav, sykdomsvilkår eller andre vilkår i folketrygdloven ikke var oppfylt.

Nils T. Bjørke (Sp): Så det at det er så mange fleire saker som har vorte avvist, at de har omgjort vedtak frå Nav frå 2017 og utover, meir enn før, treng ikkje bety at de ikkje har vurdert det rett tidlegare, men at det kan vera andre grunnar som ligg bak?

Trine Fernsjø: Det kan være andre grunner som gjør at en stadfestende kjennelse allikevel er riktig, selv om man ikke har vurdert artikkel 21. Oppholdskravet er ett av flere vilkår som man vurderte, og hvis man kom til at vedkommende ikke var syk, eller ikke overholdt aktivitetsplanen sin, var det i seg selv et avslagsvilkår som ville stå seg.

Nils T. Bjørke (Sp): Du fortalte at de hadde mange saker der Nav ikkje aksepterte at de gjorde endringer, før de viste til at de vurderte å ta dei til EFTA-domstolen. Har de opplevd det i andre saker? Er det vanlig at Nav overprøver når Trygderetten har teke rettsavgjøder i andre saker?

Trine Fernsjø: Vi opphever ca. 10 pst. av sakene våre hvert år, og det er ulike grunner til å oppheve kjennelser. Det vanligste er at vi ikke har nok faktiske opplysninger til å ta stilling til saken. Men i en del tilfeller, som her, er det fordi man ikke har vurdert et rettsspørsmål. Når vi opphever et vedtak fra Nav, går det tilbake til Nav, og hva som skjer videre med den saken, er det veldig ofte slik at vi i Trygderetten ikke får vite det. For hvis Nav innhenter opplysninger, og hvis det mangler f.eks. medisinske opplysninger, så innhenter de opplysninger – og så kommer de kanskje til at vedkommende har rett på dette, at han faktisk er syk, at han eller hun oppfyller dette vilkåret. Da omgjør de, og da faller jo hele ankesaken bort. Men hvis de gjør en ny vurdering av saken og fastholder at vedkommende ikke har rett, da kan saken komme tilbake til Trygderetten.

Møtelederen: Da kan vi gå videre til Freddy André Øvstegård, fra SV, som også har 5 minutter til disposisjon. Vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det, og takk for en veldig informativ og nøye innledning. Det var veldig godt.

Mitt første spørsmål går på at i denne saken har Trygderetten kommet med kjennelser mot Navs praksis, og så har Nav verken anket det eller endret praksis, vet vi jo nå. Hva mener dere i Trygderetten om den måten å forholde seg til Trygderettens kjennelser på, sånn generelt, men også i denne saken spesielt?

Trine Fernsjø: Vi er vant med at klageinstansene – eller Nav, da – forholder seg til det resultatet vi kommer til i saken. Det er det som er det vanlige. Og hvis de ikke er enige i vår kjennelse, bringer de den gjerne inn for retten. Det er det som er vanlig. Eller de kan kontakte departementet og be om en lovendring, eller de kan be oss om å avsi en femmedlemskjennelse neste gang de sender en lignende sak. Det pleier de å gjøre.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk. Men det gjør de altså ikke i disse sakene?

Trine Fernsjø: Nei, de gjorde ikke det i dette sakskomplekset.

Freddy André Øvstegård (SV): Vil du dele noen mening om det, om hvordan du vurderer det?

Trine Fernsjø: Nei, det ... Når vi fikk en sak tilbake som viste veldig klart at vi var uenige, var det viktig at vi fikk den uenigheten opp, for det var da vi virkelig kunne ta tak i det. Så det var bra når vi fikk den tilbake, den som da ble 183099-saken.

Freddy André Øvstegård (SV): Det var høsten 2018?

Trine Fernsjø: Ja.

Freddy André Øvstegård (SV): Først da, etter at dere begynte å komme med kjennelser som opphevet Navs praksis på den måten du har beskrevet, fikk dere en slags tilbakemelding fra Nav?

Trine Fernsjø: Ja, vi gjorde det.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det, det er godt å vite.

Når dere da ber den ene parten, Nav og Nav klageinstans, i forbindelse med akkurat det om deres synspunkter på det å løfte det spørsmålet til EFTA-domstolen for en rådgivende uttalelse, kan man jo på mange måter si at det er da ballen begynner å rulle i denne saken. Har dere noen formening om hvordan Nav, som den ene parten, her forholder seg til deres spørsmål om å heve dette til EFTA-domstolen, og tilbakemeldingene som kommer fra Nav til dere? Du nevnte at det kommer tre kjennelser, det er tre kjennelser som sendes. Kan du gjenta det, eventuelt, hvis det var noe uklart der?

Den første versjonen av spørsmålet mitt var vel egentlig bare: Hvordan opplever dere at Nav svarte på deres henvendelse om å forelegge det for EFTA?

Trine Fernsjø: Jeg tror egentlig ikke at vi fikk noe svar på det brevet, jeg tror ikke vi fikk konkrete svar. Nå må jeg få lov til å konferere med mine bisittere her.

Det ble sendt et brev hvor det ble spurt om synspunkter på dette, satt en frist, fristen ble forlenget. Vi fikk ingen konkret tilbakemelding på de tre brevene som ble sendt, men vi fikk en beskjed om at praksis ville bli lagt om. Deretter fikk vi en anmodning om at alle de sakene skulle sendes tilbake til Nav for behandling. Det var det som faktisk skjedde.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for den oppklaringen. Da tror jeg ikke jeg rekker noen flere spørsmål, så da sier jeg bare tusen takk for gode svar.

Møtelederen: Da er det uavhengig representant Ulf Leirstein, som har 5 minutter til disposisjon.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det. Hvis jeg fortsetter der hvor vi slapp: Da dere fikk en tilbakemelding i forhold til de tre henvendelsene om at praksis ville bli lagt om, hva tenkte dere da?

Trine Fernsjø: Vi fikk tilbakemelding fra Nav klageinstans i slutten av februar i 2019. Det som var ordlyden i den meldingen, var at departementet hadde bestemt at praksis skulle legges om i tråd med Trygderettens syn på artikkel 21. Det var vi naturligvis fornøyd med.

Ulf Leirstein (uavh): Men tenkte man at her kan det være mange saker som er avgjort tidligere, som faktisk ikke er korrekte? Gjorde man en slik vurdering, da dere drøftet dette, for det var jo en ganske oppsiktsvekkende tilbakemelding, vil jeg anta?

Trine Fernsjø: Jeg tror faktisk ikke at vi vurderte det så nøye. Jeg minner igjen om det som er Trygderettens rolle. Vi behandler de ankesakene vi får. Vi behandler dem som konkrete saker, treffer avgjørelser og sender avgjørelsene videre, sender ut og meddeler hvordan det har gått. Hvordan det virker inn på praksis, og hvilke etterfølgende vurderinger man måtte gjøre på et mer overordnet nivå, det tenkte i hvert fall ikke jeg på.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det.

Noe av utfordringen i denne saken er at det er veldig mange som sitter på hver sin tue, og som har hatt sitt ansvar, og så har man ikke kommunisert seg imellom, og så har ikke det totale sakskomplekset egentlig blitt avdekket før nå i det siste. Det er en kjempeutfordring, uten tvil. Vi var litt inne på det da vi hadde tidligere riksadvokat her før i dag. Han var veldig tydelig på at riksadvokatembetet ikke fulgte med på Trygderetten, for det hadde jo ikke straffesaker som sådan. Men jeg stilte ham spørsmålet: Burde det i større grad vært noe i dialog her, og burde man hatt mer oppmerksomhet f.eks. fra riksadvokatembetet i forhold til Trygderetten, da noen av disse sakene etter hvert ender i det ordinære rettssystemet? Så da vil jeg gjerne stille deg det samme spørsmålet, om man – med det vi vet nå – ser noe behov her for noen bedre dialog underveis med de forskjellige instansene, for eventuelt å avdekke den type ting vi nå har avdekket?

Trine Fernsjø: Jeg kan ikke se at det er behov for dialog mellom Trygderetten og Riksadvokaten. Det synes jeg – og det syntes jo ikke han heller. Han sa noe om

at systemene ikke var satt opp sånn at de kunne følge med på Trygderettens avgjørelser. Trygderetten vurderer, egentlig, saker og agerer som en domstol i dette. Så det er ikke vi som har som rolle å varsle, rett og slett.

Ulf Leirstein (uavh): Du delte inn i tre perioder, og hvis vi er i den midterste perioden, så fikk du altså – for å prøve å gjøre det enkelt – noen saker hvor man mente at her måtte artikkel 21 tolkes på én måte, og så fikk du andre kjennelser som var tolket motsatt. Har man noen type instrument i Trygderetten, en mekanisme for en oversikt eller kontroll og sikring av lik praksis, og at de forskjellige rettene blir informert om det på noen måte, eller sitter man helt selvstendig?

Trine Fernsjø: Hver enkelt rett er selvstendig, og hver enkelt dommer er uavhengig i sin utøvelse av denne gjerningen, å avgjøre enkeltsaker, men det er klart at vi i Trygderetten jo er veldig opptatt av at like saker skal behandles likt. Det er vi veldig opptatt av, og vi har mange tiltak som skal sikre en enhetlig praksis. Denne saken har vist at vi må gå gjennom og se på rutinene våre for praksiskoordinering. Det har den vist. Den har vist at vi må ha en større grad av kommunikasjon innad om faglige spørsmål, og det vil vi selvfølgelig ta tak i.

Møtelederen: Da er vi ferdig med den runden som disponeres av hvert enkelt parti, og går over til en felles oppsummerende runde til slutt. Da starter vi med Magne Rommetveit, vær så god.

Magne Rommetveit (A): Takk. Ein av grunnane til at alvoret i saka ikkje vart oppdaga tidlegare, skal vera at Nav opererer med det som no viser seg å vera eit ikkje-relevant skilje mellom korte og lengre mellom-bels opphald. Men når ein ser på orskurdane frå Trygderetten, gjeld jo dei både korte og lengre mellom-bels opphald. Var dette skiljet noko som var relevant frå dykkar side?

Trine Fernsjø: Nei, det var det ikke, som jeg er kjent med.

Møtelederen: Da går vi videre til Bente Stein Mathisen. Vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Takk for grundig informasjon. Dette er på et høyt nivå, og det er vanskelig. Men litt tilbake til det som en del har stilt spørsmål om: Jeg har forstått det sånn at Trygderetten avgir enkeltkjennelser i mange saker, ca. 4 000 i året, og at saker som omhandler rettsspørsmål rundt artikkel 21, utgjør ca. 20 i året. Etter et spørsmål Svein Harberg stilte tidligere, forsto jeg det sånn at fordi det ikke var så mange saker i denne kategorien, hadde man ikke fokusert så

sterkt på dette – hvis jeg oppfattet det riktig. Det undrer meg litt, for når det er snakk om feil rettsanvendelse, er jeg litt forundret over at dette ikke har vært løftet fram litt tidligere. Skjønner du problemstillingen? Jamfør det du sier om at Trygderetten er opptatt av å ha lik saksbehandling av like saker.

Trine Fernsjø: Ja – jeg tenker. Selv om man har få saker, er det selvfølgelig viktig at enhver sak skal behandles korrekt. Det jeg mente å illustrere med det saks-tallet, er at man blir bedre til å behandle saker man har flere av, for å si det sånn, og at det gjelder en periode. Det var et generelt synspunkt.

Nå spurte du meg – hva med disse sakene, hvorfor vi ikke snakket mer om dem, ikke sant? Det var spørsmålet ditt?

Bente Stein Mathisen (H): Ja.

Trine Fernsjø: Ja. Jeg nevnte at Trygderetten opphever 10 pst. av vedtakene i året. Det at man opphever vedtak for å få saker tilbake, er i seg selv ikke en uvanlig situasjon. Det er ganske mange saker der man opphever vedtakene, så det blir det ikke noen veldig diskusjon rundt. Det var først da man begynte å få sakene tilbake med en utdypning av hva som var lovforståelsen, at det fikk et veldig fokus.

Møtelederen: Da går vi videre.

Nils T. Bjørke (Sp): Eg vil berre prøva å få litt klarleik i dette. Det skjedde ei endring i Trygderetten frå 2012, då det var få saker som de omgjorde på dette grunnlaget, til 2017. Skjedde det noko med Trygderetten, eller kva var det som gjorde at den endringa kom, og at de begynte å oppheva ein del saker?

Trine Fernsjø: Det har vi naturlegvis spekulert på. Var det noe spesielt som skjedde i 2017? Det har vi ikke noe klart svar på. Vi vet rett og slett ikke. Det kan jeg ikke svare på.

Nils T. Bjørke (Sp): Det var altså ei rein oppvakning i Trygderetten?

Trine Fernsjø: Praksis dannes jo av en mengde saker som vurderes konkret av enkeltretter. Jeg tør ikke ... Jeg kan ikke svare noe mer konkret.

Freddy André Øvstegård (SV): Jeg kan for så vidt følge opp dette litt. For én ting vi i hvert fall vet skjedde i 2017, som også flere trygderettskjennelser viser til, og som går imot Navs praksis og opphever Navs vedtak i dette spørsmålet – når man viser til forordningen – er det som i media har blitt omtalt som Tolley-dommen i EU. Det har blitt mye debatt om den er relevant eller

ikke for denne høringen og saken vi har høring om, men det vises altså til den i enkelte kennelser.

Jeg forstår at du ikke kan kommentere enkeltkjennelser, men jeg lurer likevel på om du vil kommentere dette på et overordnet nivå – at det i hvert fall skjedde i 2017, at dommen ble avsagt i det spørsmålet?

Trine Fernsjø: Jeg vet at den dommen er omtalt i kanskje en par-tre av kjennelsene. Det har jeg sett. Men Trygderetten har ikke tatt noe standpunkt til den dommen, så vidt jeg kan huske.

Et lite øyeblikk.

Nå får jeg vite her at Tolley-dommen ikke er drøftet i detalj – man har mer vist til den – i disse kjennelsene.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Det er mange tall her. Jeg sitter og leser, og ett sted står det 38 kjennelser, og et annet sted er det skrevet 29. Og det er skrevet at det er 159 ankesaker basert på artikkel 21 siden 2012.

Dere sier at Trygderetten ikke kan ta opp saker på eget initiativ. Det skjønner jeg jo, men har dere ikke likevel muligheten til å gå gjennom dem og komme med en anbefaling til Nav hvis det er noe dere mener er gjort feil?

Trine Fernsjø: Jeg tror jeg skal kommentere de tallene aller først. Jeg snakket om de 38 sakene i den andre perioden. Og i det brevet som dere har fått fra statsråden – det mener jeg bestemt – er det bare 29 av de sakene som omtales, fordi vi regner med at de øvrige ni gjelder opphold utenfor EØS. Så det var det tallet.

Det siste spørsmålet glapp for meg.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Jeg kan gjenta det. Det jeg sa, var at dere nevnte at det har vært 159 ankesaker basert på artikkel 21 siden 2012, og at dere ikke kan ta opp saker på eget initiativ.

Trine Fernsjø: Det er riktig.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Det er greit, men dere må jo ha muligheten til å gå inn og se på dem, og se hva som faktisk har skjedd, og eventuelt gi et hint til Nav hvis det er gjort noe feil i andre saker – som dere ikke kan ta opp, men dere må jo kunne se på dem?

Trine Fernsjø: Vi avgjør enkeltsaker, så vi går ikke gjennom praksis på den måten og meddeler inntrykk eller refleksjoner vi gjør oss. Grunnen til at vi kan gjøre det nå, er rett og slett denne saken. Nå har vi gått gjennom disse sakene. Vi har gjort det for å identifisere de sakene som skal behandles på nytt i Nav klageinstans, de som er berørt av dette. Det er én av grunnene. Vi har også gjort det fordi vi har tenkt at det er viktig å kunne svare komiteen på spørsmål om praksis, senere gransk-

ningsutvalget. Og vi har gjort det for å forbedre og for å lære av de avgjørelsene vi har avsagt. Men vi varsler altså ikke direktoratet eller departementet. Vi gjør ikke det.

Møtelederen: Den neste er Svein Harberg.

Svein Harberg (H): Det er blitt litt krevende for oss, for vi henvender oss til Trygderetten, og så er heller ikke Trygderetten ett – det er mange retter med selvstendige vurderinger.

Men jeg har tenkt på at når dere har jobbet med denne problemstillingen og bedt om endret praksis, så regner jeg med at dere også følger med på saker som kanskje har gått videre i systemet. Forsto dere på noe tidspunkt at det var straffesaker som var knyttet til feil praksis, at det ble gitt dom i straffesaker som var knyttet til feil praksis?

Trine Fernsjø: Det kan jeg svare helt entydig på – det vi følger med på av saker som går videre fra oss: Våre saker går videre til Lagmannsretten. De prøver spørsmål om trygd og pensjon, for det er det vi tar stilling til. Trygderetten vurderer ikke om det er noen som skal anmeldes; vi vet ikke noe om disse anmeldelsene som har skjedd her, det er ikke vi informert om i det hele tatt. Vi er ikke inne i det sporet der i det hele tatt. Vi vurderer bare de sakene som kommer til oss, og vi har ikke hatt med disse sakene å gjøre, de sakene som har gått i straffesakssporet.

Møtelederen: Hvis det ikke er flere spørsmål, har jeg et spørsmål til slutt, bare for å være helt sikker på at jeg forsto svaret i stad, jeg tror det var på spørsmål fra Harberg: Jeg forsto det sånn at dere ikke har gått tilbake og sett om dere – i noen av de sakene der Nav har fått rett, og ikke klienten, i den perioden det ble litt medhold og litt ikke medhold i deres kjennelser – ikke har gjort en jobb for å se på hvorvidt noen av dem som ikke har fått medhold i Trygderetten, burde ha fått medhold. Er det riktig oppfattet, at det kan være noen der

Nav har fått medhold i Trygderetten, som ikke burde ha fått det? Er det riktig at dere ikke har sjekket for det?

Trine Fernsjø: Ja, det er riktig. Trygderetten kan ikke gjenoppta disse sakene, så nå skal alle disse sakene tilbake og vurderes på ny i Nav klageinstans. De kan komme tilbake igjen til Trygderetten, ikke sant, og da vil vi selvfølgelig prioritere de sakene.

Møtelederen: Jeg har ikke registrert at flere har bedt om spørsmål. Da er det sånn at hvis dere ønsker det, får dere anledning til å gi en kort sluttkommentar – vær så god.

Trine Fernsjø: Takk, komitéleder. Jeg vil gjerne takke for anledningen til å komme og opplyse saken. Jeg skjønner at dette var mye tall og veldig mye detaljer, og jeg kan helt sikkert ha kommet til å surre litt når jeg har svart på spørsmål her. Hvis det er spørsmål dere ønsker å stille oss i ettertid, vil vi selvfølgelig gjerne svare på det.

Denne saken har vist oss i Trygderetten at det er behov for å iverksette en del forbedringstiltak også i vår organisasjon. Som nevnt: Vi vil forsterke rutiner for faglig utveksling mellom rettsmedlemmene, vi vil vurdere å styrke disse praksiskoordinerende tiltakene våre, og vi vil sørge for at EØS-kompetansen til enhver tid er oppdatert. Og så vil vi selvfølgelig bidra til at granskningsutvalget får de opplysningene de trenger for å gjøre sitt arbeid. Men det vi kommer til å fokusere på i tiden som kommer, er at Trygderetten vil prioritere behandling av ankesakene tilknyttet dette sakskomplekset, sånn at de som har vært berørt av denne saken, får en avklaring av sin situasjon så snart som mulig. Det er sterkt beklagelig at mange har blitt påført belastninger ved feil vedtak. Takk.

Møtelederen: Da sier jeg hjertelig takk for deres bidrag til vår behandling av saken.

Da blir det pause i høringen fram til i morgen kl. 9.

Referat
fra åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen
om

**Redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygde-
forordning 883/2004 artikkel 21**

Høring fredag 10. januar 2020 kl. 09.00:

Høring med tidligere arbeids- og velferdsdirektør Joakim Lystad	*1
Høring med arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågeng m/ tidl. leder av NAV internasjonalt, Thore Hansen, seniorrådgiver Anne Lieungh fra ytelsesavdelingen og direktør NAV klageinstans, Grethe Børsheim	* 10
Høring med justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr	*19
Høring med arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie	*28
Høring med statsminister Erna Solberg	*38

Åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen fredag den 10. januar 2020 kl. 9

Møteleder: Dag Terje Andersen (A) (komiteens leder)

Sak:

Redegjørelse av arbeids- og sosialministeren om praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21

Møtelederen: Da er vi klare til å starte andre dag av høringen, og jeg vil på vegne av kontroll- og konstitusjonskomiteen få ønske velkommen. Vi har til behandling praktiseringen av EUs trygdeforordning 883/2004 artikkel 21 og redegjørelsen av arbeids- og sosialministeren om det.

Jeg vil understreke, som jeg gjorde i går, at redegjørelsen av arbeids- og sosialministeren som er bakgrunnen for vår behandling, ble holdt 5. november 2019 og omhandler i hovedsak perioden fra trygdeforordningen ble innlemmet i norsk rett i 2012 og fram til november 2019.

Det vises for øvrig til at regjeringa den 8. november 2019 oppnevnte et granskingsutvalg, som etter sitt mandat skal gjøre en grundig og fullstendig gjennomgang av feilpraktiseringen av adgangen til å motta sjukepenger, arbeidsavklaringspenger og pleiepenger ved opphold i annet EØS-land, og hvordan den alvorlige feilen kunne oppstå. Der framgår det at alle relevante sider av saken skal belyses. Utvalget skal avgi sin innstilling den 1. juni 2020, og vi legger til grunn at Stortinget deretter får saken til behandling på egnet måte.

Komiteen har besluttet at høringen skal omhandle de problemstillingene som de som møter til høring, er gjort kjent med på forhånd – de er gjengitt i invitasjonsbrevet.

Til høringen i dag har komiteen invitert følgende:

- statsminister Erna Solberg
 - arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie
 - justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr
 - arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågeng
 - tidligere arbeids- og velferdsdirektør Joakim Lystad
- De prosedyrene som er fastsatt i reglementet for åpne høringer, vil bli fulgt.

*Høring med tidligere arbeids- og velferdsdirektør
Joakim Lystad*

Møtelederen: Det vil bli tatt stenografisk referat fra høringa. Referatet følger som vedlegg til komiteens innstilling i saken. For at komitémedlemmene skal få stilt

spørsmål som er nødvendige, vil jeg be om at svarene blir korte og konsise.

Da er vi klare til å ønske velkommen til tidligere arbeids- og velferdsdirektør Joakim Lystad. Du får inntil 10 minutter til din innledning. Etter innledningen starter utspørringen. Saksordføreren får først 10 minutter til sin utspørring og de øvrige partiene 5 minutter hver. Jeg gjør oppmerksom på at i den sekvensen er det den enkelte utspørreren som sjøl styrer tida.

Til slutt blir det anledning til å stille oppfølgings-spørsmål, og helt til slutt får du anledning til å komme med noen sluttkommentarer hvis du skulle ønske det.

Så minner vi om at det er viktig at lydanlegget er på når vi prater, og av når vi ikke prater. Da er vi klare til å starte. Jeg gir ordet til Joakim Lystad – vær så god.

Joakim Lystad: Takk for invitasjonen, og takk for det.

Jeg var arbeids- og velferdsdirektør fra 4. oktober 2010 til 10. april 2015 og hadde i den perioden ansvar for hvordan etaten forvaltet trygderegelverket. Jeg vil sterkt beklage overfor de berørte at arbeids- og velferdsetaten praktiserte den aktuelle trygdeforordningen feil i min periode.

Jeg vil omtale særlig følgende forhold i denne innledningen: min egen befatning med saken, fortolkningsprosessen og praktiseringen.

Min egen befatning med saken: Jeg kan ikke huske at jeg selv behandlet noen saker angående motstriden mellom EU-regelverk og norsk folketrygdlovgivning. Jeg understreker at jeg sier det til informasjon og ikke til unnskyldning.

Det er snart fem år siden jeg var i etaten. Den informasjonen jeg kan gi i dag, er derfor i hovedsak basert på internrevisjonsrapporten som ble levert til etaten i desember 2019. Av de fire spørsmålene som komiteen har angitt i brevet til meg av 9. desember, kan jeg bidra til å belyse det første spørsmålet. De tre andre dreier seg om forhold etter at jeg sluttet i etaten.

Spørsmålet er: Hva er årsakene til, og hvem har ansvaret for, feil fortolkning og praktisering av EUs trygdeforordning?

Over til fortolkningsprosessen: Forordningen ble vedtatt av EU i 2004 og iverksatt der i 2010. EØS-komiteen besluttet å innlemme den i EØS-avtalen forsommeren 2011. Den tilhørende norske forskriften ble fastsatt ved kongelig resolusjon 22. juni 2012 og oversendt arbeids- og velferdsetaten 5. juli 2012 til orientering og uten noen føringer. Forut for beslutningen i EØS-komiteen forsommeren 2011 ble saken vurdert i relevante organer på departements- og direktoratsnivå og behandlet i spesialutvalget for trygd. Der sitter flere departementer og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

I det aktuelle EØS-notatet på regjeringen.no er konklusjonen forut for behandlingen i EØS-komiteen:

«Den nye forordningen vil kunne inkorporeres i norsk rett ved forskrift på samme hjemmelsgrunnlag og vil ikke medføre behov for andre endringer i forhold til norsk rett. (...) Rettsakten er vurdert av relevante organer på departements- og direktoratsnivå uten at det har fremkommet merknader. Rettsakten er funnet EØS-relevant og akseptabel.»

Med den forståelsen som vi i dag har av den endringen som forordningen innebar, må vel konklusjonen sies å innebære gal fortolkning. Jeg synes det er vanskelig å mene noe om årsaken til fortolkningen fordi den stort sett må ha skjedd før jeg begynte i etaten. Fortolkningen skjedde etter min forståelse fram til forsommeren 2011. Arbeids- og velferdsetaten synes å ha vært delaktig i fortolkningen, men kan etter min mening ikke sies å være eneansvarlig for den.

I mange omtaler av denne saken er starten angitt som Navs fortolkning av forordningen i 2012. Jeg mener, som dere kanskje skjønner, at det er en upresis beskrivelse av både tidspunkt og ansvar.

Så over til praktiseringen: Arbeids- og velferdsetaten praktiserte trygdeforordningen feil etter 22. juni 2012. Årsaken var den gale fortolkningen. Ansvar var mitt. Praksisen ble dessverre bekreftet gjennom trygderettskjennelser i hele min periode som direktør.

Arbeids- og velferdsetaten har et selvstendig ansvar for å tolke folketrygdloven og følge rettstilstanden. Kunne vi ha skjönt at praktiseringen var feil, og anbefalt en praksisendring overfor departementet? Jeg har nå sett to forhold som kanskje kunne gi mulighet for en slik endringsprosess. Det første er at internrevisjonsrapporten omtaler at erfaringsforumet for saksbehandlere i slutten av min periode hadde to innlegg som berører problemstillingen, ett i slutten av november 2014 og ett i slutten av desember samme år. Begge dreier seg om når man skal anvende folketrygdloven, og når man skal anvende forordningen for sykepengeytelser. Så vidt jeg har skjönt, og jeg understreker det, var det første gang at dilemmaene med den konkrete praktiseringen i forhold til artikkel 21 ble dokumentert. Dilemmaene ble ikke løftet til direktoratet.

Det andre forholdet jeg har sett, er at internrevisjonsrapporten beskriver at Nav klageinstans i sine årsrapporter for 2012 og 2013 generelt påpekte at EØS-kompetansen i etaten var lav, og at det opplevdes som vanskelig å praktisere regelverket.

I dag ser jeg at bedre juridisk kompetanse på betydningen av EØS-rett for norsk rett kunne bidratt til at vi hadde fanget opp problemstillingen og tatt opp behov for endring av praktisering med Arbeids- og sosialdepartementet. Manglende EØS-juridisk kompetanse må

sammen med fortolkningen sies å være hovedårsaken til at vi praktiserte feil.

Burde jeg skjönt det den gangen? Jeg synes det er vanskelig å svare på. I en etat med 14 000 ansatte, 5 000 kommunepartnere og ca. 400 mrd. kr i budsjett er det mange avveininger om kompetansebehov og ressursbehov som må gjøres. Jeg så ikke da at jeg burde nedprioritere andre områder for å styrke denne delen av etatens arbeid.

Jeg mener for øvrig å huske at Stortingets ombudsmann for forvaltningen i et møte med Arbeids- og sosialdepartementet og etaten mente det var mye bra juridisk kompetanse i Nav. Det var nok riktig, men altså ikke tilstrekkelig på det EØS-juridiske området.

Trygdemisbruk og handlingsplan mot økonomisk kriminalitet var ofte tema i mine møter med de tre statsrådene jeg rapporterte til, og med embetsverket. Det var også tema i alle tildelingsbrev vi fikk. Jeg opplevde imidlertid ikke politisk ønske om å tøye regelverket.

Konklusjon: Fortolkningen skjedde etter min forståelse primært før jeg begynte og fram til forsommeren 2011. Arbeids- og velferdsetaten synes å ha vært delaktig i fortolkningen, men kan etter min mening ikke sies å være eneansvarlig for den. Fortolkningen la grunnlaget for at tidligere praktisering fortsatte etter 22. juni 2012, og jeg beklager sterkt overfor de berørte at den ble praktisert feil i min periode.

Arbeids- og velferdsetaten fikk ingen signaler fra departement eller Trygderetten om at praktiseringen var feil. Vi var i god tro. Likevel hadde vi et helt selvstendig ansvar for å oppdage feilen, slik at vi kunne bedt departementet om å få endre praktisering.

De første dokumenterte diskusjonene knyttet til konkret forståelse av artikkel 21 kom – så vidt jeg har forstått – i årsskiftet 2014/2015. De var ikke av en slik karakter at de førte til praksisendring.

Jeg støtter planen om å styrke juridisk EØS-kompetanse i etaten. Jeg støtter også sterkt synspunktene til jurister som Eivind Smith og Tor-Aksel Busch om at man må se på hele utformingen av lov- og forskriftsverket. Det er nødvendig for at regelverket skal kunne forstås av brukere og saksbehandlere i framtiden.

Møtelederen: Takk skal du ha for en ryddig gjennomgang.

Da starter vi utspørringen med sakens ordfører, som er Eva Kristin Hansen, og hun har inntil 10 minutter til disposisjon.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk for en interessant innledning. Bare litt sånn for å slå det fast: Det du sier, er altså at fortolkningen aldri ble problematisert i din tid – som du erindrer? Bare for å få avklart det helt: Det var aldri noen diskusjoner rundt det?

Joakim Lystad: Det var, som jeg sa, noen diskusjoner. Den første dokumenterte jeg kan se av det, på dette erfaringsforumet for saksbehandlere, var i overgangen 2014/2015.

Eva Kristin Hansen (A): Men var du klar over det som var på...

Joakim Lystad: Nei.

Eva Kristin Hansen (A): Nei. Det var egentlig det jeg ville vite, hva du visste om det.

Men hvis vi kan snakke litt om det erfaringsforumet, for i går var det et tema her i høringen. Det var liksom 22 000 innlegg eller hvor mye det var, det var enorme mengder. Kunne man ha organisert det annerledes? For du sier jo at i din tid dukket det opp noen innlegg. Det er sporet tilbake gjennom internrevisjonsrapporten at folk begynte å stille spørsmål også tilbake i din tid. Tenker du noe rundt ressursbruk, at man ikke fanger opp ting?

Joakim Lystad: Det er mange faglige diskusjoner i en etat med et så stort regelverk og så mange ansatte. Det må det være. Erfaringsforum for saksbehandlere ble etablert, så vidt jeg vet, rundt 2007/2008, og Nav klageinstans var ansvarlig for å gi veiledning på forumet for saksbehandlere. I tillegg skulle Nav klageinstans gi årsrapporter om kvaliteten i klagesaksbehandlingen, som et uttrykk for hvordan etaten hadde kvalitet på arbeidet sitt.

Dessuten er det i en linjeorganisasjon alltid adgang til å ta opp at det er behov for endringer. Det kom i hvert fall ikke opp til direktoratet – og som noe jeg var kjent med i min periode.

Eva Kristin Hansen (A): Vi hadde de tillitsvalgte her i går, og de snakket ganske mye om organiseringen av Nav, at det var et veldig stort produksjonsfokus, som de kalte det, at det var store enheter. Ser du noe i din tid, at organiseringen kunne vært annerledes?

Joakim Lystad: Organiseringen ble jo endret en del i min periode, det var noen av hovedoppgavene mine. Vi forenklet direktoratet, reduserte antall enheter i direktoratet, vi lagde en tettere kobling mellom direktoratets avdelinger og de tre produksjonslinjene ute – ytelseslinjen, tjenestelinjen og økonomilinen. Det var både for å effektivisere produksjonen og selvfølgelig også for lettere å kunne fange opp og gi styringssignaler og kvalitetssignaler. Men det er riktig at det har vært diskusjoner omkring produksjon og kvalitet. Det tror jeg alltid det vil være i en sånn organisasjon.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk.

Vi har i arbeidet med denne saken sett at interne diskusjoner i Nav ikke har nådd fram til departementet. Spesielt i denne saken har det vært enorme diskusjoner. De ansatte i Nav har drevet og spurt: Skal vi ta kontakt med departementet, skal vi ikke gjøre det?

Hvordan var kommunikasjonen mellom Nav og departementet i din tid hvis det f.eks. var uro i organisasjonen? Ble det ført videre til departementet?

Joakim Lystad: Det er ikke slik at på en måte alle synspunkt i en så stor organisasjon blir brakt videre til departementet, men jeg hadde jevnlig kontakt med departementet gjennom etatsstyringsmøter og særmøter, hvor vi la fram overordnede vurderinger av kvaliteten og produktiviteten i etaten.

Eva Kristin Hansen (A): Men kan du si noe om hvordan dialogen opp mot departementet var, utover de to møteformene? Hvordan var det normalt å ha dialog, f.eks. opp mot politisk ledelse – altså for deg, i din rolle?

Joakim Lystad: Jeg hadde også møter med statsråden hvor embetsverket alltid var til stede, og hvor man diskuterte forskjellige forhold. Men det var alltid slik at dersom det ble gitt signaler til meg fra politisk ledelse, så ble de skriftliggjort i etterkant som en del av styringsdialogen, og dersom jeg ga informasjon til politisk ledelse som var viktig, ble den også skriftliggjort fra min side i etterkant.

Eva Kristin Hansen (A): Ja, skriftliggjøring, apropos det: I denne saken har det vært litt vanskelig å få dokumentasjon. Mye av årsaken til det, sånn vi har forstått det, er at det er en dårlig referatkultur, som det ble påpekt fra de tillitsvalgte i går.

Hva er dine tanker rundt skriftliggjøring? Tror du det har vært en utvikling som har gått i feil retning, hvis det var mye skriftliggjøring i din tid?

Joakim Lystad: Det tør jeg ikke spekulere om.

Eva Kristin Hansen (A): Nei, det kan jeg vel egentlig forstå – det er jeg som spekulerer.

Du var inne på det med trygdemisbruk, at det var stort fokus på det. Både i din tid og etterpå har det vært fokusert mye både på trygdemisbruk og også på trygdeeksport. Du sier at du ikke opplevde at det var et politisk press, og det er godt å høre, men tror du de diskusjonene, både trygdemisbruk og trygdeeksport, kanskje tok oppmerksomheten litt bort og gjorde at vi ikke fokuserte på norske borgere som dro utenlands?

Joakim Lystad: Det kan jeg ikke utelukke, men jeg vil understreke at vi også hele tiden hadde styrings-

signaler om at det skulle gis rett ytelse til rett tid. Det var ikke en ensidig oppmerksomhet om trygdemisbruk, men det var også oppmerksomhet om trygdemisbruk.

Eva Kristin Hansen (A): Litt sånn apropos det: Det har kommet fram i løpet av denne saken at man ikke har tenkt på nordmenn som EØS-borgere. Det har lik-som vært utlendinger som bor i Norge, som er EØS-borgere – men vi er nordmenn, vi, vi er ikke EØS-borgere. I din tid, hvordan tenkte man rundt det? Var det den type bevissthet også i din tid?

Joakim Lystad: Det er vanskelig for meg å kommentere, for jeg var ikke inne i den type diskusjoner, men du beskriver vel noe av kjerneutfordringen i denne saken.

Eva Kristin Hansen (A): Ja, skal vi se, til slutt: Anniken Huitfeldt la fram en stortingsmelding, Flere i arbeid, som ble trukket etter regjeringsskiftet da regjeringen Stoltenberg gikk av. I forbindelse med den var det visstnok satt i gang et internt arbeid som egentlig handlet om de problemstillingene som angår den saken. Erindrer du noe av det interne arbeidet og om det ble videreført etter regjeringsskiftet?

Joakim Lystad: Nei, jeg husker egentlig ikke noe om det. Det jeg vel har notert meg her, er at det som var omtalt der, var inn- og utvandreres tilgang til muligheter og ytelser knyttet til personer bosatt i utlandet. Det er jo det som er kjernen i dette, at man kanskje ikke så på de midlertidige og mer kortvarige oppholdene, som er tema nå.

Eva Kristin Hansen (A): Apropos det: Det har nå kommet fram at man ikke skal skille på korte og litt lengre opphold, og at det har vært en slags feilslutning. Hvilke tanker gjør du deg om det?

Joakim Lystad: Det er jo, så vidt jeg har skjønnet, kjernen i denne saken og kjernen i spørsmålet om fortolkningen som skjedde før jeg begynte.

Eva Kristin Hansen (A): Takk, da har jeg ikke flere spørsmål.

Møtelederen: Da går vi videre til Bente Stein Mathisen, som stiller spørsmål på vegne av Høyre og disponerer inntil 5 minutter – vær så god

Bente Stein Mathisen (H): Takk for en god innledning. Du sa at du ikke kan huske at det var noen saker der det var motstrid mellom EU-regelverket og norsk trygdelov i din tid som leder av Nav. Men det var tydeligvis en del usikkerhet rundt dette før du tiltrådte,

nemlig når det gjelder forarbeidet til implementeringen av denne nye forordningen. Arbeids- og velferdsdirektoratet ba ved to anledninger om avklaringer i forholdet mellom norsk trygdelov og den nye forordningen.

Første gang var under høringen til Ot.prp. nr. 4 for 2008–2009, om arbeidsavklaringspenger, der man ba om tydeligere klargjøringer i lovforarbeidene, om hvordan ytelsene etter kapittel 11 skal forholde seg til EØS-avtalen. En slik klargjøring ble ikke gitt.

Den andre gangen var i forbindelse med et brev til departementet der direktoratet etterlyste signaler fra departementet med hensyn til gjennomføring av de forestående reglene i den nye forordningen. Forespørselen ble også da avvist av departementet. Nav fikk da det svaret som vi alle kjenner, at denne nye forordningen ikke ville ha vesentlige materielle regelendringer verken når det gjelder stønads- eller lovvalgsregler. Er det ikke da naturlig at Nav, etter vanlige styringsprinsipper, legger departementets fortolkning til grunn? Kan dette ha vært en medvirkende årsak til at det ikke ble stilt flere spørsmål fra Nav til Arbeids- og sosialdepartementet om implementeringen av EØS-forordningen og forståelsen av den sett opp mot trygdeloven i din periode?

Joakim Lystad: Ja.

Bente Stein Mathisen (H): Det var et veldig klart svar.

Du har sagt mye om at det egentlig ikke var noe særlig spørsmål om usikkerhet i hele din periode, men du har nevnt noe om dette erfaringsforumet som finnes i Nav, og at man der kunne fanget opp ting. Sett i ettertid – burde man hatt en større overvåkning av det erfaringsforumet, hvor det tydeligvis kommer opp en del ting som ansatte i Nav står i, og som de ikke får ordentlige svar på? Burde det vært noen form for det? Kan man lære av dette – at man bør ta tak i de som jobber med sakene og med tingene, og som blir litt i tvil når man skal fortolke et lovverk som noen ganger er ganske vanskelig å forstå?

Joakim Lystad: For det første sa jeg at jeg kan ikke huske at jeg selv behandlet noen saker angående motstriden. Men det kan ha vært diskusjoner. Det første stedet jeg nå har sett at dette var dokumentert, er knyttet til erfaringsforum. Så jeg kan ikke utelukke at det har vært andre situasjoner, at det har vært dokumentert, men jeg har ikke sett det nå.

Når det gjelder erfaringsforum, var jeg selv aldri inne i det, men jeg har forstått at der foregår det en rekke ulike diskusjoner, som det alltid vil gjøre. Det vil være meningsforskjeller innad i en sånn etat om praktisering

av regelverket, osv. Det er ikke mulig å ha én felles detaljert forståelse i alle problemstillinger for 19 000 ansatte.

Til hvilke systemer man trenger for å fange opp dette: Jeg er litt usikker på om det er systemene som må forandres. Men det vi i hvert fall kan se, er at der lå kimen til en forståelse av det vi nå ser, som kanskje kunne vært fanget opp hvis man på en måte hadde sett dilemmaet mellom EØS-forordningen og norsk folketrygdlovgivning litt tydeligere. Men om det er behov for systemendringer, vil jeg ikke mene noe om.

Bente Stein Mathisen (H): Takk, da har jeg ikke flere spørsmål.

Møtelederen: Da går vi videre til Hanne Dyveke Søttar, som stiller spørsmål på vegne av Fremskrittspartiet, innenfor en tidsramme på 5 minutter.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Når det gjelder Nav, kan man jo ha veldig mange spørsmål, men jeg har lyst til å dra noen linjer tilbake til det vi diskuterte i går da vi hadde fagforeningene inne. Jeg ble litt satt ut av en del av de kommentarene vi fikk. Det ble bl.a. sagt at man måtte ha juridisk kompetanse for å kunne løse juridiske spørsmål. Det tar jeg som en selvfølge, men jeg skjønnte at det ikke var en selvfølge innad i Nav. Det ble også henvist til endringsprosesser som ble satt i gang i 2010 innad i Nav, der man også henviste til at man ikke stilte noen kompetansekrav, bl.a. til dem som skulle jobbe i førstelinjetjenesten. Da tenker jeg litt sånn: Når man skal gjøre en så stor og tung jobb – som du sier, et budsjett på 400 mrd. kr – bør man ikke kvalitetssikre kompetansen i alle ledd, altså fra førstelinjetjenesten og hele veien opp? For det virker som at det som går igjen, er manglende kompetanse og manglende styring innad i Nav. Jeg vil gjerne vite litt om hva du tenker om det – i din periode.

Joakim Lystad: Jeg tror det er behov for veldig mange typer kompetanse i Nav. Den viktigste jobben til Nav er å hjelpe folk tilbake i arbeid hvis det er mulig. Da skal du forstå mennesker med veldig forskjellige typer livsbakgrunn, erfaringsbakgrunn, sykdomsforløp og skjebner, og da trengs det veldig mange forskjellige typer kompetanse, ikke bare juridisk. Noe av årsaken til at ytelsesforvaltningen i Nav ble spesialisert, var nettopp at når det gjelder vedtak om ytelser, legges jussen mer til grunn, og der er det også en større konsentrasjon av jurister. Så jeg tror det er behov for å ha et stort spekter av kompetanse i Nav, men man skal selvfølgelig alltid være åpen både for at kompetansen kan bli bedre, og at den kanskje kan formaliseres bedre. Utover det har jeg ikke så mange refleksjoner til spørsmålet.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Bare en liten oppfølging: Det gjelder det som Bente Stein Mathisen også kom inn på, det som skjedde da man fikk denne nye ytelsen, altså arbeidsavklaringspengene. Nav var allerede da inne på sporet om hvordan de skulle forholde seg til dette kontra EØS. Det ble tydeligvis ikke fulgt opp. Men vet du om det ble fulgt opp i ettertid? Jeg vet at du svarte litt på det. Vi sitter og får dokumentasjon på at dette er tatt opp i 2008 og det er tatt opp i 2009, men så stopper det litt med at departementet gir dere beskjed om at sånn er verden. Vi var også litt inne på følgende i går: Har man en plikt til å gå inn og sjekke lovanvendelsen i de vedtakene man faktisk gjør, eller skal man bare ta det som kommer fra departementet, for god fisk? Altså: Burde Nav kanskje ha gått inn og sett på dette? Eller aksepterte man bare at verden var sånn som den ble presentert?

Joakim Lystad: Sånn som jeg har forstått det, og som jeg sa, deltok arbeids- og velferdsetaten i fortolkningen av denne prosessen sammen med berørte departementer. Det munnet ut i EØS-komiteens vedtak, og man så ikke da, verken fra departementenes side eller fra direktoratets side, at den nye forordningen innebar et behov for praksisendring. Det er jo hovedårsaken til at man er der i dag. Den prosessen ble gjort i forbindelse med fortolkningen og ble så lagt til grunn under praktiseringen, under utformingen av retningslinjer, osv. Den ble brukt, på en måte, fra 22. juni 2012, og den ble bekreftet gjennom trygderettskjennelser i hele min periode.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Grunnen til at jeg stilte deg det spørsmålet, var at i går stilte jeg også det spørsmålet til Tor-Aksel Busch. Hvis departementet hadde etterkommet ønsket til Nav i 2008, kunne faktisk hele denne saken vært avblåst. Hva mener du om det?

Joakim Lystad: Det skal jeg være forsiktig med å mene noe om. Men jeg vil si at implementeringsprosessen og lovfortolkningen knyttet til det selvfølgelig er det aller viktigste stedet for å legge grunnlag for en riktig praksis.

Møtelederen: Da går vi videre til Nils T. Bjørke, som stiller spørsmål på vegne av Senterpartiet, også innenfor en tidsramme på 5 minutter. Vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk – og takk for ei god orientering.

Eg forstår det sånn at det er forordninga og fortolkinga som er utgangspunktet for ein del av desse utfordringane. No har ein valt ikkje å endra trygdelova, sånn at ho er tilpassa EØS-forordninga. Hadde situasjonen vore annleis om ein hadde gått inn og gjort reelle

endringer i lovverket, slik at det viste direkte til EØS-avtalen?

Joakim Lystad: Det skal jeg være forsiktig med å mene noe om, men som jeg sa i avslutningen på min innledning: Jeg støtter planen om å styrke juridisk EØS-kompetanse i etaten, og jeg støtter også sterkt synspunktene til jurister som Eivind Smith og Tor-Aksel Busch om at man må se på hele utformingen av lov- og forskriftsverket. Jeg tror det er nødvendig for at både brukere og saksbehandlere skal praktisere riktig.

Nils T. Bjørke (Sp): Du nemnde i stad at du hadde gjort ein del endringer i strukturane i Nav. Oppfatta du at det var ein profesjonskamp internt mellom dei tilsette i Nav i den prosessen?

Joakim Lystad: Det var jo diskusjoner. Vi hadde forhandlinger i medbestemmelsesapparatet om organisasjonsendringer. Det var selvfølgelig ulike meninger om ting. Men de organisasjonsendringene som ble gjennomført, skjedde etter forhandlinger hvor vi ble enige med medbestemmelsesapparatet.

Nils T. Bjørke (Sp): For å utdypa litt: Var det diskusjon om dei ulike kompetansekrava på dei ulike nivåa for sakshandsamarar i Nav?

Joakim Lystad: Ikke som jeg kan huske nå.

Nils T. Bjørke (Sp): Du har så vidt vore innom dette erfaringsforumet. Det har fått ein del merksemd knytt til at det er mange som har vist til at det der har vore stilt spørsmål. Er ikkje hovudpoenget med eit sånt erfaringsforum nettopp at folk skal få stilt spørsmål og få svar? Er det ikkje då ein veikskap i systemet at det ikkje er nokon som har fanga opp dei utfordringane og teke dei vidare til rett instans?

Joakim Lystad: Så vidt jeg har skjönt, ble det gitt svar fra erfaringsforum på disse konkrete spørsmålene, og svaret var i tråd med den gjeldende fortolkningen og det gjeldende rundskrivet, som vi nå ser er feil. Så det ble, så vidt jeg har forstått det, gitt svar, men de var altså i tråd med hvordan man tenkte i hele den perioden, og som også var bekreftet av Trygderetten.

Nils T. Bjørke (Sp): Så det vart ikkje problematisert at her var det sakshandsamarar som tok opp om dette kunne vera rett?

Joakim Lystad: Så vidt jeg skjønner, var dette ene eksempelet jeg har sett, problematisert. Det er sikkert mange andre eksempler på denne type diskusjoner, men dette er det eneste jeg har sett dokumentert. Der ble det problematisert. Svaret, så vidt jeg har skjönt, var

knyttet til at tolkningen og forståelsen var slik at man skilte mellom nordmenn og andre EØS-borgere og kortvarige og lange opphold osv. – det som er essensen i denne saken.

Så vidt jeg har forstått, ble det svart, og svaret var den gjeldende fortolkningen.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk. Då har eg ikkje fleire spørsmål.

Møtelederen: Da går vi videre til Freddy André Øvstegård, fra SV, som også har inntil 5 minutter. Vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det, og takk for en god innledning.

I går hadde vi Trygderetten inne til høring, og de dro oss gjennom noen av tidspunktene for diverse kjennelser som opphevet Navs vedtak i den saken vi nå har høring om. Det kom fram at det første eksempelet på at det hendte, var den 1. august 2014. Da opphevet Trygderetten Navs vedtak fordi forordningen ikke var vurdert – er det vi noterte oss fra det Trygderetten sa.

Jeg er klar over at det kommer mange kjennelser fra Trygderetten, men var du kjent med det? Var du kjent med noe om hvordan Nav vurderte den kjennelsen?

Joakim Lystad: Nei.

Freddy André Øvstegård (SV): Den er grei. Takk for klart svar på det.

Et viktig spørsmål i denne saken har blitt lengde på utenlandsopphold, og du kommenterte tidligere at det egentlig er noe av kjernen i spørsmålet. Det virker som om det skillet er et skille som har oppstått på et eller annet tidspunkt, som egentlig ikke har noen forankring i lovverket – altså kortvarige og langvarige midlertidige opphold.

Mener du at et opphold på f.eks. fem måneder er et kort eller et langt midlertidig opphold?

Joakim Lystad: Det mener jeg ingenting om. Det har jeg ikke kompetanse til å svare på.

Freddy André Øvstegård (SV): Den er grei.

På hvilken måte gikk i din tid ditt direktorat fram dersom det var tvil om rettsanvendelse, og da tenker jeg generelt? Kunne dere gå til Arbeids- og sosialdepartementet og få hjelp til å tolke regelverket? Og hvordan foregikk i så fall prosessen i din tid?

Joakim Lystad: Så vidt jeg husker, er føringene fra departementet at dersom Trygderetten har kjennelser som er på tvers av Navs praktisering, skal Nav ta det opp med departementet før man endrer praktiseringen. Og det var vel det vi fulgte. Men på dette området

var det, så vidt jeg har skjønt, ingen kjennelser som gikk imot Navs praktisering i denne perioden.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for svar på det.

På høringen i går ble også dette med kapasitet diskutert. Du har selv vist til internrevisjonen i Nav, hvor det pekes på dårlig kapasitet i direktoratet som en av årsakene til at det i hvert fall tok lang tid å avdekke alvoret i saken.

Mener du med tanke på alle de omorganiseringene som har vært i Nav, og ikke minst de effektiviseringskuttene som også har vært i Nav, og som har fortsatt, særlig nå etter din periode, at det er en forsvarlig drift av Nav?

Joakim Lystad: ABE-reformen har vel særlig kommet etter at jeg sluttet i Nav, så jeg vil ikke kommentere det spesielt.

Freddy André Øvstegård (SV): Med tanke på omorganiseringene som definitivt var til stede i din tid, så du noen av de samme utfordringene med tanke på kapasitet i direktoratet for f.eks. å håndtere vanskelige tolkninger rundt rettsanvendelse?

Joakim Lystad: Jeg kan ikke huske at det var et viktig tema i den omorganiseringen av direktoratet som ble gjennomført rundt 2012.

Freddy André Øvstegård (SV): Den er grei.

Da tror jeg at jeg har stilt de spørsmålene jeg trenger.

Møtelederen: Da går vi videre til uavhengig representant Ulf Leirstein, som også disponerer 5 minutt. Vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det, komitéleder, og takk til Joakim Lystad for en klar innledning.

Du var veldig tydelig på at noe av den store utfordringen er det som skjedde i den prosessen hvor man jobbet med forordningen, og du var veldig tydelig på at Nav deltok sammen med berørte departementer. Nå er riktignok dette før din tid, akkurat denne konkrete forordningen, men kan du si noe om hvordan disse prosessene går? Er dette møter som ledes av et departement, hvor Nav deltar? Kan du si litt konkret om hvordan man jobber seg gjennom i dette tilfellet en forordning før man kommer med et endelig forslag? Og hvilken kompetanse stiller da f.eks. Nav med på den typen møter?

Joakim Lystad: Det kan jeg dessverre ikke svare deg på. Det husker jeg ikke og vet jeg ikke nok om til å mene noe om nå.

Ulf Leirstein (uavh): Om det ikke er denne konkrete saken – men når man jobber nettopp gjennom denne typen problemstillinger på andre områder, som helt

sikkert også skjedde i din tid, de fem årene du satt, er det vel slik at det er et eller annet departement som styrer prosessene? Nav deltar ikke nødvendigvis på like fot, men man stiller med kompetanse for å finne ut av de forskjellige forordningene og bli enige. Kan du si noe om hvordan disse prosessene går? Det er det jeg er ute etter.

Joakim Lystad: Jeg skal være forsiktig med å mene noe om det, for jeg kjenner ikke så godt til det, men så vidt jeg har forstått, består alle disse spesialutvalgene av berørte departementer og av eventuelt berørte etater. Og så vidt jeg vet: For spesialutvalg trygd er Arbeids- og velferdsdirektoratet representert sammen med femseks departementer i tillegg.

Ulf Leirstein (uavh): Og det er på embetsnivå?

Joakim Lystad: Ja, det er neppe på politisk nivå, men jeg kjenner som sagt ikke detaljene i dette.

Ulf Leirstein (uavh): Nei, takk for det.

Vi har vært inne på erfaringsforum i Nav og dette at forskjellige problemstillinger har blitt tatt opp av saksbehandlere og flere. Det er klart at Nav er en stor, kompleks organisasjon, så det tar helt sikkert tid før det eventuelt kommer helt opp på øverste nivå, men ut fra din erfaring og det du nå vet, er det noe man kunne gjort for å sikre bedre informasjonsflyt i en så stor organisasjon?

Joakim Lystad: Det bør man jo alltid etterspørre, og man bør alltid prøve å forbedre det, men som sagt har erfaringsforum for saksbehandlere – som ikke jeg var borti da jeg var der, men som jeg nå har forstått gjennom internrevisjonsrapporten – et system hvor det nettopp skal gis veiledning knyttet til de dilemmaene som saksbehandlere opplever, så jeg tenker at det må være et godt system for å fange opp dette. Så viser det seg at i dette systemet kom det opp konkrete spørsmål som nå viser seg var reelle, men som dengang ble – på en måte – tolket feil og svart feil på, fordi man hadde en feil fortolkning fra før 2011. Men jeg vil også understreke at i en linjeorganisasjon er det alltid anledning til å – og man skal – ta opp dilemmaer oppover i linjen hvis man mener at noe skal forandres.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det. Vi avsluttet gårsdagens høring med innspillet fra Trygderetten, som jeg antar også du sikkert fikk med deg. Samspillet mellom Trygderetten og Nav når beslutninger kommer, når man vurderer å gå videre med saker osv., fungerer det godt nok sånn som systemet er rigget i dag, etter din oppfatning?

Joakim Lystad: Jeg var veldig lite borti det i min periode. Den kontakten jeg hadde med Trygderetten, var primært i etatsmøter i regi av departementet hvor man bare orienterte generelt om de ulike etatene under departementet. Ellers hadde ikke jeg direkte kontakt med Trygderetten og deres kjennelser.

Ulf Leirstein (uavh): Men når du vet det du vet i dag, basert på din erfaring fra etaten, ser du noe forbedringspotensial i hvordan denne dialogen og dette samspillet fungerer?

Joakim Lystad: Så vidt jeg har skjönt, er dette en dialog og dilemmaer som kom etter at jeg sluttet, så jeg vil nødig spekulere i det.

Ulf Leirstein (uavh): Ok, takk.

Møtelederen: Da går vi videre til en runde med mulighet for oppfølgingsspørsmål. Først på listen har jeg Svein Harberg.

Svein Harberg (H): Takk, komitéleder. Først noen spørsmål rundt det med implementeringen, for jeg oppfatter at du tydelig sier at hadde arbeidet vært gjort annerledes der, altså kommet en klarere melding om noe annet fra departementet, hadde det påvirket behandlingen. Det er naturlig å se. I går hørte vi at departementet henviste til dette spesialutvalget, som du har vært inne på. Det er sammensatt av mange departement. De tok en avgjørelse om at dette ikke hadde en betydning, i samme periode som Nav meldte at de mente det hadde en betydning og måtte få avklaring på det. Det jeg spør litt etter her, er: Når det da kom en konklusjon på at nei, det hadde ikke noen betydning, ville det ikke ringe noen bjeller internt i Nav – som fagetaten, for å gripe fatt i det – for å si ja, men vi har jo meldt at det må det ha?

Joakim Lystad: Dette skjedde som sagt før jeg begynte, så jeg skal være litt forsiktig med å kommentere det. Så vidt jeg har forstått, har i hvert fall direktoratet et selvstendig ansvar for å vurdere dette, og de hadde den kompetansen med seg inn sammen med departementenes overordnede regelverksansvar. Summen av det var at man i fellesskap må ha kommet til, uten at jeg vet det i detalj, at dette ikke innebar behov for endring av praksis.

Svein Harberg (H): Litt om det samme, men du var inne på at i din periode var en del av jobben din å organisere Nav. Jeg var selv ordfører da dette startet, og vi vet jo at det var behov for å rydde i systemet. Erfaringsforum har vært nevnt – det meldes inn ting, men det skjer ikke noe med det. Også det jeg spurte om nettopp,

kan tyde på at de ikke nødvendigvis har snakket sammen, de som hadde bekymringene, og de som tok avgjørelsen. Var det en del av det du så på da du drev med omorganisering, å få dialog mellom de forskjellige søylene i hele etaten? Var det dårlig kommunikasjon og dokumentasjon som var noe av grunnlaget for din omorganisering?

Joakim Lystad: Nei, jeg tror behovet for organisering var å få en tettere kobling mellom direktoratets enheter og de tjenesteproduiserende enhetene ute. Det var en ytelseslinje, en tjenestelinje og en økonomilinj. Økonomilinja står for utbetalingene, som er en del av kjernevirksomheten til Nav. Jeg hadde behov for at direktoratet i større grad hadde en entydig styring og dialog med disse resultatlinjene ute. Det var hovedårsaken til den omorganiseringen.

I den prosessen jobbet vi også med ansvarspresiseringer og med begrepene «linjeansvar», «koordineringsansvar» og «regimeansvar», for å klargjøre ansvaret til de ulike enhetene. Jeg mener å huske at i forbindelse med de ansvarsdiskusjonene var også spørsmålet om et regimeansvar eller koordineringsansvar for erfaringsforum nevnt, uten at jeg husker noe mer om det. Men vi var opptatt av ansvarsbegrepene og tydelig ansvar. Det er jo alltid slik at et tydelig ansvar – dette har du ansvaret for – kan føre til at man blir for ensopret og ikke ser bredt nok, og det er alltid et dilemma i en så stor organisasjon.

Møtelederen: Da kommer neste spørsmål fra Hanne Dyveke Søttar, vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk skal du ha. Jeg skal spørre om noe helt konkret som skjedde i din periode.

I 2011–2012 ble Nav kontaktsenter etablert, der dere spesialiserte de forskjellige områdene på de forskjellige kontorene. Det er i dag 19 kontor hvis du ringer Nav – det ble etablert da, i 2011 – så trykker du «ufør», blir du sendt fem–seks forskjellige plasser i landet. Det betyr at de som sitter på den andre siden, begynner å bygge seg opp en god del kompetanse på det fagfeltet som de har fått ansvaret for. Da tenker jeg: Man snakker om endringsprosesser fra 2010, og man blir litt mer profesjonell med kontaktsenter fra 2011. Jeg vil tilbake til dette med kompetanse – hvis man skal se litt stort på det. De som f.eks. trykker på «arbeidsavklaringspenger», kan bli sendt seks forskjellige plasser i Norge. Noen må jo ha et overordnet ansvar, sånn at uavhengig av hvor du havner av disse seks, skal du få det samme svaret. Det er kanskje det man har opplevd lite grann, at forskjellige spørsmål har blitt behandlet forskjellig. Oppi dette lurte jeg da litt på: Hvem er det som forteller dem på de forskjellige kontorene rundt omkring i fylkene våre hvor-

dan saker og ting skal fortolkes? For det var vi også litt inne på i går, og kompetanse ble nevnt. Like saker skal behandles likt, men det har man opplevd at ikke har skjedd.

Joakim Lystad: Det er et mål, selvfølgelig, at like saker skal behandles likt. Så er «likhet» et litt vanskelig begrep når det kommer til livssituasjoner for folk, men jeg husker ikke i detalj ting knyttet til Nav kontaktsenter. Det er bare én av de mange enhetene i ytre etat utenfor direktoratet. Det er mange enheter i ytelseslinjen, det er mange enheter i tjenestelinjen, og det er mange enheter i økonomilinja, så jeg husker ikke nå spesielt diskusjonene knyttet til Nav kontaktsenter.

Møtelederen: Da går vi til Nils T. Bjørke, vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Du snakka om produksjonslinje, og det er klart at i ein så stor etat er det viktig å ha eit system for korleis det skal fungera. Har desse omstillingane, desse løpa, kanskje ført til at talet på vedtak har vorte viktigare, og korleis har de klart å måla kvaliteten på dei ulike vedtaka opp mot talet på vedtak?

Joakim Lystad: Det er et godt spørsmål og en vanskelig avveining. Med 400 000 inngående saker i måneden må man ha kontroll på produksjonen. Samtidig må kvaliteten være god nok, og dette skal balanseres mot den ressursmengden som man har tilgjengelig. Så det er en løpende diskusjon i dette. Jeg opplevde noen ganger at det ble diskusjon om produksjonen gikk på bekostning av kvaliteten. Det var en gang vi ba internrevisjonen om å vurdere dette, for det kom tilbakemeldinger via medbestemmelsesapparatet om at de var urolig for at man la for mye vekt på produksjon og for lite vekt på kvalitet. Da hadde vi et instrument gjennom internrevisjonen til nettopp å vurdere det. Så det vil alltid være et dilemma, men jeg opplevde ikke at det var en tyngdeforskyving eller en feil prioritering i min periode.

Møtelederen: Freddy André Øvstegård, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Jeg vil gjerne følge opp det med hvordan kommunikasjonen foregikk mellom ditt direktorat og departementet i din tid. Hvis Nav-direktoratet tar kontakt og ber om hjelp med en juridisk tolkning, og Nav-direktoratet og en annen enhet, f.eks. klageinstansen, som har vært relevant i denne saken, ikke er samstemt, hva var det naturlig i din tid at departementet da gjorde for å avklare saken? Hva slags vurderinger var det de ga, kontra hva de ba deg og ditt direktorat vurdere selv?

Joakim Lystad: Jeg vet ikke helt om jeg skjønner spørsmålet ditt, men det er slik at departementet har

kontakt med direktoratet, og det er direktoratets ansvar å fange opp det som skjer i etaten, og vurdere det og ha dialog med departementet om det. Dersom det teoretisk sett – jeg kan ikke huske at det var det – men dersom det teoretisk sett skulle vært en meningsforskjell mellom direktoratet og en av enhetene ute, ville vi måttet diskutere det. Så er det direktoratet som til slutt beslutter hva etaten skal mene om en ting. Det ville vært grunnlaget for diskusjonen med departementet, men dersom direktoratet også hadde vært usikker og følte et behov for avklaring med departementet, ville man tatt opp det.

Freddy André Øvstegård (SV): Hvis jeg kan følge opp det: Hvordan var det departementet i så fall skulle ha avklart det? Kan du gå lenger inn på det?

Joakim Lystad: Hvis jeg har skjønnet det riktig, ble det i dette omtalte brevet fra 2009, hvor departementet svarte direktoratet at direktoratet har selvstendig kompetanse til å vurdere dette, også skrevet at dersom det er konkrete ting som direktoratet lurer på, må de ta det opp med departementet.

Møtelederen: Da har jeg ikke registrert at flere ønsker å stille spørsmål – Øvstegård bruker muligheten.

Freddy André Øvstegård (SV): Når det først er mer tid, kan jeg stille videre spørsmål. I denne saken ble det sendt et brev fra direktoratet til departementet i 2018, hvor man la ved en vurdering fra klageinstansen, og så ser vi ut fra vår korrespondanse i saken at Nav-direktoratet og Nav klageinstans hadde forskjellige syn på saken. Det er det jeg spør om. Hva er det da naturlig at et departement gjør for å avklare saken? Sender man balen videre eller tilbake til direktoratet for videre avklaring, eller tar man en annen rolle? Hva var den vanlige framgangsmåten i slike spørsmål i din tid?

Joakim Lystad: Jeg kan ikke huske at vi hadde en slik problemstilling, så jeg vil nødig reflektere over eller mene noe om det som har skjedd nå i 2018.

Møtelederen: Da tror jeg alle har fått stilt sine spørsmål. Da får du anledning til slutt, dersom du ønsker det, til å gi kommentarer og tilleggsmerknader, vær så god.

Joakim Lystad: Takk for det. For meg er det viktig å si at fortolkningen skjedde etter min forståelse i perioden før 2011. Nav var delaktig i det, men ikke enesvarlig. Det var en av hovedgrunnene til at vi praktiserte feil, og jeg beklager at vi praktiserte feil.

Møtelederen: Da sier vi takk til deg. Høringen fortsetter kl. 10.25.

Høringen ble avbrutt kl. 09.55.

Høringen ble gjenopptatt kl. 10.25.

Høring med arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågeng m/ tidl. leder av NAV internasjonalt, Thore Hansen, seniorrådgiver Anne Lieungh fra ytelsesavdelingen og direktør NAV klageinstans, Grethe Børsheim

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp. Jeg vil få ønske velkommen til arbeids- og velferdsdirektør Sigrun Vågeng. Du møter sammen med tidligere leder av NAV internasjonalt Thore Hansen, seniorrådgiver Anne Lieungh fra ytelsesavdelingen, direktør for NAV klageinstans Grethe Børsheim og økonomi- og styringsdirektør Marianne Fålun. Velkommen til dere alle.

Vågeng får inntil 10 minutter til en innledning. Etter innledningen starter komiteens utspørring, der saksordføreren først får 10 minutter, og de øvrige partiene får 5 minutter hver. Da er det den som spør, som styrer tida. Til slutt blir det en samlet runde med oppfølgings-spørsmål før dere endelig til slutt får anledning til eventuelt å gi en sluttkommentar.

Da starter vi, og jeg gir ordet til Vågeng, vær så god.

Sigrun Vågeng: Takk for at vi får anledning til å komme hit og gi vårt bidrag til å belyse hva som har skjedd i denne saken. Før vi begynner, må jeg informere komiteen om at tidligere ytelsesdirektør Kjersti Monland mistet mannen sin for to dager siden. Hun er derfor ikke her i dag. I hennes sted stiller Anne Lieungh. Lieungh har ikke jobbet med disse sakene, men har bistått Monland med forberedelsen til denne høringen.

EØS-saken har rammet folk vi er satt til å hjelpe. Det er en alvorlig sak. Det er alvorlig at ytelser til personer som har rett på disse, har blitt stoppet og krevd tilbake. Men enda mer alvorlig er det at 75 personer er blitt fengslet uten at det har vært lovgrunnlag for det. Derfor har jeg tydelig gitt de som er omfattet av denne saken, vår uforbeholdne unnskyldning.

I etterpåklokskapens lys er det lett å se at Nav har tolket forholdet mellom folketrygdloven og trygdeforordningen for norske borgere bosatt i Norge feil. Dessverre var vi mange som ikke så det underveis. Vi har anmeldt, påtalemyndigheten har tiltalt, advokater har prosedert, domstolene har dømt, fengselsstraffer er sonet, og krav om tilbakebetaling til staten er iverksatt – dette på grunn av denne store kollektive feiltolkningen.

Ved implementeringen av trygdeforordningen i 2012 sto det i lovproposisjonen at EØS-avtalen har forrang. Det ble inkorporert i norsk rett gjennom forskrift. Av artikkel 21 i trygdeforordningen fremgår det bl.a. at

en har krav på ytelser i samsvar med lovgivningen i staten som utbetaler ytelsen. I folketrygdloven sto det fremdeles at en må oppholde seg i Norge for å motta ulike typer trygdeytelser.

Vi har vært av den oppfatning at vår praksis ikke var i strid med EØS-forordningens artikkel 21. I fem år fikk vår tolkning støtte gjennom avgjørelser i Trygderetten og domstolene. Dette er viktige grunner til at interne spørsmål om vår EØS-praksis ikke ble fulgt opp. Derfor ble Trygderettens kjennelser utfordrende å håndtere da Trygderetten gradvis endret praksis i perioden juni 2017–juli 2018. Høsten 2018 ga Trygderetten uttrykk for at de ønsket å få EFTA-domstolens rådgivende uttalelse for å avklare rettstilstanden. Nav klageinstans anbefalte å bringe en konkret sak inn for lagmannsretten for å avklare rettstilstanden på den måten.

Direktoratet valgte å ta opp saken med departementet, først uformelt i november 2018 og så gjennom brev i desember 2018 og i januar 2019. I vår oppfølging av svarbrevet fra departementet av 5. mars 2019 mente vi at det var nødvendig og tilstrekkelig å åpne for korte opphold i andre EØS-land. Ved et kortvarig opphold i et annet EØS-land, f.eks. i fire uker, ville den trygdede mota et beløp under grensen for når vi går til anmeldelse.

I departementets svarbrev av 5. mars ble endringen omtalt som en praksisendring.

I en lovbestemmelse kan det være rom for skjønn som gir mulighet for utvikling i praksis fremover i tid. Frem til sommeren 2019 antok vi at endringer i retten til utenlandsopphold var en praksisendring. Da vi skulle iverksette disse endringene, så vi at det ikke var tilstrekkelig å åpne for kortvarige opphold i andre EØS-land. En intern faggruppe konkluderte i august 2019 med at motakere av sykepengar og arbeidsavklaringspenger har rett til fri bevegelse i EØS, uavhengig av lengde på oppholdet, så lenge øvrige vilkår for ytelsen er oppfylt. Faggruppen pekte også på at dette neppe kunne gjøres som en praksisendring, fordi vi hadde anvendt loven feil. En slik rettsanvendelsesfeil ville innebære at vi hadde anmeldt enkeltpersoner og krevd tilbake ytelser uten å ha rettslig grunnlag for det. Dette gjorde saken langt mer alvorlig.

Vi varslet departementet om dette 30. august 2019. Fordi saken var alvorlig, ble vi enige med departementet om å få Regjeringsadvokatens vurdering. Regjeringsadvokaten sluttet seg til vår vurdering 21. oktober 2019. Det ble likevel besluttet å varsle lokal påtalemyndighet allerede 16. september. Sentral påtalemyndighet, Riksadvokaten, burde blitt varslet samtidig. Den 28. oktober gikk vi offentlig ut med saken. Siden da har jeg vært opptatt av å skaffe meg oversikt over hva som har skjedd, rette opp i feil og rydde. Internrevisjonen i Nav har på oppdrag fra meg levert en uavhengig og omfattende rapport.

Internrevisjonen peker på utfordringer med manglende kompetanse, kapasitet og uklar kommunikasjon i denne saken.

For det første, kompetanse: Vi har vært for svake på EØS-rettens betydning for norsk forvaltning. Som det bl.a. kom frem under gårdsdagens høring, er vi her dessverre i samme båt som flere andre.

For det andre, kapasitet – eller kanskje bedre – prioritet: Vi har ikke hatt tilstrekkelig fremdrift og avklaring når det har vært reist spørsmål om regelverksforståelsen. Sett fra mitt ståsted er det særlig to steder fremdrift og avklaring ikke har vært gode nok. Det ene er at da Trygderetten begynte å bli konsistent i sine avgjørelser, burde det vært fanget opp i vår risikostyring og kommet på mitt bord. Det ville gitt saken større fremdrift og oppmerksomhet. Det andre er at da klageinstansen våren 2019 varslet om at det kunne være nødvendig å rette opp i saker tilbake i tid, skulle dette vært tatt tak i av direktoratet. Da ville vi tidligere ha sett at vi hadde en rettsanvendelsesfeil.

For det tredje, kommunikasjon: I denne saken har vi ikke hatt god nok samhandling med Arbeids- og sosialdepartementet og andre instanser, som Trygderetten og Riksadvokaten. Det har heller ikke vært god nok kommunikasjon internt i ytelseslinjen i denne saken.

Jeg har satt i verk tiltak for å rette opp dette. Høyest prioritet ga jeg til å rydde opp. Status på opprydningsarbeidet er nå: Rundt 50 personer jobber bare med disse sakene. Det er en omfattende jobb, men vi er godt i gang. Vi jobber fortsatt ut fra et anslag på 2 400 berørte personer. Det er fattet 272 nye vedtak i saker der det tidligere er gjort et urettmessig vedtak om tilbakebetaling. I 174 av disse sakene er vedtakene om tilbakebetaling helt omgjort, 66 vedtak er delvis omgjort, og i 32 saker er vedtakene opprettholdt. Videre er det utbetalt ca. 7,6 mill. kr til 184 personer. Det er store variasjoner i utbetalingsbeløpene. 63 personer har ikke fått noe etterbetalt fordi de ikke har innbetalt noe på sine krav. Vi startet med de alvorligste sakene, dvs. personer som er domfelt eller anmeldt på grunn av feiltolkningen. Jeg har fått gjennomført en systematisk gjennomgang av alle våre ordninger, bl.a. med utgangspunkt i en betenkning fra eksperter ved de juridiske fakultetene om betydningen av EØS-rett. Vi har ikke avdekket andre rettsanvendelsesfeil som har ført til anmeldelse og tilbakekreving. På noen områder er det behov for avklaringer med departementet eller presiseringer i våre rundskriv. Andre interne tiltak som jeg har satt i gang, kan jeg komme tilbake til.

Komitéleder, dette er en veldig alvorlig sak. Vi har bedt om unnskyldning og er i gang med opprydningsarbeidet. Det er en alvorlig feil som er begått. Nav har, sammen med andre som møter i høringen, ansvar for

det som har skjedd. Jeg håper vi gjennom denne timen vil gi kontroll- og konstitusjonskomiteen innsikt i og forståelse for hvilket ansvar Nav har for at feilen oppsto, hvorfor den ikke ble avdekket tidligere, og hva vi har gjort for å rette opp.

Møtelederen: Takk for det.

Da starter vi opp spørsmålsrunden, og vi starter med sakens ordfører, Eva Kristin Hansen, som sjøl disponerer inntil 10 minutter. Vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk, leder. Bare for ordens skyld: Kan jeg også stille spørsmål til f.eks. Grethe Børsheim?

Sigrun Vågang: Stortinget har bedt meg ta med Nav klageinstans, så ja.

Eva Kristin Hansen (A): Flott. Jeg ville bare sjekke at det var greit. Da har vi avklart det. Jeg starter med Vågang.

Den tidslinjen som direktoratet har lagt ut over EØS-saken, viser at det tok veldig lang tid før spørsmålet ble tatt formelt opp med departementet – over ett år. Tidslinjen viser også at veldig mye av kommunikasjonen rundt saken har skjedd uformelt på e-post. Hvordan har du som etatsleder kunnet leve med en så uklar ansvarsdeling og styring mellom departement og direktorat som det den oversendte dokumentasjonen viser? Ble denne typen styring noen gang tatt opp med departementet som et problem?

Sigrun Vågang: Jeg må først si at jeg opplever den formelle etatsstyringen fra departementets side overfor Nav som god. Vi har våre faste etatsstyringsmøter, vi har særmøter, og vi har fagmøter. I tillegg er det, som du nevner, en del uformell kontakt, eller mer arbeidsforberedende kontakt, i en rekke saker. Det er en del av den daglige kontakten mellom oss og departementet. Denne saken dreier seg også om EØS-rettens betydning og fortolkningen fra 2017 som Trygderetten snakket om i går, og det er der vi brukte noe tid før vi kom så langt at vi tok opp dette med departementet.

Eva Kristin Hansen (A): Hvorfor det?

Sigrun Vågang: Det er fordi det var behov for å få avklart dette. Den første kjennelsen fra Trygderetten som gikk imot vår innstilling, kom i juni 2017. Etter det fikk vi fem kjennelser der vi fikk medhold i sakene. Så brukte vi det året, frem til 2018, på også å se på hvilke svar det nå var Trygderetten ga oss fremover. Jeg merket meg i går at Trygderettens ledere sa at de hadde ingen konsistent, endelig fortolkning av EØS-regelverket i Trygderetten, heller ikke i perioden frem til 2018, og de

var heller ikke helt sikre etter det. Så det var rett og slett fordi vi hadde behov for å diskutere: Hva var det egentlig vi snakket om?

Eva Kristin Hansen (A): Jeg tror at blant dem som er rammet av denne saken, er det nok mange som vil si at det er en skandale at det tok et år fra klageinstansen tok opp konsekvensene av Trygderettens nye praksis med Nav, til saken ble tatt opp med Arbeids- og sosialdepartementet. Du sier at det burde ha skjedd. Da må jeg spørre: Hvorfor skjedde det ikke?

Sigrun Vågeng: I 2017 hadde vi gjennom mange år forholdt oss til en tydelig, norsk lovtekst, og vår tolkning fikk, som jeg sa, gjennom flere år medhold fra advokater, trygderett og lagmannsrett. Da er det jo dessverre ikke opplagt at man har tolket loven feil. Ifølge Navs internrevisjon skyldes forsinkelsene både andre presserende saker som vi jobbet med, og det faktum at vi var i god tro. Det er hovedgrunnen.

Eva Kristin Hansen (A): Så lurte jeg litt på: Er det riktig at det var først høsten 2019 du ble gjort oppmerksom på saken? Eller når ble du involvert?

Sigrun Vågeng: I denne konkrete saken: At det sannsynligvis kunne være en rettsanvendelsesfeil, ble jeg orientert om da faggruppens innstilling var klar, 28. august 2019.

Eva Kristin Hansen (A): Synes du det er holdbart at du ikke ble varslet tidligere?

Sigrun Vågeng: Det er som jeg sa i min innledning, to steder der jeg ser at jeg kunne blitt tidligere involvert i dette. Det ene er da klageinstansen tok opp saken med direktoratet. Den burde da blitt løftet opp på mitt bord som en risiko. Vi går igjennom risikokartet vårt med jevne mellomrom i min ledergruppe, og jeg skulle gjerne hatt det på mitt bord den gangen. Det andre er at da vi begynte å få flere kjennelser fra Trygderetten, hadde det vært naturlig at det ble brakt opp på mitt bord.

Eva Kristin Hansen (A): Da tenkte jeg at jeg skulle stille et spørsmål til Grethe Børsheim, og jeg må bare si at jeg har lest så mange e-poster som du har skrevet, at jeg føler nesten at jeg kjenner deg. Klageinstansen måtte flere ganger purre direktoratet om svar på sine henvendelser om hvordan Nav skulle håndtere Trygderettens nye praksis fra 2017. Hadde det etter ditt syn vært mulig å få til nødvendige avklaringer raskere enn det som skjedde?

Grethe Børsheim: Da tror jeg at jeg må svare på samme måte som internrevisjonen også peker på, og

det er at det hadde vært mulig å få gjort dette raskere hvis det hadde vært større kapasitet i direktoratet.

Eva Kristin Hansen (A): Hvem er etter ditt syn ansvarlig for de manglende avklaringene, som ikke ble gjort?

Grethe Børsheim: Nav klageinstans er jo underlagt direktoratet, og når vi ser faglige problemstillinger som vi trenger å få avklart, må vi løfte det til dem. Jeg tror ikke jeg har noe mer å tilføye utover det som fremkommer av den interne revisjonsrapporten, at det var begrenset kapasitet i direktoratet, i ytelsesavdelingen, på det tidspunktet.

Eva Kristin Hansen (A): Departementet hevder jo at de ble klar over omfanget av denne skandalen, at folk havnet i fengsel, først på høsten, altså i august, og vi er jo gjennom korrespondansen blitt klar over at det var en stor diskusjon hos dere, bl.a. gjennom e-post-utveksling. Du skriver jo, Grethe Børsheim: Jeg kan ikke se at dette kan være snakk om så store summer at f.eks. departementet må varsles om dette. Vi har ikke noe mas på oss til tross for at vi stanset vår behandling av sakstypen i fjor høst.

Det er mange e-poster av denne typen som ligger i systemet. Kan du si noe om denne prosessen den sommeren da dere holdt på med disse avklaringene?

Grethe Børsheim: Nå er jeg litt usikker på hvilken sommer du mener.

Eva Kristin Hansen (A): Sommeren 2019.

Grethe Børsheim: Sommeren 2019 er ikke jeg særlig involvert i det som skjer. Da er det jo en diskusjon mellom direktoratet og departementet.

Eva Kristin Hansen (A): Ok. Du har nå skrevet en del e-poster, men ok.

Da går jeg tilbake til Vågeng: Mye av den oversendte dokumentasjonen som vi har fått, viser en svak styring og uklare ansvarsgrenser. Blant annet vedtok de enkelte fagmiljøene i ytelseslinjen – hver for seg og på ulike tidspunkter – å stanse behandlingen av EØS-saken på de berørte områdene fordi lovgrunnlaget ble vurdert som usikkert, uten at direktoratet hadde noen synlig rolle i beslutningene. Hva tenker dere at det sier om direktoratets evne til å styre og koordinere denne typen oppgaver og problemstillinger?

Sigrun Vågeng: Jeg vil først si at vi er, som en etat, naturlig nok underlagt statens økonomistyringsdirektiv, den måten å styre på. Vi har en veldig avklart ansvarsfordeling, egentlig, i direktoratet. Jeg merker meg også at i perioden fra rundt 2017, da internrevisjonen

var inne i forbindelse med årsrapporten og så på vår virksomhetsstyring, så vurderer de det interne kontrollmiljøet som godt. Og det siste året har vi ytterligere styrket arbeidet vårt med virksomhetsstyringen.

Det er slik at jeg som leder har flere ledere under meg. Vi får jo først vårt tildelingsbrev fra departementet. Lederne får dette såkalte mål- og disponeringsbrevet, og det er de som er ansvarlige for å følge opp arbeidet i sin egen avdeling.

Eva Kristin Hansen (A): Hva tenker du selv om ditt eget ansvar, som du som etatsleder har, for at den situasjonen vi har havnet i, har oppstått? Hva tenker du om din egen rolle i det?

Sigrun Vågeng: Det korte svaret er at jeg tenker at som etatsleder er man ansvarlig for alt som skjer i etaten. Og til denne konkrete saken, så er det jo slik, som jeg sa, at jeg hadde hatt stor nytte av å få på mitt bord, ved to anledninger, at dette var en problemstilling som var aktuell. Den ene var da Trygderetten kom med sine – flere – kjennelser, og den andre var da vi var i en situasjon der klageinstansen hadde tatt kontakt med direktoratet og sagt at her kan det være noe.

Eva Kristin Hansen (A): Helt til slutt: Hvorfor tok ikke du kontakt med Riksadvokaten umiddelbart etter at du ble gjort kjent med saken?

Sigrun Vågeng: Den 28. august, da jeg ble klar over saken, var det viktigste for meg at vi fikk tatt kontakt med departementet. Vi varslet dem 30. august. Den 2. september ba vi om å få et møte med departementet, og det hadde vi den 13. september. Umiddelbart etter det besluttet vi å si fra til de aktuelle politidistriktene og be dem om å stoppe de anmeldelsene som lå for tur. Vi sa at det er stor sannsynlighet for at det kan være en rettsanvendelsesfeil her. Men vi var ikke sikre, så derfor gikk vi igjennom og tok kontakt også med Regjeringsadvokaten for å få dette avklart. Det fikk vi den 21. oktober.

Møtelederen: Da var tida ute, og vi går videre til neste utspørter, som er Svein Harberg på vegne av Høyre, og som disponerer inntil 5 minutter – vær så god.

Svein Harberg (H): Takk, komitéleder.

Takk for innledningen, som var en god gjennomgang av det som er punktene i saken. Ikke unaturlig er vi i vårt arbeid veldig opptatt av denne tiden fra Trygderetten begynte å gi varsler, og til det ble praksisendring og eventuelt rundskriv for å gjøre det. Så hører jeg nå at det sies at det har med kapasitet å gjøre. Men hvis en opplever at en ikke har rett anvendelse, og det går ut over trygdemottakere, så må det jo være litt underlig for en leder

å høre at det er prioritert ned fordi en hadde for lite kapasitet. Har du en kommentar til at det tok så lang tid?

Sigrun Vågeng: Det er alltid mange store saker som er på gang i en organisasjon som Nav. På det tidspunktet denne saken var aktuell, var det også overgangen fra gammel til ny ordning med arbeidsavklaringspenger. Vi var veldig opptatt av at ting skulle gå riktig for seg på den måten. Men jeg tror den enkle forklaringen – og også den bitre sannheten – er at vi trodde vi var i god tro. Så da Trygderetten begynte å komme med sine avvikende kjennelser, ut fra hva de hadde sagt de fem foregående årene, mente vi fortsatt at vi var i god tro.

Og så merket jeg meg i går at Trygderettens leder sier at de var heller ikke sikre. Det var også grunnen til at vi var i en situasjon der vi rett og slett ikke forsto betydningen av dette, fordi vi ikke hadde hatt dette oppe til diskusjon.

Svein Harberg (H): Jeg har bare lyst til å uttrykke at jeg er enig med deg. Jeg hadde også den oppfatningen da Trygderetten var her, og det refereres nok litt annerledes i dag en del steder. Men kan du si litt om: Én sak, ja, det er greit, men når det er seks-åtte saker som melder det samme, burde en ikke da satt i gang noe som var langt mer omfattende, og virkelig be internt, og gjerne også opp mot både departement og riksadvokat, om å få en skikkelig avklaring på dette?

Sigrun Vågeng: Først til Riksadvokaten: Busch nevnte i går at han burde vært varslet allerede da den første kjennelsen kom. Hos oss er det slik at dersom vi skal endre praksis ut fra det som vi har hatt tidligere, så kommer det vesentlig ved diskusjoner med Trygderetten, og Trygderetten har, som det ble sagt også i går, anledning til å sette en rett med tre og fem dommere. Det ble ikke gjort. Men i perioden i dette året, fra 2017 til 2018, kom det flere saker opp, og det var i den perioden Trygderetten sa at de ønsket å ta en sak inn for EFTA-domstolen for å få prøvd saken. Hos oss hadde vi også en sak vi ønsket at lagmannsretten skulle se på. Det var derfor vi tok kontakt med departementet om dette.

Så – igjen – vi så ikke at det var en rettsanvendelsesfeil. Og den diskusjonen vi da hadde i forkant av at vi gikk til departementet, først uformelt og så formelt, var for å se på: Hvordan skal vi løse det som nå Trygderetten sier?

Svein Harberg (H): Du var prisverdig opptatt av at du i det som nå skal rettes opp, må få på plass framdrift og avklaring. Jeg må vel si at etter å ha hatt de ansattes organisasjoner inne her i går ble vi bekymret med tanke på det. Ser du, når det gjelder nettopp det med framdrift og avklaring, at det har vært satt spørsmålstegn

også internt i Nav, det har vært reist spørsmål, men det har ikke vært framdrift og avklaring på det? Det ser nesten ut som det har vært litt sann seminar på e-post i noen av disse sakene. Ser du det som en grunn til at ikke dette ble grepet tydeligere fatt i tidligere?

Sigrun Vågeng: Grethe Børsheim kan utfylle meg på noe av dette, men først til dette med seminarvirksomhet. I Nav er det slik at når beslutninger tas, tas det opp i linjen, og fagmeldinger går direkte tilbake i linjen – overfor både tillitsvalgte og ansatte. Jeg er glad for at ansatte sa i går at det ikke er vanskelig å ta opp saker i Nav. Men om det fanges opp på en god måte? Jeg har møte med de tillitsvalgte fire timer annenhver uke. Der diskuterer vi ulike ting. Men faglige spørsmål avklares direkte i linjen, der man jobber, og hvis en ansatt ønsker å ta opp en sak og få den avklart, er nærmeste leder den første som er den riktige å ta det opp med.

Møtelederen: Da var tida ute, og vi går videre til Hanne Dyveke Søttar, som stiller spørsmål innenfor en ramme på 5 minutter på vegne av Fremskrittspartiet – vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Det er flere ting som har vært drøftet både i dag og i går, og det gjelder dette som man kaller forvaltningskompetanse – altså at man skal ha riktig kompetanse på riktig sted, og at like saker skal behandles rett. Så henvises det her til ca. 2 400 saker. Jeg tenker at man har en grei oversikt over alle de sakene som har havnet i Trygderetten, og det er også en veldig grei oversikt – antageligvis – over de sakene som har vært innom Nav klageinstans. Men jeg tenker på alle de sakene som var før det, der en klient har fått et avslag og bare slår seg til ro med det. Etter det vi har skjønt, er dette veldig vanskelig, siden sakene ikke er søkbare. Det må være et omfattende arbeid.

Det Svein Harberg i dag var inne på at var litt bekymringsfullt i går, var at de Nav-ansatte sa at når det nå settes inn et innsatsteam på 50 personer som skal jobbe med dette, går det naturligvis ut over andre tjenester innad i Nav. Jeg lurer litt på: Hvordan kan dere klare å gjøre to ting samtidig? Og det andre spørsmålet gjelder det vi også fikk presentert i går – som jeg ble litt usikker på, så jeg bare spør om det er korrekt – for da fikk jeg inntrykk av at Nav klageinstans har det faglige juridiske ansvaret for hele Nav. Betyr det at det er Nav klageinstans som bestemmer hvordan resten av Nav-organisasjonen skal se på forskjellige saker juridisk?

Sigrun Vågeng: Vi kan først ta avklaringen når det gjelder hva som er Nav klageinstans' rolle. Grethe?

Grethe Børsheim: Nav klageinstans er underlagt direktoratet, og vi er bundet av de retningslinjene som di-

rektoratet gir. Jeg tror det er svar på spørsmålet ditt. Så vi er ikke ansvarlige for den juridiske fortolkningen i Nav – det er det direktoratet som er.

Sigrun Vågeng: Så til spørsmålet om vi klarer å gjøre to ting på en gang. Dette er en veldig alvorlig sak, og da det ble klart for oss at mennesker urettmessig hadde havnet i fengsel, at vi hadde krevd inn penger vi ikke hadde rett til å kreve inn, måtte vi faktisk sette kriseberedskap og si at dette må vi ta aller først.

Det er riktig som du sier: Vi har ikke 50 personer som bare ventet på at denne saken skulle komme, så noe av det kan jo gå ut over andre ting. Men det er to ting med dette. Vi har fått noe mer penger fra departementet, slik at vi kan ansette andre til å ta vare på det som må gjøres hver eneste dag. Og det andre er at vi har startet med de alvorligste sakene. Dette måtte vi ta aller, aller først.

Så er det slik at når vi har identifisert 2 400 saker – det kan bli flere, men hittil har anslaget vårt passet godt – sier det seg selv at dette er en stor belastning for organisasjonen. Men all vår oppmerksomhet – og det opplever jeg fra de ansattes organisasjoner, fra verneombud, fra alle – har dreid seg om at vi har ønsket å rette opp den uretten vi har gjort, raskest mulig.

Møtelederen: Da går vi videre til Nils T. Bjørke – vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Berre for å prøva å forstå: Fyrst takk for ei grei orientering. Men det er mange felt her, og du seier at du burde ha vore varsla tidlegare. Kva seier det om organiseringa av Nav-feltet viss det er slik at direktøren ikkje får varselet tidleg nok?

Sigrun Vågeng: I forbindelse med denne EØS-saken må jeg igjen si at vi så det ikke – for dette er ikke symptomatisk for hvordan vi behandler saker i Nav. Men vi hadde altså ikke oppmerksomhet på at vi kunne ha gjort noe feil. Igjen: Vår tolkning av den saken hadde vært bekreftet av domstoler og advokater gjennom mange, mange år – det hadde ikke vært oppe til diskusjon.

Da er det nok også slik at da denne saken kom opp, forsto vi ikke med en gang alvoret av det, for vi var i god tro om at vi hadde tolket det riktig. Vi mente at EØS-forordningen som lå der, og vår praksis gjennom det vi gjorde, ikke var i strid med folketrygdloven.

Nils T. Bjørke (Sp): Når de får saker frå Trygderetten: Er det ikkje då vanleg at anten aksepterer de Trygderettens sak, eller så går det vidare til anten domstolane eller andre? Her er ikkje det gjort, men de har fortsett same praksis sjølv etter at Trygderetten begynte å gå imot vedtaka dykkar.

Sigrun Vågeng: Det kan Grethe Børsheim svare på.

Grethe Børsheim: Det som skjedde i denne saken, var at vi fikk den første kjennelsen fra Trygderetten sommeren 2017. Da reiste de spørsmål ved vårt vedtak og vår innstilling og sendte den tilbake – de opphevet den og sa at vi måtte vurdere den etter artikkel 21 i forordningen. Vi behandlet det etter de rutine som vi hadde, og orienterte direktoratet i november om at det var en mulig risiko for at det var feil praktisering. I mellomtiden hadde vi fått fem kjennelser om tilsvarende typer problematikk hvor Trygderetten ikke hadde reist spørsmål ved at vi ikke hadde anvendt artikkel 21 i forordningen, men bare brukt de norske reglene.

Poenget, kan jeg tilføye, er at vi har en avtale om at hvis vi i Nav klageinstans, som mottar mellom 3 500 og 4 000 kjennelser fra Trygderetten årlig, ser at denne typen usikkerhet oppstår rundt Navs fortolkning i forhold til hvordan Trygderetten gjør det, orienterer vi direktoratet. Men det er jo, som det kom fram i Trygderettens redegjørelse i går, slik at de enkelte retter kan ha ulikt syn. Her var det ingen retter som var satt med mer enn to medlemmer – altså ikke en høy vekt, kan man si – og vi så at det ikke ble fulgt opp av andre. Men vi orienterte direktoratet, slik rutine tilsa.

Nils T. Bjørke (Sp): Men kva var det som gjorde at det ikkje vart teke grep før Trygderetten begynte å villa leggja det fram for EFTA-domstolen? For då var det jo tydeleg at det vart teke grep.

Sigrun Vågeng: Da Trygderetten sa at de ønsket en avklaring med EFTA-domstolen, hadde vi også fått et innspill fra klageinstans i direktoratet om at de ønsket å føre en sak for lagmannsretten. Dersom vi skal endre praksis på noe, er vi forpliktet til også å diskutere det med departementet. Det er den naturlige måten å gjøre det på. Det var det vi også gjorde i denne saken for å få en avklaring.

Så er det slik at i arbeidet som vi da hadde med departementet, fikk vi en løsning på saken som gjorde at Trygderetten så at det ikke var nødvendig å gå til EFTA-domstolen, og vi tok heller ikke noe videre til lagmannsretten.

Nils T. Bjørke (Sp): Det er jo fleire i Nav-systemet som i ulike fora har teke opp spørsmål om desse sakene, spesielt i litt seinare tid, der dei var fortvila over og ikkje visste korleis dei skulle handtere desse sakene. Og viss eg ikkje hugsar heilt feil frå all korrespondansen som ligg føre, vart det òg sendt brev til departementet som vart liggjande. Kva slags rutinar har de, dersom de ikkje får tilbakemelding frå departementet, for å følgja det opp?

Sigrun Vågeng: Jeg er litt usikker på hva du mener med et brev som ble sendt som ble liggende.

Nils T. Bjørke (Sp): Det har jo vorte bekrefta av departementet at det i 2018 var eit brev som vart liggjande i departementet.

Sigrun Vågeng: Anne Lieungh kan svare på det.

Anne Lieungh: Jeg tror du tenker på brevet om tredjelandsborgere?

Nils T. Bjørke (Sp): Ja.

Anne Lieungh: Jeg vet faktisk ikke hva vi helt konkret gjorde i den saken, om vi purret på det. Det er det som vil være vanlig praksis, at vi tar kontakt med departementet og purrer på det. Men i akkurat den saken vet jeg ikke om vi gjorde det.

Møtelederen: Da går vi videre til Freddy André Øvstegård, som spør på vegne av SV. Han har også en ramme på 5 minutter – vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for innledningen. Mitt første spørsmål går til Vågeng. Du velger ut noen sitater fra Trygderettens innspill fra i går og viser til at det fortsatt var kjennelser som gikk i forskjellig retning også etter 2017. Men Trygderetten viste i går til at i de tilfellene hvor EØS-forordningen ble vist til og ble vurdert, var deres kjennelser omforente, ifølge Trygderettens leder.

Jeg kan velge meg et annet sitat fra det Trygderettens leder sa i går:

Det var enighet om forståelsen i sakene der retten har tatt stilling til forordningen.

Med tanke på det som tidligere riksadvokat Busch sa om at han burde ha blitt informert etter at disse kjennelsene startet å komme i juni 2017, hva er din kommentar til det? Burde Riksadvokaten da ha blitt informert?

Sigrun Vågeng: Da den første kjennelsen fra Trygderetten kom i juni, var det første gang på veldig mange år at vi hadde fått en kjennelse imot oss. Vi hadde behov for å diskutere internt og følge opp og se hva som kom etter det – som Grethe Børsheim var innom – på tidslinjen vår det kommende året. Jeg ser det som litt vanskelig at vi skulle ha gått til Riksadvokaten allerede etter én sak, etter at vi hadde fått medhold i fem år. Vi visste ikke på det tidspunktet om det var en rettsanvendelsesfeil. Vi trengte flere dommer for å se hvordan det hadde utviklet seg.

Når det er sagt, sa jeg allerede i min innledning at vi varslet Riksadvokaten for sent om det som Trygderetten kom med etter hvert. De burde vært varslet tidligere.

Juni 2017, da den første kjennelsen kom, anser jeg i så fall ikke for å ha vært tidspunktet for det, men våren 2018, da vi begynte å se at her kunne det være noe, kunne vi ha gått til Riksadvokaten.

Det er derfor jeg sier at hvis denne risikoen for at noe hadde vært feil, hadde kommet opp på mitt risiko-kart våren 2018, hadde vi hatt mulighet for en bedre fremdrift med det. Men det er en viktig læring for oss i dette: I kontakten med både Trygderetten og Riksadvokaten i denne saken har vi hatt erfaringer som gjør at vi må ta lærdom av det og få bedre kontakt med dem.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det. Riksadvokaten viser til en rekke skjæringspunkter hvor han mener at det lå tilstrekkelig med opplysninger til at man burde ha reagert og varslet Riksadvokaten. For å understreke alvoret pekte han også på plikten han hadde hatt til å handle, som kunne ha ført til at denne skandalen ble avdekket langt tidligere, og at færre mennesker hadde blitt urettmessig dømt.

Våren 2019 er også direktoratet godt i gang med å vurdere denne saken. Det er før man vurderer om det er en rettsanvendelsesfeil, men likevel skjer det mange vurderinger og problematiseringer av saken. Mener du at man på det tidspunktet burde ha informert Riksadvokatens kontor med de opplysningene man hadde da?

Sigrun Vågeng: Som jeg sa i mitt forrige svar: Jeg vil le vel funnet det naturlig at vi hadde gjort det ett år før, våren 2018, altså ikke våren 2019, for det var da disse sakene begynte å komme opp – men i hvert fall våren 2019, for da hadde vi en gjennomgang av dette. Og det var som du sa: Da vi begynte implementeringen av det vedtaket vi hadde fått fra departementet tidligere, så vi at her holdt det ikke å endre praksis fremover i tid, og det kunne ha vært en rettsanvendelsesfeil. Det er det vi må ta lærdom av i denne saken.

Freddy André Øvstegård (SV): Et raskt spørsmål til slutt: Det har blitt pekt på kommunikasjonen fra Arbeids- og sosialdepartementet til Nav i denne saken og den forvirring som den har skapt når Nav har bedt om juridiske avklaringer. Jeg vil deg om raskt å kommentere det generelt, særlig med tanke på at man framhevet kontrollbehovet for at man ikke skulle få mer trygdeeksport, i kommunikasjonen fra departementet til Nav våren 2019.

Sigrun Vågeng: Den kommunikasjonen som var oss imellom den våren, handlet om at vi hadde behov for å få en avklaring når det gjaldt om det var mulig å ta med seg ytelser ut av landet, også når det gjaldt denne EØS-saken. Den måten vi styres på, er gjennom etatsstyringsmøter og tildelingsbrevet vårt. Politiske sty-

ringssignaler som gis der, gir direktoratet ansvaret for å tolke.

Møtelederen: Nå er dessverre tida godt og vel ute, så det er mulig at det kan utdypes i den videre spørsmålsrunden. Nå går vi videre til Ulf Leirstein, som også har 5 minutter til disposisjon – vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det, komitéleder, og takk til Sigrun Vågeng for innledningen hennes og ikke minst for hennes fokus på hva man gjør for å rydde opp. Men det er klart at en slik høring i veldig stor grad også vil dreie seg om hvordan dette kunne skje. Det er det viktig at vi får avklart.

Jeg registrerte i dag at det i media framstilles omtrent som at Trygderetten hadde en entydig tolkning av trygdeforordningen fra sommeren 2017, men det var jo ikke det Trygderetten sa i går. Tvert imot hadde man mange kjennelser i ettertid som også støttet opp om Nav, som også Sigrun Vågeng var inne på i et tidligere svar i dag. Men jeg vil gjerne ha en kommentar fra deg, Vågeng, knyttet til nettopp det: Hvor entydig eller ikke entydig ble disse kjennelsene fra Trygderetten oppfattet som?

Sigrun Vågeng: Kan Grethe Børsheim få svare på det?

Ulf Leirstein (uavh): Selvfølgelig.

Grethe Børsheim: Vi oppfattet at Trygderetten begynte å bli langt mer entydig utover våren 2018, men også helt frem til juli 2018 fikk vi kjennelser fra Trygderetten – det var vel den siste – som ikke fulgte den nye praksisen som de hadde begynt å anvende når det gjaldt artikkel 21. Så i hele perioden fra juni 2017 og frem til juli 2018 fikk vi kjennelser som gikk begge veier. Men det var helt tydelig at utover våren 2018 ble de klarere. Det var på det tidspunktet direktoratet ba om bistand fra oss til å utrede problemstillingen for direktoratet. Nå svarer jeg kanskje litt mer enn det du ba om, så jeg stopper der.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for svar. Har dere som organisasjon noen oppfatninger knyttet til dette med Trygderetten? For når man har en rett, skulle man i utgangspunktet tro at den var ganske lik med tanke på kjennelser i like saker, men her har det kommet kjennelser som har spriket i begge retninger. Kan dere utdype litt om hvordan dette samspillet er, fra Trygderetten kommer med sin kjennelse, til dere får dette tilbake og ser på det? Hvordan jobber man med det? Er det fortsatt på et lavt nivå? Hvordan er prosessen for å få dette videre opp i systemet hvis varsellampene skulle blinke?

Den som føler seg kallet, kan svare på det.

Grethe Børshheim: Jeg kan godt svare på det. Det var det oppdraget direktoratet ga oss den 6. februar 2018. Da ba de oss om å utrede nettopp det. Det var akkurat i en fase hvor Trygderetten kom med flere kjennelser – det gjorde de frem til mars–april 2018. Vi utredet det, og konklusjonen fra oss i Nav klageinstans var at rettskildebildet var utrolig komplisert. Vi syntes det var veldig vanskelig å lande i en bestemt retning. Vi mente det gikk an å argumentere for to ulike løsninger. Det var det som ble brakt opp til direktoratet – det er notatet vårt av 5. juli 2018 – og vi ba da direktoratet ta stilling til dette.

Ulf Leirstein (uavh): Men når vi nå vet det vi vet i dag, føler man da at man med dette systemet, slik Trygderetten er innordnet i forhold til samspillet med Nav, har en god nok rettssikkerhet? Har dere noen oppfatning om det?

Grethe Børshheim: Kan jeg fortsette å svare? Det var jo en av årsakene til at vi, som komiteen vet, ønsket å få prøvd saken for lagmannsretten. Vi ønsket å få en rettsavgjørelse på et høyere nivå enn Trygderetten og tenkte at det var hensiktsmessig.

Ulf Leirstein (uavh): I innledningen var Sigrun Vågang tydelig på det man nå gjør for å rydde opp. Er det noe ytterligere man kan gjøre for å gjøre opp for den uretten som veldig mange mennesker har opplevd?

Sigrun Vågang: Innenfor vårt område er vi nå først og fremst opptatt av å rette opp de feilene vi har gjort. Men så må vi jo se på: Hvordan skal vi hindre at noe sånt kan skje igjen? Jeg har bedt fungerende ytelsesdirektør nå sørge for at man går gjennom kommunikasjonen internt i ytelseslinjen og ser på hvordan man kan forsterke den, slik at signaler som kommer, blir fanget opp på en god måte.

Det andre er at når vi har snakket om at vår kompetanse på EØS-området har vært for dårlig, handler det også om at vi har behov for å ha mer juridisk kompetanse i Nav generelt. Derfor er mitt forslag å opprette en juridisk avdeling som skal være spesielt opptatt av dette, men også av andre områder, slik at vi kan sikre at våre brukere kan være trygge på at det vi gjør, er i tråd med eksisterende regelverk. Det er mitt forslag, og det skal jeg naturligvis forhandle med de ansattes organisasjoner om.

Møtelederen: Da går vi over på en runde med oppklarende spørsmål, begrenset til 15 minutter. Den første er ordfører for saken, Eva Kristin Hansen. vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk, leder. Dette er en veldig interessant runde. Jeg støtter veldig det siste forslaget fra direktøren.

Jeg har bare et generelt spørsmål, og kanskje egentlig til klageinstansen, for når vi driver og går gjennom denne saken, ser vi at det i kommunikasjonen f.eks. mellom Nav klageinstans og direktoratet er voldsomt mange purringer – man bruker veldig lang tid på å få svar. Du nevnte i stad fram til juli 2018 – da er det en brevveksling hvor det går til desember før man får noen avklaringer, og da er det rundt dette viktige spørsmålet. Hva tenker du om en sånn tidsbruk, når det tar så fryktelig lang tid? For det er helt forsmedelig å lese.

Grethe Børshheim: Det er klart at vi som står i det operative leddet og håndterer saker hele tiden, har en utålmodighet etter å få avklart dette. Det fremkommer jo tydelig, som du sier, av disse mailene – vi var utålmodige. Det var en veldig spesiell sak. Jeg tror ikke jeg kan huske en annen sak hvor vi har purret på den måten – det må jeg innrømme. Men det fremgår jo av internrevisjonsrapporten hva årsaken til dette var, så jeg tror ikke jeg skal si noe mer om det.

Eva Kristin Hansen (A): Men bare en oppfølging: Hvordan oppleves det å jobbe i et system hvor ting tar fryktelig lang tid? Du og dine medarbeidere – blir dere ikke fortvilet? Jeg hadde blitt helt fortvilet hvis jeg aldri hadde fått svar i min jobb. Hvordan oppleves det for dere som er ansatt i Nav, når ting tar så lang tid?

Grethe Børshheim: Det er klart at for de ansatte som er involvert i de enkelte sakene, oppleves det litt utfordrende ikke å få svar. Jeg som leder av Nav klageinstans var kjent med at det var begrensede ressurser på dette. Det er særskilt kompetanse som må brukes på dette feltet, man må ha EØS-kompetanse, man må ha fagkompetanse på sykepenges og arbeidsavklaringspenger som er særlig for de områdene, og det er begrenset, naturlig nok, hvilken kompetanse det var i direktoratet. Men vi purret jo fordi vi anså at det hastet.

Sigrun Vågang: Må jeg få lov å legge til at i denne saken gikk det for sakte, og noe av grunnen – igjen – var at alvorligheten i saken ikke ble forstått. Det er hovedgrunnen til det. Vi var fortsatt i god tro i direktoratet.

Møtelederen: Svein Harberg – vær så god.

Svein Harberg (H): En liten oppfølging av det i sted: Jeg hadde litt dårlig samvittighet fordi Børshheim ikke fikk svart på mitt spørsmål om framdrift og avklaring, men nå har du vel fått svart på det gjennom spørsmålet fra Eva Kristin Hansen. Så jeg skjønner at det er der det ligger. Men er det en del av det samme når vi ser at dere har avklart at her må det praksisendring til – altså den første avklaringen var praksisendring – og allikevel har Nav anmeldt etter gammel praksis i flere måneder etter

det? Det er jo litt underlig, når dere har avklart at her må det praksisendring til. Så skjønner jeg at det med rettsanvendelsen kom senere. Men det burde jo gjøre at en sluttet å anmelde etter samme prinsipp som en hadde gjort tidligere.

Sigrun Vågens: Praksisendringen dreide seg om kortere opphold, altså ikke bosatt ute, men noen kortere opphold. Og der var det ingen saker som var – for praksisendring handlet det jo om å være ute om lag fire uker, og det var under grensen for hva vi anmelder. Den kunnskapen som vi fikk våren 2019, da vi begynte å implementere dette, var at dette kan være veldig feil, det er ikke nok at vi snakker om ting frem i tid, her kan det være en rettsanvendelsesfeil. Da måtte vi begynne å se på det, og vi stoppet anmeldelsen så snart vi hadde fått en avklaring av dette, dvs. nesten før det. Den siste avklaringen med regjeringsadvokaten om at vi hadde feil rettsanvendelse, kom den 21. oktober, og vi sendte beskjed om å stille saker i bero rundt den 15.–16. desember.

Svein Harberg (H): Betyr det at de anmeldelsene som kom fra dere, bestemte ny praksis, og fram til slutten av april en gang – jeg tror det var 23. april – gjaldt noe som dere anså ikke var inne i det, på grunn av lengden på utenlandsoppholdet?

Sigrun Vågens: Det kan Grethe Børsheim svare på.

Grethe Børsheim: Nei, det kan ikke jeg svare på. Jeg leder Nav klageinstans, og det er Nav kontroll som gjør de vurderingene.

Sigrun Vågens: Beklager det! Den siste anmeldelsen kom 23. april – det var den siste, og vi var ennå i en veldig tidlig fase av spørsmålet: Hva er det egentlig vi står overfor? Vi fikk ikke noen endelig avklaring av om det var en rettsanvendelsesfeil før vi var i slutten av august.

Møtelederen: Da går vi videre til Hanne Dyveke Søttar. Vi har fremdeles fire igjen på lista, og dere ser at tida går – vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Jeg skal prøve å være kjapp. Det har tidligere vært vist til denne faggruppen som har kommet med sine signaler til EØS-komiteen i 2011, og så ble dette implementert i 2012. Retningslinjene ble oversendt Nav i 2012, uten føringer. Nav var med i denne gruppen som dannet grunnlaget for hvordan dette skulle fortolkes. Det var i 2011–2012, og så hører vi her at den første saken, eller det første spørsmålstegnet, egentlig dukket opp i 2017. Da tenker jeg: 2011–2012 fram til 2017 – har ikke Nav rutiner for å se på eller et

selvstendig ansvar for å se på lovanvendelsen i de sakene som dere har befatning med? For hvis det går femseks år uten at man faktisk går inn og sjekker lovanvendelsen, kan jo dette gjelde andre områder også.

Sigrun Vågens: I denne saken er det sånn at vår praksis hadde vært bekreftet år etter år etter år. Det er jo det som er en del av denne store, kollektive feiltolkningen. Det var ikke noen grunn for Nav til å ta det opp, fordi vi var i god tro når det gjaldt om vi gjorde det riktig. Så det er ikke før 2017, når det begynner å komme kjennelser mot oss fra Trygderetten, at vi begynner å se på det spørsmålet. Det var rett og slett ikke en problemstilling at dette skulle kunne være feil.

Møtelederen: Nils T. Bjørke.

Nils T. Bjørke (Sp): Det er jo tydeleg at det har vore ein ganske omfattande korrespondanse mellom klageinstansen og Nav. Kva er strukturen her? Departementet vart jo varsla seint om denne saka. Når det vert så mykje diskusjonar og usikkerheit, og de seier de hadde lite kapasitet til å svara på desse spørsmåla, hadde det ikkje då vore naturleg å ha ein runde med departementet om dette på det tidspunktet?

Sigrun Vågens: Som jeg har sagt tidligere: I denne saken reagerte vi for sent.

Nils T. Bjørke (Sp): Ei kort oppfølging: Poenget er at det var ein god diskusjon med klageinstansen. Når ein ser dei utfordringane, er det ikkje då vanleg praksis at ein har ein dialog med departementet?

Sigrun Vågens: Når vi går til departementet, er det etter at vi har avklart noe internt hos oss. Og det er jo som du sier: Den avklaringen kom ikke fordi klageinstansen henvendte seg til ytelsesavdelingen og det kom ikke noe svar tilbake. Vi reagerte altfor sent i direktoratet på det. Hadde ytelsesavdelingen fanget det opp, og hadde vi sett hva det var, hadde vi naturligvis tatt kontakt med departementet tidligere.

Møtelederen: Freddy André Øvstegård – vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk. Det jeg ikke forstår i denne utvekslingen om når alvoret gikk opp i Nav og i departementet, er den kjennelsen som dere videresender til departementet, som er et lengre midlertidig opphold – det er faktisk på fem måneder. Det blir opphevet av Trygderetten i den kjennelsen. Det er et beløp i den saken som normalt sett kunne ha ført til en straffesak. Hva er kommentaren din til det, og hvorfor ble ikke alvoret fanget opp basert på at det ble vist til et lengre midlertidig opphold allerede før jul i 2018?

Sigrun Vågeng: Det var en henvendelse som gikk først uformelt og så formelt til departementet, om at vi hadde en sak som kunne være aktuell å prøve for lagmannsretten. Og så visste vi også at Trygderetten hadde noe de ønsket å ta opp med EFTA-domstolen. Det var fordi det var et eksempel på at vi hadde en sak der vi kun hadde nektet noen å få ta med seg ytelser bare på grunn av at de hadde dratt på et utenlandsopphold. Kan du tilføye litt til på det, Grethe?

Grethe Børsheim: På det tidspunktet var vi fortsatt usikre med tanke på rettssituasjonen. Sett fra klageinstansens side ønsket vi fortsatt på det tidspunktet at Trygderetten skulle forelegge saken for EFTA-domstolen for en rådgivende uttalelse. Man var ikke på det tidspunktet heller helt sikker i Nav, verken hos oss eller i direktoratet, på at det som Trygderetten hadde begynt å anvende, helt sikkert var den eneste måten å forstå det på. Så man ønsket å få departementets uttalelse med tanke på hvilken vei man skulle gå. Jeg vet ikke om det var svar på spørsmålet ditt, men det var i hvert fall et forsøk.

Møtelederen: Bente Stein Mathisen – vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Takk for det. Du sier at dere i Nav har handlet i god tro og har forholdt dere til at den lovanvendelsen som har vært gjort, har vært riktig – i mange år. Når vi nå skal prøve å undersøke og komme frem til hvorfor det gikk galt – hva årsakene kan være – er du enig med din forgjenger, Joakim Lystad, og det han uttalte her i stad, at mye av årsaken til den skandalen vi ser nå, og den situasjonen vi har kommet i, er selve implementeringen av forordningen som skjedde i 2012, og det forarbeidet, den feiltolkningen av at dette ikke skulle ha noen betydning i forhold til den praksisen vi hadde fra før?

Sigrun Vågeng: Ja.

Freddy André Øvstegård (SV): Hvis vi har tid, så kan jeg spørre om dere var klar over det jeg spurte om, om at beløp på den summen – den trygderettskjennelsen som ble sendt 20. desember, og en e-post litt før det – også medførte anmeldelse og saker i domstolen.

Grethe Børsheim: Hvis det er et spørsmål til meg og klageinstansen, så var jeg ikke kjent med det.

Sigrun Vågeng: Jeg var heller ikke det.

Møtelederen: Da ser det ut som vi har fått stilt våre spørsmål, og da er det mulighet for dere til å gi en sluttkommentar hvis det skulle være ønske om det – vær så god.

Sigrun Vågeng: Takk for det, komitéleder. Som jeg sa innledningsvis, er det alvorlige feil som er begått. Det vi nå er opptatt av, og som vi må spørre oss om, er hvordan vi kan bruke dette til å bli bedre og sikre at det ikke skjer igjen. Det har vært all vår oppmerksomhet. Etter at vi ble klar over at vi hadde begått en rettsanvendelsesfeil, har vi hatt all vår oppmerksomhet mot å rydde og rette opp feil. Og så må vi ta lærdom av det, slik at vi organiserer arbeidet vårt på en god måte, har nok juridisk kompetanse på dette, slik at de vi er satt til å gi gode tjenester hver eneste dag, kan være sikre på at det vi leverer, er riktig.

Jeg takker komiteen for at vi fikk lov til å komme og snakke om dette i denne timen.

Møtelederen: Da sier vi takk til dere, og vi tar pause i høringen fram til kl. 12.

Høringen ble avbrutt kl. 11.25.

Høringen ble gjenopptatt kl. 12.

*Høring med justis- og innvandringsminister
Jøran Kallmyr*

Møtelederen: Da er vi klare til fortsette høringen, og jeg ønsker velkommen til justis- og innvandringsminister Jøran Kallmyr. Du får inntil 10 minutter til en innledning. Etter innledningen blir det utspørring. Først får saksordføreren 10 minutter og deretter 5 minutter til de øvrige partier. Så blir det anledning til enrunde med oppfølgingsspørsmål, og til slutt får du anledning til en oppsummering, dersom du skulle ønske det.

Da går vi rett på – jeg legger til grunn at justisministeren er kjent med formalitetene her. Jeg gir ordet til deg, du har inntil 10 minutter – vær så god.

Statsråd Jøran Kallmyr: Takk for det, og takk for invitasjonen.

Jeg vil først innlede med at dette er en alvorlig sak. Mye tyder på at mange har blitt urettmessig straffeforfulgt som følge av en feilaktig praktisering av adgangen til å motta sykepengen, arbeidsavklaringspenge og pleiepenge ved opphold i et annet EØS-land. I en rettsstat som Norge er det uakseptabelt at slikt kan skje. Dette er altså noe jeg tar på det største alvor, og det er viktig at alle steiner blir snudd for å avdekke hva som har skjedd, slik at vi kan trekke lærdom og forhindre at det blir gjort igjen.

Regjeringen har som kjent iverksatt flere tiltak som følge av saken. Et granskingsutvalg har fått i mandat å se

på alle relevante sider for å avdekke hvordan feilen kunne skje, og hvorfor den kunne pågå over så lang tid.

Videre har statsministeren bedt om en full gjennomgang av sårbarheter knyttet til gjennomføring og praktisering av EØS-retten i alle departement og deres underliggende virksomheter. Denne saken har aktualisert spørsmålet om hvordan vi inkorporerer forordninger i norsk rett, og om det gjøres på en hensiktsmessig måte. Jeg kan bekrefte at vi nå ser på det.

Både granskingsutvalgets rapport og den nevnte gjennomgangen som nå foretas, vil gi et grunnlag for å vurdere om gjennomføringen av EØS-rettslige forpliktelser bør gjøres på en annen måte framover.

Innenfor justissektoren har Riksadvokaten iverksatt en gjennomgang for å identifisere mulige uriktige domfellelser for å vurdere gjenopptakelse av dem. Det er også etablert et særskilt rettshjelpstiltak som skal sikre fri rettshjelp i saker hvor ny behandling i Nav ikke ender med full omgjøring til gunst for den det gjelder. Rettshjelpstiltaket er uten behovsprøving og egenandel og gir rett til gratis juridisk bistand til både å vurdere og fremme klage på Navs nye vedtak og å vurdere og fremme krav om erstatning for økonomiske tap.

Jeg vil i det følgende redegjøre for mitt departements befatning med saken, henholdsvis fra 2012, da forordningen ble inkorporert i norsk rett, og i perioden fra oktober 2019, da Justis- og beredskapsdepartementet ble kjent med saken, og fram til i dag.

Den nye forordningen, forordning 883 fra 2004, ble innlemmet i EØS-avtalen ved EØS-komiteens vedtak 76/2011. Forordningen ble da bindende for Norge 1. juni 2012 og inkorporert i norsk rett ved forskrift 22. juni 2012. Som ansvarlig departement sendte daværende arbeidsdepartement utkast til ny forskrift om inkorporasjon av trygdeforordningen i EØS-avtalen på departementsforeleggelse 16. mars 2012 til utvalgte departement, herunder Justis- og beredskapsdepartementet. Brevet fra Arbeidsdepartementet omtalte verken det materielle innholdet i den underliggende forordningen eller forholdet mellom forordningen artikkel 21 og bestemmelser med oppholdskrav i folketrygdloven. Forordningen var heller ikke vedlagt i selve oversendelsen. Justis- og beredskapsdepartementet hadde da ingen merknad til departementsforeleggelsen.

Jeg har tidligere fått spørsmål fra Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité om Lovavdelingens involvering i saken, og jeg finner i den forbindelse grunn til å redegjøre for Lovavdelingens særskilte funksjon. Lovavdelingen har en særskilt funksjon i å sikre at den tekniske kvaliteten i lovverket er bra. Det følger av utredningsinstruksen at alle ferdige lovproposisjoner, med unntak av skattelovforslag, skal forelegges Lovavdelingen for en lovteknisk gjennomgang før proposisjo-

nen fremmes til Stortinget. Dette gjelder altså kun for lover og ikke for forskrifter.

Avdelingen avgir også uttalelser om gjeldende rett der det er særskilt behov for det. Uttalelsene gis i form av tolkningsuttalelse og Lovavdelingen opptrer også i den forbindelse uavhengig av departementets ledelse. Ut fra hva departementet har kunnet bringe på det rene, har Lovavdelingen ikke vært forelagt spørsmålet om eller utredet behovet for endringer i oppholdskravet for de aktuelle ytelsene i folketrygdloven som følge av innholdet i trygdeforordningen, slik den er gjennomført i norsk rett. Lovavdelingen har heller ikke avgitt noen tolkningsuttalelser i forholdet mellom bestemmelsene i folketrygdloven og inkorporasjonsforskriften.

Arbeids- og sosialdepartementet har som kjent foreslått flere endringer i inkorporasjonsforskriften og i folketrygdloven etter 2012. Justis- og beredskapsdepartementet har blitt forelagt disse endringsforslagene på vanlig måte gjennom departementsforeleggelse. I tillegg har Lovavdelingen i tråd med kravene i utredningsinstruksen foretatt lovteknisk gjennomgåelse av flere av disse endringene. Så langt jeg har fått klarlagt, har ikke disse endringene berørt spørsmålet om praktisering av adgangen til å motta sykepenger, arbeidsavklaringspenger eller pleiepenger ved opphold i et annet EØS-land.

Jeg kan videre opplyse at Justis- og beredskapsdepartementet 9. oktober 2015 var med på en diskusjon om hvorvidt Norge skulle gi et innlegg i den såkalte Tolley-saken, som gikk for EU-domstolen, som omhandlet den gamle forordningen fra 1971. Beslutningen om å gi innlegg på vanlig måte ble tatt av Arbeids- og sosialdepartementet som ansvarlig departement, og Justis- og beredskapsdepartementet var ikke involvert i en senere utforming av innlegget.

Jeg kan for øvrig nevne at Justis- og beredskapsdepartementet fikk stortingsmeldingen om eksport av norske velferdsytelser på departementsforeleggelse 28. april 2017, og heller ikke da hadde man noen merknader til meldingen.

Så vil jeg gå over til å redegjøre for mitt departements befatning med saken fra 2019 og fram til i dag. Første gang Justis- og beredskapsdepartementet ble orientert om den feilaktige praktiseringen av inkorporasjonsforskriften, var av Riksadvokaten i et etatsstyringsmøte 22. oktober 2019. Arbeids- og sosialdepartementet ga Justis- og beredskapsdepartementet en formell orientering om saken to dager etterpå, den 24. oktober 2019. På etatsstyringsmøtet den 22. oktober i fjor informerte Riksadvokaten om at rettsanvendelsesfeil trolig hadde medført at flere personer var urettmessig politianmeldt, straffeforfulgt og straffedømt. Riksadvokaten informerte da om at de ville følge opp saken så raskt som

mulig gjennom pålegg til påtalemyndigheten og politiet om å rette opp feilen. Departementet har etter dette blitt orientert om Riksadvokatens arbeid gjennom gjennpart av de brev som har blitt sendt fra riksadvokatembetet til politimestrene til statsadvokatembetene, for å identifisere anmeldelser fra Nav-kontrollen som kan bygge på feil rettsanvendelse.

Den 1. november 2019 mottok Justis- og beredskapsdepartementet brev fra nyutnevnt riksadvokat Maurud, hvor han erklærte seg inhabil til å ha en befattning med saken, og det ble vist til hans samboerskap med tidligere arbeidsminister Bjurstrøm, som var ansvarlig statsråd ved inkorporasjonen av trygdeforordningen i 2012. Professor dr. juris Henry Mæland ble 8. november 2019 ved kgl.res. oppnevnt til setteriksadvokat i inntil seks måneder for å behandle spørsmålet om gjenåpning av domfellelser som er knyttet til feilaktig praktisering.

Prinsippet om påtalemyndighetens uavhengighet har stått sterkt i straffeprosessloven av 1887 og er nå endelig lovfestet etter at Stortinget vedtok endringene i straffeprosessloven om påtalemyndighetens uavhengighet etter et forslag, Prop. 142 L for 2018–2019. Endringene trådte i kraft 1. november 2019. Dette setter også rammer for mitt departements oppfølging av saken, og det er Riksadvokaten ved setteriksadvokat som er tillagt myndigheten for å vurdere gjenåpning i de aktuelle straffesakene.

Stortinget har ved kontroll- og konstitusjonskomiteen i brev av 14. november 2019 og av 3. desember 2019 anmodet meg om å redegjøre for status for hva som gjelder for de enkelte straffesakene. Som komiteen er kjent med, innhentet departementet en oppdatert oversikt over omfanget av de uriktige straffeforfølgelsene, og jeg viser her til mitt svar til komiteen 21. november 2019 og 11. desember 2019.

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har også stilt spørsmål om utlendinger har blitt uriktig utvist. Det spørsmålet kom 21. november. Etter at omfanget i saken begynte å bli klart for departementet, tok vi en runde for å avklare om det kunne ha hatt andre mulige konsekvenser. En av tingene departementet da tenkte på, var om det også kunne ha betydd utvisning. Derfor sendte vi en forespørsel til UDI og UNE den 30. oktober, der vi ba dem avklare om noen hadde blitt uriktig utvist som følge av dette. Så langt vi har brakt på det rene, har ingen blitt feilaktig utvist.

Som sagt er dette en alvorlig sak. Jeg ser fram til å svare på spørsmål fra dere.

Møtelederen: Statsråden skal ha takk for en ryddig gjennomgang. Vi går til spørsmål, først fra sakens ord-

fører, Eva Kristin Hansen, som disponerer inntil 10 minutter, vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk, leder. Jeg vil også takke for en veldig ryddig innledning, og jeg vil si at jeg synes det er betryggende å høre om de tiltakene departementet har satt i gang overfor dem som har blitt rammet i denne saken. Det høres veldig bra ut. Jeg tenkte bare jeg ville si det.

Jeg kunne tenke meg å begynne med da du fikk vite om saken gjennom Riksadvokaten, som du selv sier, 22. oktober. Hvilke refleksjoner har du gjort deg om hvorvidt du og ditt departement burde blitt informert tidligere? Kunne det hatt noen innvirkning på denne saken? Er du fornøyd med tidspunktet du ble informert på?

Statsråd Jøran Kallmyr: Vi ble informert den 22. oktober av Riksadvokaten. Jeg viste jo til Riksadvokatens særskilte rolle i disse sakene nå. Hvis vi i Justis- og beredskapsdepartementet hadde fått informasjon før Riksadvokaten, hadde vi tatt den informasjonen videre til Riksadvokaten. Det er kun Riksadvokaten som kunne gått inn i de enkelte straffesakene, enten for å stanse en pågående straffeforfølgelse eller for å begjære en person som sitter i fengsel, løslatt – altså avbrudd i soning.

Sånn sett skjedde det ingen skade, sånn jeg har vurdert det, ved at Riksadvokaten ble informert før Justis- og beredskapsdepartementet.

Eva Kristin Hansen (A): Men hva synes du om tidspunktet? Synes du at Riksadvokaten og du burde vært informert tidligere?

Statsråd Jøran Kallmyr: Det er jo dette som ofte er det sentrale spørsmålet. Jeg la merke til hva den tidligere riksadvokaten sa i sitt svar til komiteen i går, og også hva Nav-direktøren sa til komiteen i dag. Jeg har ingen merknader utover det, for det er Riksadvokaten som er den nærmeste til å vurdere det.

Jeg har lyst å legge til at jeg har fått opplyst av arbeids- og sosialministeren at Arbeids- og sosialdepartementet i hvert fall fram til høsten 2019 vurderte det slik at de tidligere sakene omhandlet de kortvarige oppholdene i utlandet, mens det var høsten 2019 de oppfattet at det også kunne omhandle de langvarige oppholdene i utlandet. Og det er de langvarige oppholdene i utlandet som ofte har vært grunnlaget for anmeldelse og straffeforfølgelse, ikke de kortvarige. Men jeg vil som sagt overlate til arbeids- og sosialministeren å gi informasjon til komiteen om hva slags informasjonsgrunnlag de satt på. Det er vanskelig for meg å si at jeg burde hatt det tidligere, når jeg vet at dette var den informasjo-

nen Arbeids- og sosialdepartementet satt på og gjorde vurderinger ut fra.

Jeg har også lyst til å understreke at vi nå har nedsatt et granskningsutvalg som skal gå grundig gjennom denne saken. Det vil så klart være et sentralt punkt for dem å finne ut av dette spørsmålet. Hva slags informasjon hadde de enkelte etatene, hva burde de ha skjønt, og hva burde de ikke ha skjønt?

Eva Kristin Hansen (A): Nå fikk jeg nesten lyst til å be deg svare på det du selv spurte om.

Det gjorde sterkt inntrykk – på oss alle, tror jeg – da den tidligere riksadvokaten var her i går. Han sa at hvis han hadde fått informasjon og blitt kjent med kjennelsene fra Trygderetten, egentlig helt tilbake til 2017, kunne man ha hindret at veldig mange mennesker hadde havnet i fengsel.

Hvilke refleksjoner gjør du deg rundt at så mange mennesker har blitt fengslet etter at man skjønte at man kanskje anvendte loven feil?

Statsråd Jøran Kallmyr: Det er nok en gang et sentralt spørsmål. Jeg registrerer at det er litt ulike oppfatninger av hva man egentlig forsto på de ulike tidspunktene. For kort tid siden var Nav-direktøren her og forklarte at hun mente det ikke var noen grunn til å forstå det allerede i 2017, mens det var våren 2018 hun mente man i hvert fall burde ha kontaktet Riksadvokaten. Jeg vil nok en gang understreke at det er Riksadvokaten som er nærmest til å vurdere dette, og ikke justisministeren. Det er Nav som er nærmere til å vurdere når man burde ha forstått at dette var saker som kunne ha innflytelse også på straffesakene og ikke bare på sakene knyttet til de kortvarige oppholdene, som – slik jeg har forstått det – gjelder forvaltningssakene og ikke straffesakene.

Eva Kristin Hansen (A): Vi hadde også Advokatforeningen her i går. Da spurte jeg hva de tenkte ville skjedd hvis det var folk med større ressurser som hadde havnet i noen av situasjonene folk har havnet i – hvis det hadde vært folk med solid økonomi som kunne ha betalt dyre advokater. Da sa Advokatforeningen at man trodde at denne saken kanskje hadde blitt oppdaget tidligere gjennom de dyre advokatene.

Hva tenker du om rettsvernet som ressursvake mennesker har i Norge? Jeg er glad for å høre at dere gir masse hjelp til dem som er rammet av denne saken, men hva tenker du generelt rundt det at det er de svakest som står svakest?

Statsråd Jøran Kallmyr: Jeg har lyst til å understreke at dette gjaldt sykepengar og arbeidsavklaringspenger. Det er ikke nødvendigvis en sammenheng mellom dårlig

økonomi og at man blir syk. Dette skal jo gjelde for alle. Men det er klart at det alltid vil være slik at de som er minst ressurssterke, har dårligst råd til å skaffe seg juridisk bistand. Det er nettopp derfor vi har en rettshjelpsordning for dem som har den dårligste økonomien.

Jeg er klar over at man har diskutert og kommet med tilbakemeldinger fra Advokatforeningen om at det kan være man har for lav inntektsgrense her, og at det er vanskelig også for dem med middels lav inntekt å få den hjelpen de trenger. Derfor har regjeringen nedsatt et rettshjelpsutvalg, som kommer med sin utredning i mai, hvor man vil se på hvordan rettshjelpsordningen faktisk fungerer, og på om den er god og dekkende nok for dem som trenger hjelp fra det offentlige.

Jeg har lyst til å si at Norge er et av landene som har en ganske god rettshjelpsordning i forhold til veldig mange andre land. De som får saker innenfor Nav-systemet og havner inn under en behovsprøvd rettshjelpsordning, vil få opptil sju ganger grunnbeløpet, altså sju timer, i selve forvaltningssaken. I straffesakene får man rettshjelp ut fra hvor alvorlig saken er, og hvor lang tid den vil ta i hovedforhandling, og der er det ulike satser. I tillegg er det alltid slik, som en generell hovedregel i norsk forvaltningsrett, at hvis man påklager et forvaltningsvedtak, vil man ha krav på å få erstattet de kostnadene man har hatt med å påklage vedtaket, hvis man får medhold.

Eva Kristin Hansen (A): Jeg tenkte jeg skulle stille et siste spørsmål, og det gjelder egentlig når alarmen har gått, for den gikk for alvor 30. august, ifølge arbeids- og sosialministeren. Den siste personen ble løslatt fra fengsel 31. oktober. Hva tenker du som justisminister kan ha gått galt her?

Statsråd Jøran Kallmyr: Jeg tenker at det er mye som kunne ha gått galt, i tillegg til det som gikk galt. Det er klart at når man ser på tidsperspektivet i etterkant, skulle man selvsagt – og det tror jeg alle er enig med meg i – ønsket at man allerede da politiet ble orientert om de første sakene 18. september, også hadde informert Riksadvokaten. Den første informeringen den 18. september gikk nok bare til utvalgte politidistrikter, som Nav på det tidspunktet hadde identifisert hadde pågående saker. Det er klart at vi alle i ettertid skulle ønske at den informasjonen også hadde gått til Riksadvokaten, slik at man f.eks. hadde fått soningsavbrudd. Jeg har forstått at det var opptil flere som satt i fengsel på det tidspunktet, og det skulle jeg virkelig ønske at vi hadde unngått.

Møtelederen: Da går vi videre til Svein Harberg, som stiller spørsmål på vegne av Høyre og disponerer 5 minutter – vær så god.

Svein Harberg (H): Takk til statsråden for en fin innledning. Jeg har et spørsmål som tar utgangspunkt i noe før din tid, men du refererte selv til departementets involvering i innlemmingen av forordningen. Der hører vi altså at det har kommet en oversendelse til Justisdepartementet uten innholdsbeskrivelse og uten vedlegg. De ber om svar på om dette er greit, og får svar på om det er greit. For meg ligner det veldig på sandpåstrøing. Jeg vet ikke om du har noen kommentar til den måten å håndtere saker på, som en i ettertid kan bli ansvarliggjort for. Hva kan du si om håndteringen av såne saker i dag?

Statsråd Jøran Kallmyr: Vi må huske på at dette ikke er en tilfeldig håndtering. Det var egne instruksjoner for hvordan saker som dette skulle behandles i departementene. Vi må også huske på at det spesielle i forordningen da den ble inkorporert i norsk rett, var det faktum at Arbeids- og sosialdepartementet på det tidspunktet ikke hadde identifisert at denne forordningen ikke var i samsvar med gjeldende norsk rett. Når man ikke identifiserer det, sender man ut på departementsforeleggelse at dette ikke er noe problem, altså adresserer man ikke at dette er et problem. Da er det så klart vanskelig for andre departement å oppfatte at dette er et problem. Så her er det en feil som blir gjort i begynnelsen, og så får man en rekke følgefeil etterpå.

Dette understreker kanskje det som også er en veldig alvorlig situasjon, nemlig en følgefeil i det som er den viktigste rettskilden vi har i landet, nemlig loven. Når loven blir feil, blir det ofte feil i rettsanvendelsen også. Her gjorde man en feil som gjorde at Stortinget ikke fikk riktig informasjon i 2012; EØS-komiteen fikk informasjon om at dette hadde ingen økonomiske eller administrative konsekvenser, det var ingen behov for å gjøre lovendringer. På det tidspunktet hadde Stortinget mulighet til både å legge ned veto og å se på om en skulle endre loven sånn at den ble i tråd med det som var EØS-retten, samtidig som man opprettholdt forbudet mot trygdeeksport. Men det fikk man altså ikke anledning til.

Svein Harberg (H): Takk skal du ha. Det er naturlig nok spørsmål om den tiden som går fra en har oppdaget at noe var galt, og til folk dømmes, fengsles og kommer fri. Jeg synes det er oppklarende det du sier om at dette brevet fra Nav gikk til noen utvalgte politidistrikt, ikke ut som et varsel i hele systemet. Flere av spørsmålene våre har gått på det: Hva er rutinene for sânt? Er dette en så spesiell sak at det ikke er rutiner for det, slik at en kan oppdage feil rettsanvendelse? Har du vært borti noe lignende i din periode?

Statsråd Jøran Kallmyr: Jeg skulle til å si at nå er jo min periode, som de fleste andre justisministeres, gan-

ske kortvarig. (Munterhet i høringssalen) Men jeg har så klart forhørt meg med andre om det har vært lignende saker, og det har det ikke. Dette er en veldig spesiell sak. Vi har jo hatt justismord i Norge før. Det spesielle med justismord har da typisk vært at man har gjort feil i etterforskningen, man har vurdert bevisene på en uriktig måte. Men dette er en veldig spesiell sak, for folk har blitt dømt til fengsel feilaktig fordi man har manglet hjemmelsgrunnlag. Hjemmelsgrunnlaget har på en måte blitt nullet ut på grunn av at man har inkorporert en forordning på en feilaktig måte uten å ha vært klar over at forordningen ikke er i samsvar med norsk rett. Det er en annen type justismord enn det vi har vært vant til å kjenne – og det gjelder så mange. Uten at jeg skal forskuttere hva Nav hadde av rutiner, tror jeg veldig få etater hadde rutiner for akkurat den type saker. Det er en veldig spesiell sak. Jeg kan ikke se at det har vært noe lignende før.

Møtelederen: Da går vi videre til Hanne Dyveke Søttar, som stiller spørsmål på vegne av Fremskrittspartiet – vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Jeg har ikke så mye å spørre om, det er egentlig to ting. Jeg spurte den tidligere riksadvokaten i går om ikke han eller hans gruppering hadde et selvstendig ansvar for å sjekke lovanvendelsen som ligger til grunn i forskjellige saker. Da sa han at noen måtte ha gitt dem beskjed om at noe var feil. Jeg tenker at det nesten er barnelærdom at EØS-avtalen har forrang framfor norsk lov. Burde ikke i hvert fall de som er jurister og kanskje jobber med dette, ha våknet litt tidligere?

Spørsmål nr. to går tilbake til dette med Nav og alle dommene fra Trygderetten i 2017, der det henvises til at de fikk én sak sendt i retur, der Trygderetten opphevet det som Nav klageinstans hadde kommet fram til. Samtidig fikk de også fem dommer som ga klageinstansen medhold. Da tenker jeg at man hopper ikke hvis man får én sak i retur, når fem andre gir en medhold. Hvordan er matematikken? Hvor mange saker må man få i retur før man skal begynne å tenke på at her er det noe som er feil?

Statsråd Jøran Kallmyr: Jeg har bare lyst til å vise til det Riksadvokaten selv sa i brevet av 21. november til komiteen og i høringen. Riksadvokaten har på påtalemyndighetens vegne beklaget at man ikke oppdaget denne feilen før. Det er en av de tingene jeg har vært veldig fornøyd med i denne prosessen. Både domstol og påtalemyndigheter har vært veldig åpne om at de har gjort feil. Det gjør det mye enklere å sørge for at vi kan unngå at såne feil skjer i framtiden. Mitt departement har nå hatt en aktiv dialog med både domstol,

påtalemyndighet og andre om hva påtalemyndigheten og domstoler trenger av kompetansepåfyll for å unngå at sånne feil skjer igjen.

Det er ingen hemmelighet, på noen som helst måte, at EØS-reglene har forrang, og hvert enkelt fagdepartement som skal innføre enn ny EØS-forordning eller direktiv, har ansvar for å sjekke om den forordningen eller det direktivet er i samsvar med norsk rett, eller hva slags endring som må gjøres for at direktivet skal kunne inkorporeres. Da er det slik at hvis det ikke er samsvar mellom norsk rett og EU-forordningen eller -direktivet, må Stortinget få en mulighet til enten å gjøre lovendringer, slik at man får harmonisert norsk rett med EØS-forordningen, eller man må akseptere at det som er den folkevalgte vilje, blir overstyrt av EØS-retten. Da har man mulighet til å legge ned veto eller akseptere resultatet.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Jeg har bare en liten oppfølging, jeg vet ikke om du er den rette til å svare på det, men det har ikke kommet noe forslag om endring i folketrygdloven.

Statsråd Jøran Kallmyr: Nå er kanskje ikke jeg den rette personen til å svare på det, men jeg antar at det ikke har kommet forslag til endring av folketrygdloven på dette området. Det kom i hvert fall ikke som følge av inkorporering av forordningen i 2012, for da var departementets oppfatning at dette ikke endret på norsk rett. Derfor var det ikke behov for endring i norsk lov.

Jeg glemte dessverre å svare på det andre spørsmålet ditt, om når det var grunn for Nav til å forstå at Trygderettens avgjørelser hadde noen betydning. Jeg er ikke den rette personen til å vurdere det. Trygderetten er ikke en straffedomstol. Det er en forvaltningsdomstol, og da er det Nav, som er den etaten som har ansvaret for dette området, som står nærmest til å vurdere det. Og da vil jeg bare vise til det Nav-direktøren sa i sitt høringssvar.

Møtelederen: Da går vi videre til Nils T. Bjørke, som også disponerer 5 minutter – vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk for ei grei og ryddig orientering.

Du er inne på at Lovavdelinga i Justis- og beredskapsdepartementet skal sjekke alle lover, gjera den biten, men her har dei ikkje vore innkopla fordi det berre var ei forordning og ikkje eit lovvedtak. Vil du i ettertid seia at når det skal innførast slike forordningar, burde ein heller endra lova, slik at ho stemmer overeins med EØS-regelverket?

Statsråd Jøran Kallmyr: Den fremste jobben i henhold til utredningsinstruksen er at når et departement på sitt fagområde får en forordning eller et direktiv som skal inkorporeres i norsk rett, har vi et system for det –

det skal tas gjennom et EØS-notat, og så skal det opp i EØS-komiteen i Stortinget.

Kanskje den aller viktigste jobben man da skal gjøre, er nettopp å sjekke hvilken betydning dette har for norsk rett, altså hva slags endringer det er man er i ferd med å inkorporere. Det er slik at det er Norges risiko om man oppdager disse endringene også, det må man være klar over. Det er en tidsfrist, og hvis man ikke overholder den tidsfristen eller ikke kommer tilbake til EØS og sier vi nedlegger veto, ja, så blir ordningen gjennom EØS-avtalen inkorporert i norsk rett. Det er nettopp det som skjedde i denne saken.

Stortinget har hele tiden hatt et ønske om at det skal være forbudt å ta med seg trygdeytelser utenlands. Det forbudet ble nulltet ut ved at man ikke klarte å identifisere at det var manglende samsvar mellom forordningen og norsk rett. Og så må jeg ta forbehold om at feilen kan ha skjedd tidligere, men det er noe av det granskingsutvalget skal finne ut av. Det har ført til at vi i hvert fall har havnet i den situasjonen at Stortingets vedtak på en måte ikke lenger er gyldig.

Nils T. Bjørke (Sp): Dei som såg på dette, meinte at det ikkje var utfordringar med denne forordninga. Det er ei ekspertgruppe samansett av direktorat, ulike departement, altså eigentleg ikkje er ei offisiell gruppe. Er det ein måte å gjera det på som kan gjera det vanskeleg å finna tilbake til kven som er ansvarleg for slike vurderingar?

Statsråd Jøran Kallmyr: Det er det litt vanskelig for meg å svare på. Jeg håper dette er noe som granskingsutvalget kommer inn på. Jeg mener dette er ganske viktig for oss å få belyst, for det handler om norsk forfatning – altså hvordan vi kan styre landet vårt.

Jeg har lyst til å understreke at det som har skjedd etter denne saken, er at det har kommet en ny utredningsinstruks. Denne saken hadde nok blitt gjort litt annerledes nå, så langt jeg kan bringe på det rene – nok en gang med forbehold om det som blir granskingsutvalgets konklusjoner til slutt. Det skal nå mye mer til for at en sak ikke blir sendt på høring, mens sånn jeg har forstått det, ble aldri forordningen fra 2012 sendt på høring, så man fikk f.eks. ikke innspill fra academia eller Advokatforeningen eller andre som var interessert i dette og kunne hatt en ekspertmening om det.

Jeg håper i alle fall at den nye utredningsinstruksen i større grad kan gjøre at vi kan redusere risikoen for at slikt skjer. Vi tar også en gjennomgang nå av hvordan vi kan gjøre dette enda bedre. For, som sagt, loven var veldig tydelig. Problemet var bare at den ikke var gyldig lenger. Det var rett og slett fordi man ikke gjorde jobben i første omgang med å sjekke om det var samsvar mellom norsk rett og den EU-forordningen.

Nils T. Bjørke (Sp): Eit kort spørsmål til slutt: Du fekk fyrst orientering frå Riksadvokaten. Hadde det vore meir naturleg at du fekk det frå ein kollega i regjering, enn at du fekk det frå Riksadvokaten?

Statsråd Jøran Kallmyr: Når sånne ting skjer, synes jeg det aller viktigste er at en sørger for at en får gjort noe med sakene. Førsteprioritet måtte være at man i hvert fall fikk soningsavbrudd for dem som satt i fengsel. Så jeg synes det var en riktig prioritering først å gå til Riksadvokaten, for Riksadvokaten var den eneste som kunne begjære soningsavbrudd. Hvis vi hadde fått informasjonen først, hadde vi måttet gå til Riksadvokaten. Jeg kan i hvert fall ikke se at det har skjedd noen skade ved at de først kontaktet det organet som faktisk kunne gjøre noe.

Møtelederen: Da går vi videre til Freddy André Øvstegård, som stiller spørsmål på vegne av SV, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Ut fra de svarene du har gitt til komiteen i denne saken, virker det som om Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling ikke ble forelagt spørsmål om tolkning eller bistand etter at Arbeids- og sosialdepartementet startet sin del av den saken, altså etter den 20. desember 2018. Da ble de forelagt usikkerheten i Nav per brev. Er det riktig – kan du bekrefte at denne saken ikke har blitt brakt inn på Lovavdelingens bord på noen måte etter at Arbeids- og sosialdepartementet ble informert om usikkerheten rundt praksis og tolkning i Nav?

Statsråd Jøran Kallmyr: Nå synes jeg arbeids- og sosialministeren må få lov til å svare på når de ble forelagt usikkerheten, så det skal ikke jeg svare på i det hele tatt. Men jeg kan bekrefte at Lovavdelingen ikke har blitt forelagt noen forespørsel om f.eks. en tolkningsuttalelse om at man mangler hjemmel i dagens regelverk.

Freddy André Øvstegård (SV): Så det var ingen henvendelse til Lovavdelingen etter 20. desember 2018 i forbindelse med dette spørsmålet – jeg tolker svaret ditt sånn. Du kan eventuelt kommentere det når jeg stiller neste spørsmål. I den forbindelse: Tror du denne saken kunne fått et annet utfall, eventuelt at det raskere kunne blitt avklart at det forelå en rettsanvendelsesfeil, dersom Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling hadde blitt spurt på et tidligere tidspunkt?

Statsråd Jøran Kallmyr: Nei, som sagt, vi har ikke fått noen forespørsler fra verken Arbeids- og sosialdepartementet eller Nav. Nav kunne også sendt forespørsel til Lovavdelingen om en tolkningsuttalelse,

men vi har ikke hatt noen forespørsel om det. Det er vanskelig for meg å spekulere i om den informasjonen man satt på til ulike tidspunkt, var nok til at man kunne forstått at også langvarige opphold, som er de sakene som endte med straffeforfølgelse, var noe man kunne forstått ut fra disse trygdesakene.

Det er nettopp derfor vi har nedsatt dette granskingsutvalget, som består av meget kompetente mennesker – de er nok de fremste juristene i Norge. Det er nettopp for å få avklart sånne spørsmål og ikke minst sørge for at vi i fremtiden kanskje får bedre rutiner, slik at man på et tidligere tidspunkt får avklart spørsmål som gjelder friheten til folk.

Freddy André Øvstegård (SV): Grunnen til at jeg spurte, var at den tidligere riksadvokaten dro den slutningen i sitt innspill til oss: Hadde han blitt informert om de opplysningene som Arbeids- og sosialdepartementet faktisk hadde våren 2019, kunne det ført til at saken ble avdekket. Det er viktig med tanke på dem som ble dømt etter den tid.

Til et annet spørsmål. Siden du selv, i dine svar nå, bringer inn skillet mellom korte og lange opphold og det strafferettslige, som du har ansvaret for, versus forvaltningskjennelser, slike som Trygderetten avsier, er det sånn at den 27. november får Arbeids- og sosialdepartementet en henvendelse om et opphold på fem måneder. Så lange opphold og så store summer – i andre tilfeller ville det ha gått til strafferetten, men det blir ikke fanget opp på det tidspunktet. Har du en kommentar til det?

Statsråd Jøran Kallmyr: Først og fremst vil jeg si at du har et premiss om at den tidligere riksadvokaten sa at han gjerne ville hatt informasjonen som Arbeids- og sosialdepartementet satt på. Her har jeg lyst til å understreke at det den tidligere riksadvokaten sa i sin høringsuttalelse, var at han gjerne ville hatt informasjonen oversendt og blitt kontaktet av Nav på det tidspunktet da Trygderetten hadde avgitt noen forklaringer. Så tror jeg du må spørre arbeids- og sosialministeren om når de fikk informasjonen fra Nav. Det kan ikke jeg svare på.

Når det gjelder den konkrete enkeltsaken fra 27. november 2016, er ikke jeg den rette til å vurdere hvorvidt det burde kommet en anmeldelse eller ikke. Det må du nok spørre dem som har det faglige ansvaret for Nav-oppfølgingen om.

Freddy André Øvstegård (SV): Siden jeg har litt tid igjen, vil jeg bare raskt peke på at den oversendelsen som tidligere riksadvokat pekte på, gikk til Arbeids- og sosialdepartementet. De opplysningene var ikke kun delt med Nav, men også med departementet. Så siden

du først kommenterte dette, har du lyst til å kommentere det i lys av den opplysningen?

Statsråd Jøran Kallmyr: Jeg synes det blir litt feil av meg å sitte og kommentere enkeltsaker. Jeg har ikke innsikt i enkeltsaker, heller. Så det er ganske vanskelig. Dessuten er det prinsipielt vanskelig å kommentere enkeltsaker fordi jeg er justisminister, og vi har lagt myndigheten for oppfølgingen av straffeforfølgelse til Riksadvokaten. Det er viktig at jeg da holder en distanse til enkeltsaker innenfor straffeforfølgelsen.

Møtelederen: Det er greit. Da går vi videre til Ulf Leirstein, som har de siste 5 minuttene til disposisjon i denne runden, vær så god.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det, komitéleder, og takk til justisministeren for en god redegjørelse. Du var inne på dette med Lovavdelingen og at når man forbedrer lover, kommer disse lovene til Lovavdelingen for en eventuell uttalelse, mens forskrifter ikke har det samme systemet. Når vi vet det vi vet i dag, burde man vurdere om også forskrifter bør gå samme runden, eller vil det være altfor arbeidskrevende?

Statsråd Jøran Kallmyr: Det er en lovteknisk gjennomgang Lovavdelingen foretar. Man vurderer f.eks. ikke om det materielle innholdet i loven skal være slik eller slik. Det man da får, er en beskrivelse fra fagdepartementet av hva det egentlig er man ønsker å regulere i loven. Så må Lovavdelingen finne ut av om den teksten man skal ha inn i loven, treffer planken. Er den f.eks. klar nok? Vi har et krav om at det skal være klart nok, sånn at man kan forstå hva som er inkorporert. Jeg tror at det vil bli fryktelig ressurskrevende hvis alle forskrifter skal innom Lovavdelingen. Det har vi i hvert fall per dags dato ikke kapasitet til.

Så er det en forskjell på en lov og en forskrift. En forskrift kan endres ganske raskt, og loven har en helt særegen posisjon som rettskilde. Det er den viktigste rettskilden vi har, og derfor er det så utrolig viktig at loven er riktig. Som sagt, vi har nå sett i denne saken hva som kan skje: Hvis det er feil i loven, blir ofte rettsanvendelsen feil også.

Ulf Leirstein (uavh): Jeg er opptatt av rettssikkerheten her og å se på hvordan dette systemet har sviktet. Nå var vi inne på dette med Trygderetten. Justisministeren har helt sikkert hørt på redegjørelsen fra Trygderetten i går og også på hva riksadvokaten var innom – at når man begynte å få dommer mot Navs tolkning av dette, mente riksadvokaten at han burde blitt varslet. Men det er vel slik at ca. 10 pst. av dommene går imot Nav. Av 4 000 saker er det ca. 400 saker i året som Nav ikke får medhold i. Hadde det vært noe mer rettssikkerhet i det-

te systemet hvis Riksadvokaten skulle varsles om alle disse – flere hundre – kjennelsene fra Trygderetten hvert eneste år hvor Nav ikke får medhold? Ville det gitt en bedre rettssikkerhet, eller ville det vært et helt uholdbart system i forhold til de ressursene som er i riksadvokatembetet. Har du noen meninger om det?

Statsråd Jøran Kallmyr: Med forbehold om hva som blir konklusjonene i granskingsutvalget, tror jeg likevel jeg skal driste meg til å si at jeg tror det ville vært umulig for påtalemyndighetene å skulle hatt som oppgave å følge med på den forvaltningsdomstolen som Trygderetten er, eller andre viktige nemnder, som Skatteklagenemnda eller UNE, for den saks skyld. For dette er forvaltningsvedtak. Det er tusenvis av vedtak som blir behandlet der.

De som har fagansvaret, de som f.eks. skal anmelde et forhold som har glidd over til å bli så alvorlig at man skal gå over på straffelovens bestemmelser, må ha det soleklare ansvaret, for det er de som følger med på hva som er forvaltningspraksisen, hva som er rettstilstanden på deres område, og som sørger for at anmeldelsen er i tråd med det. Hvis vi ikke har det som et hovedprinsipp, kan vi risikere at denne saken ender med at vi får en ansvarpulverisering, og det tror jeg ikke kommer til å styrke rettssikkerheten.

Ulf Leirstein (uavh): Takk.

Møtelederen: Da går vi over på en åpen runde med mulighet for å stille oppfølgingsspørsmål. Den er begrenset til inntil 15 minutter totalt, men foreløpig har jeg bare tegnet Magne Rommetveit – vær så god.

Magne Rommetveit (A): I går var det mange som tok opp det lovtekniske – at trygdeforordninga sin forrang for folketrygdlova kunne vera vanskeleg å oppdaga. Advokatforeninga omtalte m.a. lovforarbeida som ei viktig kjelde, og i 2017 føreslo regjeringa å lovfesta fire vekers grense for utanlandsopphald for arbeidsavklaringspengar. I denne proposisjonen vert ikkje forrang til EØS-reglane nemnd med eitt einaste ord.

Nav har også uttalt at dette forsterkar trua på at deira praksis var rett. Sett då frå Justis- og beredskapsdepartementet, som vel er ekspertar på det lovtekniske, er det ikkje klart at EØS-forordninga burde vore omtalt her? Kva signal sender det til juristane i landet når ein viktig føresetnad ikkje er omtalt i lovforarbeidet?

Statsråd Jøran Kallmyr: Det kunne sikkert vært muligheter for å skrive ting mye tydeligere, også i lovverket. Men vi må huske på at hele det juridiske systemet tar som utgangspunkt at loven er riktig. Det blir som et langt matematikkstykke. Når det første tallet er feil i en lang ligning, kan resten av regnestykket være

helt riktig, men likevel blir resultatet veldig feil. Det er litt det som har skjedd her: Loven var feil i utgangspunktet. Så har man egentlig gjort det juridisk meto- disk riktig i etterkant, men resultatet blir likevel feil. Det kan forklare litt av hvorfor vi er der vi er nå, det at så mange av rettsanvenderne, både advokater, påtale- myndigheter og domstoler, har vurdert denne saken feil i ettertid. Man har tatt som utgangspunkt at loven er riktig, og at man har tatt den avklaringen av om lo- ven er i samsvar med EØS-retten eller ikke.

Men dette viser at det er en grunn til at vi må ha en ordentlig gjennomgang av dette gjennom granskingsut- valget, og at vi, hvert enkelt fagdepartement, også må ta en grundig gjennomgang: Er våre rutiner gode nok? Er vi flinke nok til å avdekke dette?

Møtelederen: Kort oppfølging fra Rommetveit.

Magne Rommetveit (A): Det som kjenneteiknar gode matematikarar, og eg er ikkje ein av dei, men sik- kert òg gode juristar, er at ein nettopp går inn og ser om reknestykket i utgangspunktet var rett. Så dette er i alle fall noko som ein burde ha med seg i nye lovarbeid.

Statsråd Jøran Kallmyr: Nå blir det litt generelt, men sånn som jurister jobber, så går de tilbake i rettskildene, og det skal ikke være vanskelig å finne ut om det var en EU-forordning fra 2012 som tilhører EØS-retten, og alle som har litt EØS-rett, vet at EØS-rett- en har forrang hvis det er motstrid.

Møtelederen: Da er det Freddy André Øvstegård, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det. Etter din kjennskap til straffeloven som justisminister: Er det sånn at en feilutbetalt sum på f.eks. over 200 000 kr – 202 000 kr – vanligvis blir strafferettslig forfulgt som grovt bedrageri, trygdesvindler, i disse tilfellene?

Statsråd Jøran Kallmyr: Jeg tror jeg må svare gene- relt på det og ikke knytte det opp mot noen enkeltsak, men hvis jeg ikke husker feil, er det noen beløpsgrenser som skiller mellom hva som er grovt og ikke grovt. Men det kommer veldig an på hva som er foranledningen til den feilutbetalingen. Er det fordi man bevisst har gitt feil opplysninger? Har man sagt at man er syk, og så er man ikke syk, så er det noe helt annet enn at man har fått en feil utbetaling.

Det som var tilfellet her, var at man hadde vilkår for å få utbetalingen. Vilkåret er at man skulle oppfylle akti- vitetsplikten, og at man skulle oppholde seg i landet. Og det som mange er blitt anmeldt for, er at man hadde oppgitt feil opplysninger til Nav. Så har det blitt sett på som bedrageri i mange tilfeller.

Møtelederen: Da er det Nils T. Bjørke – vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Du var innom her at når det gjeld forordningar, så vert ikkje den lovtekniske gjen- nomgangen i departementet gjort.

Med ein slik lovteknisk gjennomgang: Er då vurde- ringa om EØS-retten er innlemma i lova, automatisk, el- ler er det sånt som ein må ta inn ekstra?

Statsråd Jøran Kallmyr: Jeg er veldig glad for at du stilte meg det spørsmålet, fordi den lovtekniske gjen- nomgangen ser bare på om selve ordlyden i loven er klar nok til å få fram det som fagdepartementet ønsker å få fram. Mens selve avklaringen om hvorvidt EØS-ret- ten er i samsvar med den norske retten, er det fagdepar- tementet som skal innføre endringene, som er ansvar- lig for å sjekke ut. I dette tilfellet var det Arbeidsdepar- tementet i 2012 som hadde ansvaret for å sjekke ut om denne forordningen var i samsvar med norsk rett, og om eventuelt norsk rett måtte endres. Lovavdelingens oppgave var å sørge for at ordlyden og den tekniske gjennomføringen av lovteksten er i samsvar med det som man ønsket å regulere.

Så Lovavdelingen går ikke inn i dybden og sjekker om det materielt er samsvar mellom EØS-forordningen og den norske retten.

Møtelederen: Oppfølging fra Bjørke.

Nils T. Bjørke (Sp): Så dersom dette hadde vore ei lov som ikkje hadde vore i samsvar, så hadde ikkje det vorte oppdaga i departementet?

Statsråd Jøran Kallmyr: Det var jo det som skjedde her. Det var at det ikke ble oppdaget i Arbeids- og sosialdepartementet at det var en feil, og Lovavde- lingens oppgave ikke er å gå inn i hvert enkelt lovfor- slag som kommer, og sjekke om de er i samsvar med internasjonal rett eller EØS-rett. Det er det ikke.

Møtelederen: Takk for det.

Da har jeg ikke registrert flere spørsmål, så da vil det være anledning for justisministeren, hvis han ønsker det, til å gi noen avsluttende kommentarer til slutt – vær så god.

Statsråd Jøran Kallmyr: Leder og medlemmer av kontroll- og konstitusjonskomiteen: Jeg har innledet med å si at dette er en alvorlig sak. Som ansvarlig stats- råd for justissektoren er det krevende å registrere at feil kan ha blitt begått i så mange instanser over lang tid, feil som også har fått store konsekvenser for enkeltpers- oner i vårt samfunn. Jeg mener at dette også nødven- diggjør en grundig gjennomgang for å avdekke hvilke

feil som er begått, og å lære av feilene, også i justissektoren.

Denne høringen er en del av denne gjennomgangen, og med granskningsutvalgets rapport vil vi komme enda tettere inn på sannheten om hva som faktisk har skjedd, hvorfor det har skjedd, og hva vi er nødt til å gjøre for at det ikke skal skje igjen.

Jeg har forståelse for at mange av de svarene jeg har gitt her i dag, kanskje blir sett på som å være med for mye forbehold, men det er av respekt for granskningsutvalget og den oppgaven de har fått. Utvalget består som sagt av meget kompetente mennesker som har fått et klart mandat, og jeg har en forventning om at de vil gi en grundig redegjørelse om hva som har skjedd.

Jeg tror at Stortinget og allmennheten har stor interesse av at jeg som statsråd ikke skal mene noe om alt før alle fakta er på bordet. Men jeg kan forsikre kontroll- og konstitusjonskomiteen om at jeg vil følge opp det som står i rapporten om det som knytter seg til justissektoren, og sørge for at hvis det er noe forbedringspotensial her, skal vi gjøre det. Som sagt har vi også satt i gang en egen gjennomgang for å sjekke om det er ting vi kan gjøre bedre.

Helt til slutt har jeg lyst til bare å si at jeg også er veldig fornøyd med at både Riksadvokaten og domstolene har tatt denne oppgaven så på alvor, og at de har – uten forbehold – sagt at her har også de gjort feil. Det borger for at vi har en stor mulighet for å kunne finne gode systemer for å unngå at sånne feil blir gjort igjen.

Takk.

Møtelederen: Da sier vi takk til justis- og innvandringsminister Kallmyr.

Høringen starter opp igjen kl. 13.20.

Høringen ble avbrutt kl. 12.52.

Høringen ble gjenopptatt kl. 13.20.

Høring med arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen med høringen, og jeg ønsker velkommen til arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie. Du har med deg to bisittere, det er departementsråd Eli Telhaug og ekspedisjonssjef Tomas Berg – velkommen til dere også.

Arbeids- og sosialministeren får inntil 10 minutter til en innledning. Etter innledningen blir det utspørring – først 10 minutter til disposisjon for saksordføreren, deretter 5 minutter til hvert av de andre politiske partiene. Til slutt vil det bli en runde med oppfølgingsspør-

mål, før det helt til slutt blir anledning for deg til å gi noen kommentarer.

Da kan vi starte, og jeg gir ordet til statsråd Anniken Hauglie, som altså har 10 minutter til disposisjon – vær så god.

Statsråd Anniken Hauglie: Takk for det, komitéleder, og tusen takk for invitasjonen til å komme hit.

La meg først gjøre det helt klart: Dette er en veldig alvorlig sak. Feil lovanvendelse har ført til uriktige tilbakebetalingskrav, anmeldelser og domfellelser, med de konsekvenser det har fått for mange enkeltmennesker. Det beklager jeg overfor dem som er berørt.

Som statsråd tar jeg selvsagt ansvar for mitt departement i den perioden jeg har vært statsråd, og jeg tar ansvar for oppryddingen som er i gang på svært mange områder. Mitt fokus har vært å rydde opp.

Et sentralt spørsmål er hvorfor artikkel 21 er fortolket feil i så mange år. Jeg mener det svaret er sammenfatt. Det er naturlig å begynne med mitt eget departement, som har det overordnede ansvaret. Når en feil har pågått i så mange år, er det åpenbart at departementet ikke kan være fornøyd. I ettertid, med det vi nå vet, ser jeg at flere spørsmål burde ha vært stilt på et tidligere tidspunkt.

Direktoratet har ansvaret for å løfte spørsmål hvor det er behov for avklaringer, bl.a. på grunnlag av kjennelser i Trygderetten. Når vi nå vet at direktoratet i den tidlige fasen etterlyste avklaringer, er det grunn til å spørre om etaten er fulgt opp på et tilstrekkelig detaljert nivå.

Departementet vil gjennomgå vår etatsstyring og organisering av departementets arbeid med EØS-relaterte spørsmål. Det er ikke noe endelig svar på hvor detaljert etatsstyringen skal være. Videre undersøkelser vil vise hvilke justeringer som bør gjøres framover.

For det andre må vi spørre oss om hvorfor Nav selv ikke fanget opp feilen tidligere. Navs internrevisjon har pekt på manglende EØS-rettslig kompetanse, men også på den interne organiseringen. Siden etableringen av Nav i 2006 er det hele tiden lagt til grunn at etaten skal ha stor frihet til å organisere seg selv. Jeg har bedt direktoratet melde til departementet hvordan de vil følge opp internrevisjonsevalueringen. Organisering og kompetanse i Nav vil være et tema i dialogen framover.

For det tredje: Det er et faktum at verken Trygderetten, påtalemyndigheten eller domstolen fanget opp problemstillingen før Trygderetten begynte å se dette i 2017. Noen har pekt på manglende ressurser. Men også Høyesterett har utmålt straff basert på denne lovforståelsen. Ressurshensyn alene er derfor ikke forklaring nok. Navs praksis er blitt bekreftet av kompetente organer i årevis. Saken reiser omfattende juridiske spørsmål om

lovgivningsteknikk, om juridisk metodelære og om konsekvensutredning når nye eller justerte forordninger tas inn i norsk rett. Det dreier seg om en teknikk for innlemming av forordninger som har vært benyttet i hele den perioden vi har hatt EØS-avtalen. Som jeg sa i min redegjørelse til Stortinget den 5. november 2019, er dette noe vi vil se nærmere på, i nært samarbeid med Justisdepartementet, som også justisministeren sa. Vi vil vurdere behovet for endring av lovteknikken og hvordan vi kan sikre en god lovforståelse i hele systemet.

Felles for disse problemstillingene er at de har ingen enkel løsning. Derfor har regjeringen nedsatt et granskingsutvalg, som vil gi bedre grunnlag for læring.

Jeg skal nå gå nærmere inn på noen av de temaene som har fått særskilt oppmerksomhet.

Komiteen har stilt spørsmål om departementets forståelse av forordningen. Departementet har vært kjent med at forordningen begrenser muligheten til å nekte ytelser ved midlertidig opphold i et annet EU/EØS-land. Men da forordningen ble implementert i sin tid, foretok ikke departementet noen nærmere vurdering av artikkel 21 før saken ble løftet til departementet fra direktoratet før julen 2018.

Etter det vi har funnet ut, har direktoratet tatt opp problemstillingen to ganger – i en høringsuttalelse til departementet 14. mars 2008 knyttet til etableringen av arbeidsavklaringspenger, og i et brev 11. mars 2009 i forbindelse med ny trygdeforordning. I svarbrevet ble direktoratet bedt om å komme tilbake ved konkrete behov. Vi har ikke funnet noen vurderinger av hva som innholdsmessig følger av forordningen. Fra mars 2009 til november 2018 kan vi ikke se at spørsmålet er løftet til departementet.

Forståelsen av artikkel 21 forelegges altså departementet i slutten av 2018. Nav uttrykte i januar 2019 at praksisendringen ville gjelde opphold i en kort periode og derfor ville ha små økonomiske og administrative konsekvenser. Departementet ba direktoratet endre praksis i samsvar med Trygderettens praksis. Jeg vil understreke følgende: Vi hadde på det tidspunktet ikke noen grunn til å tro at mottakere var anmeldt eller straffeforfulgt basert på feil praksis.

Direktoratet løfter deretter problemstillingen i månedsskiftet august/september 2019, nå knyttet til langvarige opphold. For første gang ble departementet da informert om at det kunne foreligge domfellelser som følge av feil lovanvendelse, og at konsekvensene av en uriktig praksis kunne være store. Dette var en problemstilling som ikke hadde vært løftet tidligere, og Nav presiserte at sakene heller ikke var gjennomgått. De påfølgende ukene ble politidistriktene kontaktet for å stoppe sakene på grunn av usikkerhet om rettsanvendelse, om-

fanget ble foreløpig kartlagt, og ekstern juridisk vurdering ble bestilt.

Det departementet skulle ta stilling til, var om vi skulle sette til side en rettsanvendelse som hadde blitt konsistent praktisert i forvaltningen og domstolene siden 2012. Domstolene hadde lagt rettsanvendelsen til grunn i en rekke straffesaker, og også Høyesterett utmålte i 2017 straff basert på slik domfellelse.

For å sette en slik praksis til side var det for meg klart at departementet måtte framskaffe et forsvarlig og grundig beslutningsgrunnlag. Vi hadde behov for en ekstern kvalitetssikring, for å være sikre på at praksis virkelig hadde vært feil. Dette mener jeg fortsatt var riktig.

I ettertid ser vi at Riksadvokaten, Justisdepartementet og Statsministerens kontor kunne vært varslet tidligere. Riksadvokaten ble som nevnt uformelt orientert om saken og at det forelå usikkerhet om lovforståelsen 26. september, per telefon 8. oktober og formelt i møte 16. oktober. Riksadvokaten sendte ut sitt pålegg til påtalemyndigheten den 30. oktober.

Siden feilen ble avdekket i høst, har jeg vært opptatt av at det skal ryddes opp. De som er rammet, skal få hjelp. Regjeringen har etablert et særskilt rettshjelps-tiltak uten behovsprøving, og det skal etableres en særskilt erstatningsordning med egen klagenemnd. Til nå har 272 personer fått behandlet saken sin på nytt. Det er tilbakebetalt til sammen 7,6 mill. kr. Nav har fått en ekstrabevilgning på 40 mill. kr, Trygderetten er styrket med 5 mill. kr.

Saken har avdekket sårbarheter ved inkorporering og praktisering av EU/EØS-rett. Dette vil vi se nærmere på. Nav har gjennomgått og gjort nødvendige endringer i EØS-rundskrivet knyttet til artikkel 21. Nav har foretatt en gjennomgang av sine ordninger opp mot EØS-regelverket.

Regjeringen har nedsatt et granskingsutvalg som vil gi oss bedre grunnlag for å vurdere tiltak. Som jeg nevnte i redegjørelsen min for Stortinget, må den EØS-rettslige kompetansen i forvaltningen vurderes. Vi vil vurdere en særskilt kvalitetssikringsmekanisme og hvordan EU-forordninger skal håndteres, herunder hvordan høringsinstituttet skal benyttes.

Det er viktig å finne ut av hva som har skjedd, men vi må også se framover. Vi skal gjenopprette tilliten til velferdssystemet vårt. Dette har både regjering, storting og domstolene et felles ansvar for.

Møtelederen: Takk for det.

Da starter vi med utspørringen ved at saksordføreren, Eva Kristin Hansen, disponerer inntil 10 minutter til spørsmål, vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Takk, leder – og tusen takk for innledningen.

Jeg har lyst til å starte litt kronologisk, da departementet begynte å bli ordentlig varslet om at det kunne være usikkerhet rundt forståelsen. Du var selv inne på at i desember 2018 fikk departementet et brev fra direktoratet som ble besvart av departementet selv i januar. Jeg antar at det var da departementet ble klar over problemstillingen.

Det som er interessant å spørre om da, er om det i perioden før desember 2018 var noe som helst faglig kontakt og diskusjoner mellom direktoratet og departementet om de spørsmålene som ble reist, bl.a. fra Trygderetten. Og kan statsråden garantere at alle relevante e-poster som viser departementets involvering i saken, er oversendt Stortinget?

Statsråd Anniken Hauglie: Det er riktig at departementet første gang ble kontaktet av direktoratet før jul, formelt i brevet 20. desember, hvor direktoratet ønsket å diskutere problemstillingen med departementet. Departementet inviterte da direktoratet til et møte. Møtet ble gjennomført 18. januar og fulgt opp i brev 24. januar. Det var på bakgrunn av den dialogen departementet ba direktoratet om å legge om praksis i tråd med Trygderettens praksis, slik at man ikke kunne nekte uttaler kun på bakgrunn av opphold i utlandet.

Vi har gjort det vi kan for å få opp alt som måtte være av kommunikasjon, og overlevert det til komiteen. Vi har vært opptatt av å ha full åpenhet om dette. Alle e-poster som vi har fått fram, har vi også oversendt til komiteen, så vidt jeg vet nå. Men vi driver jo nå og leter. Jeg må ta forbehold om at vi gjennom denne prosessen vil kunne finne mer, men jeg kan garantere at vi så langt vi har kunnet se, ikke har funnet noe mer enn det komiteen har fått.

Eva Kristin Hansen (A): Den siste tror jeg var smart!

Men da kan vi gå til en e-post. Den 22. februar går det ut en e-post fra departementet hvor man sier at man har fått avklaring fra politisk ledelse til å legge om praksisen, som du refererer til. I den e-posten står det:

«Vi har videre fått tilslutning til at slik praksis bør legges om for saker fremover i tid (både førstegangssaker og ved klager), da det vil være svært administrativt krevende om etaten skal gjenoppta alle saker hvor de har avslått søknaden, om disse sakene i det hele tatt kan identifiseres.»

Hva tenker du om at man skulle se framover i tid? Dette er jo en periode hvor folk fortsatt blir fengslet.

Statsråd Anniken Hauglie: For det første vil jeg understreke at vi på det tidspunktet ikke visste at det var snakk om straffesaker og fengsling. Det er noe som er kommet opp i høst. I vinter, ved årsskiftet 2018/2019, i den perioden, var det Trygderettens saker vi forholdt

oss til, og det var ikke straffesaker, anmeldelser eller soring.

Bakgrunnen for at vi snakket om at man ikke skulle gå bakover i tid, men framover, var at Nav selv, som man også ser av brev fra Nav 24. januar, ønsket å se framover, bl.a. på grunn av at det er vanskelig å kunne finne en del saker.

Men det er også viktig å si at fra brevet i desember til brevet fra Nav i januar ble også omfanget nedtonet fra Navs side, dvs. at de selv sier at konsekvensene er mindre enn det det først var forespeilet.

Eva Kristin Hansen (A): Ok.

Om vi fortsetter og beveger oss litt framover i tid, går det en offisiell beskjed fra dere 5. mars. Så ser man av korrespondansen i løpet av den våren og sommeren at det er veldig mye usikkerhet i Nav-systemet om hvordan man skal tolke, bl.a. dette med korte og lange opphold, og at man etter hvert kanskje begynner å skjønne at dette er saker som går bakover i tid. Ble aldri statsråden informert om at det foregikk en prosess i Nav på det tidspunktet?

Statsråd Anniken Hauglie: Vi kan ikke se spor av dialog eller henvendelser fra direktoratet til departementet etter 5. mars. Da vi sendte denne e-posten 22. februar, var det fordi Nav hadde en frist til Trygderetten, så vi ga en foreløpig beskjed, slik at de kunne gi tilbakemelding.

Det formelle brevet fra oss gikk 5. mars, og det er ikke blitt løftet, så vidt vi kan se, etter 5. mars at det var usikkerhet om tolkning eller forståelse. Tvert om mente i hvert fall vi at brevet vårt om at man skulle legge om praksis i tråd med Trygderettens praksis, var klart, og det ble ikke løftet for oss før direktoratet kom tilbake igjen i månedsskiftet august/september.

Eva Kristin Hansen (A): Ok. Så det statsråden egentlig gjør her, er at hun legger hovedansvaret for feiltolkningen av regelverket til Nav. Det er det jeg opplever at statsråden gjør nå. Mener hun oppriktig at departementet ikke var kjent med Navs praksis, og at det kom som en overraskelse da departementet ble orientert om den praksisen man skulle ha?

Statsråd Anniken Hauglie: Det var, som jeg sa i mitt tidligere svar, en kontakt mellom direktorat og departement om forståelsen av forordningen i lys av Trygderettens kjennelser, hvor departementet da ga tilbakemelding til direktoratet om at de måtte legge om praksis i tråd med det trygderettskjennelsene sa.

Det har ikke, så vidt vi kan se, vært noen kontakt mellom direktorat og departement i etterkant av 5. mars. Det betyr at vi ikke var kjent med at det forelå

usikkerhet om tolkning, så vidt vi har kunnet bringe på det rene så langt, i hvert fall.

Eva Kristin Hansen (A): Du nevnte selv Riksadvokaten, og han var ganske tydelig i høringen her i går på at det er mange stoppunkter hvor man kunne ha grepet inn, og at Riksadvokaten burde ha vært varslet tidligere. Det var ikke en tanke, f.eks. da man fikk det brevet i desember 2018, at man kanskje skulle ha koblet på Riksadvokaten? Så man ikke i sine vildeste fantasier at dette faktisk handler om mennesker, at det her faktisk kunne være noen som uriktig hadde blitt dømt eller straffet? Tenkte man aldri på det?

Statsråd Anniken Hauglie: På det tidspunktet var vi ikke kjent med at det var snakk om straffesaker eller soning. Det var kun snakk om de sakene som gikk i forvaltningssporet, som ikke handler om anmeldelser, straff eller soning. Det er det som er det ulykksalige i denne saken, at på det tidspunktet var det Trygderettens kjennelser vi forholdt oss til, og det er jo saker som ikke går i straffespolet.

Men jeg er enig med riksadvokaten i at når vi ser det nå, burde riksadvokaten blitt informert på et tidligere tidspunkt. Når det rette tidspunktet er, skal ikke jeg konkludere på nå. Men noe som i hvert fall er helt åpenbart, er at da politidistriktene ble informert 16. og 17. september om at det kunne foreligge en rettsanvendelsesfeil, og vi ba om at sakene ble stilt i bero, hadde det vært riktig, i hvert fall på det tidspunktet, å informere Riksadvokaten. Men ved årsskiftet 2018/2019 var vi ikke klar over at det var snakk om saker som gikk i straffespolet.

Eva Kristin Hansen (A): Den har jo vært ulykksalig for mange, denne saken, men når man kommer til august og statsråden blir klar over alvoret, er det fortsatt sånn at folk fengsles. Hva tenker hun om det i ettertid?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg synes det er en veldig beklagelig situasjon. Da Nav kom tilbake til oss i månedsskiftet august/september, ble det beskrevet fra Navs side at det kunne være av mer alvorlig karakter enn det vi tidligere var blitt forespeilet. De understreket at dette var noe departementet ikke var blitt informert om før, og de sa også at sakene heller ikke ennå var gjennomgått. Det var da vi startet arbeidet med å få en oversikt over hva saken faktisk handlet om, at Nav måtte gå og se på sakene, om det faktisk var slik at det kunne foreligge en rettsanvendelsesfeil.

Det ble tydelig for oss den 13. september at det var en reell og potensiell mulighet. Da var vi opptatt av å gjøre flere tiltak parallelt: for det første å stoppe de sakene som vi visste var på vei til retten. Det var jo det aller

viktigste av alt, og begrunnelsen for det som vi oppga til politidistriktene, var nettopp at det var usikkerhet rundt rettsanvendelsen. Dernest var vi opptatt av å få oversikt over omfanget. Hvor mange er det vi egentlig snakker om? Da var vi helt bestemt på at vi måtte gå tilbake i tid, nettopp for å rette opp også bakover i tid. Så var det viktig for oss å få en uavhengig juridisk vurdering, for som jeg sa i mitt hovedinnlegg: Det vi da plutselig sto overfor, var spørsmålet: Er det virkelig slik at norske myndigheter på alle nivå har brutt norsk lov siden 2012? Det måtte jeg ha et bedre kunnskapsgrunnlag om før jeg gikk ut.

Eva Kristin Hansen (A): Et superraskt spørsmål til slutt: Hva tenker statsråden om sitt eget ansvar i denne saken?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg tror alle som sitter med ansvar i denne saken, tar det på det største alvor. Da vi fikk den uavhengige juridiske vurderingen 21. oktober, tok det en uke før vi hadde pressekonferanse. Vi gikk bredt ut med å informere om dette, og vi var opptatt av at vi umiddelbart skulle starte med oppryddingsarbeidet. Derfor satte vi ned granskingsutvalget med en gang, fikk lovgrunnlaget til utvalget på plass, slik at de skulle få tilgang på all informasjon. Oppryddingsarbeidet og saksbehandlingen i Nav startet også umiddelbart, så vi har vært opptatt av å rydde opp fra dag én.

Møtelederen: Da går vi videre til Høyre og Bente Stein Mathisen, som disponerer inntil 5 minutter, vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Takk for det, og takk for innledningen. Som statsråden sa i sin innledning, er dette en trist sak som rammer veldig mange mennesker. Etter en høring som nå er på andre dagen, må jeg si det nesten er uforståelig at vi har kommet i en sånn situasjon, med så mange kompetente mennesker på så mange nivåer som egentlig har et ansvar her.

Jeg lurer litt på: I din tid som statsråd og før denne skandalen blusset opp, fikk du noen gang signaler eller spørsmål om at det kunne være en konflikt mellom den lovanvendelsen som ble brukt, og EØS-regelverket? Da tenker jeg spesielt på forordningen 883/2004, om den kunne være implementert feil og i konflikt med EØS-regelverket.

Statsråd Anniken Hauglie: Takk for det. Den forordningen ble implementert ca. tre og et halvt år før jeg kom inn, og jeg har ikke vært kjent med at dette har vært en problemstilling. Jeg har heller ikke fått noen signaler om at det var feilpraktisering. Jeg tror at jeg – etter at vi ble kjent med dette – har saumfart det som er

å saumfare i eget hus, men også annen offentlig dokumentasjon, for å se om det har kunnet komme signaler noe sted fra som vi burde ha fanget opp, og som kunne ha gjort at vi hadde sett dette som hadde skjedd, men vi har ikke, rett og slett, sett det noe sted. Det er nok litt det, som kanskje flere har vært inne på tidligere i høringen, at dette er en feil som har blitt bekreftet alle steder. Nav tolket en lov som var blitt bekreftet av Trygderetten og av domstolene, og alle har trodd at det har vært praktisert riktig. Så viser det seg at det har det ikke vært.

Bente Stein Mathisen (H): Meld. St. 40 for 2016–2017, om trygdeeksport, har også vært nevnt i løpet av høringen et par ganger. Den ble lagt frem for Stortinget i 2017. Hvilke signaler ble gitt i den meldingen når det gjelder EØS-avtalen, om eksport av arbeidsavklaringspenger og sykepenger? Kan du svare på det?

Statsråd Anniken Hauglie: Generelt har trygdeeksport vært et tema over mange år fra skiftende regjeringer. Det har vi jo sett. Mine forgjengere var her i går og fortalte om det. Det har vært et stort og viktig tema i den politiske og i den offentlige debatten. Vi la fram en stortingsmelding om trygdeeksport, og etter min vurdering er den veldig tydelig på at EØS-avtalen begrenser handlingsrommet når det gjelder å stanse ytelser til andre EU- og EØS-land. Jeg har også svart på skriftlige spørsmål fra stortingsrepresentanter om nettopp det som handler om EØS-avtalens forrang, og har bekreftet der at avtalen har forrang når det gjelder eksportmulighetene i folketrygdloven.

Bente Stein Mathisen (H): Takk, da har jeg ikke flere spørsmål.

Møtelederen: Da går ordet videre til Hanne Dyveke Søttar, som stiller spørsmål på vegne av Fremskrittspartiet, vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk skal du ha.

Det er så mange årstall og så mange tall og datoer, men jeg tenker på: Du overtok oktober 2013. Så gikk jeg litt tilbake i tid. Vi har jo vært innom at Nav stilte spørsmål i 2008 og 2009. Så ser vi at dette spesialutvalget, der trygd og Nav er med, la fram sin vurdering i april 2009. Så kommer det opp i EØS-komiteen i 2011 og trer i kraft i 2012, og så tar du over i 2013. Det er altså mange år i forveien med mye som man kunne ha grepet fatt i. Da tenker jeg på om du, når du kommer inn som ny minister, egentlig har en oversikt over alt som ligger klart? Det kan ikke være enkelt med ting som foregår over så lang tid, og vi skal jo også lære av dette. Jeg tenker: Er kanskje dette rette måten å gjøre det på? Vi får jo saker fra EØS flere ganger i året. Hvordan tenker dere? Har dere gjort noen vurdering av om man kan gjøre noe annerledes i

framtiden, istedenfor å bruke mange år på å få dette gjennomført?

Statsråd Anniken Hauglie: Takk for det. Jeg vil bare korrigere: Jeg kom inn i regjering desember 2015, men det er helt riktig at dette hadde pågått – eller at forordningen ble implementert tre og et halvt år tidligere. Jeg tror nok at vi fortsatt må ha det sånn at vi må basere oss på at tidligere forarbeid er gjort på en god og grundig måte. Jeg tror det vil være krevende hvis man skal ettergå alt som har vært gjort tidligere. Om man har oversikt over alt – jeg tror nok de fleste av oss som sitter i posisjon, må bekrefte at vi kommer nok ikke inn med full oversikt, men departementet har jo god oversikt.

Men til spørsmålet om hva skal vi lære av dette. Som jeg sa i min redegjørelse til Stortinget, som jeg har sagt i dag, og som også flere andre ulike aktører som har vært til stede i høringen, har sagt: Vi må nok åpenbart se litt på lovteknikken her, fordi det som også framkommer, er at denne implementeringen har vært gjort etter boka – den har vært gjort på den måten som man alltid har gjort det. Da er jo spørsmålet om den boka mangler et kapittel eller to, fordi vi sitter nå i en situasjon hvor mennesker har blitt urettmessig straffedømt over mange år, uten at det er blitt oppdaget. Det er nok viktig, mener jeg, at aktørene, de som skal praktisere loven, faktisk også forstår hva som står i den.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Ja, det var det. Jeg begynte å summere opp alle disse årstallene. Nav sitter i denne spesialgruppen, altså trygdegruppen, fra 2009, men det var jo også de som stilte spørsmål i 2008 og 2009. De har selv bedt om å få en vurdering av dette, og så sitter de i det utvalget og fatter et annet vedtak. Jeg får det rett og slett ikke til å henge på greip, for å si det på godt norsk. Da sitter jeg også og lur på, sånn som du sa, om man skal endre litt på det lovtekniske. Men dette var jo en forskrift, det var ikke en lov. Mener du da at man kanskje burde ha endret folketrygdloven, når det i ettertid har vist seg at denne var såpass inngripende som den var?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg tror jeg skal være litt varsom med å trekke noen endelige konklusjoner på dette. For det første har ikke jeg full oversikt over det som ble gjort den gangen. Dette var et arbeid som gikk over mange år, så jeg skal være litt varsom med det, men som jeg sa i mitt forrige svar: Jeg tror i hvert fall vi må være villig til å se om vi burde gjøre dette på en annen måte framover, for det er jo problematisk hvis det ikke er mulig for verken forvaltningen eller domstolsapparatet, som jo tross alt skal utmåle straff til mennesker, å forstå det som står i loven, men det tror jeg vi må komme tilbake til. Vi ønsker å se nærmere på dette. Nå i

denne første fasen har vi vært opptatt av å rydde opp, og så må vi ta alt det andre fortløpende.

Møtelederen: Da går vi videre til Nils T. Bjørke, vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk for det, og takk for ei god orientering. Eg har lyst til å følgja litt opp det ein stadig kjem tilbake til, spesialutvalet for trygd, og i mi vankunne hadde det vore greitt å høyra litt om kva det er. Dei har hatt ein sentral plass her. Er det eit fast utval mellom departement og Nav, eller er det mellombels?

Statsråd Anniken Hauglie: Dette er et utvalg, et interdepartementalt utvalg, hvor de departementene som har en interesse i saken, holdt jeg på å si, sitter, og hvor også Nav deltar. Denne forordningen har, så vidt jeg kan se av den offentlige dokumentasjonen, vært diskutert i dette utvalget, men vi klarer ikke helt å finne referatet fra det møtet hvor det var diskutert. Men dette er, så vidt jeg forstår, et permanent utvalg mellom departementene i denne type saker.

Nils T. Bjørke (Sp): Vil det seia at det er eit permanent utval, og kva slags mandat har det i tilfelle, når ein ikkje kan finna referat frå eit slikt utval?

Statsråd Anniken Hauglie: Dette er referater som går tilbake – jeg vet ikke hvorfor det referatet ikke finnes. Dette ble behandlet i 2006–2007, så jeg vet ikke hvorfor de referatene ikke er der. Vi har ikke funnet dem.

Nils T. Bjørke (Sp): Men har de ein annan praksis med referat frå dette utvalet no, eller er dette eit utval som berre var i funksjon då?

Statsråd Anniken Hauglie: Det er ikke noen ny praksis, men denne forordningen ble diskutert i dette utvalget – ifølge EØS-notatet var det i 1999, men etter hva jeg forsto på tidligere statsråd Bjurstrøm, ble det også diskutert i 2006 og 2008. Det føres referater fra disse møtene, man skal gjøre det.

Nils T. Bjørke (Sp): Det er tydeleg at for tilsette i Nav har det ei god stund vore usikkerheit rundt desse trygdesakene, spesielt etter at Trygderetten begynte å ta tak. Kva seier det om forholdet mellom departementet og Nav at dette ikkje har vorte kjent for departementet tidlegare?

Statsråd Anniken Hauglie: Da jeg sendte over de første dokumentene til kontrollkomiteen, og etter hvert kanskje også bekreftet av internrevisjonen til Nav – det som fremkommer veldig tydelig der, er nettopp at det har pågått en langvarig diskusjon internt i Nav om

dette spørsmålet, som ikke ble løftet opp til et beslutningsnivå. Det er kanskje det som på mange måter har vært en av utfordringene i denne saken, at spørsmålet ikke ble løftet opp til det nivået som kan fatte en beslutning. Det har pågått en diskusjon i årevis som ikke har blitt avklart.

Nils T. Bjørke (Sp): Kva gjer det med ministeren sin tillit til Nav når slike ting ikkje vert avklarte og ikkje vert løfta opp til departementet for avklaring?

Statsråd Anniken Hauglie: Nå er det nedfelt i instruksen at direktoratet skal løfte problemstillinger som bl.a. er av prinsipiell karakter, det er viktig. Nå er internrevisjonsrapporten til Nav kommet, som påpeker at dette området ikke har blitt ivarettatt på en god nok måte. Jeg har bedt direktøren om å komme med sin vurdering av internrevisjonsrapporten og også med en vurdering av om dette er en mer generell betraktning, eller om det kun gjelder for dette området isolert sett.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk, då har eg ikkje fleire spørsmål.

Møtelederen: Da går vi videre til Freddy André Øvstegård, som skal stille spørsmål på vegne av SV, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): I går var tidligere riksadvokat Busch her, og han gjorde det tydelig at hans kontor burde ha blitt informert tidligere, og at det ville ledet til særlig to ting: stoppe nye straffesaker og gjenopptakelse av tidligere saker, var det han sa. På spørsmål fra meg gjorde han det tydelig at det var en rekke punkter i tidslinjen hvor han både kunne og burde ha blitt informert, basert på de opplysningene som Nav hadde, men også basert på de opplysningene som ditt departement hadde fått, f.eks. når departementet blir informert 20. desember og har møte med Nav i januar året etter, rundt årsskiftet 2018/2019, eller rundt praksisomleggingen i mars. Flere ble jo dømt urettmessig etter dette. Hva vil du si til de menneskene om de menneskelige konsekvensene for alle de som ble dømt etter disse tidspunktene, og videre hvorfor han ikke ble informert ved disse konkrete skjæringspunktene?

Statsråd Anniken Hauglie: For det første vil jeg si at jeg synes hele denne saken er dypt beklagelig, og jeg har også på vegne av staten bedt om unnskyldning overfor dem som er berørt av dette. Dette er noe av det verste som kan skje i en rettsstat, at man dømmer mennesker urettmessig på denne måten. Så det er ingen tvil om at det rent menneskelige i dette er dypt tragisk.

Til riksadvokatens ønske om tidligere involvering: Det tror jeg vi kan være helt enige om, at når vi ser det nå,

burde han ha vært informert på et tidligere tidspunkt. Når det riktige tidspunktet er, er ikke jeg den rette til å konkludere med nå, og jeg vil igjen understreke at da departementet ble kontaktet av direktoratet årsskiftet 2018/2019, snakket vi om trygderettssaker, om forvaltningssaker som ikke fører til anmeldelse, fengsling eller straff på den måten. På det tidspunktet var vi ikke klar over at problemstillingen var av den karakter som vi nå ser. Da vi i høst ble kjent med at dette var mer alvorlig, var vi opptatt av nettopp å stoppe de pågående sakene ved å kontakte de aktuelle politidistriktene, men vi ser nå at vi burde, samtidig som politidistriktene ble informert, også løftet saken til Riksadvokaten.

Freddy André Øvstegård (SV): Et sentralt punkt for komiteen når vi vurderer denne saken, er om statsrådens håndtering etter at sakens alvor ble kjent for departementet, har vært god, herunder om Stortinget har fått riktig informasjon om saken. Apropos det du var innom selv: 27. november 2018 får departementet en e-post fra Nav om en avgitt kjennelse med flere midlertidige utenlandsopphold, noen korte og noen lange, helt opp til fem måneder. Personen blir frikjent av Trygderetten, og Trygderetten slår da fast forordningens betydning. Trygderetten viser til at Nav likevel ikke har endret praksis, og ber derfor om å forelegge saken for EFTA-domstolen, som kjent. I din redegjørelse til Stortinget sier du at departementet kun har blitt informert om kortvarige, midlertidige opphold, og jeg siterer: «opphold av få ukers varighet», fram til alarmen gikk i august 2019. Her har komiteen fått et dokument fra november året før hvor det er tydelig at Navs vurdering av et 23 uker langt opphold har blitt omgjort av Trygderetten. Er 23 uker få uker i ministerens øyne?

Statsråd Anniken Hauglie: Nei, det er det ikke, men det som var problemstillingen som ble løftet til departementet i den perioden, var kortvarige opphold, og vi snakket ikke på det tidspunktet om straffesaker heller. Det er ingen ting i den kommunikasjonen som er mellom direktorat og departement, som tilsier det alvorlig som vi nå ser. Trygderetten bruker også, så vidt jeg kan huske, i sine brev kortvarige opphold, midlertidige opphold, og det samme gjør Nav. Vi tok ikke stilling til lengden på opphold. Det var at praksisen ikke var korrekt, som vi tok stilling til, og det vi ga direktoratet beskjed om, var at de måtte legge om praksis i tråd med det som Trygderetten sa.

Freddy André Øvstegård (SV): Et raskt spørsmål til slutt: På det første møtet mellom Nav og departementet 13. september er omfanget bedre kjent. Man er klar over en konkret rettssak som skal gå den 16. september, men man kommer fram til at man ikke skal stanse

rettssaken. Tidligere riksadvokat var tydelig på at en telefon til han, for å si det sånn, hadde gjort det mulig. Hva er din kommentar til det og rent konkret til vedkommende som ble dømt?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg har tidligere sagt at det er beklagelig at det var en sak som ikke ble fanget opp der. Vi diskuterte ikke enkeltsaker på møtet den 13. september. Det vi var opptatt av den 13. september, var å få stoppet de pågående sakene, det var å få oversikt over omfanget og å få en uavhengig juridisk vurdering av hva som faktisk er rettstilstanden. Dessverre var det en sak som gikk. Vedkommende ble dømt, men ikke fengslet, men det er beklagelig, selvfølgelig, likevel, for det har åpenbart vært en belastning for vedkommende. Det beklager jeg. Men vi var opptatt av – og det håper jeg å bli trodd på – var at da vi ba politidistriktene om å stoppe sakene, var det nettopp fordi vi ikke skulle dømme noen urettmessig før vi var sikre på rettstilstanden.

Møtelederen: Da går vi videre til uavhengig representant Ulf Leirstein, som disponerer de siste 5 minuttene av denne runden, vær så god.

Ulf Leirstein (av): Takk til statsråden for en god redegjørelse i starten av denne seansen.

Fra det tidspunktet statsråden selv ble informert, følger du i ettertid at du kunne reagert noe raskere enn det du gjorde, etter at du ble informert og satte i gang tiltak? Var det rett og slett praktisk mulig å gjøre noe raskere?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg tror det er vanskelig nå å si at man ikke kunne gjort noe på en annen og bedre måte. Det som har vært utfordringen, er at det har vært en sak som har utviklet seg over tid. Da vi ble kontaktet av direktoratet ved årsskiftet 2018/2019, var det snakk om kortvarige opphold, som gikk i forvaltningssporet. Det var ikke straffesaker og anmeldelser. Vi ba direktoratet om å legge om praksis i tråd med Trygderetten. Vi hørte ikke noe mer før vi ble kontaktet igjen i månedsskiftet august/september, da med informasjon om at dette var mer alvorlig, og det var da vi grep tak i dette. Fra vi ble kjent med at det kunne være mer alvorlig – vi hadde ikke oversikt, og sakene var ikke gjennomgått – til vi hadde pressekonferanse, tok det to måneder. Men vi har vært opptatt av i den perioden å jobbe parallelt med mange ulike problemstillinger for å komme til bunns i hva saken handlet om, omfanget og hvordan vi skulle løse det videre.

Men det er klart, som jeg har sagt i et tidligere svar, hadde vi kontaktet Riksadvokaten i hvert fall samtidig som politidistriktene – det er i alle fall et åpenbart forbedringspunkt. Det er mye vi skal se på nå av forbedringspunkter i dette, for å unngå at dette kan skje i framtiden.

Men jeg må jo innrømme at dette er en problemstilling som verken jeg eller departementet har stått i tidligere.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det. Kan du si litt generelt om dialogen med Nav i din tid som statsråd? Nav er jo en kjempestor etat – veldig mange tusen ansatte, en av de største vi har. Hvordan føler du som statsråd dialogen er – nå tenker jeg generelt, ikke når det gjelder denne saken – med denne etaten?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg opplever at det er en god dialog med etaten. Det er regelmessige etatsstyringsmøter på embetsnivå, og jeg har også regelmessige møter med direktøren. Det har vært store områder som vi har vært opptatt av, i min periode. Det ene er å få på plass gode IKT-løsninger, selvfølgelig. Det var kanskje en av de første utfordringene som jeg var opptatt av å håndtere. Stortinget kjenner jo godt til utfordringene med dette fra tidligere. Men vi har også vært opptatt av å løse den stigende arbeidsledigheten og å få flere folk i arbeid. Jeg opplever at vi har hatt en god og tett dialog med direktoratet på generelt grunnlag.

Ulf Leirstein (uavh): Vi hadde Trygderetten her i går, og vi hadde mange spørsmål knyttet til det. Når du ser i ettertid – med denne saken i bakhodet nå – hvordan ting fungerer, Nav kontra Trygderetten, ikke noe innsyn fra Riksadvokaten, for det er ikke straffesaker som går der, osv., gjør du deg noen tanker om hvorvidt man kanskje også skal se på hvordan vi har organisert Trygderetten?

Statsråd Anniken Hauglie: Det er et litt krevende spørsmål å skulle svare på sånn på tampen. Men jeg tror vi skal være ganske åpne for egentlig å se på mye i denne saken, på hvordan vi er organisert for å løse tross alt viktige rettssikkerhetsoppgaver. Det er et tankekors at denne feilen heller ikke ble oppdaget i den særdomstolen som skal forvalte folketrygdloven, på samme måte som det heller ikke har blitt korrigert i domstolene senere. Så jeg tror vi skal se på dette med et litt åpent sinn. Det er viktig for oss nå at vi organiserer oss på en god måte, og at vi sikrer at vi har god nok kompetanse i de ulike organene og forvaltningsnivåene som skal løse oppdraget.

Møtelederen: Da går vi over til en runde der det blir anledning til å stille oppfølgingsspørsmål. Jeg har grunn til å tro at det blir en del oppfølgingsspørsmål, og derfor må både spørsmål og svar være korte. Vi starter med sakens ordfører, Eva Kristin Hansen, vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Vi var i stad litt inne på det som skjedde etter at alarmen gikk, da statsråden ble ordentlig informert, ifølge henne selv. Da hadde man jo et

omfattende materiale, man hadde skjønnet omfanget av denne saken, og så valgte man – hvis jeg har forstått det riktig – at denne saken skulle utredes ytterligere av Regjeringsadvokaten. Fra alarmen går, går det to måneder før man kommer med den pressekonferansen, og i dette tidsspennet dømmes folk, folk går i fengsel. Hva tenker man om at man bruker to måneder på vurdering hos Regjeringsadvokaten før man gjør noen ting – eller holder pressekonferanse?

Statsråd Anniken Hauglie: Det er ikke riktig at vi hadde omfattende dokumentasjon i månedsskiftet august/september. I månedsskiftet august/september fikk vi en henvendelse fra Nav om at det kunne være mer alvorlig, det kunne være straffesaker, men de hadde ikke gjennomgått sakene ennå. Det var da departementet ba direktoratet om å framskaffe mer informasjon, slik at vi kunne ta stilling til spørsmålet. Det møtet ble avholdt den 13. september, og det var da vi bestemte oss for at vi skulle både kontakte politidistriktene, kontakte Regjeringsadvokaten og få mer oversikt over komplekset. Regjeringsadvokaten ble kontaktet, men den skriftlige tilbakemeldingen kom til oss den 21. oktober. Den 28. oktober hadde vi pressekonferanse.

Møtelederen: Et veldig kort oppfølgingsspørsmål med et veldig kort svar – Eva Kristin Hansen.

Eva Kristin Hansen (A): Og statsråden mener at kontroll- og konstitusjonskomiteen ikke bør få se den vurderingen fra Regjeringsadvokaten?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg forholder meg til den praksis som har vært over år, fra både nåværende regjering og tidligere regjeringer, om at man ikke utgir Regjeringsadvokatens vurdering.

Møtelederen: Da er Svein Harberg neste.

Svein Harberg (H): I denne saken har det vært reaksjoner fra oss politikere og alle som har vært involvert, om at det er helt ufattelig. Så merker jeg at vi snakker om – også her i høringen – «denne saken» og «feilen» i entall. Samtidig har høringen vist oss at det er mange etapper her. Det var snakk om en praksisendring fordi en så at noe måtte gjøres på en annen måte. Så ble det oppdaget at det var flere typer saker, og så til slutt var det – som vi vet i dag, og som de fleste snakker om – feil rettsanvendelse. Det fikk du et signal om den 30. august. Hva var din reaksjon da du fikk på bordet at dette kunne være så alvorlig som det – en sak som man hadde jobbet med over lang tid?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg må jo innrømme at da den problemstillingen ble reist for fullt den

13. september, at det kunne være feil rettsanvendelse, syntes jeg det var nesten helt ubegripelig at en rettsanvendelsesfeil kunne ha pågått både i forvaltningen, i Trygderetten og i domstolene i så mange år uten at det var blitt oppdaget. Det er vel det som er det fatale i denne saken, at den samme feilen har blitt begått alle steder. Det betyr at alle de aktørene eller instansene som egentlig skal kontrollere hverandre, ikke har klart å gjøre det på en god måte. Det var derfor jeg var opptatt av at jeg måtte ha et uavhengig beslutningsgrunnlag, for rett og slett å få bekreftet at når jeg skulle gå ut og sette til side dommer fra tilbake til 2012, måtte jeg vite at det faktisk var korrekt å gjøre.

Møtelederen: Da er det Nils T. Bjørke.

Nils T. Bjørke (Sp): Det er jo tydeleg at det har vore tungt for Nav å endra praksis her, sjølv om mange av dei tilsette i Nav har stilt dette spørsmålet og løfta det opp. Seier det noko om kulturen i Nav? Og kva gjer det med tilliten din til Nav når dei tydelegvis ikkje klarar å endra praksis, sjølv om dei som arbeider der og utfører oppgåvene, stiller desse spørsmåla såpass mange gonger?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg tror vi alle kan være enige om at dette gikk for sent. Nav fikk beskjed fra departementet om å endre praksis 5. mars. Det burde ha gått raskere, og i den grad det var usikkerhet, burde det ha blitt løftet. Men som jeg sa i mitt tidligere svar, har internrevisjonen til Nav kommet med en rapport. Jeg har bedt direktøren om å komme med sin vurdering av den rapporten, men også komme med en vurdering av om dette er særegent for denne saken, eller om dette er en mer generell problemstilling.

Møtelederen: Freddy André Øvstegård, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Departementet mottok et brev fra Nav/direktoratet den 20. desember 2018, og der var det vedlagt et notat fra Nav klageinstans, vedlegg nr. 5 er det. I det notatet skisseres det opp to mulige scenarioer og lovfortolkninger, hvor et av dem egentlig innebærer hele den saken vi kjenner i dag. Hvis det er sann at departementet hadde visst hva loven var – slik som Hauglie har sagt til oss er en riktig lovforståelse – hvorfor ble det ikke da slått alarm basert på det alternativet som Nav klageinstans vurderte som et av to mulige alternativer?

Statsråd Anniken Hauglie: Det som ble tydelig for oss da direktoratet ble innkalt til et møte 18. januar, var nettopp at det framsto som uklart hva praksis egentlig var i direktoratet. Det var også bakgrunnen for at departementet ba Nav om å klargjøre hva som faktisk var deres praksis. Det gjorde direktoratet i brev til departe-

mentet den 24. januar, og det var det som også var bakgrunnen for at vi svarte Nav tilbake at de skulle legge om praksis, i tråd med Trygderettens kjennelser.

Møtelederen: Ulf Leirstein, vær så god.

Ulf Leirstein (uav): Takk for det, komitéleder.

I innledningen din var du veldig tydelig på hva regjeringen har gjort knyttet til f.eks. framtidige erstatningsordninger, fri rettshjelpsordninger uten behovsprøving, osv. Regjeringen og statsråden har jo fått ros fra mange for det man nå gjør for å prøve å rydde opp. Du påpekte også de ekstrabevilgningene dere har gitt, bl.a. til Trygderetten, til det arbeidet som nå skal gjøres. Men er det slik at man også vil vurdere fortløpende om de tiltakene man har iverksatt for å rydde opp, er tilstrekkelige, og er man villig til eventuelt å komme med nye tiltak hvis det er behov for det?

Statsråd Anniken Hauglie: Takk for det. Ja, vi har vært opptatt av å rydde opp raskt. Jeg tror ikke det ville vært noen forståelse ute hvis vi ikke hadde kommet raskt i gang med arbeidet med både å gjenoppta saker og få på plass det mer rettslige. I så måte kan jeg takke Stortinget for samarbeidsvilje og rask saksbehandling av de lovendringene og budsjettbevilgningene vi faktisk har gitt i denne saken. Vi er åpne for å se framover nå om det er behov for ytterligere tiltak, og jeg mener at vi foreløpig i hvert fall har kommet i gang med det som har vært viktigst på kort sikt. Vi er selvfølgelig også åpne for at det kan være behov for flere tiltak etter hvert, men nå har det å behandle sakene, tilbakebetale og gjøre opp for oss vært det viktigste for oss i aller første rekke.

Møtelederen: Magne Rommetveit, vær så god.

Magne Rommetveit (A): Takk. Statsråden er oppteken av at me må læra, slik at feil ikkje gjentek seg. Det er ein bra leveregel. I 2017 føreslo statsråden for Stortinget å lovfasta ei firevekersgrense for utanlandsopphald på arbeidsavklaringspengar – altså rett i kjernen av heile denne skandalen. I denne proposisjonen vert ikkje forrang til EØS-reglane nemnd med eitt einaste ord. Korleis er det mogleg at denne feilen ikkje vert oppdaga på dette tidspunktet, når ein gjer eit lovarbeid på akkurat den problemstillinga som denne skandalen handlar om?

Statsråd Anniken Hauglie: Det er riktig at vi la fram en proposisjon om endringer i arbeidsavklaringspengesordningen. Jeg merket meg at de tidligere statsrådene i går også påpekte at det har vært betydelige svakheter i ordningen. Hensikten med endringene handlet om ordningens utforming som sådan, om å sørge for tettere oppfølging, sterkere plikter for Nav og strammere stø-

nadsløp. Det var hensikten med denne loven. Eksportmulighetene var egentlig ikke et poeng for oss i denne sammenhengen. Det kom inn som et innspill fra direktoratet, at de ønsket å lovfeste det som var forvaltningspraksis. Men dette vil jo gjelde for dem som er utenfor EØS-området, for som vi vet, er det andre bestemmelser for dem som er innenfor. Men igjen: Når vi nå ser tilbake på det hele, burde vi hatt en bedre beskrivelse av dette, også i denne proposisjonen, men med denne proposisjonen var det ikke det som egentlig var hensikten eller poenget.

Møtelederen: Da er det Bente Stein Mathisen, vær så god.

Bente Stein Mathisen (H): Takk.

Som en oppfølging av Magne Rommetveit her: Du har i innledningen her, og også i redegjørelsen til Stortinget, vært opptatt av hva vi kan lære av denne situasjonen, og å tenke framover. Da har det kommet frem at det er utrolig viktig at lovverket må bli tydeligere, slik at det er å forstå for dem som skal behandle det – når det gjelder implementering av forordninger som kommer fra EU, osv. Vi har også fått høre om erfaringsforumet i Nav, der ansatte som skal bruke lovverket, og som kan være usikre når det gjelder skjønn og vurderinger, kan dele erfaringer og eventuelt etterspørre ting. Kan du utdype litt mer hva du tenker fremover når det gjelder læringen vi kan ha av denne saken, så vi ikke kommer opp i en slik situasjon igjen, og fanger opp de tingene som folk er usikre på i systemet?

Statsråd Anniken Hauglie: Jeg tror i hvert fall – og jeg føler meg ganske trygg på – at alle de instansene og aktørene som har vært involvert i denne saken, fordomsfritt går inn i problemstillingene og ser på sin egen organisasjon og på forbedringspunkter. For egen del ser vi jo nå i departementet på om vi har behov for å gjøre ytterligere endringer i etatsstyringen, om det er behov for å gjøre endringer i vår kompetanse – ikke minst på dette spørsmålet – og jeg forutsetter selvfølgelig at også alle andre instanser, både Nav, Trygderetten og domstolene, ser på det. Det som kanskje er viktigst, er at vi sørger for å ha mekanismer som gjør at man klarer å fange opp feil. Vi har jo et maktfordelingsprinsipp i dette landet som innebærer at vi skal kontrollere hverandre, og selv om vi har tillit som en grunnleggende form i Norge, er det viktig at vi passer på at rettssikkerheten til borgerne ivaretas på en god nok måte, og slik har det ikke vært i denne saken.

Møtelederen: Freddy André Øvstegård har et spørsmål til. Jeg håper både spørsmålet og svaret blir kort.

Freddy André Øvstegård (SV): Bare raskt til oppfølging av det tidligere spørsmålet mitt vedrørende brevet med vedlegg fra Nav klageinstans: Basert på det du svarte da, betyr det at Arbeidsdepartementet på det tidspunktet ikke visste at brudd på oppholdskravet i folketrygdloven ga straff?

Statsråd Anniken Hauglie: På det tidspunktet var ikke vi klar over at Navs praksis hadde vært feil, og vi var heller ikke klar over at praksis hadde ført til straff eller domfellelser. Det ble vi kjent med først i månedsskiftet august/september.

Møtelederen: Øvstegård til oppfølging.

Freddy André Øvstegård (SV): Nå tenkte jeg på lov, ikke på Navs praksis rundt det – det er vi klar over at ble informert om senere – men om brudd på oppholdskravet i folketrygdloven etter loven normalt sett gir straff, om dere var kjent med det, ettersom dere har sagt at dere har hatt riktig forståelse av loven i departementet, mens det er Navs praksis som ikke har vært klar.

Statsråd Anniken Hauglie: Når det gjelder muligheten til eksport, er lovverket ulikt om man er i Norge, i EØS-området – i denne sammenhengen er jo EØS det samme som Norge – eller utenfor EØS-området. Vi var ikke kjent med at den praksisen som Nav hadde for EØS-området, var i strid med forordningen.

Møtelederen: Da har jeg inntrykk av at komiteen har fått stilt de oppfølgingsspørsmålene som vi ønsket å stille. Dermed er det mulighet for deg til å gi en kort oppsummering til slutt, hvis du skulle ha ønske om det, statsråd. Vær så god.

Statsråd Anniken Hauglie: Takk for det. Jeg vil igjen takke for anledningen til å formidle det som jeg så langt vet. Jeg har forsøkt å besvare spørsmålene så godt jeg har kunnet. Alle spørsmålene har jeg imidlertid ikke svar på nå, og jeg kan heller ikke utelukke at det vil komme ytterligere fakta og nye spørsmål på bordet, bl.a. som følge av denne granskingen.

Jeg har vært opptatt av å gi fullstendig informasjon. Jeg vil at alt skal fram i lyset. Dette var også bakgrunnen for at saken ble offentliggjort på en pressekonferanse. All offentlig og formell dokumentasjon er gjort tilgjengelig for allmennheten fortløpende. Åpenhet og ønsket om å snu hver stein er også bakgrunnen for at granskingsutvalget har fått en egen lov som gir dem tilgang også til taushetsbelagt informasjon.

Vi er avhengige av en åpen, grundig og ærlig prosess for å forstå hvordan dette kunne skje, og vi må unngå at noe lignende skjer igjen. Vi må gjenoppbygge tillit.

For meg som ansvarlig statsråd er det også viktig å understreke dette: De arbeids- og velferdsordningene vi har, er i all hovedsak trygge og gode. Vi har et system som i stor utstrekning fungerer, og det er viktig for meg å framheve at vi har 19 000 ansatte i Nav som gjør en samvittighetsfull jobb hver dag, og som i disse månedene har stått i en veldig krevende situasjon.

Det tok lang tid før det ble avdekket. Feilen ble til slutt avdekket av systemet selv, i Trygderetten, i Nav og i departementet, og vi offentliggjorde og startet selv det omfattende opprydningsarbeidet.

Jeg vil gi de ansatte i Nav honnør for den jobben de har gjort i en krevende situasjon. Vi må fortsette å ha tillit til at underliggende etater skal løse sine oppgaver uten å detaljstyres eller tynges av unødvendig rapportering og kontroll. Samtidig må tilliten bygge på god og korrekt rettsanvendelse.

Årsakene til feil tolkning og praktisering av trygdeforordningen ser så langt ut til å være sammensatte. Navs internrevisjon har avdekket en rekke utfordringer. Granskingen vil gi oss enda flere svar. Vi må lære av denne saken, slik at vi unngår at noe lignende skjer igjen. Det er vårt felles ansvar, og jeg håper at denne kontrollhøringen og den pågående granskingen vil bidra til det. Takk.

Møtelederen: Da sier vi takk til statsråden for sitt bidrag til vårt arbeid. Vi starter opp igjen høringen kl. 14.40.

Høringen ble avbrutt kl.14.20.

Høringen ble gjenopptatt kl. 14.40.

Høring med statsminister Erna Solberg

Møtelederen: Da er vi klare til å starte opp igjen med den siste bolken i denne høringen, og vi ønsker velkommen til statsminister Erna Solberg. Du får innledningsvis anledning til en 10 minutters innledning, og etter din innledning blir det utspørring på vanlig vis, som statsministeren kjenner til, ved at saksordføreren får 10 minutter og de øvrige partiene 5 minutter hver. Deretter har vi en runde med oppfølgingsspørsmål, og helt til slutt får du anledning til å gi noen sluttkommentarer, hvis statsministeren skulle ønske det.

Da starter vi med å gi ordet til statsministeren, som har 10 minutters taletid – vær så god.

Statsminister Erna Solberg: Takk for invitasjonen til høring.

Dette er en alvorlig sak. Det er en sak som har hatt store konsekvenser for mange enkeltmennesker. Det er

en sak som regjeringen har beklaget har skjedd, og det vil jeg gjerne få lov til å gjenta. Dette er en sak som ikke burde skjedd. Vi burde vært bedre på lovanvendelse og gjennomføring av dette.

Det regjeringen vil gjøre, er det som er mulig for å finne ut hva som har skjedd, men også hvordan det kunne skje. Så skal vi rette opp for dem som er rammet av feilene, og vi skal gjøre det vi kan for å forhindre at noe lignende skal skje igjen.

Statsministerens kontor ble varslet om saken fredag 18. oktober 2019, og Arbeids- og sosialdepartementet orienterte om saken på en pressekonferanse den 28. oktober. På den pressekonferansen ble det varslet en rekke tiltak som regjeringen iverksatte.

For det første skulle en innsatsgruppe i Nav gå igjennom alle saker tilbake til 2012. De som urettmessig hadde betalt tilbake ytelser til Nav, skulle få stønaden de hadde krav på. Dette arbeidet pågår for fullt. 272 personer har fått behandlet sakene sine. 7,6 mill. kr er utbetalt til dem som har fått vedtakene omgjort. Nav har en ambisjon om å behandle de fleste sakene ferdig første halvår i 2020.

For det andre skulle Riksadvokaten gå igjennom aktuelle straffesaker og være i kontakt med Gjenopptakelseskommisjonen. Setteriksadvokaten varslet tidligere denne uken at det nå er 75 personer som antas å ha fått feilaktige fellende dommer, og for disse sakene finnes det også etablerte ordninger for rettshjelp og erstatning.

For det tredje varslet vi at regjeringen ville sette ned et uavhengig utvalg som skulle granske saken. Utvalget ble oppnevnt 8. november 2019 og skal levere sin rapport innen 1. juni 2020. Parlamentariske ledere på Stortinget fikk anledning til å gi innspill til utvalgets mandat og sammensetning, og utvalget er i full gang med sitt arbeid.

Sist, men ikke minst ba arbeids- og sosialministeren om å få holde en redegjørelse i Stortinget. Denne holdt hun 5. november, og det er den som er grunnlaget for den høringen vi har her.

I tiden etter pressekonferansen og frem til i dag er det tatt ytterligere grep. Nav har iverksatt en internrevisjon for å kartlegge hva som skjedde i Nav i forbindelse med at EØS-forordningen ble vedtatt og trådte i kraft i 2012, og hva som har skjedd etter at Trygderetten avsa kjennelser som gikk imot Navs tolkning av regelverket høsten 2017 og frem til praksis ble endret i 2019. Den er ferdig, og den er overlevert komiteen.

Vi har styrket Nav og Trygderetten, slik at de skal ha tilstrekkelig kapasitet til å gjennomgå alle sakene. Riksadvokaten ble styrket i 2019 av samme grunn. Vi har satt i gang arbeidet med å opprette en egen nemnd som skal behandle klager for erstatningskrav som springer ut av saken.

Vi har etablert en særskilt ordning med fri rettshjelp for dem som ønsker å klage på Navs nye vedtak, og for dem som fremmer erstatningskrav. Ordningene trådte i kraft 4. desember i fjor. Riksadvokaten har anmodet politimestre og statsadvokater om å foreta en selvstendig gjennomgang av egne saker.

Denne saken har vist at det er nødvendig å se på mer enn bare trygdeforvaltningen. Den har avdekket sårbarheter ved lovgivningen vår når EØS-regelverket skal innlemmes i norsk rett. Derfor har jeg i tillegg til disse grepene bedt alle statsråder gå igjennom hvordan departementene har innlemmet sentrale direktiver og forordninger. Jeg ønsker å få vite hvordan departementene følger med på rettsutviklingen i EØS, og hvordan de holder seg orientert om praksis i underliggende etater.

Som jeg sa innledningsvis, skal regjeringen gjøre det som er mulig for å finne ut hvordan dette kunne skje, og hva som har skjedd. Vi skal gjøre det vi kan for å forhindre at dette eller noe lignende skal skje igjen.

Granskingsutvalget har startet arbeidet med en grundig og fullstendig gjennomgang av saken. Utvalget skal få tilgang til de opplysninger som er nødvendige for å belyse sakskomplekset. De skal se på Arbeids- og sosialdepartementets rolle under både denne og tidligere regjeringer. De skal se på Navs og Trygderettens håndtering og rolle, påtalemyndighetens og domstolenes håndtering og eventuelle andre saker i det sivile rettssystemet. Utvalget skal kartlegge og vurdere bakgrunnen for Navs tolkning og praktisering av trygdeforordningen. Utvalget skal også vurdere om praksisen før 2012 må gjennomgås. Vi vet allerede at EØS-regelverket har vært tolket feil etter at den nye trygdeforordningen kom i 2012. Utvalget må vurdere om det også kan ha skjedd før 2012 og helt siden EØS-avtalen ble inngått.

Regjeringen er som sagt opptatt av å få alle fakta på bordet, for saken er alvorlig, og den er kompleks. Den berører mange mennesker, den berører flere deler av vår forvaltning og vår rettsstat og minst to regjeringer. Det er veldig mange gode og viktige spørsmål som blir stilt. De fortjener gode og grundige svar. Granskingsutvalget jobber nå med å få det faktiske og det rettslige grunnlaget på plass for å gi oss de svarene.

Jeg mener også at det er viktig at vi ikke nå trekker konklusjoner basert på enkelthendelser eller enkeltheter i det skriftlige materialet i saken. Jeg mener vi trenger et helhetsbilde for å gjøre oss opp en mening om hva som har skjedd i denne saken. Jeg vil derfor vente på utvalgets rapport før jeg går inn i konkrete detaljer i saken. Det har jeg også redegjort for til komiteen i mine skriftlige svar.

Når granskingsutvalgets rapport foreligger, vil vi be om å få komme tilbake til Stortinget med en redegjørelse om funnene. Regjeringen vil bruke rapporten for å

rydde opp. Det kan bli aktuelt å iverksette flere tiltak, både i trygdeforvaltningen og på andre områder, og f.eks. kan det bli aktuelt å vurdere endringer i måten departementene jobber på, i måten etatene jobber med regelverket på, og også endringer i regelverket. Noe av det viktigste vi må bruke rapporten til, er å forhindre at noe lignende skjer igjen.

Saken har også vært en vekker for alle oss som er stolte av det velferdssamfunnet vi har, og av rettsstaten Norge. Det er vanskelig å forstå hvordan denne feilen kunne oppstå, og hvordan den kunne pågå så lenge uten å bli oppdaget, verken i forvaltningen, hos påtalemyndighetene eller i domstolene. Saken blir en viktig test av om rettsstaten Norge kan rette opp i feilen på en god måte.

Det aller viktigste er å rydde opp overfor de enkeltmenneskene som er rammet, men tilliten til at det offentlige og domstolene tolker lover og regler riktig, er grunnleggende for vårt samfunn. Fremover må vi altså jobbe hardt for å gjøre oss fortjent til den tilliten på ny – den har fått seg et slag ved at hele denne store rekken av rettssikkerhet og forvaltning i Norge ikke har sett dette. Regjeringen er altså beredt til å ta fatt på det viktige arbeidet, med grunnlag ikke minst i en rapport fra granskingsutvalget.

Møtelederen: Da sier vi takk til statsministeren så langt og går på runden der komiteen skal få anledning til å stille sine spørsmål. Da starter vi med sakens ordførere, som er Eva Kristin Hansen. Hun disponerer inntil 10 minutter først.

Eva Kristin Hansen (A): Jeg er veldig glad for at statsministeren kunne komme hit i dag, sånn at vi får muligheten til å stille spørsmål og drøfte litt med statsministeren.

Jeg har lyst til å ta tak i det hun tok tak i på slutten – det med at det er viktig at vi får helhetsbildet. Det denne høringen har vist, er at det er absolutt nødvendig, for mitt inntrykk av høringen så langt er at alle sammen erkjenner at ting har skjedd feil hos dem, men at det også har skjedd feil hos noen andre. Mitt inntrykk er at man skyver ansvar litt rundt omkring: Man har nok gjort feil, og det beklager man, men man har gjort ting i god tro – det har vært gjennomgangstonen hos veldig mange som har vært inne på høringen her.

Hva tenker statsministeren om at man skyver ting rundt, f.eks. at folk i Nav klageinstans sier at nei, de kunne ikke gjøre noen ting, for de måtte snakke med direktoratet. Direktoratet sier nei, de må snakke med departementet. Så stopper ting opp. Trygderetten sier at nei, de har ingen de skal varsle til. Det er gjennomgående i hele systemet vårt.

Hvilke refleksjoner gjør statsministeren seg om at det kan virke som om vi har en del vanntette skott, fordi ingen informerer hverandre?

Statsminister Erna Solberg: For det første vil jeg få lov til å si at når Stortinget kaller, kommer vi i regjeringen, så takk for invitasjonen.

Dette er en kompleks sak, som går over flere regjeringer, som går over mange ansvarlige statsråder, som har pågått over så lang tid at det ikke er unaturlig at det ikke er ett standpunkt, ett sted man plukker frem som det stedet der alt skjedde og alt gikk galt. For det er mange som sitter med det.

Jeg synes egentlig det motsatte: at det er bra at alle har tatt sitt delansvar i løpet av disse høringene og sagt at dette også ble forvaltet på de tidspunktene de satt med ansvaret, uten at de nødvendigvis har hatt stoppunkter som har gjort at det har vært nødvendig eller mulig for dem å kunne gjøre endringene. Derfor er det så viktig at vi får dette helhetsbilde – vi må lære hvorfor dette har skjedd. Hva skjedde feil med implementeringen? Var det i 2012? Var det tidligere? Har vi fortolket dette feil? Hvorfor er det ulik oppfatning av hva man faktisk praktiserer?

Det er ingen tvil om det er forrang for EØS-lovgivningen i forhold til norsk trygdelovgivning. Det er jo slik med EØS-avtalen at på en del områder er vårt hjemland blitt EØS, som er rammen for vårt arbeidsmarked. Da betyr det at det er et skille utenfor EØS, men ikke internt i EØS, når det gjelder hvilke regler som gjelder. Alt dette tror man da naturlig eksisterer, men det virker som om man ikke helt har tatt de ulike bitene inn over seg.

Det kan også være at det handler om måten vi lager lover på og legger dette inn. Dette er en forskrifts-endring. Vi gjorde noen endringer i utredningsinstruksen i 2016, bl.a. for å klargjøre at også forordninger i større grad må gå på høring, noe som vil bidra til at man får flere synspunkter – også på det som er et kritisk punkt tidlig, at dette ikke hadde noen store konsekvenser for den lovgivningen, altså at endringen i 2012 ikke hadde store konsekvenser. Det ville kanskje noen andre hatt synspunkter på, på et tidspunkt da det ikke var noen høring rundt dette. Det kan – jeg sier ikke vil, men kan – være slik at de nye retningslinjene vil gjøre at flere av disse forordningene vil gå på høring i fremtiden.

Det viktige er at vi lærer av dette, og det er mitt svar tilbake: Dette er et delansvar for mange, og det delansvaret synes jeg det er bra at folk tar.

Eva Kristin Hansen (A): Tusen takk for svaret. Og apropos delansvar: Vi hadde jo Nav inne på høring her tidligere i dag, og de beskriver en organisasjon som ikke fungerer helt optimalt, vil jeg si, der det har vært store svikter som har bidratt til at vi har havnet i den situa-

sjonen som vi i dag er i. Jeg tenker at mye av det ligger litt på ledersjiktet. Så kom Anniken Hauglie hit til høringen i stad, etter Nav, og jeg opplever at hun legger mye av ansvaret over på Nav.

Statsministeren er godt kjent med at Stortinget ikke kjenner Nav; Stortinget kjenner statsråden. Hva tenker statsministeren om at et av hennes regjeringsmedlemmer legger mye av ansvaret på Nav for den ulykksalige situasjonen – som hun kalte det selv – man er havnet i?

Statsminister Erna Solberg: Jeg synes det er viktig å ha et helhetsbilde, som jeg sa. Det helhetsbilde som viser hvor feilene har oppstått, får vi først når granskingsutvalget har gått igjennom dette og sett på hva som er utfordringene knyttet til det. En statsråd er ansvarlig for håndteringen av den informasjonen et departement får, selvfølgelig også for organiseringen i underliggende etater. Men spørsmålet er: På hvilket tidspunkt er det egentlig at dette virkelig har gått galt? Det vet vi ikke per dags dato.

Jeg har ikke tenkt å synse om ting vi har et granskingsutvalg til – som kommer til å komme med bedre svar på dette – i forbindelse med kontrollkomiteens høring.

Eva Kristin Hansen (A): Så det jeg opplever at statsministeren sier, er at hun ikke ønsker å svare Stortinget på mange viktige spørsmål som vi har, fordi det er satt ned et granskingsutvalg.

Statsminister Erna Solberg: Jeg vil svare Stortinget på fakta, på kunnskap, men å spørre om vurderinger av de ulike delene av dette når vi har satt ned et granskingsutvalg? Hva som er mine personlige synspunkter, synes jeg ikke det er riktig å ta stykker og biter av når hovedpoenget mitt er at vi må se en helhet i hva som er årsaken til at denne feilen har oppstått, og på hvilket punkt man kunne ha gjort noe annet. Jeg synes faktisk av hensyn til alle dem som er blitt fengslet, alle dem som har opplevd å få et mye vanskeligere liv, at vi bør ta helhetssynet med oss for å være sikre på at vi gjør det riktig.

Eva Kristin Hansen (A): Jeg registrerer at statsministeren ikke vil synse og vurdere. Men om et av hennes regjeringsmedlemmer gjør rett i å legge feilen på et underliggende organ, kunne statsministeren kanskje ha vurdert å svare på.

Men over til det som statsministeren tok opp helt til slutt, at vi skylder de enkeltmenneskene som er rammet, å rette opp: Jeg har fått mange tilbakemeldinger fra dem som er rammet, som har vært fengslet, som har tapt i retten, som har tapt penger, som har gått fra hus og hjem. Noen av dem er her også i dag. Det de forteller meg, er at

de er fryktelig skuffet, for de har fått en telefon og blitt informert om at de er en av dem som er rammet av denne omfattende skandalen – de får et telefonnummer som de kan kontakte hvis det er noe de lurer på. Så hører de ingenting. Dette er en av historiens største skandaler, det er enkeltmennesker som er rammet, og så får de et telefonnummer. Og gjett hvor man havner når man ringer det telefonnummeret? Jo, på sentralbordet til Nav.

Dette er mennesker som har hatt sine utfordringer med Nav, og så havner man på sentralbordet til Nav og hører ingenting. Har statsministeren forståelse for at disse menneskene opplever det som ganske krevende i en situasjon der det er stor medieoppmerksomhet om dette? De har endelig fått vite at de ikke er forbrytere likevel. Hva tenker statsministeren om at de enkeltmenneskene som er rammet av denne skandalen, fortsatt havner på sentralbordet til Nav?

Statsminister Erna Solberg: Jeg tenker at det må vi gjøre bedre enn dette, så det skal vi selvfølgelig ta tak i og gjøre bedre enn dette når det blir opplyst på denne måten: at de havner på sentralbordet til Nav, og at det ikke er en bedre oppfølgingstjeneste knyttet til de sakene, den informasjonen og den saksbehandlingen som er.

Men så vil jeg også si at jeg ikke går god for representantens vurdering av hva jeg sier jeg ikke vil svare på, på spørsmålet knyttet til om arbeids- og sosialministeren skylder på Nav. Jeg opplevde ikke det som konklusjonen på den høringen som jeg har sittet og hørt på.

Eva Kristin Hansen (A): Helt til slutt: Statsministeren er jo opptatt av granskingsutvalget, og det er også vi i kontrollkomiteen. Vi har vært opptatt av å få belyst saken så langt, fordi vi mener at vi skylder våre velgere å gjøre en grundig jobb. Men så sliter vi med å få innsyn. Blant annet er vi blitt nektet innsyn i Regjeringsadvokatens vurdering med en lang passiar om hvorfor. Så kan man lese i Aftenposten i dag at det er to ganske høytstående professorer som mener at Stortinget har krav på å få innsyn i det de ber om, i veldig alvorlige saker.

Hva tenker statsministeren om at Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité ikke får den informasjonen som vi mener er helt sentral i denne saken?

Statsminister Erna Solberg: Dette er et viktig og stort prinsipielt spørsmål i forholdet mellom kontrollinstansen på Stortinget, Stortinget som helhet og regjeringen. Vi følger den praksis som alle regjeringer før oss har fulgt, senest godt belyst av representanter for den rød-grønne regjeringen under Mongstad-høringene her i 2014, da man ikke ville gi interne prosess- og saksforberedende dokumenter til kontrollkomiteen.

Det er også slik at spørsmålet om hvorvidt man skal levere den typen papirer ut til kontrollkomiteen, ble prinsipielt diskutert i Stortinget i forbindelse med diskusjonen rundt Frøiland-utvalget og senere spørsmål rundt det. På det tidspunktet var det et forslag fra Fremskrittspartiet og SV om at disse papirene, interne dokumenter, skulle kunne utleveres. Det ble nedstemt i Stortinget på bakgrunn av prinsipielle vurderinger, med Arbeiderpartiet og Høyre i ledelse sammen med andre partier som mente at dette ikke ville være riktig med tanke på behandlingen.

Grunnloven sier at Stortinget med plenarvedtak kan få ut andre dokumenter som også er interne. Det har ikke skjedd siden 1814. Det har aldri vært en sak der man har brukt plenarvedtak for å få ut interne dokumenter. Bakgrunnen for at det er slik, er veldig tydelig: Det er fordi det har noe å gjøre med måten interne diskusjoner og saksforberedelser i en regjering foregår på. Den vurderingen sto Arbeiderpartiet og Høyre sammen om da dette prinsipielt ble diskutert, og forslaget fra Fremskrittspartiet og SV ble nedstemt.

Møtelederen: Da er tida godt og vel ute, og vi går videre til Svein Harberg, som har inntil 5 minutter og stiller spørsmål på vegne av Høyre, vær så god

Svein Harberg (H): Takk, komitéleder, og takk til statsministeren for innledningen.

Statsministeren har mange ganger vist at hun kan mye om de sakene som går i systemet, men jeg har full respekt for at dette er en sak som ikke har vært på statsministerens agenda. Et hovedtema er hvordan vi som land forholder oss til det som skjer i EU, med EØS-forordninger og alt som skal implementeres i Norge. Da du ble statsminister i 2013, gjorde du et grep i regjeringen ved å innføre en EU-minister. Hva var bakgrunnen for at du gjorde det? Hadde du sett noe som gjorde at du tenkte at dette måtte man håndtere på en annen måte?

Statsminister Erna Solberg: Det hadde sammenheng med at utenriksministeren fikk ansvaret for både utviklingsspørsmål og utenriksspørsmål, og at mye av arbeidet vårt knyttet til EU dreide seg om å koordinere og å få gjennomført, belyst godt nok og fulgt opp de sakene som kommer i forbindelse med direktiver og forordninger. Det var også et ønske om at vi skulle være tidlig på i å bruke det handlingsrommet som i EU-saker alltid er størst i perioden før EU fatter sine forordninger, direktiver og vedtak, slik at vi skulle være proaktive. Samtidig var den samme statsråden stabssjef for meg, så det var ikke en fulltidsjobb å være EU-minister. Men det var et viktig koordineringselement som jeg tror, for oss i hvert fall, ga oss et push på særlig det arbeidet som dreide seg om å være i forkant av at EU vedtar saker, slik

at vi kunne være bedre på å utnytte handlingsrommet vårt.

Svein Harberg (H): I tillegg til å bidra til at regjeringen har oppnevnt dette granskingsutvalget, som kom fort på plass, har statsministeren vært tydelig på å være i forkant for å se om det har vært gjort tilsvarende feil i andre departementer. Jeg vet ikke hvor langt det arbeidet har kommet. Jeg tror jeg har sett en liten sak om honnørkort, som gjaldt et par personer, men har statsministeren fått tilbakemeldinger fra departementene på om dette er et gjennomgående problem?

Statsminister Erna Solberg: Det er to ulike typer temaer dette berører. Det ene berører metodikken for innlemming av direktiver, forordninger og kunnskapen om EØS-saker og EUs utvikling i alle departementer. Det går departementene igjennom, og det vil vi få fortløpende tilbakemeldinger på i regjeringsarbeidet fra de ulike departementene. Så er det noen følgesaker eller saker som har blitt funnet etter den tid. Blant annet er det en sak i Samferdselsdepartementet knyttet til honnørbillett for en borger fra et EU-land som bodde i Norge, men som var delvis pensjonert. Det er en sak som hadde ligget for lenge, og som det ble ryddet opp i.

Så har vi konsekvensene for skatteetaten. De blir klar over at de gjør feil i sine saker når man går igjennom og følger opp de endringene i vedtak som nå vil komme fra Nav.

Men det er, som også justisministeren sa, noen grunnleggende spørsmål som vi må jobbe enda litt mer med – måten vi implementerer særlig forordninger på, som ofte blir henvist til med en generell forrang, men der utfordringen ligger i at man i det daglige løp, hvis man slår opp i Norges lover, ikke finner hva som egentlig ligger i det. Så det er et opplysningsbehov her som jeg tror vi må se litt nærmere på hva vi kan gjøre med.

Samtidig er de grunnleggende spørsmålene, f.eks. om EØS-avtalens fire friheter, relativt godt kjent og noe man bør ta med i betraktningen når man forvalter grenseoverskridende problemstillinger.

Svein Harberg (H): Takk skal du ha.

Møtelederen: Da går ordet videre til Hanne Dyveke Søttar, fra Fremskrittspartiet, som får stille spørsmål innenfor en ramme på 5 minutter, vær så god.

Hanne Dyveke Søttar (FrP): Takk skal du ha. Svein Harberg var litt inne på dette med EU-ministeren. Jeg syntes det var en knallgod idé, for det er jo veldig mye samarbeid mellom Norge og EU, og vi har også folk i EU som fremmer Norges sak. Men EU-ministeren finnes ikke lenger. Kanskje det hadde vært en idé å vurdere om det var noe man skulle tatt opp igjen.

Noe annet, som man også har vært inne på her, er at EØS-rett ikke finnes i ganske mange av de norske lovene. Advokatforeningen var inne på det i går og sa at vi bare burde slengt på et komma og tilføyd: «eller annerledes følger av EØS-retten.»

Er det gjort noen vurderinger av om man kanskje kan foreta noen endringer der i framtiden?

Statsminister Erna Solberg: Akkurat nå føler jeg at jeg har nok statsråder i regjeringen. (Munterhet i salen.) Vi gjorde en endring. Det er viktig å huske at vi i 2013 slo sammen utviklingsministeren og utenriksministeren og tok ut europaporteføljen som en egen del. Det hadde noen fortrinn. Akkurat nå jobber vår utenriksminister ekstremt mye med EU-relaterte problemstillinger, rett og slett på grunn av brexit og de endringene som skjer i den forbindelse. Så det blir en ganske tung og stor portefølje for utenriksministeren også. Men det har noen fordeler. Arbeidsbyrden på slike områder går selvfølgelig også litt opp og ned.

Ja, jeg tenker at vi må se på hvordan vi implementerer og belyser saker før de kommer inn, slik at vi vet at det er godt nok utredet om vi må gjøre endringer i praksis på de områdene. Bakgrunnen i denne saken er jo at bildet man hadde i forbindelse med implementeringen, var at dette ikke medførte noen endringer. Det er også noen problemstillinger i forbindelse med forordningen som ikke er blitt nevnt, f.eks. at meldeplikt ikke lenger er hjemlet i forordningen, slik det var i den forrige forordningen. Det nevnes ikke i noen av disse dokumentene. Jeg håper at granskingsutvalget går igjennom dette og ser hvilken betydning dette har hatt eller ikke hatt på det tidspunktet.

Det andre er opplysningsbiten: Hvordan sørger vi for at det som reelt sett er norsk rett, nemlig EØS-retten, er tilgjengelig nok til at vi ikke bare ser på norsk lov, men også ser på implikasjonene av det? Det er både et opplæringsspørsmål og et pedagogisk spørsmål og noe som må styrkes i forvaltningen. Kunnskapen om dette må man også ha med seg. I utgangspunktet burde man nok nå, etter så lang tid – 25 år – ha fått med seg at de grunnleggende fire friheter gjør at på mange områder er EØS-området i og for seg det samme som nasjonalstaten var når det gjelder begrensninger av folks adferd.

Møtelederen: Da går vi videre til Nils T. Bjørke, Senterpartiet, vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk. Og takk for innleiinga.

Tidlegare riksadvokat Tor-Aksel Busch var tydeleg på at han burde ha vore orientert langt tidlegare, og at det kunne ha hindra mange av dei dommane som kom, og at mange av dei domfelte måtte sona. Kva har statsministeren å seia om det?

Statsminister Erna Solberg: Hvis man hadde sett konsekvensene av det Trygderetten gjorde på andre områder, på et tidligere tidspunkt, ville vi ha forhindret mye av det som har skjedd. Litt av utfordringen vi fremover må se på, er hvorfor man ikke så de konsekvensene. Hvorfor så man ikke det Trygderetten sa om at vi praktiserer artikkel 21 feil, og at det også har konsekvenser på flere områder? Ut fra det ville det vært helt naturlig at Riksadvokaten hadde blitt informert på det tidspunktet. Hadde vi skjønnt hvor stort omfanget var, og hva dette egentlig betydde, hadde det vært helt naturlig på det tidspunktet. Det henger sammen med at man på det tidspunktet ikke så at praksis ble feilvurdert i hele rekken av saker.

I så måte, ut fra det vi vet i dag, burde ingenting av dette ha skjedd.

Nils T. Bjørke (Sp): Med det som har skjedd, og med måten Nav har handtert dette på, både den delen og dommane fra Trygderetten, har statsministeren full tillit til arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie?

Statsminister Erna Solberg: Jeg har full tillit til arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie. Hun har gjort et iherdig arbeid for å gå inn i problemstillingene og sørge for raskt å få avklart de juridiske spørsmålene. Det er, som Anniken Hauglie sa i utspørringen tidligere i dag, et stort spørsmål å avgjøre, og man må ha et godt juridisk grunnlag, med en mistanke om at man over år – kanskje over tiår – har praktisert feil og dømt folk feil, for å kunne snu på det. Man må ha et godt grunnlag for å gjøre det. Hun iverksatte utover høsten i fjor de tiltakene som var helt nødvendige for å kunne trekke den slutningen, og hun har også lagt til rette for å rydde opp i dette.

Nils T. Bjørke (Sp): Men Riksadvokaten var jo heilt tydeleg på at det var nok kunnskap til at han, dersom han hadde vorte orientert, ville ha sett i gang tiltak på eit langt tidlegare tidspunkt.

Statsminister Erna Solberg: Men i disse sakene har man jo ikke sett sammenhengen mellom de ulike delene av arbeidet, og da har man ikke hatt nok kunnskap på det tidspunktet til å vite hvor store konsekvensene var. Det er når konsekvensene blir klare, man iverksetter tiltak og går igjennom. Dette er et kjernepunkt, selvfølgelig, for granskingsutvalget, på samme måte som implementeringen må være et kjernepunkt, hvor følgefeilen da starter.

Nils T. Bjørke (Sp): Men er det ikkje òg eit viktig læringspunkt at ein trekkjer inn Riksadvokaten når såne ting skjer, slik at dei får ta den vurderinga om dei meiner at dei har nok kunnskap eller ikkje?

Statsminister Erna Solberg: Ja, det kan være ett av de gode læringspunktene at man fremover må stille litt flere spørsmål når man opplever at man har gjort feil. Men det å stå her i dag, med det vi vet i dag, og å stå på det tidspunktet dette skjer, med den oppfatningen man har av hva problemkomplekset er, er to forskjellige ting. Jeg synes det er viktig å se helheten i den informasjonen som kommer frem.

Nils T. Bjørke (Sp): Takk.

Møtelederen: Da er neste Freddy André Øvstegård fra SV, som også har 5 minutter, vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for det, og takk for innledningen fra statsministeren.

Statsministeren viser til den eksterne granskingen flere ganger i sine svar. Derfor vil jeg også stille et spørsmål om det og om utvalget. Mitt spørsmål er: På hvilken måte ble Statsministerens kontor informert om mulig inhabilitet blant medlemmene i granskingsutvalget, noe som har vært mye omtalt den siste tiden? Mottok Statsministerens kontor vurderinger av utvalgsmedlemmers habilitet uten å sende dette videre til Justisdepartementet ved Lovavdelingen for en habilitetsvurdering, slik rutineene sier at man skal?

Statsminister Erna Solberg: Rutinene for oppnevning av offentlige utvalg er at det offentlige utvalget vurderer habiliteten sin når de er nedsatt. Jeg kan ta et eksempel: 22. juli-kommisjonen. Når det gjaldt 22. juli-kommisjonen, vurderte ikke regjeringen habiliteten til medlemmene på forhånd, men på sitt første møte i 22. juli-kommisjonen foretok medlemmene en habilitetsvurdering og fikk en ekstern habilitetsvurderer til å gi dem et bidrag i dette. Det er det normale å gjøre. Det er ikke Statsministerens kontor som foretar eller iverksetter habilitetsvurderinger i utgangspunktet. Det er gitt en vurdering fra medlemmene av utvalget om egen habilitet på forhånd. Det kunne vært naturlig at utvalget hadde diskutert dette. Den vurderingen Justisdepartementet har gjort, er at man er habil, med unntak av to medlemmer hvis man skulle gå så langt og detaljert at man går opp behandlingen av to høyesterettssaker. Da kan de ikke delta i de to høyesterettssaksvurderingene. Ellers er de fullt ut habile til å delta i dette utvalget.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for svaret. Jeg går videre til et annet spørsmål.

Statsministeren har tidligere sagt til Stortinget at hun ble informert om Navs praksisendring når det gjaldt saker framover i tid, kortvarige midlertidige opphold, i juni 2019. På komiteens spørsmål om hva hun foretok seg da, svarer statsministeren at hun ikke husker akkurat hvordan eller akkurat når hun ble informert,

men samtidig at hun på bakgrunn av den informasjonen hun fikk, ikke så noen grunn til å foreta seg noe i saken. Jeg vil bare spørre litt om logikken i det svaret – hvordan statsministeren kan huske å ha blitt informert, men ikke nøyaktig når og hvordan, og samtidig huske at hun gjorde en vurdering og ikke trengte å foreta seg noe mer.

Statsminister Erna Solberg: Som representanten sikkert er klar over, er det som står i svaret, at jeg ikke er blitt informert, men at jeg ble klar over at man hadde gjort en endring.

Som statsminister lever jeg ikke i en boble. Jeg lever i et pulserende norsk samfunnsliv, jeg snakker med folk, folk som går på Nav, folk som jobber i Nav, folk som jobber rundt omkring i hele landet, og før sommeren i fjor var jeg klar over at Nav hadde gjort en endring som ikke lenger gjorde det vanskelig å reise til utlandet hvis man var på en kortvarig ytelse. Ikke på noe tidspunkt er jeg blitt informert av Arbeids- og sosialdepartementet eller arbeids- og sosialministeren eller har fått noen formell informasjon om dette som gir grunnlag for å si at den endringen har vært basert på at man har gjort noe feil i EØS-regelverket. Men det er nok sånn med meg som med resten av menneskene i Norge – vi snakker med andre folk, og vi er blitt klar over at det faktisk er mulig å reise til huset sitt i Spania selv om man har sykepenger.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for svaret. Og da vurderte du det også sånn at Stortinget ikke burde bli forelagt den informasjonen? Kan du bekrefte det?

Statsminister Erna Solberg: Siden jeg ikke visste noe annet enn at Nav hadde gjort endringer som gjorde at det var mulig å reise kortvarig ut av landet til et annet EU-land, ikke engang om det var så spesifikt som det, var det ingen grunn til at jeg skulle se at dette var en sak jeg skulle engasjere meg mer i. Jeg synes ikke at det er unaturlig at man for et kortvarig opphold kan få lov til å reise, at folk på AAP eller på sykepenger faktisk kan ha et opphold utenfor landet. Det var ikke noe grunnlag for politisk handling fra meg, og det var absolutt ikke noe grunnlag for at det skulle informeres til Stortinget. Som sagt: Jeg har sagt at jeg visste at den endringen hadde skjedd, ikke hvorfor eller hva, eller at det var en stor politisk sak.

Møtelederen: Da går vi videre til Ulf Leirstein, uavhengig representant, som disponerer de siste 5 minuttene av denne runden.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det, komitéleder, og takk til statsministeren for en god og klar innledning.

Når vi har hatt denne kollektive svikten i systemet på mange nivåer, er det jo ingen tvil om at det må ha

vært en del mangler når det gjelder kompetanse knyttet til EØS-retten. Har du i din tid som statsminister på noe tidspunkt fått noen signaler om at det er manglende kompetanse på dette området i departementer, i regjering, i etater og i domstolene?

Statsminister Erna Solberg: Jeg har ikke noen spesiell opplevelse av at det har vært saker som har vært av stor betydning for det, men vi bruker av og til mye tid på EØS-rettslige spørsmål og hvor langt de går. En sak har nylig gått til ESA, dette med fedres opptjeningsrett f.eks., der det var stor diskusjon om hva handlingsrommet egentlig var. Det endte med at Norge vant saken, at dette ikke var relevant. Det er alltid sånn – hvor langt går dette regelverket? Som vi vet – det kan prosederes på ulike måter, og man vet aldri helt utfallet, hvordan man vurderer handlingsrommet. Mange regjeringer har gått til ESA med saker de har trodd det var helt åpenbart at de skulle vinne, og tapt, og gått motsatt vei med saker man trodde kunne være shaky, og vunnet. Så det er jo også det at man utprøver det.

Vi har mye god EØS-kompetanse, men spørsmålet om vi har god nok EØS-kompetanse i de ulike etatene, tror jeg er et av de spørsmålene vi må stille nå. For det har jo denne saken vist, at i Nav har man – til tross for at vi har sittet og vært tydelige på at EØS-avtalen har forrang, trygdeforordningen har forrang – ikke praktisert det, fordi man ikke har sett at deres praksis har vært i strid med de reglene. Om det er et spørsmål om mangel på EØS-kompetanse, eller at dette bare har blitt hengende igjen som en fortolkning som man ikke har stilt nok spørsmål ved, må granskingen vise.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det. Du nevnte at utredningsinstruksen var endret i 2016. Kan du utdype litt rundt hvorfor man gjorde det?

Statsminister Erna Solberg: Vi hadde en generell gjennomgang av utredningsinstruksen for å oppdatere den og sørge for ting. Det var ikke spesielt motivert av EØS-spørsmål eller annet, det var en generell oppjustering som Finansdepartementet som ansvarlig departement hadde om behandling av hvilke saker og diskusjoner rundt det. I den sammenheng tydeliggjorde man det. Før hadde det vært et unntak, for forordninger oppfattes som at vi ikke kan gjøre noen endringer på det, for da implementerer man jo egentlig ikke enkelte lovbitene, men hele forordningen, men at også de bør utredes, sånn at vi får se konsekvensene på en bedre måte. Det er fortsatt unntak for hva som må sendes på høring, men nå vil det altså utredes og gjøres bedre. Men det er nok mer en kvalitetssikring av alle beslutningene som en regjering og Stortinget til slutt også skal ta.

Ulf Leirstein (uavh): Vi venter jo alle på denne granskingsrapporten, som vil komme senest 1. juni. Du nevnte at du så det naturlig at den, selvfølgelig, sendes på egnet måte til Stortinget, eventuelt som en redegjørelse. Kan du si litt mer om hvordan du ser for deg løpet når vi får granskingsutvalgets rapport – hvordan du tenker deg det?

Statsminister Erna Solberg: Alt kan man jo ikke si før man har sett innholdet og substansen i hva det er, for det kan være mange oppfølgingspunkter som kommer ut av en slik redegjørelse. Nå kommer det en rapport fra dette utvalget før den tid, det kommer en rapport om spørsmålet: Er 2012 avskjæringspunktet? Har dette vært en praksis som har vært tidligere? Altså den juridiske gjennomgangen av saken, for den vil ha betydning. Jeg skal ikke si akkurat planen for det, men vi antar at den vil komme i løpet av denne eller neste måned, for at vi også skal ha et godt grunnlag for arbeidet vi driver med. Det er jo dette skjæringspunktet, 2012 eller ikke – om det er det viktige skjæringspunktet.

Så er tanken vår at vi skal gå litt etter modellen for 22. juli. Da var det en redegjørelse i Stortinget. Den redegjørelsen ble behandlet i Stortinget, og da var granskingsutvalgets rapport et grunnlag for hele redegjørelsen og dermed også et grunnlag for behandlingen i kontroll- og konstitusjonskomiteen på det tidspunktet.

Ulf Leirstein (uavh): Takk for det.

Møtelederen: Da går vi videre til den åpne spørsmålsrunden, og den første som vil stille spørsmål, er Magne Rommetveit – vær så god.

Magne Rommetveit (A): Først ei opplysning til statsministeren og andre: Trygderetten sa her i går at det er irrelevant om opphold i utlandet er korte eller lange, så langtidsferie kan også vera mogleg om ein er mottakar av stønad frå Nav.

I går sa tidlegare riksadvokat her at 33 domar kunne vore stoppa i 2018 og 2019 viss han hadde vorte informert tidlegare. Han tok ikkje stilling til kven i staten som skulle ha informert han – om det var Nav, departementet eller andre. Regjeringa har no sett ned eit granskingsutval som er meint å gje eit samla bilete, men likevel: Kva synest statsministeren om dette? Kan du seia kven som etter di meining burde ha informert Riksadvokaten tidlegare, slik at 33 feilaktige domar ville ha vorte stoppa?

Statsminister Erna Solberg: Jeg opplever når det gjelder spørsmålet om Trygderettens første kjennelse – de har i mange år praktisert i tråd med den første kjennelsen de hadde – at man på det tidspunktet ikke har en opplevelse i Nav eller andre steder om hva dette har betydning for, og hvor stort sakskomplekset er. Hadde

man hatt en forståelse av hvor stort sakskomplekset var, og hadde man visst det man vet i dag, burde man selvfølgelig ha valgt å varsle Riksadvokaten. Man burde ha gjort alt det som vi har gjort nå fra august og frem til i dag for å rydde opp i disse forholdene. Dette tror jeg vi må se i den helheten – hva er det som gjør at man har en kultur der man faktisk ikke før i august 2019 ser at dette har stor betydning for en rekke andre saker? Så er det sånn at dette liksom er litt av hele det komplekset som er kjernen – hvorfor ser man ikke sammenhengen mellom de ulike delene av dem som går i straffesporet og dem som går i forvaltningsspoet? Men det gjør man jo ikke. Informasjonen kommer da heller ikke videre.

Møtelederen: Da er det Freddy André Øvstegård – vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk. Tilbake til denne praksisomleggingen fra juni og våren 2019. Var det sånn at statsministeren ikke visste at folk ble dømt eller fikk tilbakebetalingskrav for opphold i utlandet? Hvis statsministeren visste det, måtte hun vel også forstå at dette ikke bare var en administrativ endring, men en endring med vesentlige konsekvenser?

Statsminister Erna Solberg: Siden jeg ikke på noe tidspunkt er informert på formell måte om noen praksisendring eller noen store konsekvenser, er det ingen grunn til at jeg på grunn av en opplysning om at det er lov å reise på kortere ferieturer uten at man blir trukket i sykepenger eller annet, skulle kunne se at dette skulle gi grunnlag for hele denne saken sånn som den er i dag. Som sagt: Jeg lever ikke i et vakuum, jeg er et helt normalt menneske som snakker med veldig mange personer. Skulle jeg gjort det representanten nå antar at jeg skulle gjort, basert på opplysninger man får av den typen, ville det egentlig krevd overmenneskelig kunnskap.

Møtelederen: Da er det Nils T. Bjørke – vær så god.

Nils T. Bjørke (Sp): Litt utdypande til det: Det vil seia at du ikkje hadde fått noko formelt frå Arbeids- og sosialdepartementet eller Nav til Statsministerens kontor når det gjaldt denne praksisendringa?

Statsminister Erna Solberg: Nei, 18. oktober er første gang Statsministerens kontor ble informert. Jeg ble informert om dette 19. oktober fordi jeg var i Sverige 18. oktober. Fra da har vi hatt høyt trykk, og det hadde Arbeids- og sosialdepartementet allerede. Da hadde de klarhet i at dette hadde stort omfang, at dette var en alvorlig og viktig sak, og de følte seg forberedt. I dag har Arbeids- og sosialministeren sagt at hun mener at hun kanskje burde informert på det tidligere tidspunktet, i

september, også til SMK. Det aller viktigste, synes jeg, er at man har gjort denne jobben på en grundig måte som gjør at vi kan sette alle kluter til, snu alle steiner og rydde.

Møtelederen: Øvstegård – vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk. Det er ingen i denne komiteen som forventer overmenneskelig kunnskap ...

Statsminister Erna Solberg: Det er bra.

Freddy André Øvstegård (SV): ... selv om jo statsministeren er kjent for å ha en veldig god hukommelse.

Det vi kanskje forventer, er å få vite om statsministeren på dette tidspunktet var kjent med loven. I sin omtale av det spørsmålet til Stortinget omtaler statsministeren dette som en praksisendring hun blir gjort kjent med på et vis, og det er derfor jeg stiller disse spørsmålene. Jeg vil gi deg anledning til å svare på om du viste at det var sann at det å reise utenlands med slike utelser medførte tilbakebetalingskrav eller i verste fall dom.

Statsminister Erna Solberg: Vi har visst at det ikke var lov å reise til utlandet uten å spørre Nav, og at man skulle ha en godkjenning, for det sto i loven. Det viser seg kanskje å være helt feil premiss. Det er vel en allmenn kunnskap som jeg tror ganske mange av oss har ut ifra diskusjoner med folk om folk som er på sykepenge. Man avklarte det spørsmålet i saken om arbeidsavklaringspenger som tidligere har vært opp her, at man kan reise ut fire uker fordi man får ferie når man er på AAP. Det er den generelle kunnskapen, men det er ingenting på det tidspunktet som indikerer at dette har noe med en EØS-praksis eller noe annet å gjøre, og at det skulle ringe noen alarmbjeller i det hele tatt.

Freddy André Øvstegård (SV): Siden vi fortsatt har tid, kan jeg jo stille spørsmål videre. Du ble formelt informert som statsminister. Da vi er enige om at det formelt skjedde, hadde det gått halvannen måned siden alarmen gikk i hennes departement, ifølge statsråd Hauglie. Hva mener du om tidsbruken i denne saken etter at omfanget og alvorsgraden ble antydnet den 30. august?

Statsminister Erna Solberg: Jeg opplever at Arbeids- og sosialdepartementet etter 30. august har hatt høyt trykk på å rydde i denne saken, både klargjøre forholdene og få vite hvor store konsekvensene er. Statsråd Hauglie har også i dag sagt at hun ser at Riksadvokaten, og også SMK og andre, burde vært informert på et tidligere tidspunkt. Men det aller viktigste i dette er at

arbeidet med å rydde opp ble satt i gang med en gang 30. august. Man avklarer spørsmålene i sakene, man setter i gang arbeidet for den juridiske gjennomgangen, og man begynner arbeidet med hva man skal gjøre med sakene, og hvordan man skal lage et system som kan fungere.

Det viktigste er at fokuset til arbeids- og sosialministeren har vært på å rydde opp fra tidspunktet hun ble informert. Vi kan alle ønske at vi hadde blitt informert litt tidligere, men jeg ser ikke at vi hadde satt i gang noen andre prosesser enn dem Arbeids- og sosialdepartementet satte i gang med den juridiske betenkningen og med sakene. Som også justisministeren sa – hadde de blitt informert før Riksadvokaten, hadde det ikke utgjort noen større forskjell. Jeg mener at ASD har gjort en grundig jobb etter at man ble klar over komplekset. Så kan man alltid diskutere spørsmålet om hva som har skjedd i helheten før det.

Møtelederen: Er det flere spørsmål? Ja, Freddy André Øvstegård har ett spørsmål til som han ønsker svar på – vær så god.

Freddy André Øvstegård (SV): Takk for at jeg får muligheten til å fortsette å stille spørsmål. Det er fint å få gode svar også helt på tampen av denne runden.

Tidligere ble det stilt et spørsmål om offentlighet i denne saken og om enkelte dokumenter som ikke blir delt med Stortinget, og det ble referert til Regjeringsadvokatens notat. Andre dokumenter som denne komiteen har bedt om, samstemt fra hele komiteen, er møtedokumenter fra sentrale møter mellom Arbeids- og sosialdepartementet og Nav, bl.a. det første møtet mellom statsråden selv og Nav-direktøren etter at denne saken var i ferd med virkelig å rulle i gang.

I brevet som kommer fra hele komiteen – jeg understreker det – viser vi til Grunnloven § 75. Det er slik den paragrafen blir brukt. Det er nok sant at den ikke er blitt brukt i plenum siden 1814, men den er blitt brukt gjennom at man refererer til den. Ser statsministeren – med tanke på hvor viktig hun selv sier det er å få fram hele bildet – at kontroll- og konstitusjonskomiteen mener det er synd at vi ikke får den dokumentasjonen også, sann at vi kan få den hele og fulle sannheten på bordet?

Statsminister Erna Solberg: Dette berører altså, som jeg svarte tidligere, forholdet mellom storting og regjering og hvilke dokumenter som foreligger. Det er en grunn til at det skal være plenarvedtak. Det er også en grunn til at interne prosesser og dokumenter i saksforberedelser internt i regjeringen ikke overleveres til Stortinget i utgangspunktet, og det er godt begrunnet.

Jeg tenkte jeg kunne lese høyt fra tidligere statsråd Bård Vegar Solhjells svar til kontrollkomiteen om dette i 2014. Der sa han:

«Eg meiner det er viktig at Stortinget får all informasjon, og eg meiner det er viktig at vi svarer for avgjerder, men eg meiner at prosessar – saksbehandlinga internt i regjeringa – skal halde fram med å vere interne. (...) Viss andre statsrådar kom og begynte å fortelje om sånne prosessar, hadde eg synst det var – ja, sterkt kritikkverdig. Og så vidt eg veit, har det vore praksis ikkje berre i den siste regjeringa, men i regjeringar tidlegare.»

Det er altså SVs tidligere nestleder som i kontrollkomiteen om Mongstad-høringen i 2014 prinsipielt svarer på det samme spørsmålet. Jeg mener – og vi holder fast på det – at det er dokumenter som har bagatellmessig innhold, og som er interne dokumenter. Vi kan altså ikke på den biten hele tiden levere ut, for det ville endret forholdet mellom embetsverk, mellom partier som sitter i regjering, og statsråder som sitter i regjering, hvis vi skulle levere ut alle disse dokumentene man ber om. Vi holder fast på den prinsipielle holdningen.

Møtelederen: Eva Kristin Hansen, vær så god.

Eva Kristin Hansen (A): Opplever jeg nå at statsministeren prøver å latterliggjøre et medlem av kontrollkomiteen som spør om møtereferater? Vi er fullstendig klar over at vi ikke skal ha regjeringsnotater og interne dokumenter, men jeg synes statsministeren bør holde seg for god til å prøve å latterliggjøre folk som sitter i denne komiteen, og som inderlig ønsker å få alle fakta på bordet. Det håper jeg hun kan ta med seg tilbake.

Statsminister Erna Solberg: Det er ikke noe forsøk på å latterliggjøre. Det er et forsøk på å klargjøre at det standpunktet denne regjeringen har, som jeg leser i media blir hevdet er fordi vi vil hemmeligholde ting, er et prinsipielt standpunkt som alle regjeringer tidligere har hatt, og som også Arbeiderpartiet og Høyre har stått last og brast sammen om ikke bør være ting vi oversender til stortingskomiteer.

Møtelederen: Er det flere spørsmål? Ja, fra Freddy André Øvstegård. Jeg regner med at det er siste spørsmål.

Freddy André Øvstegård (SV): Det er det nok. Den samlede kontroll- og konstitusjonskomiteen viser til praksisen som ble vist og etablert i SSB-saken, en tidligere sak i kontroll- og konstitusjonskomiteen, der Sivilombudsmannen mente at dokumenter som er unntatt offentlighet etter samme paragraf som i saken vi nå snakker om, var å anse som relevante dokumenter.

Til kjernen i saken: Hva er din kommentar til at også Sivilombudsmannen har gitt sin tolkning av hva slags dokumenter dette egentlig er?

Statsminister Erna Solberg: Sivilombudsmannen har ikke gjort noen tolkning av de dokumentene det er blitt spurt om i denne saken. Det er interne dokumenter om saksforberedelser man har bedt om. Det blir av og til praktisert meroffentlighet, bl.a. fordi man gir ut dokumenter som også kan være interne vurderinger, til pressen – hvor Stortinget også får dem.

Noen ganger er det viktig å huske at den saken som dreide seg om SSB, også dreide seg om kjernen i etatsstyringen. Det var kjernen i selve saken: hvilken etatsstyring. Disse referatene – eller nedtegningene, det var ikke ordentlige referater engang – var midt i kjernen av det.

Det at man én gang kan yte meroffentlighet i kjernen av en sak, betyr ikke at man forrykker et prinsipielt spørsmål som Stortinget har avklart.

Møtelederen: Komiteen har fått stilt de tilleggs-spørsmålene vi hadde behov for å stille. Dermed er det anledning for statsministeren til å gi en kort kommentar til slutt, hvis du skulle ha ønske om det.

Statsminister Erna Solberg: Jeg vil gjerne gå tilbake til innledningen og si at jeg mener dette er en alvorlig sak. Dette er en sak som går på tilliten løs for både forvaltning, domstoler og hele rettsvesenet når det gjelder måten vi lager og implementerer lover på, og respekten for det.

Det betyr at det er veldig viktig at vi både setter søkelyset på hvorfor det skjedde, og på hvorfor vi ikke oppdaget det på veien, og at vi lærer av det som har skjedd. For meg er det å snu hver stein å sikre at vi lærer av det som har skjedd. Å vite hvordan vi kan forhindre at dette skjer i fremtiden, er utrolig viktig.

Derfor er jeg opptatt av at vi når vi har nedsatt et uavhengig granskningsutvalg som skal snu disse steinene, stiller mange av de spørsmålene som komiteen har stilt i dag – nemlig om vi burde ha sett det og gjort det på en annen måte både tidligere og senere. Da får vi en helhet i dette. Jeg er også opptatt av at dette kan bety at vi i fremtiden får endringer i organiseringen av måten vi jobber med EØS-saker på, og også endringer i organiseringen av utveksling av informasjon mellom rettsvesenet og forvaltningssporet i en del saker, slik at vi lettere kan bruke noen kvalitetssikringsmekanismer.

Norge er et lite land; vi kan ikke dublere all mulig kunnskap. Da må vi bli enda flinkere til å dele kunnskap, og da ville vi kanskje også fått opp litt flere flagg på et tidligere tidspunkt i disse sakene.

Møtelederen: Vi sier takk til statsministeren. Dermed er denne høringen avsluttet, og jeg håper den har gitt et godt grunnlag for at vi så snart som praktisk mulig kan avgi vår innstilling i saken.

Høringen slutt kl. 15.37.

